

Mphato 3

KOTARA 1

SEPEDI

LELEME

LA GAE

Lenaneothuto

GO EFOGA MAIKARABELO/MOKGWA WA THULAGANYO

Dumelang Bašomi mmogo,

Re a le amogela mo go lenaneo la NECT la leleme la gae!

Hle! lemogang gore dingwalwa tše tša leleme la gae tša NECT Kotara 1 di ngwadilwe ka nako ye kopana kudu, ka fao re a dumela gore go a kgonega gore go ka ba le diphošollo le diphetogo.

Re rata gore hle le be beng ba dingwalwa tše, le šome le sehlopha sa rena gore re kgone go bušeletša le go kaonafataša phetolelo ye. Ge o hwetša diphošo, hle latela mokgwa wo o latelago go di bega:

- 1 Romela emeile go aterese ye e nepagetšego:
xitsonga@homelanguage.co.za
tshivenda@homelanguage.co.za
sepedi@homelanguage.co.za
siswati@homelanguage.co.za
isizulu@homelanguage.co.za
isindebele@homelanguage.co.za
isixhosa@homelanguage.co.za
sesotho@homelanguage.co.za
setswana@homelanguage.co.za
afrikaans@homelanguage.co.za
english@homelanguage.co.za
- 2 Ka mothalading wa sehlogo, ngwala referense ya sengwalwa. MPHATO WA 3 KOTARA 1 MATLAKALA 45–47 LENANEOTHUTONG.
- 3 Mo mmeleng wa emeile, ngwala lenaneo la diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa. Dira diphetogo godimo ga lenaneothuto gomme o tšee seswantšho goba sekene sa letlakala leo gomme ole romele ka emeile.
- 4 Ge o nale bothata bjo bogolo ka polelo bjo o ratago go re lemoša bjona, hle ngwala se ka mo mothalading wa sehlogo ka tsela ye, Mohlala: BOHLATSE BJA SEMMOTWANA SA TIKOLOGO.
- 5 Ke moka , mo mmeleng wa emeile, hlaloša bothata bjoo.
- 6 Hle ngwala leina la gago, boemo bja gago le nomoro ya gago ya sellathekeng gore re kgone go ikgokaganya le wena ge go ka hlokagala gore re boledišane.
- 7 **Re a leboga ge o kgonne go tliša bokgoni bja gago mo leneneong le! Re nyaka go netefatša gore re nale phetolelo yeo e nepagetšego go leleme le lengwe le le lengwe leo le tšwelelago mo dingwalweng ka moka.**

Diteng

Dintlha tša bolaodi	v
Kgwekgwe ya tshepedišo	xii
Beke 1 Tshedimošo	1
Mošupologo	2
Labobedi	6
Laboraro	9
Labone	15
Labohlano	18
Beke 2 Tshedimošo	23
Mošupologo	24
Labobedi	29
Laboraro	33
Labone	38
Labohlano	40
Beke 3 Naa segwera/sekgotse ke eng?	43
Mošupologo	45
Labobedi	51
Laboraro	55
Labone	62
Labohlano	66
Beke 4 Naa segwera/sekgotse ke eng?	71
Mošupologo	73
Labobedi	78
Laboraro	84
Labone	91
Labohlano	96
Beke 5 Maikemišetšo	101
Mošupologo	103
Labobedi	108
Laboraro	114
Labone	120
Labohlano	124

Beke 6 Maikemišetšo	129
Mošupologo	131
Labobedi	136
Laboraro	142
Labone	149
Labohlano	154
Beke 7 Nna le ba meloko	159
Mošupologo	161
Labobedi	166
Laboraro	172
Labone	178
Labohlano	182
Beke 8 Nna le ba meloko	187
Mošupologo	189
Labobedi	194
Laboraro	201
Labone	208
Labohlano	213
Beke 9 Kakanyo	217
Mošupologo	219
Labobedi	224
Laboraro	230
Labone	237
Labohlano	241
Beke 10 Kakanyo	245
Mošupologo	247
Labobedi	252
Laboraro	259
Labone	266
Labohlano	271

Dintlha tša bolaodi

Ditšweletšwa tša Thuto

Mo kotareng ye, baithuti ba swanetše go ba ba šetše ba fihleletše ditšweletšwa tše:

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go bolela goba go opela dikoša tše nne goba merumokwano.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go tšea karolo dipoledišanong tša ka phapošing gore ba abelane ka tsebo yeo ba tšwelelago ba nale yona.
- 3 Barutwana ba swanetše go ahlaahla kanegelo ya go bala ka go abelana, ba šomiša foreimi ya poledišano/go ahlaahla bjalo ka hlahlo.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go ithlamela dikanegelo tša bona gore ba tle ba kgone go dira mošongwana wa bona wa go anega dikanegelo ka bokgabo.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go bolela ka dingwalwa tša bona.
- 6 Barutwana ba swanetše go kwešiša le go kgona go šomiša tlotlontšu yeo e latelago.

go phološa	go botega	go tshephagala	tshepiša	tšhošetša	tšhireletša
selemo/ mekgwana	mahlagahlaga	go setimane	sebo ya mohlaba	mokoto	sepete
go ba le dihlong	motho wa go kentšha	kotsi	go ba le šedi	go se felo pelo	kgopela tshwarelo
go ikemišetša	maikemišetšo	go tšwelela	talente/mpho	go neela	boitshwaro
tebanyo	sephetho	go tšea sephetho	kgobalo	go ripa setho sa mmele	bolwetše
maatlakgogedi	ganetša	amantšha	dipatla	go hlohloletša	kgethollo
go senya	go tenega	meloko	tshepha	go fetoga	lebeletšwe
kwata	go se timane	leruo	leswafi/ lehwehle	ponego	tenegile
kgethollo	go ba molato	go se iketle	go iketla	go ba noši	go ngaparela
go ikemela	kakanyo	ke nnete	go itia okare	kotana ya diponkisi	lekgema
kgahlegile	maselamose	harepa	sebopiwa	molotšana	nonwane
ga se nonwane	go ba le pelaelo	boitshepho	mohlohloletši	phatlalatša	morulaganyi
lehlasedi					

TEMOGO YA MEDUMO LE DITUMATLHAKA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go lemoga medumo ka go theeletša feela.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go lemoga medumo ka mokgwa wa go itiragalela.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go kopanya le go kgaoganya medumo yeo e latelago.

ee	ng	ph	ny	mm	nn
aa	nw	eu	šw	kh	ii

Barutwana ba swanetše go kgona go arola medumo yeo e latelago ka dinoko

beela	leeba	meetse	seedi	ngapa	ngaka
nganga	lenong	phoka	phula	phumula	phepheng
lephene	lephodisa	nyaka	nyala	lenyalo	monyadi
monyanya	nyanya	mmala	mmušo	mmoledi	mmutedi
bomma	mmila	monna	nnako	nnete	nnoši
nnela	maaka	maano	baagi	enwa	nwega
nweša	nwela	bonwa	nwelela	mareu	mageu
mareu	mageu	šwabile	dipeu	šwaba	khuta
khupa	mokhukhu	khuru	diila	tiiša	bodiidi

GO BALA

Barutwana ba swanetše go kgona go bileletša medumo ya mantšu ao a latelago

beela	leeba	meetse	lee	seedi	ngapa
ngaka	nganga	bjang	lenong	phoka	phula
phumula	phepheng	lephene	lephodisa	nyaka	nyala
lenyalo	monyadi	monyanya	nyanya	mmala	mmušo
mmoledi	mmutedi	bomma	mmila	nna	monna
nnako	nnete	nnoši	nnela	maaka	maano
baagi	enwa	nwega	nweša	nwela	bonwa
nwelela	peu	mareu	mageu	dipeu	šwaba
šwabile	šweu	khuta	khupa	mokhukhu	khuru
diila	tiiša	bodiidi			

Barutwana ba swanetše go kgona go bala mantšu ao a latelago ka tebelelo feela.

talalerata	bolokegile	šireletšago	mphenyašilo	sebopiwa	sebo
letlapakgerere	kgabisitšwego	lebopong	mohlaba	itšhudulla	thunthetša
lepatlelong	boikokobetšo	tshwenyegile	rarolla	botswerere	maatlakgogedi
moswananoši	sefaleng	kgethegilego	gokarela	šulafalelwa	sebakadišwa
sentše	sephetho	kgobokanong	befetšwe	khwekhweila	tenega
lekgema	kgopo	lehlabaphefo	mohlolo	khukhuna	morulaganyi
phatlaladitšwe	boikgantšho	diswantšho	matlakala		

Barutwana ba swanetše go kgona go bala sengwalwa seo se kgokaganego go swana le mohlala wo o latelago.

Morulaganyi o kwatile. Morulaganyi o kwatile ka gore puku e phatlaladitšwe ntle le diswantšho. Morulaganyi o kwatile ka gore matlakala a puku ga se a beakanywa gabotse. O kwele gore puku e phatlaladitšwe ntle le diswantšho. Boikgantšho bjo a bego a nale bjona bo moyafetše. O kwagala moya wa gagwe o le fase. O kwagala a kwatile. Ga a dume selo. Morulaganyi ga a dume selo ka gore puku e phatlaladitšwe ntle le diswantšho. O nyaka gore diswantšho di tsene ka pukung . O nyaka puku e thomiwa gape.

KWEŠIŠO

- 1 Barutwana ba swanetšo go dira dikakanyo ka sengwalwa ka go lebelela diswantšho.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go gopola dintlha ka sengwalwa.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go anega kanegelo gape.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go latelanya ditiragalo go tšwa sengwalweng.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go kwešiša gore go ra go reng go ba le ponokgopolo,go dira gikgokaganyo,go kamaka le go gopla ka sengwalwa.
- 6 Barutwana ba swanetše go kgona go nagana ka sengwalwa ba šomiša foreimi ya go ahlaahla.
- 7 Barutwana ba swanetše go kgona go araba dipotšišo tšeo di ngwadilwego tša teka kwešišo ka sengwalwa.
- 8 Barutwana ba swanetše go kgona go ngwala sengwalwa ka bokopana

GO NGWALA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go thala seswantšho seo se kwešišegago.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go oketša ka lentšu le tee goba a mabedi go sethalwa sa bona
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go feleletša foreimi ye kopana ya go ngwala.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go ngwala ditemana tše 1 ba šomiša foreimi ya go ngwala goba maano a go ngwala.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go ngwala: lenaneo/ lenaneo la ditaelo

Ditlabakelo le dithušathuto tše di filwego

Tseba gore dithušathuto ka moka tše di filwego ke tša sekolo. Dithušathuto di ntšhiwa ga tee fela, seo se ra gore di swanetšwe go gatišwa le go hlokomelwa.

Ka kotara ya 1 barutiši ba fiwa dithušathušo tše di latelago

1 Diphaphathi tša go bontšha tša mebala x 4

Šomiša diphaphathi tše go beakanya mošomo wa gago wa beke. Beke engwe le engwe, laetša thutomodumo le mantšu, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša, mantšu a tlotlontšu le tabakgolo, tshwantšhetšo le foreimi ya go ngwala.

2 Ditšhate tša Mongwalo

Laetša ditšhate tše ka pele ga phaphoši, gore barutwana ba kgone go e bona gabotse. Ba Mphato wa 1 le ba wa 2 ba tla fiwa ditšhate tša mogatišo. Ba wa 2 le wa 3 ba tla fiwa tšhate ya mogatišo le tšhate ya mothikitho.

3 Kotara ya 1 Lenaneo thuto

Šomiša lenaneo thuto go bona seo o swanetšego go se ruta letšatši le lengwe le le lengwe. Kgwegwe ya tshepedišo e go laetša gore lenaneo thuto le lengwe le le lengwe le rutwa bjang. Dibeke tše pedi tša Kotara ya 1, o tla latela lenaneo la tataišo.

4 Kotara ya 1 Selatela mohlala

Šomiša tokomane ye go feleletša Lenaneo la ngwaga la go ruta (ATP) le polane ya kotara. Swaya gomme o ngwale letšatši kgwedi la lenaneo thuto le lengwe le le lengwe le mošongwana wa kelo ge o feditše. Gopodišiša ka tsela yeo o rutilego ka gona.

5 Kotara ya 1 Puku e kgolo

Šomiša puku e kgolo ya dikanegelo ge o dira mananeo thuto a Go bala ka go abelana. Go na le dikanegelo tše seswai mo kotareng – kanegelo e tee beke le beke.

6 Kotara ya 1 Sephuthelwana sa dithušathuto

Sephuthelwana sa dithušathuto se na le dilo tše di latelago:

- **Mantšu a papetlakhadima** a filwe a tlotlontšu a tabakgolo, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša; thutomodumo le mantšu. A sege gabotse o a boloke ka tsela ya maleba. O šomiše mantšu a papetlakhadima le phaphati ya go bontšha.
- **Tlotlontšu ya tabakgolo le tshwantšhetšo** di filwe mo go kgonegago. Di ripe o di boloke ka tsela ya maleba. Šomiša mantšu a papetlakhadima le phaphati ya go bontšha.
- **Matlakala a go laodiša kanegelo ka bokgoni** di filwe tabakgolong engwe le engwe. Di ka tatelano ya diswantšho te 3 go iša go tše 4 tša go laodiša kanegelo. Go na le dikgatišo tše 10 tša letlakala le lengwe le le lengwe – le tee la sehlophana. O kgopelwa go dira dikgatišo tše dingwe ge e le gore go a hlokagala.
- **Matlakala a go gatiša a kelo** a filwe go gatiša dipelo le ditshwayotshwayo tša kotara.

7 Kotara ya 1 Matlakala a mošomo a go bala x 8

Matlakala a mošomo a go bala a seswai a filwe mo kotareng – e tee ya beke le beke go tloga ka beke ya 3 go fihlela ka beke ya 10. Šomiša matlakala a mošomo le phaphoši ka

moka ge o bala le bona ka dihlophana tša go bala ka go hlwahlwa. Go na le matlakala a 20 a letlakala le lengwe le le lengwe la go bala. O ka oketša matlakala ge go hlokega.

Setlwaedi sa mehleng sa beke le beke: Di iri tše 7

- 1 Kago ya lenaneo la thuto le latela setlwaedi sa mehleng beke engwe le engwe.
- 2 Se se dira gore go be bonolo gore barutiši le barutwana ba kgone go latela.
- 3 Barutwana ba kgona go itokišetša mošongwana o latelago ge ba tseba setlwaedi sa mehleng.
- 4 Setlwaedi sa mehleng se theilwe motheong wa SEPHOLEKE (CAPS) wa leleme la segageno: bonnyane ba nako ya di iri tse 7 mo bekeng.
- 5 Setlwaedi se sa mehleng se dirilwe e le karolo ya lenaneo la maleme bobedi mmogo le PSRIP EFAL kago ya lenaneo la thuto.
- 6 Laetša setlwaedi sa mehleng ka phapošing o e tsebe ka hlogo!

Mošupologo		Labobedi		Laboraro		Labone		Labohlano	
Mešongwana ya bomolomo	15			Mešongwana ya bomolomo	15			Mešongwana ya bomolomo	15
		Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15
Mongwalo	15	Mongwalo	15	Mongwalo	15				
Go bala ka go abelana	15	Go bala ka go abelana	15			Go bala ka go abelana	15	Go bala ka go abelana	15
Go ngwala	30			Go ngwala	30				
Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30
1.45		1.15		1.45		1.00		1.15	

Go itokiša beke le beke

Go bohlokwa go gopola gore ka leleme la Sepedi lenaneo lee fokoditše hlokego ya gore barutiši ba POLANE, efela go ITOKIŠA go sa nyakega! Letšatši le tee mo bekeng ka meriti, hlakana le barutišimmogo le wena, barutiši ba motheo wa thuto, le itokišetša le le mmogo.

Ge o itokišetša, gopola go:

- 1 Bala lenaneo thuto la beke kamoka ga yona.
- 2 Kgonthišiša gore o tseba le go kwešiša di tsela tša kgwegwe ya tshepedišo tseo di swanetše go šomišwa. Ge o gakanega e ya seripana sa hlogo ye 'kgwegwe ya tshepedišo' o ikgopotše.
- 3 Sa go latela, lekola gore ke dife dipapetla kgadima le ditshwantšhetšo dife tseo di nyakegago mo Tabakgolong le tlotlontšu, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša,

medumo le foreimi ya go ngwala. Beakanaya dipapetlakgama le ditshwantšhetšo ka tsela ye:

- a Ripa dipapetlakgadima goba ditshwantšhetšo.
 - b Leka go dikgomaretša godimo ga khatipokisi goba lephephe.
 - c Ge go kgonega, o e apeše ka plastiki.
 - d Boloka di papetlakgadima tša lenaneothuto ka ga re ga onfolopo, goba ka rekere diphuthege lefelo le tee.
- 4 Kgobokanya dithušathuto tše dingwe tšeo o ka dinyakago, bjalo ka ditshwantšho goba dilo tša nnete.
 - 5 Lekodišiša ge eba puku e kgolo e sale gabotse.
 - 6 Bala mešongwanana ka gare ga DBE yeo o ka e dirago.
 - 7 E tlwaetše go dira dithuto tša go ngwala.
 - 8 Kgonthišiša gore Selotamohlala sa gago se mo nakong, go tloga beke ya go feta le gore e laetša tema ye o e kgathilego.

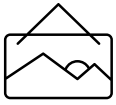
Tabakgolo le lenaneo la go bala

NOMORO YA BEKE	TABAKGOLO	SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA	LETLAKALA LA MOŠOMO WA GO BALA
1	SETLWAEDI		
2	SETLWAEDI		
3	Na bogwera ke eng?	Wendy wa Leruarua o a phološa!	52
4	Na bogwera ke eng?	Sebo sa mohlaba sa mbuso	81
5	Maikemišetšo	Dieta tše diswa tša Zodwa	111
6	Maikemišetšo	Musa Motha : Sebini seo se ganetšang maatlakgogedi!	139
7	Nna le ba meloko	Bera e beolwa moriri	169
8	Nna le ba meloko	Tsamaya o ye go bapala fanisa	197
9	Kakanyo	Jack le kala ya monawa	227
10	Kakanyo	Puku ya pele ya Stacey	257

Kotara ya 1 Lenaneo la Kelo

Lenaneo la diteko le dirilwe go ya ka seripa 4 seo se khutsofaditšwego sa SEPHOLEKE CAPS). Se se ka hwetšwa ka morago ga selotamohlala kotareng yennngwe le yennwe.

Ditaetšo ka Phaphošing

DIPHAPHATHI TŠA GO BONTŠHA

- 1 Karolo e nngwe ya lenaneo le, o tla fiwa diphaphathi tša go bontšha tše nne tše dikgolo tša mebala ya go fapafapana.
- 2 Phaphathi e ngwe le engwe ya mmala e tla laetša mantšu a go fapanafapana a beke.
- 3 Šomiša diphaphathi tše ka tsela ye:
 - a **Phaphathi e talamorogo** –laetša tabakgolo le mantšu a tlotlontšu mmogo le ditshwantšhetšo tša beke.
 - b **Phaphathi e talalerata** – laetša mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša a beke.
 - c **Phaphathi e serolwana** –laetša ditumatlhaka le mantšu a beke.
 - d **Phaphathi e pinki** – laetša foreimi ya go ngwala ya beke yeo.
- 4 Mantšu a mo diphaphathing tše a swanetše go fetolwana beke engwe le engwe.
- 5 O kgopelwa gore o seke wa tlogela tlotlontšu ya tabakgolo le ditshwantšhišo gore ngwaga o fele. Ditshwantšhišo di swanetše go sepelelana le tabakgolo yeo o idirago. Ge phaphoši e tletše ka mantšu le ditshwantšhišo e ka hlakahlakantšha barutwana ba se hlwe ba e ela hloko.
- 6 Ge o tlošitše mantšu le ditshwantšhišo , di boloke.
- 7 Hlokomela mantšu ao gore o kgone go a šomiša gape ngwaga o latelago.

TAFOLA YA TABAKGOLO

- 1 Leka go dira tafola ya Tabakgolo ka phaphošing ya gago.
- 2 Šomiša sekgoba go laetša diswantšho le dilo tša mmakgonthe tša go sepedišana le tabakgolo.
- 3 Ngwala maina a dilo tšeo, gore barutwana ba kgone go ithuta tlotlontšu.

Kgwekgwe ya tshepedišo

Bolaodi ba phaphoši

Tše dingwe tša motheo wa bolaodi ba phaphoši le maano di gona e le 'kgwekgwe ya tshepedišo'. A ke maano ao a dulago a šomišwago mo lenaeong le, go bohlokwa go a tseba.

***Maikemišetso:** Go kaonafatša nako ya go šoma, maitshwaro a barutwana le tšhomišanommogo gare ga barutwana. Go fokotša ditšhitišo tša go ithuta. Go hlagiša papadi e le mokgwa o mongwe wa go ithuta.*

GO DULA LE DIHLOPHANA

- 1 Go bohlokwa kudu go ipha nako le go ela hloko gore o dudiša barutwana bjang ka phaphošing.
- 2 Ge o dira se, gopola dintlha tše bohlokwa tše:
 - a **Dudiša barutwana go ya ka bokgoni bjo bo tswakilego** – ga go nyakege gore barutwana ba go se kgone ba dule mmogo, le ba go kgona ba dula mmogo. Tswaka barutwana gore phaphoši e be sebaka seo se tswakanego go ya ka bokgoni.
 - b **Dudiša barutwana ka bohlae go phema dikgohlano goba lešata.** O seke wa dudiša barutwana ba go tshwenyana mmogo. O seke wa dudiša barutwana bao ba ratago go bolela mmogo. Phema mathata ka go ba arongantšha.
- 3 Mo lenaneong la rena la go ithuta, go na le mešongwana eo barutwana ba swanetšego go šoma ka dihlophana.
- 4 Tše e swanetše go ba dihlophana tše 3–4 tša barutwana bao ba dulago mmogo goba kgauswi le kgauswi. Dira se gore ge o ba botša go šoma ka dihlophana ba ka kokoana ga bonolo le ka pela ba sa senye nako le go sepela kudu.
- 5 Ge barutwana ba dutše ka methaladi, tsela e bonolo ya go hlama dihlophana ke gore barutwana ba ka mo pele ba sokologe ba lebelle ba ba bedi ba ka morago ga bona ba mothaladi wa go latela. Ba kgona go hlama sehlopha sa bonne ka bonne ka potlhako.
- 6 O seke wa tlogelela se go barutwana. Tšea sephetho gore o hlama bjang dihlophana ka phaphošing, o hlahle barutwana go itlwaetša go hlama dihlophana tše ka pela ka setu.
- 7 Ge o bona gore sehlopha ga se kwane gabotse, dira diphetogo – o seke wa gapeletša barutwana go šoma mmogo.

GO SEPEDIŠA POLEDIŠANO YA DIHLOPHA

- 1 Mo lenaneong le la thuto, go na le mešongwana e mmalwa yeo e nyakago barutwana gore ba tshware makgotlana a go ahlaahla.
- 2 Hlahla barutwana gore dira se ka tsela ye:
 - a Sa pele, barutwana ba swanetše go ba mo dihlophaneng tša bona.

- b** Sa go latela, barutwana ba swanetšego ngwala dintlha tša dipotšišo tša go ahlaahlwa goba freimi
- c** Ke moka, morutwana o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo engwe le engwe:
- Morutwana wa 1 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 2 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 3 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 4 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 1 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 2 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 3 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 4 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Bjalo bjalo
- 3** E ka ba leano le le kaone go šomiša 'mokokotlelo wa go bolela/leswika/selo' go laola se.
- a** Efa sehlophana se sengwe le se sengwe selo bjalo ka mokokotlelo wa mebala goba leswika.
- b** Motho yo a swerego selo o a bolela gomme ba bangwe ka moka mo sehlopheng ba hlwaya tsebe.
- c** Ge morutwana wa mathomo a boletše, o swanetše go fetišetša selo go morutwana wa go latela, bjalo bjalo.
- 4** Ge e le gore sehlopha se swanetše go fana ka pego, ge eba o mongwe le o mongwe o arabile, sehlopha seka kgetha karabo ya maleba go araba potšišo engwe le engwe.

MEŠONGWANA YA PHETOGO SEGALO YA GO BALA

- 1** Ge o dira thuto ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, barutiši ba swanetše go šoma le dihlopha tše pedi.
- 2** Mo magareng ga dihlopha tše pedi, go bohlokwa go tšea 'kgefo' pele o tanya šedi ya barutwana gore ba thome ka letlakala la mošongwana wa go bala.
- 3** Dira se ka tsela ya:
- a** Ge o feditše go šoma le bona, romela sehlopha sa 1 gore ba ye go dula fase.
- b** Tanya šedi ya barutwana.
- c** Dira mošongwana wa go phetogo ya segalo ya go bala le phaphoši kamoka.
- d** Tanya šedi ya barutwana gape ka letlakala la mošomo la go bala.
- e** Hlalosa mošongwana wa go latela mo letlakalatšhomo la go bala.
- f** Gopotša barutwana gore ba swanetše go fetša mošongwana o ba o dirago pele ba ka tswela pele ka mošongwana o mongwe – ba swanetše go šoma ka lebelo la bona.
- g** Bitša sehlopha sa 2 gore ba tle ba šome le wena.
- 4** Ka kotara ya 1, re kganyoga gore o šomiše mešongwana ye e 4 ya phetogo ya segalo ya go bala le barutwana:

Mošongwana wa 1: Morutiši o re

- 1 Botša barutwana gore ba emelele.
- 2 Hlalosa gore o tla dira tšhišinyego tša go fapafapana, go swana le: kgoma hlogo ya gago; fofiša khaete; tšokotša nko ya gago; fofa makga a mararo; bj bj.
- 3 Ge o le wa mathomo wa gore 'morutiši o re', ke moka barutwana ba swanetše go dira tiro.
- 4 Ge o sa re 'morutiši o re', ke moka barutwana ba swanetše go ema ba seke ba šikinyega.
- 5 Ge morutwana a dira tiro o se nke o re 'morutiši o re', ke moka morutwana woo o tšwile o swanetše go dula fase.
- 6 Mothopasefoka ke morutwana wa mafelelo o a emeletšego.

Mošongwana wa 2: Moletlo wa go bina

- 1 Botša barutwana go emelela.
- 2 Hlalosa gore o tla raloka mmimo mo sellathekeng sa gago.
- 3 Ge barutwana ba ekwa mmimo, ba swanetše go bina.
- 4 Ge mmimo o fetša go tima, barutwana ba swanetše go ema kgahla.
- 5 Letša mmimo le go tima mmimo makga a mmalwa gore barutwana ba kgone go bina le go kgahla makga a mmalwa!

Mošongwana wa 3: Itšokotše, itšokotše, kgahla

- 1 Botša barutwana gore ba emelele.
- 2 Ere: itšokotše, itšokotše, itšokotše, itšokotše, kgahla!
- 3 Barutwana ba swanetše go bolelela se mmogo le wena ba swanetše go itšokotša mebele ya bona ge ba re 'itšokotše'.
- 4 Ge ba 'kgahla' ba swanetše ema pho, ka setu ba se šikinyege!
- 5 Boeletša se makga a mmalwa.

Mošongwana wa 4: Setulo sa ka le nna

- 1 Botša barutwana ba emelele kgauswi le ditulo tša bona. Go swanetše go ba le sekgoba sa go bonala.
- 2 Efa barutwana melawana eo ba swanetšego go elatela – ba swanetše go dira se ka pela le ka setu.
- 3 Melawana ye e tsamaelana le setulo ba swanetše go itlwaetša go šomiša matlema.
- 4 Efa melawana ya go swana le:
 - ema ka morago ga setulo
 - kukela setulo sa gago godimo
 - namela godimo ga setulo sa gago

- Tšea kgato o tshele setulo sa gago
- bj bj.

Mešongwana ya Bomolomo

Mathomong a mananeothuto a polelo ya gae ka Mošupologo, Laboraro le Labohlano o tla dira mešongwana ya bomolomo. Ye ke mešongwana ya go theeletša le go bolela ya lenaneo le. Mešongwana ye e di dirilwe ka tlhokomelo gore di kgone fa morutwana o mongwe le o mongwe monyetla wa go bolela.

Ruta tlotlontšu ya tabakgolo

Maikemišetšo: Go oketša tsebo ya barutwana yeo ba humanego ka maitemogelo, ka go šomiša kgopolo le go ithuta tlotlontšu ka phapošing, gore ba kgone go godiša bokgoni bja bona bja go bala ka kwešišo le tsebo ya kakaretšo. Go thuša barutwana gore ba kgone go ba le bokgoni bjo bo itšego bja polelo bjoo bo tla ba thušago gore ba kgone go šoma gabotse mephatong ya gare.

- 1 Ruta mantšu a 3 a maswa a tlotlontšu ya tabakgolo
- 2 Šomiša mokgwa wa go šupa, Diragatša , Hlaloša le go Bolela.
- 3 ŠDHB ke kgaoletšo ya go Šupa, Diragatša, Hlaloša le Bolela.
- 4 Ga se ka mehla moo go kgonegagore o šomiše mekgwa ye ka moka mo lentšung la tabakgolo
 - a Š – Šupa seswantšho goba selo sa nnete ge go kgonega.
 - b D – Diragatša lentšu la tabakgolo ge go kgonega.
 - c H – Hlaloša gore lentšu la tabakgolo le ra go reng.
 - d B – Bolela lentšu mo lefokong gomme barutwana ba bušeletše lefoko leo.
- 5 Ge o šetše o rutila tlotlontšu ya tabakgolo ya beke ka moka, bea mantšu ao mo tšhateng ya pontšho o be o bee le diswantšho goba dithalwa tšeo di laetšago mantšu a tabakgolo.
- 6 Ga se barutwana ka moka bao ba tla gopolago tlotlontšu ya tabakgolo se seswa ka nakwana, Hle o seke wa belaela ka se , ebile o seke wa dira gore barutwana ba bušeletše mantšu gantši!
- 7 Barutwana ba tla kopana le tlotlontšu ye mpsha gammalwa mo sererweng, ebile ba tla fiwa menyetla ya go aga tlotlontšu ya bona ka mokgwa wa maleba,

Koša goba Morumokwano

Makemišetšo: Go tiisetša tsebo ya barutwana ya tlotlontšu ye mpsha. Go ithuta ka go bapala.

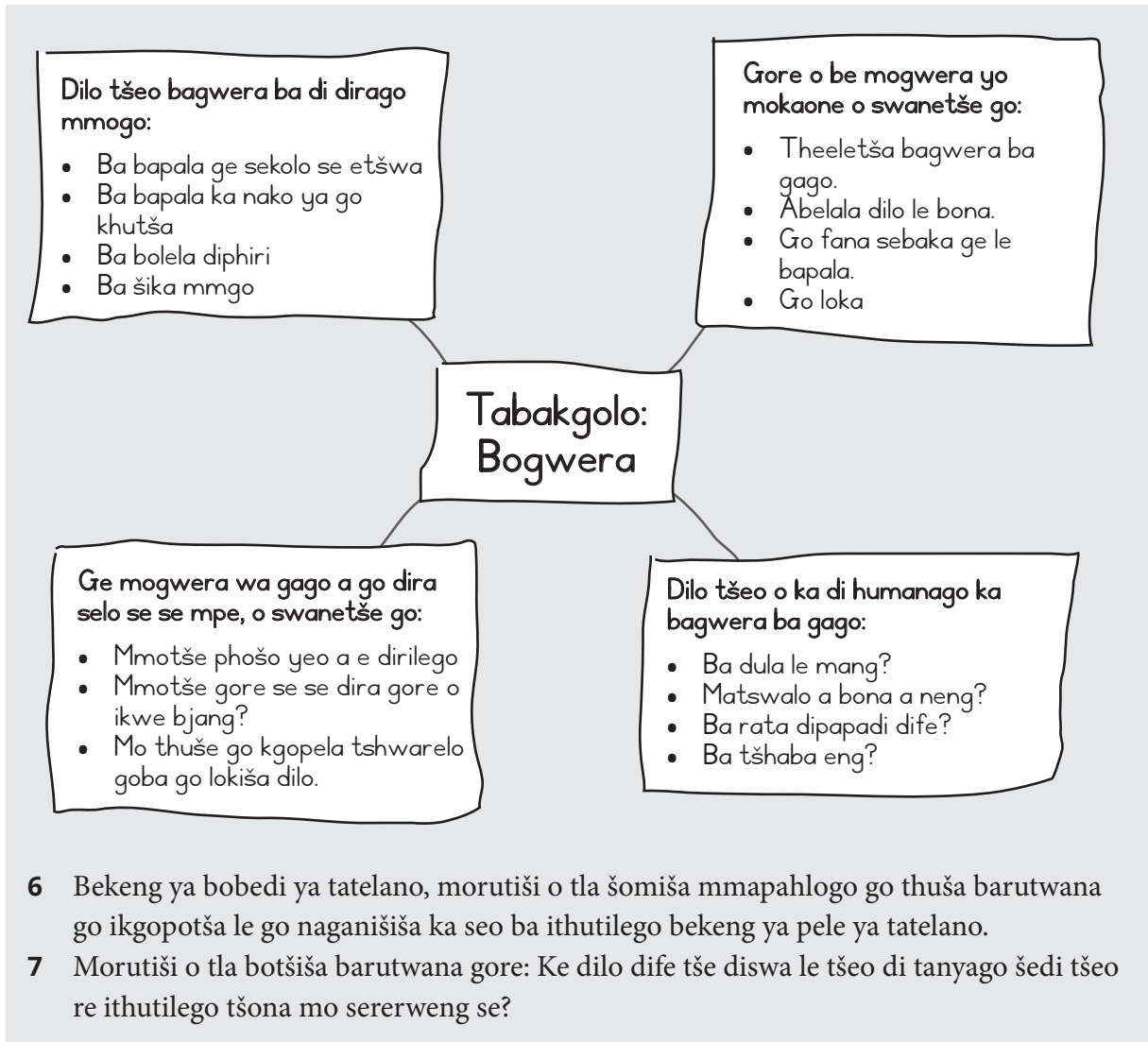
- 1 Koša goba morumokwano wo o swanetšego go o dira le barutwana o laeditšwe ka gare ga lenaneothuto.

- 2 Ge nako e dutše e eya, barutwana ba tla tseba dikoša le merumokwano ye gomme ba tla feleletša ba ikopelela tšona ka bo bona.
- 3 E fela, ge e le gore ke la mathomo ba gahlana le se o swanetše go ba ruta mantšu, ditiro le modumo wa koša ge o le gona.
- 4 Ruta barutwana koša goba morumokwano, mothaladi ka mothaladi ka mokgwa wo o latelago:
 - a Opela goba o bolele koša kamoka go barutwana. Hlalosetša barutwana gore e ra go reng ge go hlokagala. `
 - b Opela goba o bolele mothaladi wa pele gomme barutwana ba go boeletše ka morago ga gago.
 - c Opela goba o balele mothaladi wa bobedi gomme barutwana boeletše ka morago ga gago.
 - d Opela goba o bolele methaladi ye mebedi ya pele gomme barutwana boeletše ka morago ga gago.
 - e Tšwela pele ka tsela go fihlela o ruta barutwana koša goba morumokwano ka moka.
- 5 Šomiša ditiro tšeo di nepagetšego ka mehla ge o ruta koša goba morumokwano.
- 6 Dumelela barutwana go kgopela go opela koša yeo ba e ratago mafelelong a letšatši. Wo ke mokgwa wa go kgahliša wa go gatelela polelo ye mpsha yeo ba ithutilego yona.

Hlagiša tabakgolo: Go ba le semelo sa tsebo

Maikemišetšo: *Go humana le go amogela semelo sa tsebo ya morutwana ka sehlogo se itšego, le go oketša go seo morutwana a se tsebago ka ga sehlogo seo. Go laetša peakanyo tshwantšho ya tsebo ya morutwana ka go šomiša mmaphlogo.*

- 1 Mo mošomong wo, morutiši o thoma ka go dira mmaphlogo letlapeng ka pejana.
- 2 Morutiši o thala sediko le leina la tabakgolo magareng ga letlapa.
- 3 *Ke moka, morutiši o botšiša barutwana gore: Naa go nale seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 4 Morutiši o ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphlogo.
- 5 Morutiši o swanetše go leka go ngwala fase dikakanyo tšeo di swanago kamoka, mohlala, ge tabakgolo e bolela ka “Bogwera” o ka ba le mmaphlogo wo o lebelelago ka tsela ye:

Go anega kanegelo ya boihlamelo Beke ya 1

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go šomiša polelo ye mpsha ka mokgwa wa maleba le go šomiša tsebo ya bona ya sehlogo le boihlamelo go hlama kanegelo yeo e kwagalago. Go aga bokgoni bja barutwana bja go latelantšha. Go fa barutwana monyetla wa go šoma mmogo le go šomišana gabotse ka sehlopha se sennyane.

- 1** Mošongwana wo o fa barutwana sebaka sa go šomiša kgopolo le boihlamelo, tsebo ya bona ya tlotlontšu ya tabakgolo le go latelanya go hlama kanegelo e mpsha.
- 2** Laela barutwana go dula ka dihlophana tša bona.
- 3** Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la go anega kanegelo ya boihlamelo go ya ka tabakgolo. O tla hwetša se ka gare ka paka ya didirišwa.
- 4** Dipampišana tše di nale diswantšho tše 3–4 tša go latelana tšeo di ka šomišwago go bopa kanegelo yeo e sepelelanago le tabakgolo.
- 5** Laela barutwana go nagana ka kanegelo yeo e sepelelanago le diswantšho.
- 6** Efa barutwana motsotso goba e mebedi go akananya.

- 7 Kemoka, barutwana mo sehlopheng ba swanetše go šielana ka go abelana dikanegelo tša bona,
- 8 Sepela ka gare ga barutwana gomme o theeletše barutwana ba go fapana ge ba hlaloša dikanegelo tša bona.
- 9 Tšea matlakala, o a bolokele beke yeo e tlogo.
- 10 Hlohloletša barutwana go laodišetša o mongwe kua gae.

Go anega kanegelo ya boihlanelo Beke ya 2

Maikemišetšo: Go fa barutwana sebaka sa go šomiša polelo e mpsha ka mokgwa wa maleba. Go šomiša tsebo ya bona sehlogo le boihlanelo go hlama kanegelo yeo e kwagalago. Go aga bokgoni bja barutwana bja go latelanya. Go fa barutwana sebaka sa go šomišana gabotse le go thušana ka sehlopha se sennyane.

- 1 Laela barutwana go dula ka dihlophana tša bona.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la dikanegelo tša bona tša boithlanelo.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta ba ihlametše dikanegelo tša bona ka diswantšho.
- 4 Beke ye barutwana ba swanetše go šoma ka sehlopha go tšea sephetho ka kanegelo ya sehlopha,
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo ya bona e swanetše go ba ya boithlanelo, gape e sepelelane le diswantšho.
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela dihlopha se 1 go iša go tše 2 tša go fapana gore ba abelane ka kanegelo ya bona ya sehlopha.
- 8 Leboga barutwana ka go abelana dikanegelo tša bona

Go ahlaahla sengwalwa sa Go bala ka go abelana?

Maikemišetšo: Go ruta barutwana bokgoni bja go nagana ka tsitsinkelo le go akaretša. Go ba fa menyetla ya go itlwaetša le go tšweletša bokgoni bjoo. Go aga boitshepo bja barutwana ka go ba fa menyetla ya makgonthe ya go hlagiša maikutlo, go dira dikgokaganyo le go kamaka. Go nea barutwana monyetla wa go šoma mmogo le go šomišana gabotse mo dihlopheng tše nnyane.

- 1 Poledišano ya Go bala ka go abelana e dirwa ka bo Labohlano.
- 2 Thoma ka go ngwala foreimi ya poledišano letlapeng.
- 3 Sa go latela, bala o be o hlalose tše barutwana foreimi ya poledišano.
- 4 Barutwana ba swanetše go kwešiša gore ga go ne kahlolo go dipotšišo tšeo di bulegilego. gore morutwana a arabe ka mokgwa wo a kwešišago.
- 5 Ge lenaneothuto le fela, tanya šedi ya barutwana.

- 6 Ge go šetše metsotswana, kgopela barutwana ba go fapana goba sehlopa gore ba fe dikarabo tša bona.
- 7 Leboga barutwana ka go fa dikarabo le maitapišo a bona.
- 8 Ge dikarabo tša barutwana di fošagetše goba di nyaka go oketšwa, ba phošolle goba o botšiše dipotšišo tša go ba hlohloletsa go hwetša dikarabo.

Temogo ya medumo le ditumathlaka/Mongwalo

Mphato 1& 2 (Go fihla ge lenaneo la ditumahlaka le fela)

Temogo ya foneme & ditumathlaka le mongwalo di šoma mmogo mo lenaneong le.

Tiišetšo: Mošupologo

Maikemišetšo: Go dira kelo yeo e sego ya semmušo ka temogo ya barutwana ya foneme le go gopola ditumathlaka le mongwalo woo ba o rutilwego. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go šomiša tomogo ya kelo go merero ya semmušo.

- 1 Ka Mošupologo wo mongwe le wo mongwe ka nako ya mongwalo, barutwana ba itlwaetša go gatiša ka go ikgotšša medumo, dinoko le mantšu ao ba ithutilego yona dibekeng tša go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwalela. Ge barutwana ba šetše ba kgona, ba ka ngwala letšatšikgwedi.
- 3 Sa go latela, ba laele gore ba phuthe letlakala ka bogare gomme ba ngwale dinomoro 1–5 morumong wa letlakala. Ke moka ba tšwele pele go ngwala 6–10 magareng ga letlakala. (*Palo ya medumo, dinoko le mantšu e fapana go ya ka dithuto.*)
- 4 Laela barutwana gore ba ngwale modumo, senoko goba lentšu go ya ka mokgwa wo o ba laelago, ba swanetše go ngwala kgauswi le nomoro ya maleba. Ge ba sa kgone go ngwala modumo goba lentšu, ba ka ngwala mothalwana –.
- 5 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go bona ge eba gopola medumo, dinoko le mantšu ao ba ithutilego wona.
- 6 Botša barutwana gore ba lekola ditumahlaka le mongwalo wa bona
 - Ba swanetše go bona ge eba kgona go ngwala modumo, senoko goba lentšu gabotse.
 - Ba swanetše go bona gape le gore ba kgona go bopa maletere gabotse.
- 7 Bitša medumo, dinoko le mantšu ao a lego lenaneothutong.
- 8 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 9 Ngwala dikarabo tša maleba letlapeng, o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala.
- 10 Botša barutwana gore ge ba palelwa ke go gopola modumo goba go ngwala lletere, ba swanetše go ithuta se gare ga beke.

- 11 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a letšatši gomme o ngwale gore ke mang yo a hlokago thušo yeo e oketšegilego.

Go ithuta modumo wo moswa le mantšu: Ka Labobedi le Laboraro

***Maikemišetšo:** Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo ka kelohlolo le ka tatelano ye e bonagalago. Go ruta barutwana medumo ya leleme la gae le dinoko ka kelohlolo le ka tatelano le go itlwaetša go lemoga le go šomiša medumo le dinoko tšeo ba ithutilego mo mantšung.*

Hlagiša modumo wo moswa

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima. Mohlala: /p/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana gore ba bušetše modumo x3.
- 3 Eba le poledišano le barutwana ka phapano goba go swana ga modumo wo wa /p/ ka Sepedi le ka sekgowa.
- 4 Ge e le modumo wa hlakatee, o laetša barutwana godimo ga papetla ya di Alfabete.
- 5 Botšiša barutwana gore: Na go nale mantšu ao le a gopolago ao a šomišago modumo wa /p/?
- 6 Nagana mantšu le barutwana, mantšu a go swana le pudi, pere, lepai, puku (mantšu a mane)
- 7 Botšiša barutwana gore go nale mantšu ao ba a gopolago ao a nago le modumo wa /p/ mo magareng
- 8 Nagana le barutwana mantšu a go swana le: apea, apola, apara, bupi

Hlagiša mantšu a maswa

- 1 Bitša lentšu le lengwe le le lengwe gabotse le ka go hlaboša o be o laetša barutwana papetlakgadima ya lentšu leo: pere, pudi, poto, papa
- 2 Kgopela barutwana go bušetša mantšu ka morago ga gago, gomme o gatelele modumo wo o lebantšwego
- 3 Kgomaretša dipapetlakgadima tša mantšu godimo ga tšhate ya pontšho ya ditumahlaka.

Go ngwala maletere le mantšu a maswa: Labobedi le Laboraro

***Maikemišetšo:** Go tšweletša bokgoni bja barutwana ka kelohlolo le ka tatelano bja go ngwala ka thelelo maletere ao sepelelanago le medumo yeo a emetšego le yeo ba ithutilego yona.*

- 1 Ruta barutwana go hlama maletere a medumo yeo ba e rutilwego ka mogatišo.
- 2 Šupetša barutwana go ngwala modumo letlapeng – hlatholla mokgwa wa go hlama dithlaka ge o le gare o ngwala.
- 3 Laela barutwana ba go ngwala ka lanngela gore ba bee dihlogo tafoleng.
- 4 Furalela barutwana, o emiše letsogo la go ja.

- 5 Botša barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja gore ba go latele ge ngwala lletere goba maletere moyeng.
- 6 Bušeletša mokgwa wo ka barutwana bao ba šomišago letsogo la ngele.
- 7 Botša barutwana gore ba šome mmogo gomme bašielane ka go ngwala modumo mo mekokotlong ya bona ka menwana.
- 8 Morago Ga se, botša barutwana gore ba ngwale modumo mo ditafoleng tša bona ka menwana.
- 9 Sa mafelelo. laetša barutwana go hlama lletere goba maletere le mantšu mo letlapeng.
- 10 Laela barutwana gore ba ngwale modumo/mantšu/mafoko ka dipukung tša bona.
- 11 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo moswa wo ba ithutilego wona go mantšu/mafoko ao ba a ngwadilego.

Go bopa le go aroganya mantšu

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo, le bokgoni bja go bopa le go aroganya medumo le dinoko tšeo ba di rutilwego ka kelohlolo le ka tatelano gore ba kgone go bala le go ngwala ka noši. Go re tsebo ya barutwana ya go lemoga medumo le dinoko e kgone go itaragalela.

Ke a dira...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Labobedi.
- 2 Bitša lentšu le: *apara*
- 3 Aroganya lentšu ka medumo tee: /a/ - /p/ - /a/ - /r/ - /a/
- 4 Bitša modumo wa pele: /a/
- 5 Bitša modumo wa bobedi : /p/
- 6 Bitša modumo wa boraro: /a/
- 7 Bitša modumo wa bone: /r/
- 8 Bitša modumo wa mafelelo: /a/
- 9 Ngwala lentšu letlapeng: *apara*
- 10 Dira tšhupetšo ya go šupa le go bopa medumo go dira lentšu: /a/ - /p/ - /a/ - /r/ - /a/ = *apara*
- 11 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /a/
- 12 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 13 Bitša senoko sa boraro sa lentšu: /ra/
- 14 Dira tšhupetšo o šupe dinoko go laetša gore o di kopanya bjang gore e be lentšu. /a/-/pa/-/ra/ = **apara**
- 15 Bušeletša se ka mantšu a go tšwa go thuto ya Laboraro

Re a dira...

- 1 Thoma ka lentšu go tšwa thutong ya ka Labobedi
- 2 Bitša lentšu: **sepela**
- 3 Botšiša barutwana gore: Modumo wa mathomo ke ofe mo lentšung? /s/

- 4 Botšiša barutwana gore: modumo wa bobedi ke ofe mo lentšung? /e/
- 5 Botšiša barutwana gore: modumo wa boraro ke ofe mo lentšung? /p/
- 6 Botšiša barutwana gore: modumo wa bone mo lentšung ke ofe? /e/
- 7 Botšiša barutwana gore: modumo wa bohloano ke ofe mo lentšung? /l/
- 8 Botšiša barutwana gore: modumo wa mafelelo ke ofe mo lentšung? /a/
- 9 Kgopela barutwana gore ba aroganye lentšu ka medumo tee: /s/ - /e/ - /p/ - /e/ - /l/ - /a/
- 10 Ngwala lentšu: **sepela**
- 11 Laela barutwana gore ba bope medumo ya lentšu le wena: /s/ - /e/ - /p/-/e/-/l/ - /a/ = sepela
- 12 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa pele mo lentšung? /se/
- 13 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa bebedi mo lentšung? /pe/
- 14 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa mafelelo mo lentšung? /la/
- 15 Bušetša se ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Laboraro.

Humana Mantšu: Labohlano

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go kopanya tsebo ya bona ya medumo yeo ba e rutilwego. Go fa barutwana monyetla wa go itlwaetša bokgoni bja go aroganya le go bopa mantšu. Go oketša bokgoni bja gore temogo ya medumo e kgone go itiragalela go barutwana.

Thala tafola ya medumo yeo e šetšego e rutilwe le medumo yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

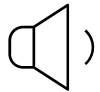
kg	o	b
ee	l	a
ts	e	m

Tšhupetšo

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: Mohlala: /kg / le / ts/
- 2 Sekasekang medumo le ditwakanywa ka moka mo letlapeng.
- 3 Hlalosetša barutwana gore ba nale metsotso ye meraro go dira mantšu a mantši ka mokgwa wo ba ka kgonago.
- 4 Laetša barutwana go dira lentšu o šomiša medumo yeo e lebantšwego, go swana le : / kg/ le /ts/
- 5 Gopotša barutwana gore ba ka bopa mantšu ba šomiša ye mengwe ya medumo ntle ga / kg/ le / ts/.
- 6 Laetša barutwana go dira lentšu le lengwe go swana le /l/ - / ee/ - /b/-/a/
- 7 Gopotša barutwana gore b aka dira mantšu a mangwe ba šomiša medumo yeo e lebantšwego go swana le **kgomo** Goba mantšu ao a sa šomišego modumo wo o lebantšwego go swana le **leeba**.

Barutwana ba a dira

- 1 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo sa: kg, ts
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala
- 3 Efa barutwana metsotso ye meraro humana le go bopa mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mešomo ya bona. Laetša barutwana go bopa mantšu a (le a mangwe): kgomo, kgama, tsela, tsebe, tsoma, lee, bala, bela , loma, bea.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka/Mongwalo

Mphato 2&3(Go fihla ge lenaneo la ditumahlaka le fela)

Temogo ya medumo & ditumatlhaka le mongwalo di šoma mmogo mo lenaneong le.

MPHATO 2 DIKOTARA 3-4

MONGWALO

Go fetola mantšu : Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go tsepelela le go lemoga diphetogo mantšung goba mafokong tšeo di ka fetolago hlathollo ya mantšu goba mafoko ao.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka Mošupologo ka nako ya mongwalo. Laela barutwana go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušetša medumo le mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshele mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe.
- 4 Ngwala lefoko leo le tšwago lenaneothutong mo letlapeng go bapa le nomoro ya 1 ka mokgwa wo:
 - ke nyaka puku.
- 5 Laela barutwana gore ba kopolle lefoko ka dipukung tša bona.
- 6 Laela barutwana go ngwala mabopi a go fapana (mašala) kgauswi le dinomoro ka tsela ye:
 - ke
 - ba
 - re

- o
- 7 Laela barutwana go ngwallola mafoko ba šomiša mabopi ao(mašala)
- 8 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona.
- 9 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.
- 10 Mafelelong a thuto, ngwalolla mafoko gabotse letlapeng gomme o bitše medumo o be o hlatholle popego ya mongwalo wa mothikitho ge o le gare o ngwala.
- 11 Ke moka, laela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago, go swana le: fao lefoko le fetogago.
- 12 Thalela dipaterone ka mokgwa wo:
 - Ke nyaka puku
 - Ba nyaka puku
 - Re nyaka puku
 - O nyaka puku
- 13 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 14 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.
- 15 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

MPHATO WA 3 DIKOTARA 1-2

MONGWALO

Go tloga go botee go ya go bontši bja mantšu: Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go bona le go ba le tumo ya go lemoga dipaterone tša phetogo mantšung go ya ka dihlogwana tša maina.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela Barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka nako ya mongwalo ka Mošupologo, barutwana ba swanetše go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušetša mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo seo se re go **Mantšu a go tloga go botee go ya go bontši**.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshale mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe
- 4 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona
- 5 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.

- 6 Bitša mantšu a botee go tšwa lenaneothutong. Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu a kgauswi le dinomoro ka mokgwa wo:
Mantšu a go tšwa go botee go ya go bontšhi
- mohlare
 - seeta
 - sefatanaga
 - leeba
 - mošemane
- 7 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mantšu ka bontšhi.
- 8 Ge go šetše metso ye mehlano gore thuto e fele, ngwallolla mantšu gabotse letlapeng o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala ka mothikitho.
- 9 Ke moka kgopela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago: go swana le mo lentšu le fetogago.
- 10 Thalela dipaterone ka tsela ye:
Mantšu a go tšwa go botee go ya go bontšhi
- 1 mohlare
mehlare
 - 2 seeta
dieta
 - 3 sefatanaga
difatanaga
 - 4 leeba
maeba
 - 5 mošemane
bašemane
- 11 Botša barutwana gore ba nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ba ngwala.
- 12 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 13 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.
- 14 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

MPHATO WA 3 DIKOTARA 3-4

MONGWALO

Mafoko ka botee go ya go bontšhi: Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go bona le go ba le tumo ya go lemoga dipaterone tša phetogo mantšung go ya ka dihlogwana tša maina.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela Barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka nako ya mongwalo ka Mošupologo, barutwana ba swanetše go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušetša mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo seo se re go **Mafoko a go tloga go botee go ya go bontšhi**.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshole mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe
- 4 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona
- 5 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.
- 6 Bitša mafoko a botee go tšwa lenaneothutong. Barutwana ba swanetše go ngwala mafoko a kgauswi le dinomoro ka mokgwa wo:

Mafoko a go tšwa go botee go ya go bontšhi

- 1 Mohlare wa diapola o wele
- 2 Seeta se senyegile.
- 3 Sefatanaga se thutše.
- 4 Leeba le fofile.
- 5 Mošemane o a bapala.
- 7 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mafoko ka bontšhi.
- 8 Ge go šetše metsotso ye mehlano gore thuto e fele, ngwallolla mafoko gabotse letlapeng o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala ka mothikitho.
- 9 Ke moka kgopela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago: go swana le mo lefoko le fetogago.

- 10 Thalela dipaterone ka tsela ye:

Mafoko a go tšwa go botee go ya go bontšhi

- 1 Mohlare wa diapola o wele.
Mehlare ya diapola e wele.
- 2 Seeta se senyegile.
Dieta di senyegile.
- 3 Sefatanaga se thutše.
Difatanaga di thutše.
- 4 Leeba le fofile.
Maeba a fofile.
- 5 Mošemane o a bapala.
Bašemane ba a bapala.
- 11 Botša barutwana gore ba nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ba ngwala.
- 12 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 13 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.

- 14 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

DITUMATLHAKA

Go bušeletša medumo ka go bopa le go aroganya mantšu: Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo, le bokgoni bja go bopa le go aroganya medumo le dinoko tšeo ba di rutilwego ka kelohloko le ka tatelano gore ba kgone go bala le go ngwala ka noši. Go re tsebo ya barutwana ya go lemoga medumo le dinoko e kgone go itaragalela.

Ke a dira...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Labobedi.
- 2 Bitša lentšu le: *apara*
- 3 Aroganya lentšu ka medumo tee: /a-/p/-/a/-/r/-/a/
- 4 Bitša modumo wa pele: /a/
- 5 Bitša modumo wa bobedi: /p/
- 6 Bitša modumo wa boraro: /a/
- 7 Bitša modumo wa bone: /r/
- 8 Bitša modumo wa mafelelo: /a/
- 9 Ngwala lentšu letlapeng: *apara*
- 10 Dira tšhupetšo ya go šupa le go bopa medumo go dira lentšu: /a-/p/-/a/-/r/-/a = *apara*
- 11 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /a/
- 12 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 13 Bitša senoko sa boraro sa lentšu: /ra/
- 14 Dira tšhupetšo o šupe dinoko go laetša gore o di kopanya bjang gore e be lentšu. /a/-/pa/-/ra/= **apara**
- 15 Bušeletša se ka mantšu a go tšwa go thuto ya Laboraro

Re a dira...

- 1 Thoma ka lentšu go tšwa thutong ya ka Labobedi
- 2 Bitša lentšu: **sepela**
- 3 Botšiša barutwana gore: Modumo wa mathomo ke ofe mo lentšung? /s/
- 4 Botšiša barutwana gore: modumo wa bobedi ke ofe mo lentšung? /e/
- 5 Botšiša barutwana gore: modumo wa boraro ke ofe mo lentšung? /p/
- 6 Botšiša barutwana gore: modumo wa bone mo lentšung ke ofe? /e/
- 7 Botšiša barutwana gore: modumo wa bohloko ke ofe mo lentšung? /l/
- 8 Botšiša barutwana gore: modumo wa mafelelo ke ofe mo lentšung? /a/
- 9 Kgopela barutwana gore ba aroganye lentšu ka medumo tee: /s/-/e/-/p/-/e/-/l/-/a/

10 Ngwala lentšu: sepela

11 Laela barutwana gore ba bope medumo ya lentšu le wena: /s/-/e/-/p/-/e/-/l/-/a/= sepela

12 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa pele mo lentšung?/se/

13 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa bebedi mo lentšung?/pe/

14 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa mafelelo mo lentšung?/la/

15 Bušeletša se ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Laboraro.

O a dira...

1 Laela barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala ba ngwale letsatšikgwedi le sehlogo se: **Mantšu a s.**

2 Sa go latela, botša barutwana gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku.

3 Bitša dinoko tše hlano goba mantšu a mahlano go tšwa lenaneothutong.

4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu ao kgwauswi le nomoro ya maleba. Ba swanetše go šomiša tsebo ya bona ya go aroganya le go bopa mantšu go ba thuša go peleta mantšu ao.

5 Barutwana ba swanetše go thalela medumo yeo e lebantšwego mo mantšung.

6 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwalolla mantšu letlapeng ka nepagalo gomme o thalele medumo yeo e lebantšwego.

7 Laela barutwana gore ba swaye mešomo ya bona ka phensele ya mmala.

8 Hlalosetša barutwana gore ba tla ithuta go ngwala modumo ka mongwalo wa MOTHIKITHO thutong yeo e latelago.

MONGWALO

Go ngwala maletere le mantšu a maswa: Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša bokgoni bja barutwana ka kelohloko le ka tatelano bja go ngwala ka thelelo maletere a go sepelelana le medumo yeo a emetšego le yeo ba ithutilego yona.

1 Ruta barutwana go hlama maletere a medumo yeo ba e rutilwego ka **mothikitho**.

2 Ruta hlaka ye nnyane le hlaka ye kgolo ya leletero le lengwe le le lengwe.

3 Šupetša barutwana go ngwala modumo letlapeng – hlatholla mokgwa wa go hlama dithlaka ge o le gare o ngwala.

4 Laela barutwana ba go ngwala ka lanngole gore ba bee dihlogo tafoleng.

5 Furalela barutwana, o emiše letsogo la go ja.

6 Botša barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja gore ba go latele ge ngwala lletere goba maletere moyeng.

7 Bušeletša mokgwa wo ka barutwana bao ba šomišago letsogo la nngole.

8 Botša barutwana gore ba šome mmogo gomme bašielane ka go ngwala modumo mo mekokotlong ya bona ka menwana.

9 Morago ga se, botša barutwana gore ba ngwale modumo mo ditafoleng tša bona ka menwana.

10 Sa mafelelo.laetša barutwana go hlama lletere goba maletere le mantšu mo letlapeng.

- 11 Laela barutwana gore ba ngwale modumo/mantšu/mafoko ka dipukung tša bona.
- 12 Ge o dira tšhupetšo ya mantšu, gatelela gore maletere a mothikitho a kopanywa bjang.
- 13 Barutwana ba swanetše go thalela modumo go mantšu/mafoko ao ba a ngwadilego.

DITUMATHLAKA

Go fetola leletere: Labone

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go tsepelela le go lemoga phetogo e tee lentšung yeo e ka fetolago hlathollo ya lentšu leo.

Ke a dira...

- 1 Hlalosetša barutwana gore, lehono re tla lebelela diphapano tše nnyane mo mantšung. Se se re thuša gore re be babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a mabedi ao a ngwadilwego lenaneothutong mo letlapeng.go swana le: **bela, sela**
- 3 Hlalosa gore lehono re tla leka go humana gore ke modumo ofe wo o fapanego mo mantšung a mabedi.
- 4 Dira taetšo go laetša barutwana go hwetša phapano, go swana le **bela, sela**
- 5 Hlalosa phapano ka tsela ye: Modumo wa/**b/le/s/e** a fapana, eupša dilo tše dingwe ka moka di a swana!

Re a dira...

Karolo ya 1

- 1 Ngwala mantšu a mabedi ao a tšwelelago lenaneothutong, go swana le: **bela, sela**
- 2 Botšiša barutwana gore phapano ke eng go mantšu a a mabedi?
- 3 Bitša morutwana gore a tle a thalele phapano gare ga mantšu a mabedi, go swana le ka mokgwa wo: **sela, bela**
- 4 Hlalosa phapano gare ga mantšu a mabedi.

Karolo ya 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu leo le filwego ka mo lenaneothutong mo letlapeng, ka tsela ye: **bela**
- 2 Botšiša barutwana gore: **ke modumo ofe wo o ka o fetolago mo lentšung le gore e be lentšu leo le fapanego?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana ka tsela ye: **wela, fela; sela, nela**

O a dira...

- 1 Ngwala lentšu leo le filwego ka mo lenaneothutong mo letlapeng, ka tsela ye: **sela**
- 2 Botšiša barutwana gore: **ke modumo ofe wo o ka o beago sebakeng sa o mogwe gore lentšu e be leo le fapanego?**

- 3 Laela barutwana gore ba dire mantšu a mantšhi ka moo ba ka kgonago, ka go bea modumo sebakeng sa o mongwe mo lentšung.
- 4 Mafelelong a thuto, tanya šedi ya barutwana gape.
- 5 Bitša barutwana gore ba tle letlapeng go tla go ngwala mantšu a bona.
- 6 Lebelela mantšu gomme o hlaloseše barutwana gore ke modumo ofe woo o beilwego sebakeng sa wo mongwe. **bela, lela, sela, wela**

DITUMATLHAKA

Humana Mantšu: Labohlano

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go kopanya tsebo ya bona ya medumo yeo ba e rutilwego. Go fa barutwana monyetla wa go itlwaetša bokgoni bja go aroganya le go bopa mantšu. Go oketša bokgoni bja gore temogo ya medumo e kgone go itiragalela go barutwana.

Thala tafola ya medumo yeo e šetšego e rutilwe le medumo yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. Se se akaretša le dihlogwana.

tšh-	u-	p	di
kgw-	b	a	
t	r	o	
l	e	m	

Tšhupetšo

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: Mohlala: /tšh/le/kgw/
- 2 Sekasekang medumo le ditwakanywa ka moka mo letlapeng.
- 3 Hlaloseša barutwana gore ba nale metsotso ye meraro go dira mantšu a mantšhi ka mokgwa wo ba ka kgonago.
- 4 Laetša barutwana go dira lentšu o šomiša medumo yeo e lebantšwego, go swana le: /tšh/le/kgw/
- 5 Gopotša barutwana gore ba ka bopa mantšu ba šomiša ye mengwe ya medumo ntle ga /tšh/le/kgw/.
- 6 Laetša barutwana go dira lentšu le lengwe go swana le/p/-/u/-/l/-/a/
- 7 Gopotša barutwana gore b aka dira mantšu a mangwe ba šomiša medumo yeo e lebantšwego go swana le **tšhela** Goba mantšu ao a sa šomišego modumo wo o lebantšwego go swana le **mabu**

Barutwana ba a dira

- 1 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo sa: tšh, kgw
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala
- 3 Efa barutwana metsotso ye meraro humana le go bopa mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mešomo ya bona. Laetša barutwana go bopa mantšu a (le a mangwe): tšhela, tšhuma, tšhaba, kgwele, kgwara, makgwakgwa.mabu, pula, pelo, pere, rema.dikgwale

Go bala ka go abelana le Maano tekathaloganyo

Beke e nngwe le e nngwe go balwa kanegelo e mphsa ya go abelana.

Go bala ka go abelana go dirwa ka mokgwa wo:

Mošupologo: Go bala lekga la pele

Labobedi: Go bala la mathomo

Labone: Go bala la bobedi

Labohlano: Go bala mafelelong

Ge go balwa ka go abelana, hlokomela gore bana ka moka ba dutše gabotse ebile ba kgona go bona ditshwantšo mo pukung e kgolo. Gopotša bana ka ga ditetelo tša gago ka nako yo Go bala ka go abelana, bjalo ka:

- Dula ka boiketlo o HOMOTŠE
- Bea MATSOGO a gago diropeng
- Bea MAHLO a gago le monagano mo kanegelong
- Tswalelang MELOMO (dira seka sa go bontšha go tswalela dipounama)

Maikemišetšokgolo a Go bala ka go abelana mo lenaneong le ke a letelago:

- 5 *Barutwana ba hwetša maitemogelo a ka moo go bala kanegelo ka moka go raranego go feta ka moo ba kgonago go bala ba nnoši. Ka lebaka la gore barutwana ga ba tshwenyege ka thekniki ya go bala, ba kgona go tsepelela go kanegelothwi le baanegwa. Barutwana ba kgona go iphsina ka dikanegelo, gomme ba tšweletša lerato la go bala.*
- 6 *Ge morutiši a bala ka go hlaboša lentšu, ka sewelo o fela a bontšha mahlale a itšeng a go bala: o bala go tloga letlakaleng la mathomo go fihla go la mafelelo; o bala go tloga godimo go letlakala go ya fase; o bala go tloga sengeleng go ya sejeng; o hlokomela maswaodikga; o bala ka thelelo le ka lebelo la maswanedi; o bala ka tlhagišo yeo e nthšago tlhaloso ya sengwalwa gabotse. Barutwana ba ithuta ka sewelo mahlale a mantši a go bala ka go ela mmadi wa go bala ka thelelo hloko.*
- 7 *Ge morutiši a ntše a bala, o šitlela Tlhaloso ka: go šupa seripa sa seswantšho; go šomiša seka goba tiro; le go hlakanya tlhagišo ya maikutlo lentšung la gagwe. Gape morutiši o bea tlhaloso molaleng ka go eta a ema a hlaloša lentšu goba sekafoko. Barutwana ba hwetša bohlale bo bofsa ba polelo ka go theletša morutiši le go mmogela.*

8 *Se se bohlokwa Go baleng ka go abelana ke gore morutiši o swanetše go ruta barutwana mokgwa wa go nagana ka ga kanegelo, le mokgwa wa go bopa kwešišo ya kanegelo ka bobona. Mo lenaneong le, re kgethile go aga bohlale ba tekatlhaloganyo ka go bontšha le go ruta mekgwa e fapanego ya maano tekatlhaloganyo. Maano tekatlhaloganyo a a latelago a šomišitšwe:*

- *Go phopholetša*
- *Ponokakanyo*
- *Go fetleka sengwalwa*
- *Akaretša*
- *Nagana ka sengwalwa (akanya)*
- *Go hlama dikgokaganyo*
- *Go kamaka*
- *Go hlama ditekanyetšo (tshekatsheko)*

MAANO TEKATLHALOGANYO

Lenaneo le le latelago le beakantšha tshedimošo ka ga leano le lengwe le le lengwe.

Leano 1: Go phopholetša	
Tlhaloso	Ge barutwana ba phopholetša, ba bolela seo ba <u>naganago</u> gore se tla direga mo kanegelong. Barutwana ba ka phopholetša gore go tla direga eng ka go lebelela ditshwantšho mo pukung. Gape ba ka phopholetša gore go tla direga eng sa go latela ge ba feditše go bala letlakala la sengwalwa. Mafelelong, barutwana b aka phopholetša gore ba nagana gore kanegelo e ka felela bjang.
Maikemišetšo	<i>Go phopholediša barutwana go dira gore ba nagana ka kanegelo pele ba e bala. Barutwana ba swanetše go šomiša mehlalanyana go leka go tseba baanegwa le ditiragalokgolo tše kago direga. Ka go phopholetša, barutwana ba tšweletša bohlale ba tekahlaloganyo ka go nagana ka kanegelo.</i>
Dikgato (Go phopholetša ka ditshwantšho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Lebelela seswantšho. 2 Botšiša barutwana: Naa le nagana gore go direga eng mo? 3 Dumelela gore barutwana ba nagane ka ga potšišo ye. 4 Ge barutwana ba šitwa go araba, ba fe mohlala wa karabo ya potšišo ye. 5 Bontšha mokgwa wo diswantšho di kgokaganago go aga kanegelo.
Mehlala (Go phopholetša ka ditshwantšho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa le nagana gore go direga eng mo? 2 Naa le nagana gore moanegwa wo o ikwa bjang? Ka lebaka la eng? 3 Naa le nagana gore le tla bona eng mo letlakaleng la go latela?
Dikgato (Go phopholetša ka sengwalwa)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala letlakala la sengwalwa. 2 Botšiša barutwana: Naa go tla direga eng sa go latela? 3 Dumelela gore barutwana ba nagane ka ga potšišo ye. 4 Ge barutwana ba šitwa go araba, ba fe mohlala wa karabo ya potšišo ye.
Mehlala (Go phopholetša ka sengwalwa)	<ol style="list-style-type: none"> 5 Naa le nagana gore go tla direga eng sa go latela? 6 Naa le nagana gore moanegwa wo o tlo dira eng sa go latela? 7 Naa le nagana gore kanegelo ye e tlo fela bjang?

Leano 2: Ponokakanyo	
Tlhaloso	Ge barutwana ba hlama ponokakanyo, ba swanetše go nagana ka seo se diragalago mo kanegelong bjalo ka ge ba bogetše temana mo seswantšho sa paesekopong. Ba swanetše go leka go bona ditiragalo tša kanegelo ka megopolong ya bona.
Maikemišetšo	<i>Go hlama ponokakanyo go thuša go fa Tlhaloso ya mantšu a ngwadilwego ka go a fetolele go temana ya seswantšho sa paesekopo ka megopolong ya barutwana. Gape go hlama ponokakanyo go thuša barutwana gore ba bone mokgwa wo ditiragalo tša sengwalwa di kgokagantšhitšwego. Se se ba thuša go aga kwešišo le go nagana ka ga kanegelo ka moka, upša ka letlakala le letlakala.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Ere: Bjale re ile go hlama ponokakanyo e kego re lebeletše seswantšho sa paesekopo. 3 Laela barutwana gore ba tswalele mahlo. Hlaloša gore ba swanetše go theeletša mantšu gomme ba hlame seswantšho sa paesekopo ka megopolong ya bona. 4 Bala sengwalwa gape. 5 Botša barutwana ka ga ponokakanyo ye o e hlamago. (Šupetša bohlae bjo.) 6 Botšiša barutwana: Naa le bone eng? (Naa go diregile eng diswantšho tša paesekopo ya lena?) 7 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di maleba le seo se diregago mo kanegelong.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Ke hlamile ponokakanyo mola Joe a thopa mokato. Ke kgonne go bona kudumela e elela hlogong ya gagwe e fofela gohlegohle. Ke kgonne go bona mahlo a gagwe a tsepeletše mothalong wa go fetša, gomme mmele wa gagwe o šoma ka mokgwa wo o ka kgonago ka gona. 2 Naa le hlamile ponokakanyo efe? Go diregileng seswantšhong sa paesekopo ya lena?
Leano 3: Go fetleka sengwalwa	
Tlhaloso	Dipotšišo tša go fetleka sengwalwa ke mohuta wa motheo wa dipotšišo tša tekatlhaloganyo. Dipotšišo tše di kgopela barutwana go nagana goba go lebelela mantšu mo letlakaleng le go gopola tshedimošo.
Maikemišetšo	<i>Dipotšišo tše ke tša motheo wa go hlola kwešišo ya mantšu a lego mo letlakaleng. Leano le le bontšha barutwana mokgwa wa go tsopola le go fetleka lentšukgolo le tlogo ba thuša go araba dipotšišo tše.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana potšišo ka ga tshedimošo mo sengwalong, bjalo ka: Naa Joe o be a nyaka go fenyang mokatong? 3 Dumelela barutwana ba arabe potšišo. 4 HLOKOMELA: Thuša barutwana go hwetša karabo ka go tsopola lentšukgolo la mohola, gomme ba fetleke sengwalwa go humana lentšu leo. Ka tlwaelo se se tla ba thuša go humana karabo.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa Joe o ile a dira eng pele ga mokato? 2 Naa Joe o ile a tlhahlelwa mokato neng? 3 Naa mokato o be o swaretšwe kae?

Leano 4: Akaretša	
Tlhaloso	Ge barutwana ba akaretša, ba nagana ka ga seo se diragetšego mo kanegelong. Ba kgona gape go nagana ka dilo tše dingwe, bjalo ka: seo ba se ratilego mo kanegelong; le seo ba ithutilego sona.
Maikemišetšo	<i>Go akaretša go bontšha gore barutwana ba kwešišitše e bile ba naganne ka ga kanegelo. Go kgopela barutwana go akaretša kanegelo ke mokgwa o mokaonekaone wa go hlola kwešišo ya bona.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa. 2 Gopotša barutwana: Ge re akaretša, re nagana ka diripa tše bohlokwahlokwa tša kanegelo. Gape re ka nagana ka seo re se ratilego ka ga kanegelo, le seo re ithutilego sona kanegelong.
Mehlala	<p>Kanegelo: Joe o thopa mokato.</p> <p><u>Barutwana b aka akaretša kanegelo ka mokgwa wo latelago:</u></p> <p>Kanegelo ye a mabapi le mošimane yo a bitšwago Joe yo a nyakago go fenya Sizwe, mošimane wa lebelo go phala bohle sekolong go tša mabelo. Joe o itšhidulla ka nako tšohle, gomme mafelelong o fenya Sizwe.</p> <p>Ke ratile seripa sa mola Joe a kgaola theipi mafelelong a mokato – go be go kgahliša e le ruri.</p> <p>Ke ithutile gore ge o leka ka maatla o sa tlogele o ka kgona go atlega.</p>
Leano 5: Nagana ka sengwalwa (Akanya)	
Tlhaloso	Ge morutiši a akanya, o nagana ka go hlaboša lentšu ka sengwalwa. O dumelela barutwana go kwa seo a se naganago ka sengwalwa.
Maikemišetšo	<p><i>Go šupetša mokgwa wa go nagana/ akanya ka sengwalwa, re ruta barutwana dilo tše pedi. Sa pele, re ruta barutwana gore babadi ba go bala gabotse ga ba bale mantšu fela, ba nagana ka seo ba se balago ka mehla. Sa bobedi, re bontšha barutwana mehuta ya menagano yeo babadi ba go bala gabotse ba bago le yona mabapi le sengwalwa.</i></p> <p><i>Go dira bjalo, re bontšha barutwana mokgwa wa go nagana ka bokgoni bja go hlola le go nagana ka tiišetšo ka sengwalwa. Mo lebakeng, barutwana ba tla thoma go dira se ka bobona.</i></p>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Nagana ka potšišo goba kakanyo ye mmadi wa go bala ka thelelo a ka bago le yona mabapi le sengwalwa. (Dikakanyo di filwe mo dipolokong tša Palong ya Pele le ya Bobedi tša mananeothuto.) 3 Ere: Ke bona /Ke lemoga ... 4 Ere: Ke akanya ... 5 Ga go hlokege gore barutwana ba arabe potšišo ye.
Mohlala	Ke bona gore Sizwe o ile a sega Joe ge a tsenela mokato. Ke akanya gore a se se tla nyamiša Joe naa?
Leano 6: Go hlama dikgokaganyo	
Tlhaloso	Ge barutwana ba hlama dikakanyo, ba bapetša sengwalwa go maphelo a bona (sengwalwa go nna), goba go sengwalwa se sengwe (sengwalwa go sengwalwa), goba go selo se sengwe mo lefaseng (sengwalwa go lefase).

Maikemišetšo	<i>Go hlama dikgokaganyo go thuša barutwana go kwišiša sengwalwa go teba ka go se gokaganya le dilo tše dingwe tše ba šetšego ba di tseba, goba ba itemogetšego tšona. Go bontšha barutwana gore ba ka hlama dikgokaganyo tše di fapanego: sengwalwa go sengwalwa se sengwe, sengwalwa go nna, sengwalwa go maphelo a bona, sengwalwa go lefase – tshedimošo ye nngwe yeo ba šetšego ba e tseba ka ga lefase.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša bana potšišo, bjalo ka: Naa ke neng mo o kileng wa nyaka go thopa sengwe bjalo ka Joe? 3 Šomiša go šupetša go fa mohlala wa karabo, bjalo ka: Ge Joe a be a nyaka go thopa sefoka, go nkgopoditše ka mokgwa wo ke bego ke hlwa ke phadišana le mogolle kua sekolong. Ka mehla o be a humana meputso ya godimo go sengwe le sengwe, gomme batswadi ba ka ba be ba ikgantšha kudu. Le nna ke be ke nyaka gore batswadi ba ka ba ikgantšhe ka nna.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Se se go gopotša bjang ka bophelo ba gago? 2 Mpotše ka moo sengwe se swanago le se se ilego sa go hlagela. 3 Ge o be o le Joe, o nagana gore o ka be o ile wa dira eng ge Sizwe a go sega?
Leano 7: Go kamaka	
Tlhaloso	<p>Go kamaka go akaretša tšhomišo ya seo o šetšego o se tseba, gammogo le seo o se badilego gore o kgone go phopholetša gabotse ka sengwe mo kanegelong. Se ke se se bitšwago 'go bala ka tsitsinkelo'. Ge barutwana ba kamaka, ba phopholetša gabotse ka ga sengwe mo kanegelong.</p> <p>Ka nako ye nngwe, mogwadi ga a ngwale dintlha ka moka tša kanegelo. Mongwadi o fela a tlogela diripa tše dingwe tša kanegelo di sa felela gore babadi ba kgone go inaganela ka bobona.</p>
Maikemišetšo	<i>Barutwana ba hloka go inaganela diripa tša kanegelo ka go kamaka – ba hloka go ithuta 'go bala ka tsitsinkelo'. Go dira se, ba swanetše go šomiša se se ngwadilwego, gammogo le seo ba šetšego ba se tseba go leka go inaganela ka seo se sego sa tšweletšwa molaleng.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana: Naa le tseba eng ka ga se? Sengwalwa sona se reng? 3 Botšiša barutwana: Re ka phopholetša eng gape ka se? Naa go na le sengwe se sengwalwa se sa se bolelego? 4 Botšiša barutwana: Naa ke eng se re ka se kamakago ka Joe ka mokgwa wo a bego a dula a itšhidulla? 5 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di na le tlhatlologanyo. 6 Ge barutwana ba katana, ba fe mohlala wa go kamaka. Šomiša freimi ya lefoko ye e latelago go ba thuša: Go theilwe godimo ga ... ke nagana ...
Mohlala	<p>Sengwalwa:</p> <p>Mogolle wa ka o kgopetše go ya yunibesithing. Ge ke boa gae ke ile ka mmona a swere lengwalo a myemyela. Mma o be a lla, a bile a sega a mo gokarela.</p> <p>Go kamaka:</p> <p>Go theilwe godimo ga gore mogolle o be a kgopetše go ya yunibesithing, le gore o be a swere lengwalo a lebellega a thabile, re phopholetša gore kgopelo ya gagwe e ile ya atlega.</p>

Leano 8: Go hlama ditekanyetšo (tshekatsheko)	
Tlhaloso	Ge re hlama ditekanyetšo tša sengwalwa, re dira kahlolo ya kokwane ye itšeng ya sengwalwa.
Maikemišetšo	<i>Barutwana ba swanetše go rutwa gore ka mehla ba swanetše hlama ditekanyetšo tša seo ba se balago, le go kgona go thekga le go lokafatša ditekanyetšo tša bona.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana potšišo ya tekanyetšo, o ba kgopele go thekga karabo ya bona. Mohlala: Naa o nagana gore x o dirile selo sa go loka? Ka lebaka la eng? 3 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di na le tlatlologanyo. 4 Ge barutwana ba katana, abelana tekanyetšo ya gago go fa mohlala: Ke nagana gore x o dirile selo sa go loka ka lebaka la gore x
Mohlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa o nagana ... 2 Naa o dumelelana le ... 3 Ka kgopolong ya gago ... 4 Naa o ratile ...

Ka fase o hwetša tlhaloso ya kgwekgwe tshepedišo ya e nngwe le e nngwe ya dithuto tša Go bala ka go abelana: Go bala lekga la pele; Go bala la mathomo; Go bala la bobedi; le Go bala mafelelong. Bala diTlhaloso tše go hwetša kwešišo ye e sekilego ya tsamaišo ya thoto e nngwe le e nngwe.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LEKGA LA PELE

LEANO TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

Ge re bala lekgetlo la pele, re aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go dira gore barutwana ba nagana ka kanegelo pele ga gore e balwe.

- 1 Botša barutwana gore lehono ba tšile go lebelela diswantšho mo kanegelong, le go nagana ka kanegelo.
- 2 Botša barutwana gore, go theilwe ka seo ba se bonago, ba tla dira diphopholetšo ka ga kanegelo. Se se ra gore batla šomiša diswantšho go leka go phopholetša gore kanegelo e bolela ka eng.
- 3 Hlalošetša barutwana gore ga ba swanela go nagana ka seswantšho se sengwe le se sengwe ka bosona. Ba swanetše go kgokaganya diswantšho ka moka ka go latelana gomme ba leke go inaganela gore kanegelo ka moka e bolela ka eng.
- 4 Bontšha barutwana letlakala la go apeša puku o balele hlogo ya kanegelo godimo.
- 5 Botšiša barutwana: Naa le nagana gore go tlo direga eng mo kanegelong ye?
- 6 Se latelago, lebelela seswantšho se sengwe le se sengwe mo kanegelong, ge o ntše o lebelela, botšiša barutwana:
 - a Naa le bona eng mo seswantšhong se?
 - b Naa le nagana gore go direga eng mo?

- c Naa le nagana gore go ka direga eng sa go latela?
- 7 Ge barutwana ba lebala go kgokaganya diswantšho tše di fapanego, ba hlohleletše go dira se. Go fa mohlala: ‘Naa le kgona go gopola gore mošimane yo o be a dira eng mo seswantšhong sa mafelelo? O dira eng bjale? Le nagana gore go direga eng bjale?’
- 8 Ge o fihla seswantšhong sa mafelelo, botšiša barutwana: Naa le nagana gore kanegelo ye e tlo fela bjang? (ge go lebane).
- 9 Leboga diphopholetšo tša barutwana.
- 10 Ge o na le nako, bala kanegelo ka moka go fihla mafelelong o sa khutše.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA MATHOMO

LEANO TEKATLHALOGANYO: LEANO LE LE SWANETŠEGO GO ŠOMIŠWA LE ŠUPILWE MO LENANEOTHUTONG

Ge re bala la mathomo, re thoma go aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go bala le go hlalošetša barutwana kanegelo. Gape re fa barutwana tšhupetšo ya mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Pele o bala, botšiša barutwana se o ilego go se dira. Bolela se swanago le se: ‘*Mphato, ke nako ya Go bala ka go abelana. Gopolang gore nako le nako ge re bala goba re theeletša kanegelo, go bohlokwa gore ka mehla le fele le nagana ka kanegelo. Lehono ke tlo le bontšha mokgwa wo ke naganago ka kanegelo. Ke tšile go dira se ka (go le fa mohlala) go hlama ponokakanyo ya seo se diregago mo kanegelong. Se se ra gore ge ke ntše ke bala, ke tla dira seswantšho sa paesekopo ya kanegelo ka monagonong wa ka.*’

- 1 Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo ka thelelo le ka go kwagala. Ge o ntše o bala, šomiša dika, ditiro le tlhagišo ya sefahlego, le segalo sa lentšu (tlhagišo) go oketša thlalošo.
- 2 Mo go nyakegago, ema o hlalošetše barutwana lentšu goba sekafoko.
- 3 Ka nako yeo, ya Go bala la mathomo, re tsepelela go tšhupetšo le thuto ya leano tekatlhaloganyo go barutwana.
- 4 Mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe o tla bona dipoloko tše pedi tša mmala, di pharilwe Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 5 Ge o fetša go balela barutwana letlakala, khutša o bontšhe gore o a nagana gomme o bolele se se ngwadilwego ka polokong. Ka go dira se, o šupetša mokgwa wa go *nagana ka kanegelo*. Go bohlokwa gore o kwišiše se o se bolelago – ge o sa kwišiše se o se bolelago, barutwana ba ka se kwišiše selo.
- 6 Mo letlakaleng la mafelelo la kanegelo, go na le dipotišo tše mmalwa ka dipolokong tša Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 7 Kgopela bana ba fapanego go araba dipotšišo.
- 8 Bontšha barutwana gore potšišo e tee e kgona go ba le dikarabo tše mmalwa tše nepagetšego, le gore go a kgonega gore barutwana ba be le dikgopolo tša go fapana.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA BOBEDI

LEANO TEKATLHALOGANYO: LEANO LE LE SWANETŠEGO GO ŠOMIŠWA LE ŠUPILWE MO LENANEOTHUTONG

Ge re bala la bobedi, re tšwela pele ka go aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go balela barutwana kanegelo, gape re šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Gapegape, botša mphato seo o ilego go se dira. Bolela se swanago le se: *'Mphato, ke nako ya Go bala ka go abelana. Gopolang, nako le nako ge re bala goba re theeletša kanegelo, go bohlokwa gore le fele le nagana ka kanegelo. Lehono ke tlile go le bontšha mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Kei le go dira se ka (go le fa mohlala) go hlama ponokakanyo ya seo se diregago mo kanegelong. Se se ra gore ge ke ntše ke bala, ke tla dira seswantšho sa paesekopo ya kanegelo ka monaganong wa ka.'*

- 1 Se se latelago, bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo ka go thelela le go kwagala. Ge o ntše o bala, šomiša dika, ditiro le tlhagišo ya sefahlego, le segalo sa lentšu (tlhagišo) go oketša Tlhaloso.
- 2 Ka nako yeo, ya Go bala la bobedi, o tla šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo.
- 3 Mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe o tla bona dipoloko tše pedi tša mmala, di pharilwe Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 4 Ge o feditše go balela barutwana letlakala, khutša o bontšhe gore o a nagana gomme o bolele se se ngwadilwego ka polokong ya Go bala la bobedi. Ka go dira se, o šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Go bohlokwa gore o kwišiše se o se bolelago – ge o sa kwišiše se o se bolelago, barutwana ba ka se kwišiše selo.
- 5 Mo letlakaleng la mafelelo la kanegelo, go na le dipotišo tše mmalwa ka dipolokong tša Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 6 Kgopela bana ba fapanego go araba dipotišo.
- 7 Mafelelong, kgopela barutwana go bopa potišo ka sengwalwa.
 - a Kgopela barutwana gore ka go ikemela, ba nagane potišo ye ba ka kgonago go e botšiša ka ga sengwalwa.
 - b Ge go kgonega, gopotša barutwana ka ga mantšu goba dikafoko tša dipotišo, bjalo ka: mang; eng; neng; kae; bjang; ka lebaka la eng; ka monaganong wa gago; o nagana gore; ngwala ka tatelano; bj. bj.
 - c Botša barutwana ba fetoge ba bolele, gomme ba abelane dipotišo tša bona le mphato ka moka.
 - d Ke moka, kgopela barutwana ba mmalwa go abelana dipotišo tša bona le mphato ka moka.
 - e Efa barutwana ba bangwe monyetla wa go araba dipotišo tše.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA MAFELELO

Nepo ya tiro ya Go bala mafelelong ke go fa barutwana monyetla wa go tiiša kwešišo ya bona ya kanegelo, le go itlwaetša go šomiša polelo e mphsa e ba ithutilego yona.

Ge o bala la mafelelo, o tla dira e tee ya ditiro tše nne:

- 1 Swantšhetša sengwalwa
- 2 Diragatša kanegelo
- 3 Pego ya kanegelo ya molomo goba ya go ngwalwa
- 4 Go ngwala tekatlhaloganyo

SWANTŠHETŠA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana gabotse madulong a bona, ba sware dipuku tša go ngwala goba pampiri ya go se be le selo, diphensele le dikrayone.
- 2 Botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanywa ka se sengwe go tšwa mo sengwalong. Ba gopotše gore ge ba hlama ponokakanyo ya sengwe, ba nagana gore se lebege bjang, se nkgwa bjang, se kwala bjang, e bile se duma bjang. Gape ba hlama ponokakanyo ya mokgwa wo ba ikwago ka moanegwa wo, tiragalo goba selo sengwe go tšwa sengwalong.
- 3 Kgopela barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 4 Ke moka, kgopela barutwana gore ba bule mahlo a bona, gomme ba swantšhe seo ba se hlamilego ponokakanyong go tšwa sengwalong. Ba ka oketša ka sešupo go hlalosa monkgo, tatso, bj. bj.
- 5 Ke moka, barutwana ba swanetše go šomiša seripa goba diripa tša go thoma lefoko go ngwala ka ga seo ba se hlamilego ponokakanyong.
- 6 Mafelelong, dumelela barutwana go sokologa ba bolele, gomme ba abelane diponokakanyo tša bona le wa mphato.

DIRAGATŠA KANEGELO

- 1 Dudiša barutwana gabotse legogong, goba mo go homotšego ka ntle.
- 2 Botša barutwana gore lehono ba ile go diragatša diripa tša kanegelo yeo ba e badilego.
- 3 Swarela puku e kgolo godimo. Bala letlakala la mathomo.
- 4 Efa barutwana taelo ya seo ba swanetšego go se diragatša. (Se se humanega lenaneothutong).
- 5 Diragatša taelo le barutwana.
- 6 Boeletša se letlakala le lengwe le le lengwe.
- 7 Tlhahla barutwana go arabela go seka sa go ba bontšha gore ba homole ba theeletše ge o bala letlakala gare ga ditiragatšo.

PEGO YA KANEGELO YA MOLOMO GOBA YA GO NGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana.
- 2 Latela dikgato tše di lego mo lenaneothutong go dira pego ya karolwana ya kanegelo le barutwana.
- 3 Se mathomo, o swanetše go supetša sengwe go tšwa kanegelong.
- 4 Sa go latela, o tla botša barutwana go nagana ka ga sengwe go tšwa kanegelong – ba se ekiše pego ya gago.

- 5 Ke moka, barutwana bat la FETOGA BA BOLELA ba abelana dipego tša bona le balekane.
- 6 Mafelelong, o tla bitša barutwana ba mmalwa go abelana dipego tša bona le mphato.
- 7 Ge e le pego ya go ngwalwa, barutwana ba tla swantšha goba ba ngwala dipego tša bona ka dipukung tša bona.

GO NGWALA TEKATLHALOGANYO

- 1 Pele thuto e thoma, ngwala hlogo ya sengwalwa bjalo ka sehlogo mo letlapeng.
- 2 Go latela, ngwala dipotšišo tša tekatlhaloganyo mo letlapeng, gotee le diripa tša go thoma lefoko tša dikarabo (Mo go swanetšego).
- 3 Laela barutwana go bula dipuku tša bona tša mošomo wa sekolo gomme ba ngwale sehlogo.
- 4 Botša barutwana gore lehono ba ile go nagana le go ngwala dikarabo go dipotšišo tše.
- 5 Bala dipotšišo le barutwana gomme o tlhalose mo go nyakegago.
- 6 Botša barutwana gore ga go hlokege gore ba ngwale dipotšišo, ba swanetše go ngwala dikarabo fela.
- 7 Sepela ka phaphosing o thuse barutwana bao ba hlokago thušo.
- 8 Metsotsong e mebedi ya mafelelo, bala dikarabo le bana, gomme o ba dumelele go phošolla mešomo ya bona.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Maikemišetšo: Go theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a balela godimo, go aga bokgoni bja barutwana bja go kwešiša mararankodi a go bala le go bala ka kwešišo. Go fa barutwana ka moka ka phapošing monyetla wa go itlwaetša mantšu a ditumatlhaka, mantšu a go tšwelela kgafetša kgafetša le mafoko a makopana ao ba ka kgonago go a bileletša pele ba ngwala mešongwana ya tekatlhaloganyo ka go ikemela.

Go bohlokwa kudu gore o theeletše morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala a le tee, gatee ka beke.

SEO BARUTWANA BA BANGWE BA SE DIRAGO KAMOKA KA PHAPOŠING:

- 1 Dudiša barutwana gabotse, ba sware dipuku tša bona tša go ngwala le matlakalatšhomo a bona a go biletšega, pele o thoma ka sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 2 Netefatša gore matlakalatšhomo a ka gare ga merabana ya polasitiki gore a se senyege.
- 3 Ruta barutwana ka lenaneotlwaelo la sehlopha sa go bala ka go hlahlwa ka leleme la gae ka tsela ye:
 - a Dudiša barutwana gabotse gomme ba sware matlakalatšhomo a bona a go bala.
 - b Ba hlalose tše mešongwana wa pele ka gare ga letlakalatšhomo woo ba swanetšego go o dira ba o fetše.
 - c Bitša sehlopha gore se tle se go balele.

- d** Ge o feditše go theeletša barutwana ka moka mo sehlopheng, ba laele gore ba ye madulong a bona.
 - e** Laetša barutwana go dira mošomo wa phetogo go laetša gore ba fetela mošomong wo mongwe go swana le go opela : lepidipidi laka, mantheledi a tsela, mosadi le kolobe, ditonki ke tsela goba dipapadi tše dingwe.
 - **Temošo:** *Metsotso ye 30 ke ye mentši* kudu gore barutwana ba ka dula ba šoma ba homotše, ke ka fao go lego bohlokwa gore o dire mošomo wa phetogo. Dikošana ke tsela ye botse ya gore ba kgone go ipshina le go itšhudulla.
 - f** Dudiša barutwana gape gabotse gomme ba sware matlakalatšhomo a bona.
 - g** Ba hlalose tše mošongwana wo o latelago woo ba swanetšego go o dira matlakalatšhomong.
 - h** Bitša sehlopha se sengwe gore se tle se go balele.
- 4** Ke kakanyo e botse go bea morutwana yo a kgonago go bala le yo a sokolago go bala mmogo gore ba kgone go thušana ka sethaka.

POPEGO YA LETLAKALATŠHOMO LA GO BALA

- 1** Letlakalatšhomo la beke ye nngwe le ye nngwe le nale mešongwana ye Go nale dithuto tše 10 tša go bala ka sehlopha sa go hlahlwa ka beke. Eupša, sehlopha se sengwe le se sengwe se ba le monyetla wa go šoma le morutiši gatee ka beke. Se se bolela gore morutwana o tla kgona go fetša mešongwana ye 9 ya letlakalatšhomo ka dinako tšeo.
- 2** Ditshwantšhetšo tša go gopotša barutwana gore ba swanetše go dira eng tšatši le lengwe le le lengwe:
 - a** Molomo o gopotša barutwana go bitša medumo ya mantšu.
 - b** Leihlo le gopotša barutwana gore ba swanetše go bala mantšu a ka go a bona.
 - c** Ngwana o tee o gopotša barutwana gore ba swanetše go ipalela.
 - d** Bana ba babedi ba gopotša morutwana gore o swanetše go bala le mogwera.
 - e** Letsogo leo le swerego pene le gopotša barutwana gore ba swanetše go thala goba go ngwala.
- 3** Morutiši o swanetše go ba le Lenaneo la ditumatlhaka le mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša. Dikanegelo tše di diswa di beakantšwe gabotse gomme di šomiša ditumatlhaka le mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša. Gape di akaretša le ditumatlhaka le mantšu a go tšwelela kgafetša kgafetša ao barutwana ba šetšego ba rutilwe wona. Se se ra gore barutwana ba ka se hlakane le lentšu leo ba sa kago ba le bona mo letlakalatšhomong.

GO BEA BARUTWANA KA DIHLOPHA LE GO KGETHA DINGWALWA TŠA SEHLOPHA SA GO BALA KA GO HLAHLWA:

- 1** Mo dibekeng tše pedi tša mathomo a ngwaga, netefatša gore o theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala ka noši.
- 2** Šomiša mothalohlhali wa ka tlase go kgetha barutwana ka bokgoni bja bona.
- 3** Hlopha barutwana ka bokgoni bja go swana.

- 4 Mo lenaneong le, go nale dikgoba tše 10 tša go theeletša barutwana ba bala. Se se ra gore o ka dira dihlopha tše 10 tša go bala. Ge o dirile dihlopha tša ka fase ga tše 10, o ka šomiša dikgoba tše dingwe go šoma le barutwana bao ba hlokago thekgo e tseneletšego.
- 5 Ka gare ga lenaneotatelo la gago go nale foromo ya go tlatša maina a barutwana ba sehlopha se sengwe le se sengwe gape go nale tafola yeo e go thušago gore o kgone go latela dingwalwa tše dihlopha di feditšego go di bala.
- 6 **Temošo:** Mothalotlhatlhi wo o arola barutwana go ya ka bokgoni bja bona bja go bala ba šomiša mararankodi a go bala.
- 7 Ge go nale barutwana ba bantši boemong bjo tee, o ka šomiša tekakwešišo go ba orola gape.
- 8 Ka phapošing ya barutwana ba 40, go ka hloka goba go ka ba le:
 - Hloka sehlopha sa go tlala sa boemo bja Go ka ba fela le barutwana ba mmalwa.
 - Sehlopha se 1 boemong bja 2
 - Dihlopha tše 2 goba 3 boemong bja 3
 - 4Dihlopha tše 2 goba 3 boemong bja 4
 - Sehlopha se 1 goba tše 2 boemong bja 5

Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 5
<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana ga a tsebe mantšu goba o tseba mantšu a mmalwa. • Morutwana ga a lemoge kwano gare ga maletere le medumo e mentši 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mmalwa a tlwaelo. • Morutwana yo ga a lemoge kwano ya maletere le medumo ye mengwe. Goba morutwana yo o hloka thušo ye kgolo go bala mantšu ao a sa kago a a bona. 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego. • Morutwana yo o hloka thušo ka go pileletšo ya mantšu ao a sa a tsebego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego ebile o kgona go bileletša mantšu ao a sa a tsebego. • Morutwana yo o hloka thušo ka dinako tše dingwe go bileletša mantšu a bothata. • Morutwana yo o a leka go bala ka thelelo. 	<ul style="list-style-type: none"> • . Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego. • Morutwana yo o kgona go bileletša mantšu ao a sa a tsebego. • Morutwana o bala ka thelelo le ka maikutlo. • Ke o mongwe barutwana ba go kgona go bala gabotse ka phapošing

SE O SE DIRAGO LE SEHLOPHA SE SENGWE LE SE SENGWE KA NAKO YA GO BALA KA GO HLAHLWA:

- 1 Bitša sehlopha go tla go go balela.
 - a Netefatša gore barutwana ka moka ba swere sengwalwa sa maleba.
 - b Dudiša barutwana ka sediko

- c Gopotša barutwana ka mantšu ao ba a lemogago ka go a bona ao ba ithutilego wona beke ya go feta. Laetša barutwana dipapetlakgadima tša mantšu ao gomme ba itlwaetše go a bala.
 - d Sa go latela, efa morutwana metsotso e mmalwa go bala karolwana ya sengwalwa ka bo yena le ka setu.
 - e Ke moka kgopela morutwana yo mongwe le yo mongwe go bala karolwana ya sengwalwa ka go hlaboša ka bo yena.
- 2 Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, go bohlokwa go go gopola go:
- a **Šupa mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša.** Gopotša barutwana gore go nale mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša gomme ba swanetše go ithuta go a bala ka go a bona fela.
 - b **Aga bokgoni bja go bileletša medumo.** Ge morutwana a palelwa ke go bala lentšu, o seke wa thoma le go mmotša gore lentšu leo ke eng. Hlohleletša morutwana gore a bitše medumo ya lentšu leo, kemoka a e kopanye ka moka gore e bope lentšu.
 - c **Reta barutwana o be o ba hlohleletše.** Dira gore go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, e be maitemogelo a mabotse go barutwana gomme o be o šomiše sebaka se go aga boitshepo barutwanang.
 - d **Go aga bokgoni bja go bala ka thelelo. Thuša** barutwana go kaonafatša bokgoni bja bjona bja go bala ka thelelo. Botša barutwana gore ge ba bala ba swanetše go kwala eka ba a bolela. Dira taetšo ya go bala ka thelelo gomme barutwana ba bušetše ka morago ga gago.
 - e **Go aga kwešišo ge o bala.** Botša barutwana gore ba swanetše go nagana ka se ba se balago ka mehla. Ruta barutwana go emanyana, go boela morago le go bala gape seo ba se badilego ge ba lahlegetšwe ke kwešišo. Ruta barutwana go ba le seswantšhokgopolo ge ba bala – ba bone tiragalo ya seo ba se balago ka dikgopolong tša bona. Ruta barutwana go leka go gopola seo ba se badilego. Hlohloletša barutwana go botšiša ge eba go nale seo ba sa se kwešišego.

GO HLOKOMELA MATLAKALATŠHOMO A GO BALA:

- 1 Ke kgopolo ye botse go lokela matlakalatšhomo ka gare ga mekotlana ya polasitiki ge barutwana ba a šomiša.
- 2 Hlokomela matlakalatšhomo gomme o a bee gabotse ge barutwana ba feditše go a šomiša.
- 3 O ka kgona go šomiša matlakalatšhomo mengwaga e mmalwa ka ge barutwana ba sa ngwalele godimo ga ona , eupša ba ngwala ka dipukung tša bona.

MOKGWA WO O FAPANEGO GO SEHLOPHA SA GO BALA KA GO HLAHLWA

Gopola gore bohlokwa bja go bala ka sehlopha sa go hlahlwa ke go theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala gore o kgone go mo thuša ka mararankodi a bokgoni bja go bala. Ge o sena sekgoba seo se lekanego ka phapošing, goba o palelwa ke go laola

boitshwaro bja barutwana ba bangwe ge o le gare o theeditše ba bangwe ba bala , go nale mokgwa wo mongwe wo o ka o šomišago.

Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, dudiša barutwana gabotse ditafoleng tša bona gomme ba sware matlakalatšhomo a bona, ke moka, dira tše di latelago:

- 1 Ba hlalositše mošongwana wa pele wa letlakalatšhomo woo ba swanetšego go o dira.
- 2 Kemoka, bitša barutwana ka o tee ka o tee gore ba tle tafoleng ya gago ba go balele ka go hlaboša.
- 3 Theeletša morutwana yo mongwe le yo bongwe ge a bala sengwalwa seo se lekanego bokgoni bja gagwe.
- 4 Aga bokgoni bja morutwana bja go kwešiša mararankodi a go bala.
- 5 Ka morago ga metsotso ye 15, dira mošongwana wa phetogo go laetša gore ba fetogela thutong yenngwe.
- 6 Dudiša barutwana gabotse ditafoleng tša bona gomme ba sware matlakalatšhomo
- 7 Ba hlalositše mošongwana wo o latelago woo ba swanetšego go o dira.
- 8 Tšwela pele go bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla go go balela ka go hlaboša tafoleng ya gago.

Ge eba o tšea sephetho sa go šomiša mokgwa wo o fapanego wa go theeletša barutwana ba bala, o swanetše go netefatša gore o theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala bonnyane gatee ka beke.

Tshepetšo ya go ngwala

Maikemisetšo: Go ruta barutwana tshepetšo ya go bea megopolo ya bona ya go ihlamela ka thekgo. Go bontšha go šoma ka tshepetšo e ba fa monyetla wa go fetola, lokiša le go tšwetša pele dikgopolo tša bona, e sego go 'go e nepa lekgetlong la mathomo'.

Go tshepetšo ya ngwala e bopile beakanya, go ngwala dikakanywa, go rulaganya, go phatlalatša le go hlagiša. Dikarolo tše nne tša tshepetšo ya go ngwala di hlagišwa mo mephatong e meraro, ge barutwana ba eba le bokgoni.

PEAKANYO YA GO NGWALA.

- 1 Mo lenaneong le, beakanya o lelebetše kudu go ruta barutwana go šomiša:
 - a Lenaneo
 - b Mmapahlogo š
- 2 Pele barutwana ba hlama peakanyo ya bona, o swanetše go ba laetša se, gore ba tsebe gore ba swanetše go dira eng. Lenaneothuto le go hlahlwa go dira seo.
- 3 Hlalositša barutwana gore ba swanetše go dula ba NAGANA ka seo ba nyakago go ngwala ka sona. O swanetše go hlalosa dikgopolo tša gago ka go bolelela godimo, gore barutwana ba kgone go o kwa.
- 4 Šomiša sešupetšo ya peakanyo go bopa peakanyo ya go ngwala.

- 5 Sa go latela, efa barutwana metsotso e mmalwa go nagana ka seo ba swanetšego go ngwala ka sona.
- 6 Dumelela barutwana go sokologa le go bolela, ba abelane dikakanyo tša le wa mphato.
- 7 La mafelelo hlahla le go thekga barutwana ge ba šomiša ditšhupetso tša morero go feleletša merero ya bona.

GO NGWALA KAKANYWA

- 1 Pele thuto e thoma, ngwalolla foreimi ya morero wa thuto ya MOŠUPLOGO mo letlapeng. Ngwala freimi ya go ngwala mo letlapeng.
- 2 Sa go latela, ka boripana laetša gore barutwana gore ba tla šomiša bjang dipolane tša bona go bopa kakanywa.
- 3 Bontšha barutwana sesupetšo sa freimi ya go ngwala yeo e tla ba thuša go dira se.
- 4 Ge barutwana ba feleletša dikakanwya tša bona, sepela sepela ka phapošing o ba fe thekgo.

RULAGANYA SEO O SE NGWADILEGO

- 1 Ngwala lenano la go fetleka go tšwa lenaneong thuto mo letlapeng.
- 2 Bala o fetše gomme o hlalose tše barutwana selekanyo seo se šomišwago.
- 3 O ka rata go bontšha barutwana go lokiša diphošo tšeo di tšwelelago kgafetšakgafetša.
- 4 Dumelela barutwana nako ya go rulaganya le go lokiša dingwalwa, ba šomiša lenano la go fetleka

GO PHATLATŠA LE GO HLAGIŠA SENGWALWA

- 1 Laela barutwana gore ba ngwalolle ka bokgwari dingwalwa tša bona.
- 2 Efa barutwana monyetla wa go tšhentšhišana ka dipuku gomme ba bale dingwalwa tša bona.
- 3 Efa barutwana ba go fapafapana monyetla wa go abelana ka dingwalwa tša bona le phaphoši ka moka.
- 4 Kgopela ba bangwe ba barutwana go ngwalolla dingwalwa mo letlakakeleng le leswa ke moka ba tshwantshiše le go swaya mosomo wa bona. Laetša dingwalwa mo leboteng ka phaphošing.
- 5 Kgoboketša dipuku tša barutwana. O swanetše go swaya semmušo dingwalwa tše 2 ka kotara o šomiše sedirišwa sa sa kelo seo se filwego. E fela, o kgopelwa gore o bale le go swayaswaya dingwalwa tša mafelelo tša barutwana leboo le lengwe le le lengwe.
- 6 Gape, boitshepho ke karolo ye bohlokwa ya go hlama bokgoni ba go ngwala.

Maano a go ngwala

Maikemisetšo: Go fa barutwana maano a go ba thuša go fetola megopolo ya bona go ba sengwalwa sa go ihlamela.

- 1 Latela lenaneo thuto go feleletša mošomo wa go ngwala beke engwe le engwe.
- 2 Ka gare ga lenaneo thuto, o tla lemoga lemoga gore go na le setlwaedi seo se dulago se latelwa. Se ke go thuša barutwana, gore ba tsebe gore ba swanetše go dira eng ka thuto ya go ngwala. Se se ba thuša gape le go ba le boitshepho.
- 3 O tla lemoga gore barutwana ba rutwa maano a go fapana gannyaneganyane gore ba kgone go tšwelela ge ba feleletša freimi tša mafoko.
- 4 Maikemisetšo ke gore barutwana mafelelong ba šomiše maano a ka bo bona ka ntle ga go hlahlwa.
- 5 Maano a, a thuša barutwana go ba le maikutlo a boitshepho ge ba ngwala ka go ba bontšha gona le dikgato tše mmalwa tšeo ba swanetšego go di latela ge ba ngwala.

LEANO LA 1: MORUTIŠI O LAETŠA GO NGWALA PELE

- a Morutiši o thoma pele go laetsa mošomo go barutwana ka phaphošing (o ba bontšha barutwana gabotse seo ba swanetše go se dira).
- b Ge ba lebetše seo morutiši a se dirago, barutiši ba tšea malebiši gore mošomo o dirwa bjang.

LEANO LA 2: BANGWADI BA NAGANA PELE BA NGWALA

- a Go ngwala ke tiro ya go bea dikakanyo mo letlakakeng.
- b Seo se ra gore barutwana ba swanetše go nagana pele gomme ba tšeye sephetho ka seo ba tla go go ngwala ka sona.
- c Gape seo se ra gore ga gona 'dikarabo' tšeo di nepagetšego goba tšeo di fošagetšego ge o ngwala – mongwadi o mongwe le o mongwe ona le dikgopolo tša gagwe ka seo a nyakago go ngwala ka sona.
- d Ka mehla dira nako gore barutwana ba nagana ka seo ba nyakago go ngwala ka sona.

LENEO LA 3: BANGWADI BA THALA MOTHALADI WA LENTŠU LE LENGWE LE LE LENGWE

- a** Barutwana ba nagana ka lefoko leo ba nyakago go le ngwala, gomme ba le balela godimo.
- b** Ba bala gore ke mantšu a ma kae a le go mo lefokong, gomme ba thala mothaladi go emela lentšu le lengwe le le lengwe.
- c** Methaladi e swanetše go thalwa go tloga letsong la ngele go ya letsogong la goja, le go tloga bogodimo ba letlakala go ya fase ga letlakala.
- d** Methaladi e swanetše go ba botelele ba lentšu.
- e** Go swanetše go ba le dikgoba gare ga mantšu.
- f** Mo mafelelong ga lefoko, barutwana ba ngwala khutlo.
- g** Ge methaladi e thadilwe, morutwana o tlatša mantšu ao a a tsebago goba o swanetše go leka modumao wa mathomo wa lentšu pele a ka kgopela thušo.
- h** Se se fa popo go seo morutwana a sengwalago, se mo fa gape le boitshepho. Le barutwana bao ba palelwago ba ka thoma tsela ya go ngwala ka mokgwa wo.

LEANO LA 4: BANGWADI BA ŠOMIŠA DITHUŠATHUTO GO NGWALA MANTŠU

- a** Ruta barutwana gore ba se kgopele thušo go ngwala mantšu ao ba sa a tsebego. La mathomo ba šomiše dithušathuto go hwetša mantšu gore ba ka ngwala bjang lentšu leo ba sa letsebego. Mohlala: Ba swanetše go šomiša dithušathuto tše dingwe go hwetša gore mantšu ao ba sa a tsebego. Mohlala:
- b** Mantšu a mo leboteng
- c** Dipuku tše dingwe
- d** Lenaneo la mopeleto
- e** Ba ka botšiša bamphato ba bona.

LEANO LA 5: BANGWADI BA ŠOMIŠA DIKGOPOLONG GO NGWALA MANTŠU

- a** Barutwana ba swanetše go leka go gopola mantšu ao ba ithutilego ona, gomme ba mantšu go tšwa dikgopolong tša bona.

**LEANO LA 6: BANGWADI BA BOLELA MANTŠU KA GO NANYA
BJALO KA KHUDU**

- a** Ruta barutwana go bolela lentšu leo ba sa le tsebego ka go nanya go kwa medumo ya lona ya go fapana. (go kgaogantšha mantšu)
- b** Sa go latela, ruta barutwana go ngwala fase modumo o mongwe le o mongwe o ba kgonago go o kwa. (Ba ka no se kgone go o peleta , efela e tla ba mathomomayo go ngwala mantšu ao bas a a tsebego. Mohlala, **eng** e ka ngwala ka tsela **eng** goba **ee**. Morutisis a ka tsea malebisi go se gomme a bontšha bangwadi mopeleto wo o nepagetšego.)
- c** Leka go bala sengwalwa sa morutwana sa sefontotiki, o ba rete go šomiša tsebo ya fonotiki go leka go hlama mantšu. Bo ke bokgoni bjo bo swanetšego go hlohloletšwa.

LEANO LA 7: BANGWADI BA BALA SEO BA SE NGWALAGO

- a** Barutwana ba balela mafoko a bona godimo e kabe ge ba ipalelela goba ba balela wa mphato. Ge o balela o mongwe sengwalwa sa gago go wa mphato se dira gore tshepetšo ya go ngwala e be le mošito.
- b** Ge ba dira se, ba lekola ge eba ga ba tlogela mantšu.
- c** Ba lekola gape ge eba tatelano ya mantšu e nepagetše.
- d** Sa bohlokwa le go fetišiša, beakanya se gore barutwana ba iphine ka tshepetšo ya go bala gomme ba ikgantšhe ka seo ba se ngwadilego.

LEANO LA 8: BARUTWANA BA SOKOLOGA BA BOLELA

- a** Mo dinakong tša go fapana mo thutong, barutwana ba ka sokologa ba ba bolela le wa mphato.
- b** Se se ka šomišwa go abelana dikakanyo ka seo ba ka ngwalago ka sona, go balelana ka seo ba sengwadilego, go botšhana diswantšho tša bona, goba go lekola ge eba ba kwešiša gore ba dire eng.
- c** Ruta barutwana gore lebellana gomme ba bolelelle fase ge ba sokologa le go bolela.

LEANO LA 9: TSHWARA DIKONFERESE TŠE DIKOPANA

- a** Le ke leano la bohlokwa go šomišwa ge barutwana ba dutse ba ngwala.
- b** Sepela sepela ka phaphošing, o eme ge o bona ngwana a gakanegile.
- c** Tshwara konferense ye kopana le morutwana wo.
- d** Tsitsinkela mošomo wa morutwana, theeletša morutwana, gomme o mo thuše mo a sa fetego gabotse.
- e** Gopola gomme o leke ka maatla go okamela mošomo wa ngwana o mongwe le o mongwe, le go ba reta ge ba iteka le go bontšha tšwelopele.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

1

Tshedimošo

Mošupologo

Ditiro tša bomolomo

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIHLELELA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA (BEKE YA MATHOMO YA TABAKGOLO)

- 1 Botša bana gore lenyaga re tla ithuta ditabakgolo tše fapanego.
- 2 Hlalosa gore tabakgolo ke kgopolo e kgolo e tlogo hlahla go ithuta ga rena bohle.
- 3 Thala sediko le lentšu **sekolo** mo gare ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Le tseba eng ka ga sekolo?*
- 5 Ngwala dikgopolo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Hlopha dikgopolo tša go swana gotee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa ke go araba, botšiša dipotšišo tša go hlohleletša tše latelago:
 - a O ratile eng ka go ithuta Mphatong wa 1?
 - b O ratile eng ka go ithuta Mphatong wa 2?
 - c Ke ka lebaka la eng o ratile go ithuta ka ...?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Hlalosa gore **lenyaga, re tlile go ithuta mantšu a mantši a maswa go re thuša go bolela menagano le dikgopolo tša bokaone!**
- 2 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 3 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a Swana
 - Emiša menwana 1–5.
 - Hlalosa gore barutwana ba swanetše go emiša nomoro ya go SWANA ya menwana.
 - Boeletša makgetlo a 4–5.

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Hlalosa gore re tla ba le tsela ya tatelano wa go phatlalatša dipuku tša go ngwala.
- 2 Kgetha tsela e lebanego phaphoši le barutwana ba gago, bjalo ka: **Go šomiša** balebeledi **ba dipuku.**
- 3 Hlalosa gore ngwaga ka moka, mongwe le mongwe o tla hwetša sebaka sa go ba molebeledi wa dipuku. Beke ye, re tla itlwaetša se molebeledi wa dipuku a swanetšego go se dira gore mongwe le mongwe a tsebe gomme a be a lokile.
- 4 Bontšha barutwana mo dipuku di tla bolokwago le mokgwa wo di arogantšhitšwego (dihlopha, methaladi, bj. bj.).

- 5 Bontšha barutwana mokgwa wa go rwala mokgobo wa dipuku tša sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 6 Ba bontšhe mokgwa wa go neela dipuku gabotse, ka hlokomelo, le ka pela (ga ba swanela go foša dipuku!)
- 7 Bitša barutwana ba mmalwa (nomoro e tla laolwa ke seo se swanetšego phaphoši ya gago) go ba balebeledi ba dipuku ba letšatši.
- 8 Laela balebeledi ba dipuku go itlwaetša go neela dipuku.
- 9 Ba laele go dula fase ka setu.
- 10 Ge morutwana o mongwe le o mongwe a na le puku, hlalosa gore balebeledi ba dipuku ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.
- 11 Bontšha barutwana mokgwa wa go kgoboketša dipuku tša mothaladi wa bona, sehlopha, bj. bj.
- 12 Bontšha barutwana mo ba swanetšego go bea dipuku.
- 13 Bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

- 1 Hlalosa gore lenyaga re tlile go bala ka go abelana.
- 2 Hlalosa gore go bala ka go abelana go tla direga mo legogong, fa pele ga phaphoši (goba mo gongwe, ge se se ka se lokele phaphoši ya gago).
- 3 Hlalosa gore re tla swanela go dula legogong ka pela, ka setu.
- 4 Bontšha barutwana mokgwa wa go šuthiša legogo. Hlalosa gore letsogo la bona ga le a swanela go kgoma motho, melomo ya bona e swanetše go homola, gomme ba swanetše go sepela ka go phakiša ka hlokomelo.
- 5 Kgetha tatelano ya go šuthiša legogo ye e tla šomelago phaphoši le barutwana gabotše, bjalo ka **Mothaladi ka Mothaladi**.
- 6 Botša barutwana gore bam o mothalading ofe, gore ba tsebe ge eba ke ba Mothaladi 1, Mothaladi 2, Mothaladi 3, bj. bj.
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go **gopola** mothaladi wa bona.
- 8 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go šuthiša legogo.
- 9 Ge barutwan ka moka ba dutše legogong, Hlalosa gore re tla hloka go boela madulong a rena ka pela, ka setu.
- 10 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela madulong a bona. Hlalosa gore seatla sa bona se seke sa kgoma motho o mongwe, melomo ya bona e swanetše go homola, gomme ba swanetše go sepela ka go phakiša la ka hlokomelo.
- 11 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Go ngwala:

Metsotso 30

Go beakanya le go rulaganya

FREIMI YA GO NGWALA

Selo se tee se ke nyakago gore o se tsebe ka nna ke _____

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla ngwala ka sengwe se ba **nyakago gore wena (morutiši) o se tsebe.**
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala godimo.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore **o nagana pele o ngwala.**
- 4 Botša barutwana tše dingwe tša dikgopolo tše o nago natšo ka seswantšho, bjalo ka: Kena le bana a babedi.
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago le barutwana ba gago.
- 6 Hlalosa mantšu a o tlogo a ngwala: **Thala** mothaladi **wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 7 Šomiša tšhupetšo go feletša freimi ya go ngwala: Selo se tee se ke nyakago le tseba ka nna ke gore ke na le bana ba babedi.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 9 **Šomisa dithušathuto,** bjalo ka matšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu a tabakgolo go go thuša go ngwala mantšu ao a go fago bothata.
- 10 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ebe e le mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikgopolo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Ke eng se le nyakago ke se tseba ka lena?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 3 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka selo se tee se ba nyakago o se tseba.
- 4 Ba swanetše gore: Selo se tee se ke nyakago o se tseba ka nna ke ...
- 5 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla swantšha ba be ba ngwala ka moo ba kwago.

GO NGWALA

- 1 **Bitša** balebedi **ba dipuku bale go neela barutwana dipuku.**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana ba go botše ka seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go oketša ka sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

6 Bitša balebedi bale ba dipuku go kgoboketša dipuku.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso 30

- 1 Hlalosa gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala**.
- 2 Hlalosa gore balebedi ba dipuku ba tla neela mphato matlakalatšhomo a go bala.
- 3 Bontšha barutwana mo matlakalatšhomo a go bala a tla bolokwa le ka moo a arogantšhitšwego ka gona. (dihlopha, methaladi, bj. bj.)
- 4 Bontšha barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa matlakalatšhomo a go bala ka sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 5 Ba bontšhe mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabonolo, ka hlokomelo, ka pela (ga ba swanela foša dipuku!)
- 6 Bitša balebedi bale go tla go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 8 Ba laele go dula fase ka setu.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Hlalosa dika mo matlakalatšhomong a go bala
 - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
 - b Molomo: Bitša mantšu
 - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
 - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala ka bobedi.
- 11 Hlalosa gore gape balebedi ba dipuku ba tla ba le maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.
- 12 Bontšha barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo a mothaladi, sehlopha, bj. bj.
- 13 Bontšha barutwana mo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 14 Bitša balebedi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

Labobedi

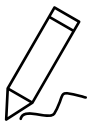

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

- 1 Hlalosa gore ge re dira lenyaga, go bohlokwa go theeletša ka hlokomelo.
- 2 Hlalosa gore lehono, re medumo tla bapala papadi e bitšwago **Morutiši O re**.
Papadi ye e nyaka gore re theeletše gabotsebotse! Re tla šomiša papadi ye kgafetša ngwaga ka moka.
- 3 Hlalosetša barutwana melao:
 - a Hlalosa gore o ile go dira ditšhikinyego tše di fapanego, bjalo ka swara hlogo ya gago; fofiša khaethe; šikinya nko ya gago; fofa ga raro; bj. bj.
 - b Ge o re 'morutiši o re' pele, barutwana ba swanetše go dira tiro yeo.
 - c Ge o sa re 'morutiši o re', gona barutwana ba swanetše go ema thwi.
 - d Ge morutwana a dira tiro ge o se wa re 'morutiši o re', gona morutwana o tšwile gomme o swanetše go dula fase.
 - e Mothopa sefoka ke wa go šala a eme.
- 4 Botša barutwana gore ba emele.
- 5 Bapala papadi go fihla go na le morutwana o tee a emego.

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla ba le maikarabelo a go neela dipuku le matlakalatšhomo.
- 2 Gopotša barutwana moo dipuku di tlogo bolokilwego le ka moo di arogantšhitšwego (dihlopha, methaladi, bj. bj.)
- 3 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa dipuku tša sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 4 Ba gopotše ka moo ba neelago dipuku gabotse, ka hlokomelo, le ka pela (ga ba swanela go foša dipuku).
- 5 Bitša barutwana ba mmalwa go tla go ba balebedi ba letšatši. Ba swanetše go ba ba **fapanego** le ba o ba kgethilego ka Mošupologo.
- 6 Laela balebedi go itlwaetša go neela dipuku.
- 7 Ba laele go dula fase.
- 8 Ge morutwana mongwe le mongwe a swere puku, ba laele go bula letlakala la pele le hlwekilego.
- 9 Laela barutwana go kopisa maina a bona ka pela ka dipukung tša bona. Hlalosa gore ba tla ba le metsotso e meraro fela go dira se. (Go bohlokwa go tlwaetša barutwana go dira se ka lebelo!)

- 10 Hlalosa gore balebeledi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.
- 11 Ba gopotše go kgoboketša dipuku tša sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 12 Gopotša barutwana moo ba swanetšego go bea dipuku.
- 13 Bitša balebeledi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Gopotša barutwana gore go bala ka go abelana go tla direga mo **legogong**, pele ga phaphoši.
- 3 Hlalosa gore re tla swanela go dula legogong ka pela, ka setu.
- 4 Bontšha barutwana mokgwa wa go šuthiša **legogo**. Hlalosa gore diatla tša bona di seke tša kgoma motho, melomo ya bona e homole, ba sepele ka pela ka hlokomelo.
- 5 Kgetha tatelano ya go tloša legogo ye e swanetšego phaphoši le barutwana ba gago, bjalo ka: **Mothaladi ka Mothaladi**.
- 6 Botša barutwana gore ba mothalading ofe, gore ba tsebe gore ba Mothaladi 1, Mothaladi 2, Mothaladi 3, bj. bj.
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go **gopola** mothaladi wa bona.
- 8 Bitša barutwana mothaladi **ka** mothaladi go šuthiša legogo.
- 9 Ge barutwana ka moka ba dutše legogong, Hlalosa gore go bala ka go abelana go na le melao ya go dula mo legogong.
- 10 Botšiša barutwana: Ke eng dilo tše le naganago gore di bohlokwa ge re dutše legogong mmogo?
- 11 Gopodišiša dikgopolo tše dingwe le barutwana, bjalo ka go de sware batho ba bangwe, go se tšee madulo a magolo, go theeletša seboledi, bj.bj.
- 12 Hlalosa o bontšha barutwana mokgwa wa go dula legogong ka go bala ka go abelana, bjalo ka:
 - a Re dula re farile seseka goba dikhuru godimo, gore go be le sekgoba se lekanego mang le mang.
 - b Re bea diatla tša rena diropeng goba mebeleng ya rena.
 - c Re theeletša re homotše ge kanegelo e balwa.
 - d Re emiša matsogo go bolela.
- 13 Laela barutwana ka moka go tšea metsotsonyana go itlwaetša mokgwa wa go dula ge re bala ka go abelana.
- 14 Gopotša barutwana gore re swanetše go boela madulong ka pela ka setu.
- 15 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela morago madulong a bona. Hlalosa gore ba se sware motho ka diatla, ba homotše, ba sepele ka pela ka hlokomelo.
- 16 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **matlakalatšhomo a go bala**.
- 2 Gopotša barutwana gore balebedi batla neela matlakalatšhomo go mphato.
- 3 Gopotša barutwana mo matlakalatšhomo a bolokwago le ka moo a arogantšhitšwego ka gona.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mmoto wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebedi ba Labobedi go tla ba neele matlakalatšhomo.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo.
- 8 Ba laele go dula fase ba homotše.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Gopotša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
 - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
 - b Molomo: Bitša mantšu
 - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
 - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala ka bobedi
- 11 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 12 Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo a mothaladi, sehlopha, bj.bj.
- 13 Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 14 Bitša balebedi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 15 Ke moka, ba fe teko ya ka pela ya go bolela go leka ge eba ba gopola dika le go itlwaetša go emiša matsogo ge ba nyaka go bolela.
- 16 Botšiša barutwana dipotšišo tše bjalo ka:
 - a Ke seka sefe sa go re botša go bala ba babedi?
 - b Seka sa molomo se emela eng?
 - c O swanetše go dira eng ge o bona seka sa molomo?
 - d Bj, bj.

Laboraro

Ditiro tša bomolomo

Metsotso 15

BEKE 1

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo **Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.**
 - a Fapana
 - Neela dipuku tša barutwana.
 - Thala sebopego se BONOLO letlapeng.
 - Hlalosa gore barutwana ba swanetše go thala sebopego sa go FAPANA ka dipukung.
 - Boeletša ga 4–5.

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Hlalosa gore lenyaga re tla šoma ka dihlophana tša bokgoni ba go anega. Re tla swanela go bopa dihlophana ka pela.
- 2 Botša barutwana mokgwa wa go bopa dihlophana, Bontšha barutwana gore ba tla ba dihlopheng dife.
- 3 (Mohlala: ge bana ba dutše ka methaladi, mokgwa o bonolo wa go bopa sehlopha ke ge barutwana ba babedi mothalading wa pele ba sokologa go leba ba babedi ka morago mothalading wa bobedi)
- 4 Kgonthišiša gore barutwana bohle ba kwišiša gore ke mang a lego sehlopheng sa bona le mokgwa wa bopa sehlopha.
- 5 Bapala papadi go thuša barutwana go ithuta mokgwa wa go bopa dihlophana ka pela ka setu.
- 6 Hlalosa gore ge o bolela lentšu 'eya' barutwana ba tla swanela go tšea metsotswana e 30 go bopa dihlophana.
- 7 Morutwana o a sego a tsena sehlopheng ka metsotswana e 30 o tšwile, ga mmogo le sehlopha ka moka! Ba swanetše gore bjale ba tle go ema pele ga phaphoši.
- 8 Bapala papadi ye go fihla go šala sehlopha se tee (ge go nyakega, fokotša nako go metsotswana e 20 goba 10).

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagaša modumo o moswa le mantšu

- 1 Gopotša barutwana gore ge re dira ditumatlhaka lenyaga, go bohlokwa go theeletša ka hlokomelo.
- 2 Hlalosa gore lehono re tla bapala 'Morutiši o re'.
- 3 Gopotša barutwana melao:
 - a Hlalosa gore o ile go dira mesepelo e fapanego, bjalo ka swara hlogo ya gago; fofiša khaethe; šikinya nko ya gago; fofa ga raro; bj. bj.
 - b Ge o re 'morutiši o re' pele, barutwana ba swanetše go dira tiro yeo.
 - c Ge o sa re 'morutiši o re', gona barutwana ba swanetše go ema thwi.
 - d Ge morutwana a dira tiro ge o se wa re 'morutiši o re', gona morutwana o tšwile gomme o swanetše go dula fase.
 - e Mothopa sefoka ke wa go šala a eme.
- 4 Botša barutwana gore ba emelele.
- 5 Bapala papadi go fihlela go eme morutwana o tee fela.

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere/mantšu/mafoko

- 1 Gopotša barutwana gore balebedi batla tšea maikarabelo a go neela dipuku le matlakalatšhomo a go bala.
- 2 Gopotša barutwana moo dipuku di tlogo bolokwa ka gona le ka moo di tla aroganywago ka gona. (dihlopha, methaladi, bj.bj.)
- 3 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa dipuku tša sehlopha sa bona, mothaladi, bj.bj.
- 4 Ba gopotše mokgwa wa go neela dipuku gabotse, ka hlokomelo, ka pela (ga ba swanela go foša dipuku!)
- 5 Bitša barutwana ba mmalwa go ba balebedi ba dipuku ba letšatši. Ba swanetše go fapana le bao o šetšego o ba kgethile.
- 6 Laela balebedi ba dipuku go itlwaetša go neela dipuku.
- 7 Ba laele go dula fase ka setu.
- 8 Ge morutwana o mongwe le o mongwe a na le puku, ba laele go bula letlakala la mathomo la go hlweka.
- 9 Laela barutwana go kopisa maina a bona ka dipukung. Hlalosa gore barutwana ba tla ba le metsotso e mebedi fela go dira se. (Go bohlokwa go tlwaetša barutwana go dira se ka pela!) Hlalosa gore ba swanetše go kgona go ngwala maina a bona ka pela!
- 10 Laela barutwana go ngwala maina a bona gabotse ka pela ka fase ga letšatšikgwedi. Hlalosa gore ba tla ba le metsotswana e 30 go dira se.
- 11 Laela barutwana ba nago le nako go ngwala maina a boa gape (goba gantši ka mo ba ka kgonago ka metsotswana e 30).

- 12 Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea dipuku.
- 13 Ge metsotswana e 30 e fedile, laela barutwana go tswalela dipuku tša bona.
- 14 Bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Ela hloko: O ka lebelela go ngwala maina ga barutwana go dira kelo ya go se be ya semmušo go bona barutwana bao ba kgonago go ngwala maina a bona, le ka moo ba kgonago go a ngwala ka pela.

Go ngwala:

Metsostso e 30

Go beakanya le go rulaganya

FREIMI YA GO NGWALA

Selo se tee se ke nyakago o se tseba ka nna ke _____

Selo se sengwe se se bohlokwa ka nna ke _____

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla tla tša lefoko go seo ba se ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Lehono ba tla nagana ka selo sengwe se se bohlokwa se ba nyakago batho ba se tseba ka bona.
- 3 Balela barutwana difreimi tše mpsha tša go bala.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore **o nagana pele o ngwala**.
- 5 Hlalosa tše dingwe tša dikakanyo tše o nago natšo tša go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Selo se sengwe se ka nyakago le se tseba ke gore ke rata go bala.
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go go tlaleletša sethalwa sa gago, bjalo ka: Wena o bala puku.
- 7 Hlalosa mantšu a o tlogo a ngwala. **Thala** mothaladi **wa lentšu le lengwe le le lengwe**.
- 8 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša le go tlatša lefoko la mafelelo la freimi ya go ngwala, bjalo ka: Selo se sengwe se ke nyakago le se tseba ka nna ke gore ke rata go bala.
- 9 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 10 **Šomiša dithušathuto** (mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo) go thuša go ngwala mantšu ao a lego bothata.
- 11 **Phumula mohlala** wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša **barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.**

DITAELO TŠA GO BOMOLOMO:

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo, re naganne ka selo sengwe se re nyakago batho ba se tseba ka rena.
- 2 Lehono re tla tlatša lefoko go seo re se ngwalago.

- 3 Botšiša barutwana: Ke eng se sengwe se bohlokwa se o nyakago batho ba se tseba ka wena?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 6 Gopotša barutwana mokgwa wa go **sokologa o bolele:**
 - a Barutwana ba swanetše go sokologela go motho yo a lego kgauswi le bona.
 - b Ba swanetše go tšea sebaka go botša wa mphato dikarabo tša dipotšišo.
 - c Ge wa mphato a bolela, ba swanetše go theeletša gabotse!
- 7 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka selo se ba se ratago ka sekolo.
- 8 **Sepela ka phaphošing o kgothišiše gore morutwana mongwe le mongwe o na le wa mphato go bolela le yena. Kgonthišiša gore ba bolela ka potšišo yeo e botšišitšwego,**
- 9 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 go go botša gore ke eng se bohlokwa se ba nyakago batho ba se tseba ka bona.
- 10 Ba swanetše gore: Sele se tee se wa mphato a se naganago gore se bohlokwa gore batho ba se tsebe ke ...
- 11 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala, go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 **Bitša** balebedi **ba dipuku bale go neela barutwana dipuku.**
- 2 Laela barutwana go hwetša mošomo wa bona wa Mošupologo. Ba tla tlaletša go se.
- 3 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 4 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 5 Thuša barutwana go feleletša freimi ya go ngwala.
- 6 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto.**
- 7 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2–3, laela barutwana go bea diphensele tša bona kgakala.
- 2 Gopotša barutwana gore ge re **sokologa re bolela**, re lebelela wa mphato ra bolela!
- 3 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le wa mphato ka diswantšho tša bona.

*Lekeletša mošomo wo barutwana ba o ngwadilego **boleng ba mahlo** a bona ka phaphošing. Se se tla thuša gore ba be le poledišano ka tabakgolo.*

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

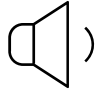
BEKE 1

DIHLOPHA: _____

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **matlakalatšhomo a go bala**.
- 2 Gopotša barutwana gore balebeledi ba tla neela matlakalatšhomo go mphato.
- 3 Gopotša barutwana mo matlakalatšhomo a bolokwago le ka moo a arogantšhitšwego ka gona.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mmoto wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebeledi ba Laboraro go tla ba neele matlakalatšhomo.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo.
- 8 Ba laele go dula fase ba homotše.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Gopotša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
 - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
 - b Molomo: Bitša mantšu
 - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
 - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala ka bobedi
- 11 Hlalosa gore lehono ke Laboraro, barutwana ba swanetše go lebelela mošongwana wa Laboraro.
- 12 Šupetša mokgwa wa go dira mošongwana o šomiša dika.
- 13 Ke moka, Hlalosetša barutwana go dira mošongwana ye ka go ikemela (*tshela go bala ka bobedi lehono*).
- 14 Hlalosa gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
 - a Lebelela letlakala la rena.
 - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
 - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu le.
- 15 Efa barutwana nako ya go itlwaetša go bala ka go ikemela. Sepela ka phaphošing go kgonthišiša gore barutwana ba šoma ka matlakalatšhomo.
- 16 Ka morago ga metsotso e 5, gopotša barutwana gore balebeledi ba tla ba le maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.
- 17 Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo ka methaladi, dihlopha, bj.bj.
- 18 Gopotša barutwana moo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 19 Bitša balebeledi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 20 Ke moka, efa barutwana potšišo ya go bolela go leka kelello ya dika le tlwaelo ya go emiša seatla go bolela.
- 21 Botšiša dipotšišo bjalo ka:

- a** Seka sa go re botša go bala ka bobedi ke sefe?
- b** Seka sa molomo se bolela eng?
- c** O swanetše go dira eng ge o bona seka sa molomo?
- d** Bj bj.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaoganya le go kopanya

- 1 Gopotša barutwana gore ge re dira medumo lenyaga, go bohlokwa go theeletša ka hlokomelo.
- 2 Hlalosa gore lehono re tla bapala papadi e bitšwago **Itsokotše, itsokotše, kgahla**.
- 3 Hlalosetša barutwana melao:
 - a Hlalosa gore o tlile go šomiša mantšu a mabedi: itsokotše, kgahla.
 - b Ge o re šikinya, barutwana ba swanetše go itsokotša.
 - c Ge o re kgahla ba swanetše go ema thwi ba homotše.
 - d Ba ba sa kgahlago ba tšwile.
- 4 Botša barutwana go ema.
- 5 E re: itsokotše, itsokotše, itsokotše, itsokotše, itsokotše, kgahla!
- 6 Bitša morutwana yo a sa kgahlago go dula fase.
- 7 Boeletša makgetlo a mmalwa.

Go bala ka go abelana:

Metsotso 15

Go bala lekga la bobedi

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Ba gopotše gore go bala ka go abelana go dirwa mo **legogong**, mo pele ga phaphoši.
- 3 Hlalosa gore re tla tla **legogong** ka pela re homotše.
- 4 Bontšha mokgwa wa go dula legogong. Hlalosa gore matsogo a bona ga a sware motho o momgwe, ba homotše, gomme ba sepela ka pela ba hlokometše.
- 5 Kgetha tatelano ya go šuthiša legogo ye e tla šomelago phaphoši le barutwana gabotše, bjalo ka **Mothaladi ka Mothaladi**
- 6 Botša barutwana gore ba mo mothalading ofe, gore ba tsebe ge eba ke ba Mothaladi 1, Mothaladi 2, Mothaladi 3, bj. bj.
- 7 Botša barutwana gore ba swanetše go **gopola methaladi** ya bona.
- 8 Bitša barutwana **mothaladi ka mothaladi** go dula legogong.
- 9 Gopotša barutwana mokgwa wa go dula legogong ge go balwa ka go abelana:
 - a Re dula re farile seseka goba dikhuru godimo, gore go be le sekgoba se lekanego mang le mang.
 - b Re bea diatla tša rena diropeng goba mebeleng ya rena.
 - c Re theeletša re homotše ge kanegelo e balwa.
 - d Re emiša matsogo gge re nyaka go bolela.
- 10 Hlalosa gore ka nako ya Go bala ka go abelana, barutwana ba swanetše go theeletša dikanegelo ka hlokomelo.

- 11 Bontšha barutwana letlakala 2 la pukutšhomo ya DBE.
- 12 Botšiša dipotšišo tše latelago. Gopotša barutwana gore ba emiše matsogo ge ba nyaka go araba:
 - a Ke mang morutiši wa mphato wa 3?
 - b Naa ke barutwana ba ba kae ba baswa ba lego gona?
 - c Naa phoustara ya mo leboteng e bolela ka eng?
- 13 Laela barutwana go itlwaetša go dula metsotsonyana ya go bala la go abelana.
- 14 Ba gopotše gore re swanetše go boela go dula ka pela ka setu.
- 15 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela madulong. Hlalosa gore matsogo ga a kgome ba bangwe, ba homotše, ba sepela ka pela ka go hlokomela.
- 16 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso 30

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **matlakalatšhomo a go bala**.
- 2 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla neela matlakalatšhomo go mphato.
- 3 Gopotša barutwana mo matalalatšhomo a bolokwago le ka moo a arogantšhitšwego.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mmoto wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebedi ba Labone go tla ba neele matlakalatšhomo.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo.
- 8 Ba laele go dula fase ba homotše.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Gopotša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
 - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
 - b Molomo: Bitša mantšu
 - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
 - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala ka bobedi
- 11 Hlalosa gore lehono ke Labone, ka fao ba swanetše go lebelela mešongwana ya Labone.
- 12 Šupetša mokgwa wa go dira mošongwana ba šomiša dika.
- 13 Ke moka, hlaloseša barutwana go dira mosongwana wa go ikemela (*tshela go bala ka bobedi lehono*).
- 14 Hlalosa gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
 - a Lebelela letlakala la rena.
 - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
 - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu.
- 15 Efa barutwana nako ya go itlwaetša go bala ka go ikemela. Sepela ka phaphošing go kgonthišiša gore barutwana ba šoma ka matlakalatšhomo.

- 16** Ka morago ga metsotso e 5, gopotša barutwana gore balebeledi ba tla ba le maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.
- 17** Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo a mothaladi, sehlopha, bj.bj.
- 18** Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 19** Bitša balebeledi ba letsatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 20** Ke moka, ba fe teko ya ka pela ta go bolela go leka ge ba gopola dika le go itlwaetša go emiša matsogo ge ba nyaka go bolela.
- 21** Botšiša barutwana dipotšišo tše bjalo ka:
- a** Ke seka sefe sa go re botša go bala ba babedi?
 - b** Seka sa molomo se emela eng?
 - c** O swanetše go dira eng ge o bona seka sa molomo?
 - d** Bj, bj.

Labohlano

Ditiro tša bomolomo

Metsotso e 15

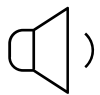
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Supa,
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a Swana
 - b Fapana
 - Kgoboketša dilo tše dingwe, bjalo ka dipukutšhomo tša DBE tše 2, phensele, ditšhoko tše 2, sephumodi.
 - Bontšha barutwana dilo tše pedi.
 - Hlalosa gore ge dilo tše di SWANA, barutwana ba swanetše go iša MONWANA WA MOGORUPA GODIMO.
 - Ge di sa swane, ba swanetše go bea matsogo ditafoleng tša bona.

POLEDIŠANO KA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poleledišano letlapeng:
 - a Dijo tša ka tša mmamoratwa ke ...
 - b Tiro ya ka ya mmamoratwa ke ...
- 2 Hlalosa gore ngwaga wo re tlla go šoma ka dihlophana go bolela ka dingwalwa tša rena tša go bala ka go abelana. Re tla swanela go tsena dihlophaneng tša rena ka pela.
- 3 Ge re tsena dihlopheng, re tla šomiša mantšu a go thoma lefoko mo papetleng go swara poleledišano.
- 4 Balela barutwana freimi ya poleledišano.
- 5 Hlalosa gore ge re seno tsena dihlopheng tša rena, morutwana o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka sa go araba potšišo e nngwe le e nngwe.
- 6 Hlagaša 'patla ya go bolela/leswika/selo'
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go fetiša patla ya go bolela. Ge ba swere patla ye, ke sebaka sa bona sa go bolela. Ge o mongwe sehlopheng a swere patla, ba swanetše go theeletša.
- 8 Bitša barutwana ba bararo go tla pele ga phaphoši gomme o šupetše mokgwa wa go fetiša patla le go araba potšišo:
 - a Morutwana 1 o swanetše go araba Potšišo 1
 - b Morutwana 2 o swanetše go araba Potšišo 1
 - c Morutwana 3 o swanetše go araba Potšišo 1
 - d Morutwana 4 o swanetše go araba Potšišo 1
 - e Morutwana 1 o swanetše go araba Potšišo 2
 - f Morutwana 2 o swanetše go araba Potšišo 2
 - g Morutwana 3 o swanetše go araba Potšišo 2

- h** Morutwana 4 o swanetše go araba Potšišo 2
- 9** Gopotša barutwana mokgwa wo ba swanetšego go dira dihlophana. Ba gopotše gore ka mang a tlogo ba sehlopheng se sengwe le se sengwe. Tše e swanetše dihlopha tša go swana le tša Laboraro!
- 10** Kgonthišiša gore barutwana ka moka ba gopola bao ba swanetšego go ba sehlopheng sa bona.
- 11** Hlalosa gore ge bolela lentšu le 'eya' barutwana ba tla ba le metsotswana go tsena dihlopheng.
- 12** Ke moka, fetiša patla ya go bolela go sehlopha se sengwe le se sengwe.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

- 1** Hlalosa gore lenyaga re dira medumo, re swanetše go theeletša gabotse.
- 2** Hlalosa gore lehono re tla bapala papadi ye e bitšwago **Setulo sa ka le nna**. Ye ke papadi e nyakago gore re theeletše gabotse! Re tla šomiša papadi ye kgafetšakgafetsa ngwaga ka moka.
- 3** Hlalosetša barutwana melao:
 - a** Hlalosa gore barutwana ba tla ema kgauswi le ditulo tša bona.
 - b** O tla ba fa ditaelo.
 - c** Barutwana ba swanetše go theeletša letlema gabotse, gore ba dire selo sa nnete.
- 4** Botša barutwana go ema.
- 5** Efa ditaelo bjalo ka:
 - ema ka morago ga setulo
 - kuka setulo sa gago
 - namela godimo ga setulo
 - tshela setulo sa gago

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

- 1** Hlalosa gore go bala ka go abelana bekeng e nngwe le e nngwe, re tla dira mošongwana wa go bala la mafelelo.
- 2** Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka sengwe se ba se ratago bjalo ka seswantšho go tšwa mošongwaneng ya go feta ya go bala ka go abelana.
- 3** Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana mokgwa wa go fa mafoko a 1–2 a kakaretšo ya seo ba se gopolago ka seswantšho. **Ke gopola go be go na le barutwana ba ba bedi ba baswa kua sekolong, Piet le Lebo.**
- 4** Bala gape kanegelo go tšwa letlakala 2 la pukutšhomo ya DBE.
- 5** Laela barutwana go nagana ka **dikakaretšo tša bona**.

- 6 Kgotela barutwana ba 2–3 go **abelana** dikgopolo tša bona le mphato. **Thuša** barutwana go bopa mafoko.
- 7 Hlalosa gomme o phošolle tšeo di tšwelelago kgafetšakgafetša tša barutwana.
- 8 Gopotša barutwana mokgwa wa go **sokologa o bolele:**
 - a Barutwana ba swanetše go sokologela go motho yo a lego kgauswi le bona.
 - b Ba swanetše go tšea sebaka go botša wa mphato dikarabo tša dipotšišo.
 - c Ge wa mphato a bolela, ba swanetše go theeletša gabotse!
- 9 Laela barutwana go sokologa ba bolele le go abelana dipego tša bona le wa mphato.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala.**
- 2 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla neela matlakalatšhomo go mphato.
- 3 Gopotša barutwana mo matlakalatšhomo a bolokwago le ka moo a arogantšhitšwego.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mmoto wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebedi ba Labohlano go tla ba neele matlakalatšhomo.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo.
- 8 Ba laele go dula fase ba homotše.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Gopotša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
 - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
 - b Molomo: Bitša mantšu
 - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši.
 - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala ka bobedi
- 11 Hlalosa gore lehono ke Labohlano, barutwana ba swanetše go lebelela mošongwana wa Labohlano.
- 12 Bontšha mokgwa wa go dira mošongwana, o šomiša dika.
- 13 Ke moka, hlalosa gore ba swanetše go dira tiro ka go ikemele (*lehono o ka beela ka thoko go bala ka bobedi*).
- 14 Hlalosa gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
 - a Lebelela letlakala la rena.
 - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
 - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu le.
- 15 Efa barutwana nako ya go itlwaetša go bala ka go ikemela. Sepela ka phaphošing go kgonthišiša gore barutwana ba šoma ka matlakalatšhomo.
- 16 Ka morago ga metsotso e 5, gopotša barutwana gore balebedi ba tla ba le maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

- 17** Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo ka methaladi, dihlopha, bj.bj.
- 18** Gopotša barutwana moo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 19** Bitša balebeledi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 20** Ke moka, efa barutwana potšišo ya go bolela go teko ya mogopolo ya dika le tlwaelo ya go emiša seatla go bolela.
- 21** Botšiša dipotšišo bjalo ka:
- a** Seka sa go re botša go bala ka bobedi ke sefe?
 - b** Seka sa molomo se bolela eng?
 - c** O swanetše go dira eng ge o bona seka sa molomo?
 - d** Bj. bj.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

2

Tshedimošo

Mošupologo

Ditiro tša bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELELA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA (BEKE YA BOBEDI YA TABAKGOLO)

- 1 Gopotša bana gore lenyaga re tla ithuta ditabakgolo tše fapanego
- 2 Thala sediko le lentšu **sekolo** mo gare ga letlapa.
- 3 Botšiša barutwana: *O tseba eng ka sekolo se o bego o sa se tsebe beke ya go feta?*
- 4 Ngwala dikgopolo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Hlopha dikgopolo tša go swana gotee.
- 5 Ge barutwana ba palelwa ke go araba, botšiša dipotšišo tša go hlohleletša tše latelago:
 - a O rata go ithuta eng?
 - b O ka dira eng ge o leka go ithuta selo se sengwe eupša go le boima?
 - c O ka ba kgona bjang go ba morutwana wa botse ka go fetiša?

TLOTLONTŠU YA YABAKGOLO

- 1 Hlalosa gore lenyaga, re tlile go ithuta mantšu a mantši a maswa go re thuša go bolela menagano le dikgopolo tša bokaone!
- 2 Ruta o šomiša PATS.(Šupa,Dira,Swara o Bontšhe)
- 3 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a Go feta
 - Laela barutwana ba BARARO go ema thoko e tee ya gago.
 - Laela morutwana o TEE go ema ka thoko e nngwe.
 - Botšiša barutwana: ke sehlopha sefe sa barutwana se nago le barutwana ba go GO FETA go sona?
 - Boeletša ka barutwana ba dinomoro tša go fapana.

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Hlalosa gore go bohlokwa go tšea sephetho ka melao ya rena ya phaphoši.
- 2 Botšiša barutwana: Ke mehola efe e bohlokwa ka phaphošing ya rena?
- 3 Ngwala dikgopolo tša barutwana letlapeng.
- 4 Ke moka, dira melao mmogo le barutwana.
- 5 Methalotlhahli e mengwe ya phaphoši:
 - a E swanetše go akaretša mehola e beilwego.
 - b E swanetše ngwadiwa ka tumelo (Re tla ... go na le Re ka se ...)
 - c Melao e swanetše go akaretša.
 - d Go swanetše go ba le melao ya phaphoši e 5–7.

Ela hloko: Ka morago ga sekolo, ngwala melao mo papetleng e kgolo ya pampiri. E lekeletše gore barutwana ka moka ba e bone.

Go bala ka go abelana: Metsotso e 15

Go bala la mathomo

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tšile go bala ka go abelana.
- 2 Gopotša barutwana gore go bala ka go abelana go tla direga mo legogong, fa pele ga phaphoši (goba mo gongwe, ge se se ka se lokele phaphoši ya gago).
- 3 Gopotša barutwana gore re tla swanela go dula legogong ka pela, ka setu.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go šuthiša legogo. Hlalosa gore letsogo la bona ga le a swanela go kgoma motho, melomo ya bona e swanetše go homola, gomme ba swanetše go sepela ka go phakiša ka hlokomelo.
- 5 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go šuthiša legogo.
- 6 Ge barutwan ka moka ba dutše legogong, Hlalosa gore re tla hloka go boela madulong a rena ka pela, ka setu.
- 7 Ruta **šedi-kgogedi**, bjalo ka:
 - a 1-2-3 GO NNA
 - b 1-2-3- GO WENA!
- 8 Botša barutwana gore šedi-kgogedi e šoma bjang:
 - a Ge ba ekwa '1-2-3 MAHLO GO NNA' ba swanetše go homola.
 - b Ba swanetše go re '1-2-3 MAHLO GO WENA'
 - c Ba swanetše go dula ka setu madulong a bona ba lebele morutiši.
- 9 Bapala papadi le barutwana go ba thuša go ithuta šedi-kgogedi:
 - a Laela barutwana go bolela le baagišani.
 - b E re: '1-2-3- MAHLO GO NNA'
 - c Barutwana ba swanetše go re: '1-2-3 MAHLO GO WENA'
 - d Ba swanetše go dula madulong a bona ba lebeletše morutiši.
 - e Ntšha barutwana bao ba sa latelego melao.
- 10 Ge le fetša go itlwaetša šedi-kgogedi, gopotša barutwana gore ba tla swanela go boela madulong ka pela ka setu.
- 11 Gopotša barutwana mokgwa wa go boela madulong. Hlalosa gore matsogo a bona ga a swane motho o mongwe, melomo e homotše, gomme ba swanetše go sepela ka pela ka hlokomelo.
- 12 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela morago madulong a bona.

Go ngwala:

Metsotso 30

Go beakanya le go rulaganya

FREIMI YA GO NGWALA

Lenyaga, maikemišetšo a ka ke ...

Maikemišetšo a mangwe gape ke ...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla thala ka maikemišetšo a ba nago le ona ngwaga wo.
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala godimo.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore **o nagana pele o ngwala**.
- 4 Botša barutwana tše dingwe tša dikgopolo tše o nago natšo ka seswantšho, bjalo ka: Maikemišetšo a ka ke go thuša morutwana o mongwe le o mongwe ka phaphošing ya rena go ba mmadi o mo kaone, le go bala dipuku tše nne ka noši.
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o bala le sehlophana sa barutwana, le se sengwe o bala puku kua gae.
- 6 Hlalosa mantšu a o tlogo a ngwala: **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**.
- 7 Šomiša tšhupetšo go feletša freimi ya go ngwala: Lenyaga, maikemišetšo a ka ke go thuša barutwana ba ka ka moka go ba babadi ba bakaone. **Maikemišetšo a mangwe ke go bala dipuku tše nne**.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago**.
- 9 **Šomisa dithušathuto**, bjalo ka matsü a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu a tabakgolo go go thuša go ngwala mantšu ao a go fago bothata.
- 10 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ebe e le mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikgopolo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa o nyaka go ithuta eng go feta ngwaga wo?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala**.
- 3 Gopotša moggwa wa **go sokologa o bolele**:
 - a Barutwana ba swanetše go sokologela go motho yo a lego kgauswi le bona.
 - b Ba swanetše go tšea sebaka go botša wa mphato dikarabo tša dipotšišo.
 - c Ge wa mphato a bolela, ba swanetše go theletša gabotse!
- 4 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le go boledišana ka dikgopolo le wa mphato.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2–3 go sokologa ba bolele.
- 6 Bitša barutwana ba 2–3 go go botša selo se tee se ba nyakago go ithuta lenyaga.
- 7 Ba swanetše gore: Lenyaga, ke nyaka go ithuta go ...

- 8 Hlalosa gore barutwana bjale ba tla thala le go ngwala dikgopolo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Bontšha barutwana papetla ya balebeledi ba phaphoši. Hlalosa gore balebeledi ba beke ke bo mang.
- 2 **Bitša balebeledi ba dipuku bale go neela barutwana dipuku.**
- 3 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 4 Kgopela barutwana ba go botše ka seo ba se ngwadilego.
- 5 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 6 Hlohleletša barutwana.
- 7 **Bitša balebeledi bale go kgoboketša dipuku.**

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

- 1 Bontšha barutwana papetla ya balebeledi ba phaphoši. Gopotša barutwana gore balebeledi ba beke ke bafe.
- 2 Gopotša barutwana gore balebeledi ba dipuku ba neela dipuku le matlakalatšhomo a go bala.
- 3 Hlalosa gore mošomo o mongwe wa balebeledi ke molebeledi wa setu.
- 4 Hlalosa gore balebeledi ba setu ba swanetše go gopotša barutwana go homola ka nako ya go bala ka go ikemela.
- 5 Bontšha barutwana gore balebeledi ba setu ba swanetše go dira eng.
- 6 Hlalosa gore balebeledi ba setu ba beke ke bafe.
- 7 Bitša balebeledi bale go tla go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 8 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 9 Hlalosa dika mo matlakalatšhomong a go bala:
 - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
 - b Molomo: Bitša mantšu
 - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
 - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala ka bobedi.
- 10 Bala ditaello tša mošongwana pele beke 3 ya Mošupologo le barutwana.
- 11 Ke moka, hlalošetša barutwana gore ba dire se **ka go ikemela** (*tshela go bala lehono!*)
- 12 Gopotša barutwana gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
 - a Lebelela letlakala la rena.
 - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
 - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu le.
- 13 Gopotša barutwana gore ba swanetše go dira mošongwana ka setu ka go ikemela.

- 14 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana ye. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 15 Ge metsotso e 15 e fela, efa barutwana sebaka se sennyane go ikhutša. Bapala papadi ka pela: Morutiši o re.
- 16 Bala ditaello tša mošongwana ya beke 3 Mošupologo le barutwana.
- 17 Gopotša barutwana gore ba tla tlatša mošongwana ka setu ka go ikemela.
- 18 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana ye. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 19 Mafelelong a metsotso e 30, bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 5
Morutwana wo ga a tsebe goba o tseba mantšu a mannyane. Go bonala eke ga a lemoge kamano ya ditlhaka le medumo.	Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa fela e tlwaelegilego. Go bonala eke ga a tsebe go lemoga kamano ya ditlhaka di na le medumo GOBA o hloka thušo e ntši go bala mantšu a sego a a bona nakong ya go feta.	Morutwana wo o tseba medumo e mengwe. O nyaka thušo go bala mantšu a seo a a bona nakong ya go feta.	Morutwana wo o tseba medumo e mentši e tlwaelegileg e bile o kgona go bala mantšu a mantši. O nyaka thušo go bala mantšu kgafetšakgafetša.	Morutwana wo o tseba medumo e mentši. O kgona go bala mantšu a sego a a bona nakong e fetilego. O bala ka go thelelela le maikutlo. Ke o mongwe wa babadi ba bakaonekaone ka mphantong.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagaša modumo o moswa le mantšu

- 1 Hlalosa gore ka phaphošing ya rena ngwaga wo, go bohlokwa go latela melao ye re e dirilego mmogo.
- 2 Bala phetolelo ya mafelelo ya melao le barutwana.
- 3 Swara poledišano ka melao. Bontšha barutwana mokgwa wa go latela melao.
- 4 Kgopela barutwana go bontšha mokgwa wa go latela melao.
- 5 Boledišana ka mehlala ya go roba melao le maitshwaro a sa dumelelwago ka phaphošing.
- 6 Boledišana gore ditlamorago e tla ba dife ka phaphošing ge melao e sa latelwe.

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Gopotša barutwana gore balebeledi ba tla ba le maikarabelo a go neela dipuku le matlakalatšhomo.
- 2 Gopotša barutwana moo dipuku di tlogo bolokwago le ka moo di arogantšhitšwego (dihlopha, methalo, bj. bj.)
- 3 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa dipuku tša sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 4 Ba gopotše ka moo ba neelago dipuku gabotse, ka hlokomelo, le ka pela (ga ba swanela go foša dipuku).
- 5 Laela balebeledi go itlwaetša go neela dipuku. Ba laele go itlwaetša go neela dipuku.
- 6 Ge morutwana o mongwe le o mongwe a na le puku ya gagwe, ba laele go bula letlakala la mathomo la go hlweka.
- 7 Laela barutwana go kopisa maina a bona ka pela ka dipukung tša bona. Hlalosa gore ba tla ba le metsotso e meraro fela go dira se. (Go bohlokwa go tlwaetša barutwana go dira se ka lebelo!)
- 8 Laela barutwana go kopisa molao wa bona wa mmamoratwa gabotse, ka pela ka fase ga letšatšikgwedi. Hlalosa gore ba tla ba le metsotso e 5 go dira se.
- 9 Laela barutwana ba nago le nako ya go oketšega go kopisa molao wa bobedi ka dipukung tša bona. (goba e mentši ka mo ba ka kgonago ka metsotso e 5).
- 10 Ge nako e fedile, laela barutwana go tswalela dipuku tša bona.
- 11 Ba gopotše gore balebeledi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.
- 12 Ba gopotše go kgoboketša dipuku tša sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 13 Gopotša barutwana moo ba swanetšego go bea dipuku.
- 14 Bitša balebeledi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Gopotša barutwana gore go bala ka go abelana go tla direga mo **legogong**, pele ga phaphoši.
- 3 Hlalosa gore re tla swanela go dula legogong ka pela, ka setu.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go šuthiša **legogo**. Hlalosa gore diatla tša bona di seke tša kgoma motho, ba homotše, ba sepele ka pela ka hlokomelo.
- 5 Gopotša barutwana ka tatelano ya go dula legogong ye e swanetšego phaphoši le barutwana ba gago, bjalo ka: **Mothaladi ka mothaladi**.
- 6 Gopotša barutwana gore ba mothalading ofe, gore ba tsebe gore ba Mothaladi 1, Mothaladi 2, Mothaladi 3, bj. bj.
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go **gopola mothaladi** wa bona.
- 8 Bitša barutwana **mothaladi ka mothaladi** go šuthiša legogo.
- 9 Gopotša barutwana mokgwa wa go dula legogong ka go bala ka go abelana, bjalo ka:
 - a Re dula re farile seseka goba dikhuru godimo, gore go be le sekgoba se lekanego mang le mang.
 - b Re bea diatla tša rena diropeng goba mebeleng ya rena.
 - c Re emiša matsogo go bolela.
- 10 Hlalosa gore ge re bala ka go abelana barutwana ba swanetše go theeletša kanegelo gabotse.
- 11 Balela barutwana godimo kanegelo mo letlakaleng 6 la DBE pukutšhomo.
- 12 Botšiša barutwana dipotšišo tše latelago. Ba gopotše gore ba swanetše go emiša matsogo ge ba nyaka go araba:
 - a Ke mang o a bego le moletlo wa letšatši la matswalo?
 - b Naa go diregile eng ge fetša go tima dikerese?
 - c Naa o humane mpho efe?
- 13 Šomiša **šedi-kgogedi** go goga šedi ya barutwana.
- 14 Gopotša barutwana gore re swanetše go boela madulong ka pela ka setu.
- 15 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela morago madulong. Hlalosa gore ba se sware motho ka diatla, ba homotše, ba sepele ka pela ka hlokomelo.
- 16 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

- 1 Bontšha barutwana papetla ya balebeledi ba phaphoši. Gopotša barutwana gore balebeledi ba beke ke bafe.
- 2 Gopotša barutwana gore balebeledi ba neela dipuku le matlakalatšhomo a go bala.
- 3 Gopotša barutwana gore balebeledi ba setu ba swanetše go gopotša barutwana ba bangwe go homola ka nako ya go bala ka go ikemela.

- 4 Gopotša barutwana gore balebeledi ba setu e tla ba bomang mo bekeng.
- 5 Bontšha barutwana karata ya ntlwaneng ya bothomelo.
- 6 Hlalosa gore ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, barutwana ga ba swanela go tsena ba bangwe bogare. Ge ba nyaka go ya ntlwaneng ya boithomelo, ba tla šomiša karata ya ntlwaneng boithomelo.
- 7 Hlalosa ka mo karata ya ntlwaneng boithomelo e šomago, le melao ya karata, bjalo ka:
 - a Go tla ya morutwana o tee fela ntlwaneng ya boithomelo.
 - b Barutwana ba swanetše go ya ka pela ka setu. Karata e ba fa metsotso e 5 ka ntle ga phaphoši.
 - c Barutwana ga se ba swanela go šomiša karata go feta ga tee ka beke.
 - d Ge o bona gore ba šomiša karata bošaedi, ba ka se dumelelwe go tšwa ka bobona ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa.
- 8 Bitša balebeledi ba dipuku go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 9 Laela barutwana bohle go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Hlalošetša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
 - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
 - b Molomo: Bitša mantšu
 - c Morutwana o tee a bala: Go bala o le tee
 - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala le le ba babedi
- 11 Bala ditaello tša mošongwana ya pele Labobedi beke 3 le barutwana.
- 12 Gopotša barutwana gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
 - a Lebelela letlakala la rena.
 - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
 - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu le.
- 13 Hlalosa gore lehono re tla dira go bala ka bobedi.
- 14 Hlalosa gore ge re dira **go bala ka bobedi**, re swanetše:
 - a Balela fase motho o kgauswi le rena.
 - b Re swanetše go tšea sebaka sa go balela fase.
 - c Re swanetše go tšea sebaka go theeletša wa mphato a bala. Re swanetše go latela se wa mphato a se balago, re leke go ba thuša ge ba sa tsebe lentšu goba modumo.
- 15 Gopotša barutwana gore ba swanela go fetša mošongwana, ba latela dika tše mo matlakalatšhomo.
- 16 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana ye. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 17 Ge metsotso e 15 e fela, efa sebakanyana go ikhutša. Bapala papadi ka pela: Morutiši o re.
- 18 Bala ditaello tša mošongwana ya beke 3 Labobedi le barutwana.
- 19 Gopotša barutwana gore ba tla tlatša mošongwana ka setu ka go ikemela.
- 20 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana ye. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.

21 Mafelelong a metsotso e 30, bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 5
<p>Morutwana wo ga a tsebe goba o tseba mantšu a mannyane. Go bonala eke ga a lemoge kamano ya ditlhaka le medumo.</p>	<p>Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa fela e tlwaelegilego. Go bonala eke ga a tsebe go lemoga kamano ya ditlhaka di na le medumo GOBA o hloka thušo e ntši go bala mantšu a sego a a bona nakong ya go feta.</p>	<p>Morutwana wo o tseba medumo e mengwe. O nyaka thušo go bala mantšu a seo a a bona nakong ya go feta.</p>	<p>Morutwana wo o tseba medumo e mentši e tlwaelegileg e bile o kgona go bala mantšu a mantši. O nyaka thušo go bala mantšu kgafetšakgafetša.</p>	<p>Morutwana wo o tseba medumo e mentši. O kgona go bala mantša a sego a a bona nakong e fetilego. O bala ka go thelelela le maikutlo. Ke o mongwe wa babadi ba bakaonekaone ka mphatong.</p>

Laboraro

Mošongwana ya bomolomo

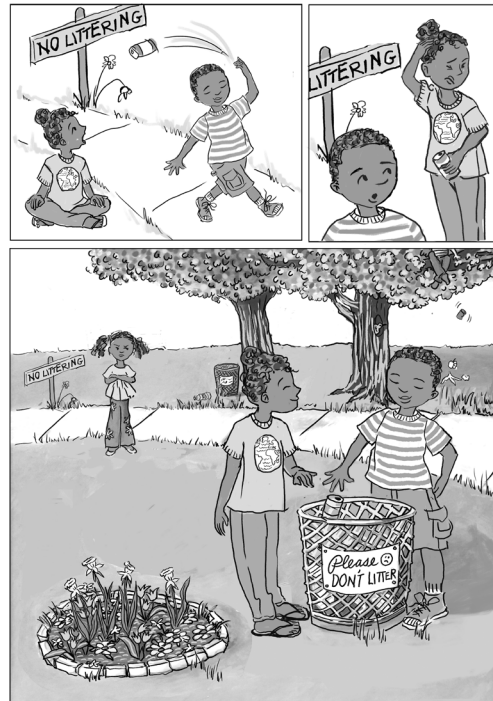
Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo **Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo**.
 - a Ba bannyane
 - Laela barutwana ba BARARO go ema ka thoko e tee ya gago.
 - Laela morutwana o TEE go ema ka thoko le lengwe.
 - Botšiša barutwana: ke sehlopha sefe se se nago le barutwana ba bannyane?
 - Boeletša se le ka nomoro e fapanego ya barutwana.

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA BOBEDI YA TABAKGOLO)

- 1 Hlalosa gore lenyaga re tlile go šoma ka dihlophana tša bokgoni ba go anega. Re tla swanela go bopa dihlophana ka pela.
- 2 Botša barutwana mokgwa wa go bopa dihlophana.
- 3 Botšiša barutwana ge ba gopola gore ke bomang ba bego ba le sehlopheng sa bona beke ya go feta. Hlalosa gore sehlopha sa bona se sennyane se tla dula se sa fetoge – se tla ba le batho ba go tshwana.
- 4 Laela
- 5 Bapala papadi go thuša barutwana go ithuta mokgwa wa go bopa dihlophana ka pela ka setu.
- 6 Hlalosa gore ge o bolela lentšu 'eya' barutwana ba tla swanela go tšea metsotswana e 30 go bopa dihlophana.
- 7 Morutwana o a sego a tsena sehlopheng ka metsotswana e 30, o tšwile, ga mmogo le sehlopha ka moka! Ba swanetše gore bjale ba tle go ema pele ga phaphoši.
- 8 Bapala papadi ye go fihla go šala sehlopha se tee. (Ge go nyakega, fokotša nako go metsotswana e 20 goba 10).

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

- 1 Hlalosa gore ge re dira medumo lenyaga, go bohlokwa go theeletša ka hlokomelo.
- 2 Bala molao o mongwe le o mongwe.
- 3 Boledišana ka melao. Bontša barutwana ka moo ra latelago melao.
- 4 Kgopela barutwana mokgwa wa go latela melao.
- 5 Swara poledišano ka mehlala ya go se latele melao le mekgwa ya go se amogelege ka phaphošing.
- 6 Gopotša barutwana ka ditlamorago tša go roba molao ka phaphošing.

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere/mantšu/mafoko

- 1 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla tšea maikarabelo a go neela dipuku le matlakalatšhomo a go bala.
- 2 Gopotša barutwana moo dipuku di tlogo bolokwago gona le ka moo di tla arogantshtswego ka gona. (dihlopha, methalo, bj.bj.)
- 3 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa dipuku tša sehlopha sa bona, mothaladi, bj.bj.
- 4 Ba gopotše mokgwa wa go neela dipuku gabotse, ka hlokomelo,ka pela (ga ba swanela go foša dipuku!)
- 5 Laela balebedi ba dipuku go itlwaetša go neela dipuku.
- 6 Ge morutwana o mongwe le o mongwe a na le puku, ba laele go bula letlakala la mathomo la go hlweka.
- 7 Laela barutwana go kopiša maina a bona ka dipukung. Hlalosa gore barutwana ba tla ba le metsotso e mebedi fela go dira se. (Go bohlokwa go tlwaetša barutwana go dira se ka pela!) Hlalosa gore ba swanetše go kgona go ngwala maina a bona ka pela!
- 8 Laela barutwana go kopisa melao e mentši ka mo ba kgonago gabotse leka pela ka fase ga letšatšikgwedi. Hlalosa gore bana le motsotso o tee fela go dira se.
- 9 Ge nako e fedile, laela barutwana go tswalela dipuku tša bona.
- 10 Ba gopotše gore balebedi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.
- 11 Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša dipuku tša mothaladi wa bona, sehlopha, bj. bj.
- 12 Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea dipuku.
- 13 Bitša balebedi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

FOREIMI YA GO NGWALA:

- 1 Lenyaga, ke nyaka go ithuta _____
- 2 Lenyaga ke nyaka go kaonafatša _____

PEAKANYO:

- 1 Ngwala lenaneo la go lekodišiša go rulaganya letlapeng pele thuto ya go ngwala e thoma.
- 2 Ngwala kakanywa ya gago letlapeng pele ga thuto.

LENANEO LA GO RULAGANYA LE LEKODIŠIŠA:

- 1 Naa ke na le bonnyane ba mafoko a 2 a go felela?
- 2 Ke peletile mantšu ka moka gabotse?
- 3 A lefoko le lengwe le le lengwe le thoma ka tlhaka e kgolo?
- 4 A lefoko le lengwe le le lengwe le fela ka leswao le le nepagetsego?

ŠUPETŠA TSHEPEDIŠO YA GO RULAGANYA (KE A DIRA)

- 1 Hlalosa gore lenyaga re tla thoma go itlwaetša go rulaganya mošomo wa rena. Hlalosa gore ge re rulaganya, re leka go lokiša diphošo tša rena.
- 2 Go rulaganya, swaetše go bala se re se ngwadilego ka hlokomelo. Go ka thuša gape go balela mošomo wa rena godimo (le ka setu!)
- 3 Balela barutwana lenaneo la go rulaganya godimo.
- 4 Sa go latela, balela barutwana kakanywa ya gago godimo.
- 5 Bala lenaneo la go lekodišiša, o šupe ge eba kakanywa ya gago e lokile, goba ge e nyaka go phošolla goba go kaonafatšwa.
- 6 Šupetša barutwana tshepedišo ya go phošolla.

BARUTWANA BA FELELELETŠA TSHEPEDIŠO YA GO RULAGANYA (DIRA):

- 1 Neela dipuku tša go ngwala.
- 2 Botša barutwana go hwetša dikakanywa tša mafoko a bona go tloga Mošupologo.
- 3 Sa go latela, botša barutwana go bala lenaneo la go lekodišiša go rulaganya ba dire diphošollo goba dikaonafatšo mo go hlokegago.
- 4 Ge barutwana ba šoma, sepela ka phaphošing o sware dikhonferense tše nnyane – kgonthiša gore o šome le sehlopha se fapanego ka mošongwana e nngwe le e nngwe ya go ngwala.
- 5 Lebelela ge go na le diphošo tša go swana mo mošomong wa bana.
- 6 Bitša barutwana go ela tlhoko gomme o ngwale diphošo tše mo letlapeng.
- 7 Bontšha barutwana mokgwa wa go phošolla diphošo tše.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Bontšha barutwana papetla ya balebeledi ba phaphoši. Gopotša barutwana gore balebeledi ba beke ke bafe.
- 2 Gopotša barutwana gore balebeledi ba neela dipuku le matalakalatšhomo a go bala.
- 3 Gopotša barutwana gore balebeledi ba setu ba swanetše go gopotša barutwana ba bangwe go homola ka nako ya go bala ka go ikemela.
- 4 Gopotša barutwana gore balebeledi ba setu e tla ba bomang mo bekeng.
- 5 Bontšha barutwana karata ya ntlwaneng ya boithomelo.
- 6 Hlalosa gore ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, barutwana ga ba swanela go tsena ba bangwe bogare. Ge ba nyaka go ya ntlwaneng ya boithomelo, ba tla šomiša karata ya ntlwaneng ya boithomelo.
- 7 Hlalosa ka mo karata ya ntlwaneng ya boithomelo e šomago, le melao ya karata, bjalo ka:
 - a Go tla ya morutwana o tee fela ntlwaneng.
 - b Barutwana ba swanetše go ya ka pela ka setu. Karata e ba fa metsotso e 5 ka ntle ga phaphoši.
 - c Barutwana ga se ba swanela go šomiša karata go feta ga tee ka beke.
 - d Ge o bona gore ba šomiša karata bošaedi, ba ka se dumelelwe go tšwa ka bobona ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa.
- 8 Bitša balebeledi ba dipuku go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 9 Laela barutwana bohle go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Hlalošetša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
 - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
 - b Molomo: Bitša mantšu
 - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
 - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala bobedi.
- 11 Bala ditaello tša mošongwana ya pele Labobedi beke 3 le barutwana.
- 12 Gopotša barutwana gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
 - a Lebelela letlakala la rena.
 - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
 - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu le.
- 13 Hlalosa gore lehono re tla dira go bala ka bobedi.
- 14 Hlalosa gore ge re dira **go bala ka bobedi**, re swanetše:
 - a Balela fase motho o kgauswi le rena.
 - b Re swanetše go tšea sebaka sa go balela fase.
 - c Re swanetše go tšea sebaka go theeletša wa mphato a bala. Re swanetše go latela se wa mphato a se balago, re leke go ba thuša ge ba sa tsebe lentšu goba modumo.

- 15** Gopotša barutwana gore ba swanela go fetša mošongwana, ba latela dika tše mo matlakalatšhomo.
- 16** Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana ye. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothaladitlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 17** Ge metsotso e 15 e fela, efa sebakanyana sa go ikhutša. Bapala papadi ka pela: Morutiši o re.
- 18** Bala ditaelo tša mošongwana ya beke 3 ya Laboraro le barutwana.
- 19** Gopotša barutwana gore ba tla tlatša mošongwana ka setu ka go ikemela.
- 20** Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana ye. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothaladitlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 21** Mafelelong a metsotso e 30, bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 5
Morutwana wo ga a tsebe goba o tseba mantšu a mannyane. Go bonala eke ga a lemoge kamano ya ditlhaka le medumo.	Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa fela e tlwaelegilego. Go bonala eke ga a tsebe go lemoga kamano ya ditlhaka di na le medumo GOBA o hloka thušo e ntši go bala mantšu a sego a a bona nakong ya go feta.	Morutwana wo o tseba medumo e mengwe. O nyaka thušo go bala mantšu a seo a a bona nakong ya go feta.	Morutwana wo o tseba medumo e mentši e tlwaelegileg e bile o kgona go bala mantšu a mantši. O nyaka thušo go bala mantšu kgafetšakgafetša.	Morutwana wo o tseba medumo e mentši. O kgona go bala mantša a sego a a bona nakong e fetilego. O bala ka go thelelela le maikutlo. Ke o mongwe wa babadi ba bakaonekaone ka mphantong.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

- 1 Gopotša barutwana gore ge re dira medumo lenyaga, go bohlokwa go latela melao ye re e beileng mmogo.
- 2 Kgopela barutwana go bala melao.
- 3 Bala melao. Botšiša barutwana: Ke ka lebaka la eng molao wo o le bohlokwa?
- 4 Hlalosa mabaka a go dira gore phaphoši e be lefelo la g thabiša le bolokegilego la go ithuta.
- 5 Gopotša barutwana gore ditlamorago e tla ba dife ka phaphošing ge melao e sa latelwe.

Go bala ka go abelana:

Metsotso 15

Go bala lekga la bobedi

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Ba gopotše gore go bala ka go abelana go dirwa mo **legogong**, mo pele ga phaphoši.
- 3 Hlalosa gore re tla dla **legogong** ka pela re homotše.
- 4 Bontšha mokgwa wa go dula legogong. Hlalosa gore matsogo a bona ga a sware motho o momgwe, ba homotše, gomme ba sepela ka pela ka hlokomelo.
- 5 Kgetha tatelano ya go šuthiša legogo ye e tla šomelago phaphoši le barutwana gabotše, bjalo ka **Mothaladi ka Mothaladi**
- 6 Botša barutwana gore ba mo mothalading ofe, gore ba tsebe ge eba ke ba Mothaladi 1, Mothaladi 2, Mothaladi 3, bj. bj.
- 7 Botša barutwana gore ba swanetše go **gopola methalo** ya bona.
- 8 Bitša barutwana **mothaladi ka mothaladi** go dula legogong.
- 9 Gopotša barutwana mokgwa wa go dula legogong ge go balwa ka go abelana:
 - a Re dula re farile seseka goba dikhuru godimo, gore go be le sekgoba se lekanego mang le mang.
 - b Re bea diatla tša rena diropeng goba mebeleng ya rena.
 - c Re theeletša re homotše ge kanegelo e balwa.
 - d Re emiša matsogo go bolela.
- 10 Laela barutwana go itlwaetša go dula metsotsonyana ya go bala la go abelana.
- 11 Hlalosa gore ka nako ya Go bala ka go abelana, barutwana ba swanetše go theeletša dikanegelo ka hlokomelo.
- 12 Bontšha barutwana letlakala 6 la pukutšhomo ya DBE.
- 13 Botšiša dipotšišo tše latelago. Gopotša barutwana gore ba emiše matsogo ge ba nyaka go araba:
 - a Naa go be go na le dikerese tše kae mo godimo ga khekhe?

- b Naa ke letšatši la matswalo la mang ka kgwedi ya Mopitlo?
 - c Naa ke letšatši la matswalo la mang ka kgwedi ya Mosegamanye?
- 14 Šomiša **šedi-kgogedi** ya gago gore barutwana ba ele tlhoko.
 - 15 Ba gopotše gore re swanetše go boela go dula ka pela ka setu.
 - 16 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela madulong. Hlalosa gore matsogo ga a kgome ba bangwe, ba homotše, ba sepela ka pela ka go hlokomela.
 - 17 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

Hlokomela: Go itokišetša mošongwana ye, o hloka go:

- *Ba o setše o lekile barutwana*
 - *Ba o šetše o hlophile barutwana ka dihlopha*
 - *File dihlopha tša bokgoni bo swanago maina. Maina ga a swanela go bontšha bokgoni. Mehlala e mengwe ke: diphoofolo tša go fapana, dikenywa, dihlopha tša kgwele ya maoto, bj.bj.*
 - *O dirile papetla ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa, gore barutwana ba bone sehlopha se ba lego go sona*
- 1 Lehono o tla swanela ke go bea barutwana ka dihlopha tša go bala ka go hlahlwa.
 - 2 Bontšha barutwana papetla ya go bala ka go hlahlwa. Bala maina a sehlopha se sengwe le se sengwe. Bala maina a barutwana ka moka ba llego sehlopheng o ba kgopele go ema. Laela barutwana go lebelela barutwana bohle ba emego: ba ke maloko a dihlopha tša bona!
 - 3 Bapala papadi gore ba gopole dihlopha tša bona.
 - 4 Bitša dihlopha tše fapanego go EMA gomme ba DULE FASE.
 - 5 Bitša dihlopha tše fapanego go SEPELA KA SETU go ya ka pele ga phaphoši, le ka SETU go boela madulong.
 - 6 Laela barutwana go SWARA KA HLOGO maina a barutwana ba bangwe mo sehlopheng sa bona.
 - 7 Bitša barutwana go leka maina a barutwana sehlopheng sa bona.
 - 8 Bapala dipapadi tše go fihlela barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala ka go hlahlwa.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

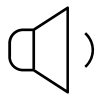
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa,Dira,Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a Ntši go feta
 - b Tše nnyane
 - Thala mothaladi wa go ya fase gare ga letlapa.
 - Thala didiko tše **nne** thokong e tee.
 - Thala didiko tše **pedi** thokong e nngwe.
 - Botšiša barutwana gore ke thoko efe e nago le tše **ntši go feta**.
 - Botšiša barutwana gore ke thoko efe e nago le **tše nnyane**
 - Boeletša ka dinomoro tša go fapana tša didiko.

POLEDIŠANO KA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poleledišano letlapeng:
 - a Dijo tša ka tša mmamoratwa ke ...
 - b Mošongwana ya ka ya mmamoratwa ke ...
- 2 Hlalosa gore lenyaga re tlile go šoma ka dihlophana go bolela ka dingwalwa tša rena tša go bala ka go abelana. Re tla swanela go tsena dihlophaneng tša rena ka pela.
- 3 Ge re tsena dihlopheng, re tla šomiša mantšu a go thoma lefoko mo papetleng go swara poleledišano.
- 4 Balela barutwana freimi ya poleledišano.
- 5 Hlalosa gore ge re seno tsena dihlopheng tša rena, morutwana o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka sa go araba potšišo e nngwe le e nngwe.
- 6 Hlagiša 'patla ya go bolela/leswika/selo'
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go fetiša patla ya go bolela. Ge ba swere patla ye, ke sebaka sa bona sa go bolela. Ge o mongwe sehlopheng a swere patla, ba swanetše go theeletša.
- 8 Bitša barutwana ba bararo go tla pele ga phaphoši gomme o šupetše mokgwa wa go fetiša patla le go araba potšišo:
 - a Morutwana 1 o swanetše go araba Potšišo 1
 - b Morutwana 2 o swanetše go araba Potšišo 1
 - c Morutwana 3 o swanetše go araba Potšišo 1
 - d Morutwana 4 o swanetše go araba Potšišo 1
 - e Morutwana 1 o swanetše go araba Potšišo 2
 - f Morutwana 2 o swanetše go araba Potšišo 2

- g** Morutwana 3 o swanetše go araba Potšišo 2
h Morutwana 4 o swanetše go araba Potšišo 2
- 9** Gopotša barutwana mokgwa wo ba swanetšego go dira dihlophana. Ba gopotše gore ka mang a tlogo ba sehlopheng se sengwe le se sengwe. Tše e swanetše dihlopha tša go swana le tša Laboraro!
- 10** Kgonthiša gore barutwana ka moka ba gopola bao ba swanetšego go ba sehlopheng sa bona.
- 11** Hlalosa gore ge bolela lentšu le 'sepela' barutwana bat la ba le metsotswana go tsena dihlopheng.
- 12** Ke moka, fetiša patla ya go bolela go sehlopha se sengwe le se sengwe.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

- 1** Hlalosa gore ka phaphošing ya rena lenyaga, go bohlokwa go latela melao ye re e dirilego mmogo.
- 2** Kgopela barutwana go bala molao o mongwe le o mongwe.
- 3** Bala melao ka moka.
- 4** Botšiša barutwana: le na le dipotšišo ke melao?
- 5** Swara poledišano ka melao. Kgonthiša gore barutwana ban a le kwišišo ya:
 - a** Melao ke eng
 - b** Ke ka lebaka la eng melao e le bohlokwa
 - c** Go lebega bjang go latela melao
 - d** Go bjang go roba molao
 - e** Ditlamorago tša go roba mola

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

- 1** Hlalosa gore go bala ka go abelana bekeng e nngwe le e nngwe, re tla dira mošongwana ya go bala la mafelelo.
- 2** Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka sengwe se ba se ratago go tšwa kanegelong ya pukutšhomo ya DBE.
- 3** Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana mokgwa wa go fa mafoko a 1–2 a kakaretšo ya seo ba se gopolago ka seswantšho. **Ke gopola gore e be e le letšatši la matswalo la morutiši.**
- 4** Bala gape kanegelo go tšwa letlakala 6 la pukutšhomo ya DBE.
- 5** Laela barutwana go nagana ka **dikakaretšo tša bona.**
- 6** Kgopela barutwana ba 2–3 go **abelana** dikgopolo tša bona le mphato. **Thuša** barutwana go bopa mafoko a go felelela.

- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tše di tšwelelago kgafetšakgafetša tša barutwana.
- 8 Gopotša barutwana mokgwa wa go **sokologa o bolele:**
 - a Barutwana ba swanetše go sokologela go motho yo a lego kgauswi le bona.
 - b Ba swanetše go tšea sebaka go botša wa mphato dikarabo tša dipotšišo.
 - c Ge wa mphato a bolela, ba swanetše go theeletša gabotse!
- 9 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le go abelana dipego tša bona le wa mphato.
- 10 Šomiša **šedi-kgogedi** ya gago gore barutwana bae le tlhoko.
- 11 Bitša barutwana ba mmalwa go abelana se bamphato be se boletšego.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala.**
- 2 Gopotša barutwana gore balebeledi ba tla neela matlakalatšhomo go mphato.
- 3 Gopotša barutwana mo matalalatšhomo a bolokwago le ka moo a arogantšhitšwego (dihlopha, methaladi, bj.bj.)
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mmoto wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebeledi ba Labohlano go tla ba neele matlakalatšhomo.
- 7 Ke moka, hlalosa gore le tla itlwaetša se se diregago ka nako ya go bala ka sehlopha sa go abelana.
- 8 Hlalosa gore o tla bitša sehlophana. Sehlopha se swanetše go tla go dula legogong ba homotše.
- 9 Barutwana ka moka ba swanetše go šomiša matlakalatšhomo a go **bala ka go ikemela**, bjalo ka ge re itlwaeditše.
- 10 Bitša sehlopha sa mathomo. Ge ba dutše ka sediko, laela barutwana go ya ka sediko ba bitša maina a bona, le kanegelo e tee e ba e ratago.
- 11 Ge o bolela le sehlopha, barutwana ka moka ba šoma ka go ikemela. Go bohlokwa go phošolla maitshwaro a sego a lebana le go bala ka go ikemela.
- 12 Laela sehlopha sa pele go boela madulong ka setu. Bontšha mokgwa wa go dira mošongwana, o šomiša dika.
- 13 Boeletša se le dihlopha ka moka.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

3

TABAKGOLO:

**Naa segwera /
sekgotse ke eng?**

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho o na le bagwera ba gago; kgopela barutwana gore ba tle le diswantšho le bona.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: bagwera ba go loka ba go tuma.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku ba phaphoši di ka lenaneo.
- 8 Beakanya ka leswa dihlopha tša go bala ka go hlahlwa ge e le gore go a hlokogala.
- 9 Beakanaya mešongwana ya gago ya kelo e sego ya semmušo le ya kelo ya semmušo tša beke.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 2, A re baleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 3, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 4, A re direng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa o mongwe wa bagwera ba gago. Ngwala lefoko o hlalosa mogwera wa gago.

Mošupologo

Ditiro tša bomolomo

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIHLELELA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho Wendy Whale a thuša bagwera ba gagwe mo pukung e kgolo ya dikanegelo: Wendy wa Leruarua o a phološa
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Ke eng segwera?
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikakanyo tša go swana gotee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa ke go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa mogwera ke eng?
 - b Naa bagwera ba dira eng?
 - c Naa ke eng seo bagwera ba sa swanelago go se dira?

BEKE 3

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a Go phološa
 - b Go botega
 - c Go tshephagala

Mantšu	Ditiro
Nonyana tše pedi godimo ga mohlare	<i>Moruitiši a ka ikgethela ditiro tša mafolofolo</i>
Ye nngwe ya re: Monna ka sethunya	
Ye nngwe ya re: A re tšhabeng	
Ye nngwe ya re: A re mo tšhabe rena, a re mo tšhabe!	

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letsatsikgwedi.
- 2 Sa go latela botsa barutwana go ngwala dimoro 1–5 mo mothalading o mokhwibidu.
- 3 Ngwala lefoko le le latelago mo letlapeng kgauswi le nomoro ya 1 : Ke a kgopiwa ge pula ena.

- 4 Sa go latela, ngwala mašala (dihlogo tša mabopi) kgauswi le nomoro tse 2–5:
 - a O
 - b O
 - c Re
 - d Ba
- 5 Botša barutwana go ngwallola lefoko ba thoma ka lentšu leo le filwego.
- 6 Ka metsotso e mehlano ya mafelelo, ngwala lefoko le le nepagetšego mo letlapeng, o bitša modumo ebile o hlalosa tshepedišo ya go ngwala ya mothikitho ge o le gare o dira seo.
- 7 Ke moka, kgopela barutwana go go šupetša dipaterone tšeo ba di bonago, bjalo ka: mo lefoko le fetogago.
- 8 Thalela dipaterone, bjalo ka:
 - a Ke a kgopiwa ge pula ena.
 - b O a kgopiwa ge pula ena.
 - c O a kgopiwa ge pula ena.
 - d Re a kgopiwa ge pula ena.
 - e Ba a kgopiwa ge pula ena.
- 9 Laela barutwana go ntšha dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.

TSELA ENGWE YA LENANELO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona Puku e kgolo.
- 2 Bula Puku e kgolo mo kanegelong: Wendy Whale o a phološa
- 3 Phetla puku o ba laetše diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiše gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntshwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Naa o nagana gore go ra goreng go ba mogwera wa go loka? Ngwala sete ya ditaelo tša go lemoša motho o mongwe go a mogwera wa gago wa potego.

SEHLOGO: Ngwala sete ya ditaelo.

MAANO A PEAKANYO: Ngwala sete ya ditaelo

HLAGIŠA SEHLOGO SA GO NGWALA

- 1 Bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 2 O bolela, hlalosa dikakanyo tša sehlogo, bjalo ka:
Ke nagana gore gona le dilo tše dingwe tšeo batho kamoka ba nyakago gore bagwera ba bona ba di dire. Eupša, ke nagana gore gape gore batho ba go fapana ba nyaka dilo tša go fapafapana go bagwera ba bona. Ge e le nna, ke bona go le bohlokwa go ba le bagwera bao ba kgonago go bolela le go theeletša.

TŠHUPETŠO YA MAANO A PEAKANYO (KE A DIRA)

- 1 Eba le freimi ya peakanyo yeo e ngwadilego mo lehlakoreng le lengwe la letlapa.
- 2 Bontšha barutwana go dira lenaneo ka go fetola lenaneo la dipotšišo.
- 3 Feleletša peakanyo ka lehlakoreng le lengwe la letlapa.

Dipotšišo tša peakanyo

- 1 Naa ke eng sa bohlokwa seo mogwera a swanetšego go se dira?
- 2 Naa ke eng se sengwe sa bohlokwa seo mogwera a swanetšego go se dira?
- 3 Naa ke eng se sengwe sa boraro, le gona sa bohlokwa seo mogwera a swanetšego go se dira?
- 4 Naa ke eng selo sefe se tee seo mogwera a sa swanelago go se dira?
- 5 Naa ke eng selo se sengwe gape seo mogwera a sa swanelago go se dira?
- 6 Naa ke eng selo se sengwe sa boraro seo mogwera a sa swanelago go se dira?

Beakanya

- a Theeletša
- b Go loka
- c Adimana ka dibapadišwa
- d Timana/
- e Kaela
- f Bolela diphiri

BARUTWANA BA ŠOMIŠA LEANO LA PEAKANYO (RE A DIRA)

- 1 Botša barutwana gore ba tswalele mahlo gomme ba nagane ka dilo tša bohlokwa tšeo motho a swanetšego go di dira go ba mogwera wa go loka. Hlalosetša barutwana gore ba swanetše go nagana gape ka dilo tšeo bagwera ba sa swanelago go di dira.
- 2 Sa go latela, botša barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato, go abelana ka dikakanyo tša bona.

- 3 Bontšha barutwana freimi ya peakanyo mo letlapeng, o ba botše gore ba šomiše freimi go beakanya seo ba tlogo go sengwala, go swana le ka mo o ba laeditšego ka gona.
- 4 Efa barutwana dipuku tša go ngwala.
- 5 Botša barutwana go ngwala sehlogo: **Ditaelo: Beakanya**
- 6 Botša barutwana gore ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona – **ga ba swanela** go kopisa peakanyo ya morutiši.
- 7 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše dikhonferense tše dinnyane.

Peakanyo

1. Go abelana

2. Go loka.

3. Theelešta

4. Go hloka mekgwa

5. Go bu pelompe

6. Ntshoga

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosetša barutwana kamoka ka phaphošing **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo**.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ee**
- 2 Bitša lentšu: **beela**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /b/-/ee/-/l/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /b/
- 5 Bitša modumo wa bobedi o tee wa lentšu: /ee/
- 6 Bitša modumo wa boraro o tee wa lentšu: /l/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **beela**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /b/-/ee/-/l/-/a/ = **beela**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /bee/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /la/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopanya dinoko go bopa lentšu: /bee/-/la/ = **beela**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ee**
- 2 Bitša lentšu: **seedi**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /s/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /ee/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro o tee mo lentšung le? /d/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /i/
- 7 Kgotšha barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /s/-/ee/-/d/-/i/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **seedi**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /s/-/ee/-/d/-/i/ = **seedi**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /see/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /di/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /see/-/di/ = **seedi**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu a ee**.
- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:

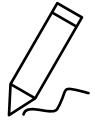
- a bela
 - b leeba
 - c meetse
 - d lee
 - e seedi
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Labobedi

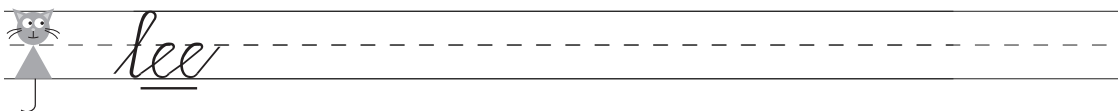
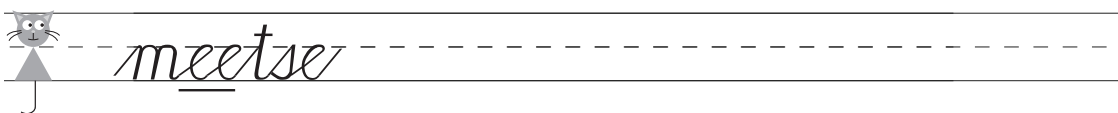
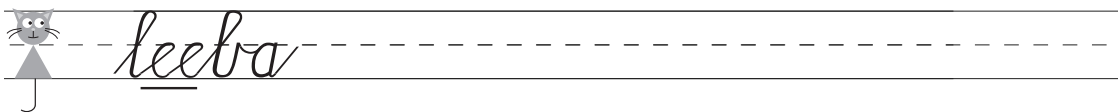
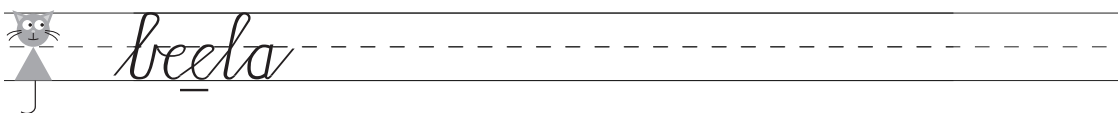
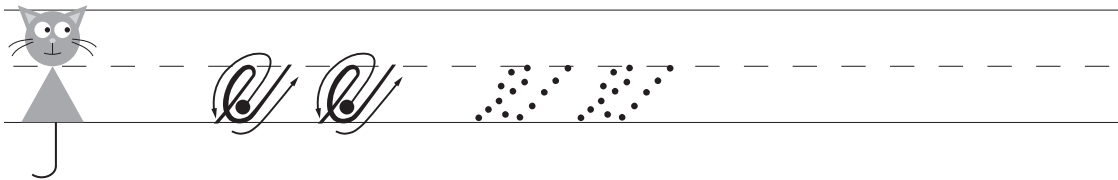

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere goba maletere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **ee**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leletere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leletere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere/maletere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

 seedi

 Leeba le beela lee.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: FETLEKOLLA SENGWALWA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Lapana la dihlapimetlae le be le dula mo maswikeng a dikorale ka lewatleng la go iša fase le letalalerata.	Dihlapimetlae di dula kae? Eya, di dula maswikeng a dikorale.
Lapana le la dihlapimetlae le be le thabile le dula lewatleng. Balapa ba be ba hwetša dijo tše ntši mo maswikeng a dikorale. Ba be ba na le bagwera ba bantši mo setšhabaneng sa bona sa korale. Ka mehla ba be ba ikwa ba bolokegile.	Naa ka mehla dihlapimetlae di be di ikwa bjang? Agaa, ka mehla di be di ikwa di bolokegile. Se se ra gore gantši di be di se kotsing.
Eupša ka letšatši le lengwe mola ba lapana la dihlapimetlae ba dutše ba eja matena, ba ile ba kwa mongwe a goelela kudu a re, 'Thušang! Thušang! Thušang!' 'Mmalo! Ke mang a goeletšago ka tsela ye?' gwa botšiša Tate Hlapimetlae. 'Naa go diregang?' gwa lla bana ba bannyane ba bararo, ba tšhogile. 'Ke tla ya go bona!' gwa realo Mma Hlapimetlae ka bogale.	Naa ba lapa la dihlapimetlae ba ile ba kwa eng? Aowii! Ba ile ba kwa mongwe a goeletša a kgopela thušo. Ke akanya gore e ka ba e le mang?

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Mma Hlapimetlae o ile a rutha go fihla mafelelong a maswika a korale. Bana ba ba nnyane le Tate Hlapimetlae ba ile ba rutha ka morago ga gagwe, ba fišegelwa go tseba gore go diregang.</p> <p>Gona fao ba bona Sebatahlapi Shady a kitimiša mogwera wa bona, Hlapengelo! Angie. O be a tšhošetša gore o tla mo ja!</p>	<p>--</p>
<p>Mma Hlapimetlae o ile a bitša Angie go tla bobolekelong ba dikorale. Eupša Angie wa batho o be a tšhogile kudu gomme a ruthela garegare ga lewatle gore a tloge kgauswi le Sebatahlapi Shady.</p>	<p>Ke mang yo a bego a goeletša a kgopela thušo? Thaka banna! E be e le mogwera wa bona Angie hlapingelo!</p> <p>Ke akanya gore naa Sebatahlapi Shady o tla mo swara na?</p>
<p>'Aowii!' gwa lla bana ba bannyane ba hlapimetlae. 'Go tla direga eng ge mogwera wa rena a ka jewa?'</p> <p>'Re tla thuša!' gwa realo Tate Hlapimetlae.</p> <p>'Re ka se ruthe ka morago ga gagwe, go sego bjalo Sebatahlapi Shady a ka re ja le rena!' gwa realo Mma Hlapimetlae.</p> <p>Bjalo ba lapa la dihlapimetlae ba hlakantšha dihlogo. Ba šoma mmogo go loga leano. Ba tsebile gore go na le sebopiwa se setee ka mo lewatleng se se ka šireletšago Angie kgahlanong le Sebatahlapi Shady: ba be ba swanetše go humana Wendy wa Leruarua!</p>	<p>Dihlapimetlae tše nnyane di nyaka go thuša! Di ka dira eng go thuša? Agaa! Di tla nyaka Wendy wa Leruarua! Dihlapimetlae ke tše nnyane kudu, eupša Wendy o tla kgona go thuša Angie.</p>
<p>Tate Hlapimetlae o ile a ruthela morago legaeng la bona la korale ka lebelo. O ile a hwetša motatwana wa bona wa sehlapo. O ile a leletša Wendy wa Leruarua. 'Wendy, Wendy, thuša hle!' gwa realo Tate Hlapimetlae. 'Sebatahlapi Shady o šetše hlapingelo! Angie morago. Mogwera wa rena o kotsing!'</p>	<p>Naa Tate Hlapimetlae o ile a bitša mang? Agaa! O ile a bitša Wendy wa Leruarua go tla go thuša.</p> <p>Ke akanya gore naa Wendy o tla kgona go phološa Angie?</p>
<p>Wendy wa Leruarua o ile a ruthela go mogwerana wa gagwe hlapingelo! Angie ka potlako. A tšhošetša Shady Shark ka go tšokotša mosela. Bjale a ipeya ka pele ga Angie gore Angie a kgone go ruthela kgole.</p> <p>'O mphenyašilo wena!' Wendy wa Leruarua a goelela. 'Ka lebaka la gore ke wena o mogolo ebile o kgwahlile ga o na tshwanelo ya go tšhošetša dibopiwa tše nnyane!' gwa realo Wendy.</p>	<p>Naa Wendy wa Leruarua o phološitše Angie bjang? Agaa! O tšhošeditše Sebatahlapi Shady a mo hlabela lešata.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Moragonyana lona letšatšing leo, Hlapingeloi Angie a hwetša Wendy. Angie o ile a mo nea kgare e kgethegilego ye a ilego a mo direla yona. 'O mogwera wa go loka e le ruri!' gwa realo Angie.</p> <p>Wendy wa Leruarua o ile a rwala kgare ya gagwe ya segwera ka boikgantšho ge a rutha ka lewatleng.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Angie a diretše Wendy kgare? Agaa! O mo diretše kgare ka gore e le mogwera wa go loka.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Ke mang wo a hlokago thušo?	Hlapingeloi Angie o hloka thušo.
Naa Tate Hlapimetlae o bitša mang go humana thušo?	O bitša Wendy wa Leruarua.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Tate Hlapimetlae a leleditše Wendy wa Leruarua?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o nyaka go thuša mogwera wa gagwe Angie. • Ka lebaka la gore ba lapa la dihlapimetale ke ba bannyane go ka thuša – ba ka jewa le bona! • Ka lebaka la gore o tseba gore Wendy wa Leruarua ke mogwera wa go loka. • Ke ka lebaka la gore Tate Hlapimetlae o nyaka gore Wendy wa Leruarua a thuše Hlapingeloi Angie. • Ke ka lebaka la gore Wendy wa Leruarua ke o mogolo gomme Sebatahlapi Shady a ka se mo kweše bohloko.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

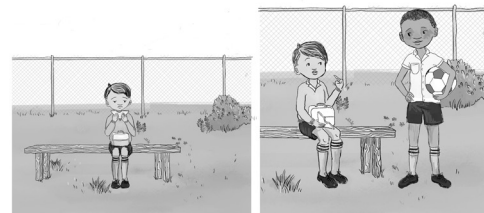
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a tshepiša
 - b tšhošetša
 - c tšhireletša

Mantšu	Ditiro
Nonyana tše pedi godimo ga mohlare	<i>Morutiši a ka ikgethela ditiro tša mafolofolo</i>
Ye nngwe ya re: Monna ka sethunya	
Ye nngwe ya re: A re tšhabeng	
Ye nngwe ya re: A re mo tšhabe rena, a re mo tšhabe!	

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Ke a dira...

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

METSOTSO E 15

- 1 **Bitša modumo: ng**
- 2 Bitša lentšu: **ngapa**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /ng/-/a/-/p/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /ng/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /a/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /p/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **ngapa**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /ng/-/a/-/p/-/a/ = **ngapa**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /nga/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /nga/-/pa/ = **ngapa**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ng**
- 2 Bitša lentšu: **nganga**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le /ng/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /a/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro o tee mo lentšung le? /ng/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /a/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya go ba o ikemetšego o nnoši: /ng/-/a/-/ng/-/a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **nganga**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo mo lentšung mmogo le wena: /ng/-/a/-/ng/-/a/ = **nganga**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /nga/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /nga/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /nga/-/nga/ = **nganga**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgweri le sehlogo: **mantšu a ng**
- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago
a ngapa

- b ngaka
 c nganga
 d bngang
 e lenng
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

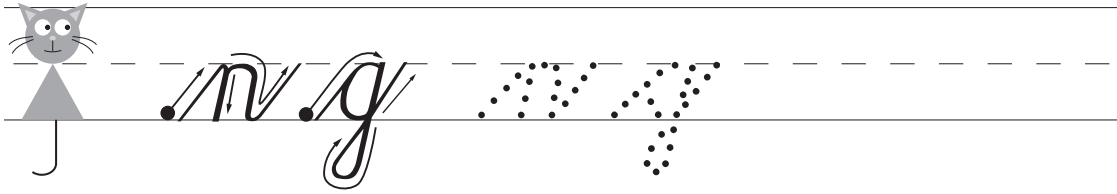

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko ka mothikitho

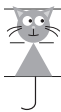
- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **ng**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maletere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

 ngapa

 ngaka

 nganga

 bjang

 lenong

 Ngaka e ngaya bjang.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsostso e 30

Kakanywa

SEHLOGO: Naa o nagana gore go ra goreng go ba mogwera wa go loka? Ngwala ditaelo tša go fapana tša go botša motho o mongwe gore a ka ba mogwera wa gago wa go loka bjang.

SEHLOGO: Ngwala sete ya ditaelo tša go fapana

FOREIMI YA GO NGWALA:

- 1 Sa pele, go ba mogwera wa go loka o swanetše go...
- 2 Sa bobedi, o swanetše go ...
- 3 Sa boraro, o swanetše go...
- 4 Sa bone, ga wa swanela go...
- 5 Sa bohloano, ga wa swanela go...
- 6 La mafelelo, ga wa swanela go ...

GO ITOKIŠETŠA: Pele thuto ya go ngwala e thoma, ngwala peakanyo yeo o e dirilego ka Mošupologo mo letlapeng.

GO ŠUPETŠA TSHEPETŠO KAKANYWA (KE A DIRA)

- 1 Gopotša barutwana ka peakanyo yeo o idirilego ka Mošupologo.
- 2 Bala peakanyo ya gago yeo e ngwadilwego mo letlapeng.
- 3 Sa go latela, bala freimi ya go ngwala le barutwana.
- 4 Dira tšhupetšo gore o tla feleletša bjang freimi ya go ngwala o šomiša peakanyo ya gago, ka tsela e:
 - a Sa pele, go ba mogwera wa go loka o swanetše go kgona go theeletša.
 - b Sa bobedi, o swanetše o mpontšhe lerato ka nako tšohle.
 - c Sa bone, o swanetše nkadima di bapadišwa tša gago (lenna ke tla go adima!).
 - d Sa bone, ga wa swanela go ntshwara makgwakgwa.
 - e Sa bohloano, ga wa swanela go nkaela.
 - f La mafelelo, ga wa swanela go bolela diphiri tša ka.

RUTA LSC (KE A DIRA)

- 1 Kgetha LSC ye e swanetšego go ruta ka kamano/tshwaragano.
- 2 Hlalosa fomo ya LSC le mešongwana ya barutwana. (se se ka fapana go ya polelo)
- 3 Ge re ngwala ditaelo, re ka thoma ka leina la nomoro go re tsebiša gore re na le ditaelo tše kae. Ke mantšu a go swana le: Sa pele, sa bobedi, sa boraro, bj bj.
- 4 Mantšu a a bitšwa di lebalatatelano.
- 5 Go bontšha gore re fihlile mafelelong, taelo ya mafelelo re ka šomiša: La mafelelo; Re ruma:

BARUTWANA BA FELELETŠA TŠHEPETŠO YA KAKANYWA (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša bona.
- 2 Laela barutwana go ngwala letšatšikgweri le sehlogo: **Ditaelo: Kakanywa**
- 3 Botša barutwana go hwetša peakanyo ya bona ya Mošupologo gomme ba nagane ka dikakanyo.
- 4 Botša barutwana gore ba feleletše foreimi ya go ngwala ba šomiša di peakanyo tša bona.
- 5 Botša barutwana gore b aka tlaleletša ka mafoko goba dintlha ge e le gore nako e sa le gona.
- 6 Gopotša barutwana ka maano ao ba ka a šomišago go ba thuša.
- 7 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o thuše barutwana bao ba šitwago.

Go ba mogwera yo mokaone go nna

1. sa pelle, ge o nyakka go ba mogwera
waka re swanetše go abelana

2. sa bobedi, o swanetsē go ba yo a
lokilego ka mela

3. sa boraro, o swanetsē go theeletša
diphiri tšaka.

4. sa bone, ga se wa swanela go ba le
megwa ye mebe.

5. sa bohano, ga se wa swanela go ntshega.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go fetoša ditlhaka

KE A DIRA...

- 1 Hlalosa gore lehono, re tla itlwaetša go lebelela diphapanonyana mo mantšung. Se se ka re thuša go ba babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **ngapa, ngaka**
- 3 Šupetša barutwana go hwetša phaphano, bjalo ka: **ngapa, ngaka**
- 4 Hlalosa phapano, bjalo ka: /p/ le /k/ medumo e a fapana, eupša se sengwe le se sengwe mo lentšung ga se sa fetošwa!

RE A DIRA...

KAROLO YA 1

- 1 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **ngaka, hlaka**
- 2 Botšiša barutwana: Naa mantšu a a mabedi a fapana ka eng?
- 3 Bitša gore a tle a thalele phapano magareng ga mantšu a mabedi, bjalo ka: **ngaka, hlaka**
- 4 Hlalosa phapano magareng ga mantšu a mabedi.

KAROLO YA 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu mo letlapeng: **ngaka**
- 2 Botšiša barutwana: **Naa ke modummo ofe o tee wo re ka o fetošago mo lentšung le go bopa lentšu le lengwe le leswa?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana mo letlapeng, bjalo ka: **kuka, hlaka, kgaka, thaka, nyaka, tlhaka, mphaka, ngapa**

O A DIRA...

- 1 Ngwala lentšu le mo letlapeng: **ngapa**
- 2 Laela barutwana go bopa mantšu a mangwe a mantši go ya ka mo ba ka kgonago ka gona, ba fetoša modumo o tee mo lentšung.
- 3 Mafelelong biletša barutwana kamoka letlapeng gore ba ngwale le lengwe la mantšu a bona.
- 4 Lebelediša mantšu kamoka ga ona, gomme o hlalose gore ke modumo ofe wo o fetošitšwego.
ngwapa, thapa, hlapa, nngwapa, ngaka

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi**MAANO A GO BALA: GO FETLEKOLLA SENGWALWA**

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Lapana la dihlapimetlae le be le dula mo maswikeng a dikorale ka lewatleng la go iša fase le letalalerata.	Ke mang a dulago maswikeng a dikorale? Agaa, lapa la dihlapimetlae le dula maswikeng a dikorale.
Lapana le la dihlapimetlae le be le thabile le dula lewatleng. Balapa ba be ba hwetša dijo tše ntši mo maswikeng a dikorale. Ba be ba na le bagwera ba bantši mo setšhabaneng sa bona sa korale. Ka mehla ba be ba ikwa ba bolokegile.	Ke ka lebaka la eng dihlapimetlae di be di dula maswikeng a dikorale? Agaa, di be di na le dijo tše dintši le bagwera ba bantši ebile di phela di bolokegile.
Eupša ka letšatši le lengwe mola ba lapana la dihlapimetlae ba dutše ba eja matena, ba ile ba kwa mongwe a goelela kudu a re, 'Thušang! Thušang! Thušang!' 'Mmallo! Ke mang a goeletšago ka tsela ye?' gwa botšiša Tate Hlapimetlae. 'Naa go diregang?' gwa lla bana ba bannyane ba bararo, ba tšhogile. 'Ke tla ya go bona!' gwa realo Mma Hlapimetlae ka bogale.	Ke ka lebaka la eng ge bana ba bannyane ba be ba tšhogile? Mmallo! Ke ka lebaka la gore ba kwele mongwe a goelela kudu le gona ba be ba sa tsebe gore go diregang.
Mma Hlapimetlae o ile a rutha go fihla mafelelong a maswika a korale. Bana ba ba nnyane le Tate Hlapimetlae ba ile ba rutha ka morago ga gagwe, ba fišegelwa go tseba gore go diregang. Gona fao ba bona Sebatahlapi Shady a kitimiša mogwera wa bona, Hlapingeloi Angie. O be a tšhošetša gore o tla mo ja!	--
Mma Hlapimetlae o ile a bitša Angie go tla bobolekelong ba dikorale. Eupša Angie wa batho o be a tšhogile kudu gomme a ruthela garegare ga lewatle gore a tloge kgauswi le Sebatahlapi Shady.	Ke ka lebaka la eng ge Angie a ile a ruthela garegare ga lewatle? Agaa! Ke ka lebaka la gore o be a tšhogile. O tloga a nyaka go ikhwetša a le kgole le Sebatahlapi Shady.

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Aowii!' gwa lla bana ba bannyane ba Hlapimetlae. 'Go tla direga eng ge mogwera wa rena a ka jewa?'</p> <p>'Re tla thuša!' gwa realo Tate Hlapimetlae.</p> <p>'Re ka se ruthe ka morago ga gagwe, go sego bjalo Sebatahlapi Shady</p> <p>a ka re ja le rena!' gwa realo Mma Hlapimetlae.</p> <p>Bjalo ba lapa la dihlapimetlae ba hlakantšha dihlogo. Ba šoma mmogo go loga leano. Ba tsebile gore go na le sebopiwa se setee ka mo lewatleng se se ka šireletšago Angie kgahlanong le Sebatahlapi Shady: ba be ba swanetše go humana Wendy wa Leruarua!</p>	<p>Ke ka lebaka la eng dihlapimetlae tšona di rutha ka morago ga Angie?</p> <p>Agaa! Ke ka lebaka la gore ke tše nnyane kudu – di ka jewa!</p>
<p>Tate Hlapimetlae o ile a ruthela morago legae la bona la korale ka lebelo. O ile a hwetša motatwana wa bona wa sehlapi. O ile a leletša Wendy wa Leruarua. 'Wendy, Wendy, thuša hle!' gwa realo Tate Hlapimetlae. 'Sebatahlapi Shady o šetše Hlapingeloi Angie morago. Mogwera wa rena o kotsing!'</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Wendy wa Leruarua a se a tšhoga? Agaa! Ke ka lebaka la gore o nagana gore Sebatahlapi Shady a ka se mo kweše bohloko.</p>
<p>Wendy Whale o ile a ruthela go mogwerana wa gagwe Hlapingeloi Angie ka potlako. A tšhošetša Sebatahlapi Shady ka go tšokotša mosela. Bjale a ipeya ka pele ga Angie gore Angie a kgone go ruthela kgole.</p> <p>'O mphenyašilo wena!' Wendy wa Leruarua a goelela. 'Ka lebaka la gore ke wena o mogolo ebile o kgwahlile ga o na tshwanelo ya go tšhošetša dibopiwa tše nnyane!' gwa realo Wendy.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Wendy wa Leruarua a ile a goelela Sebatahlapi Shady? Agaa! Ke ka lebaka la gore šaka ke mphenyašilo ebile o tšhošetša dibopiwa tše nnyane. Wendy o nagana gore ga a swanela go dira seo.</p>
<p>Moragonyana lona letšatšing leo, Hlapingeloi Angie a hwetša Wendy. Angie o ile a mo nea kgare e kgethegilego ye a ilego a mo direla yona. 'O mogwera wa go loka e le ruri!' gwa realo Angie.</p> <p>Wendy wa Leruarua o ile a rwala kgare ya gagwe ya segwera ka boikgantšho ge a rutha ka lewatleng.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Wendy wa Leruarua a be a ikgantšha? Agaa! Ke ka lebaka la gore Angie o mo diretše kgare ye e kgethegilego ya segwera.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Ke kae mo go bolokegilego?	Go bolokegile maswikeng a dikorale.
Wendy wa Leruarua o thuša bagwera ba gagwe bjang?	<ul style="list-style-type: none"> O tla ka pelapela ge Tate Hlapimetlae a mmitša. O tšhoša Sebatahlapi Shady ka mosela wa gagwe. O rutha pele ga Angie gore Sebatahlapi Shady a se mo sware. O kgalema Sebatahlapi Shady a mmošša gore a se tšhošetše dihlapa tše nnyane.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng dihlapimetlae di be di tšhogile?	<ul style="list-style-type: none"> Di be di tšhogile ge di kwa mongwe a goeletša. Di be di tšhogile ka labaka la gore di be di sa tsebe gore go diregang. Di be di tšhogile gore Angie a ka jewa! Di be di tšhaba Sebatahlapi Shady! Di be di tšhaba go latela Angie ka botšona gobane mohlomongwe di be di ka jewa.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo..
 - a selemo/mekgwana
 - b mahlagahlaga
 - c Go setimane

Mantšu	Ditiro
Nonyana tše pedi godimo ga mohlare	<i>Morutiši a ka ikgethela ditiro tša mafolofolo</i>
Ye nngwe ya re: Monna ka sethunya	
Ye nngwe ya re: A re tšhabeng	
Ye nngwe ya re: A re mo tšhabe rena, a re mo tšhabe!	

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
 - a Moanegwathwadi mo kanegelong ke...
 - b Ke mogwera wa go loka ge....
 - c Ke nagana gore kanegelo ye e bontšha tabakgolo ya bogwera ka lebaka la...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le Ditumathlaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. E tswaka le tše dingwe tša dihlogo.

ee	ng	l
b	s	a
i	p	k
t	e	m

BEKE 3

TŠHUPETŠO

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**ee/** le /**ng/**
- 2 Sekaseka medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa tsa ka godimo ka moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**l/** - /**ee/** = **lee**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – ga go hlokogale gore ba šomiše /**ee/ goba /ng/**
- 6 Bontšha barutwana gore lentšu le lengwe le bopiwa bjang, bjalo ka: /**b/** - /**e/** - /**l/** - /**a/** = **bela**

BARUTWANA BA A DIRA

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **ee, ng**
- 2 Laela barutwana gore ba thomiše go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya ka mo ba kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go phošolla mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore ba bope bjang mantšu (le a mangwe): **beela, leebea, meets, lee, ngapa, ngaka, nganga, bela, mema, mala, kala, seba**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA

BAPALA KANEGELO

SENGWALWA	MORUTIŠI O RE	BARUTWANA BA A DIRA
Lapana la dihlapimetlae le be le dula mo maswikeng a dikorale ka lewatleng la go iša fase le letalalerata.	A re rutheng ka lewatleng go swana le hlapil!	Dira o kare o a rutha.
Lapana le la dihlapimetlae le be le thabile le dula lewatleng. Balapa ba be ba hwetša dijo tše ntši mo maswikeng a dikorale. Ba be ba na le bagwera ba bantši mo setšhabaneng sa bona sa korale. Ka mehla ba be ba ikwa ba bolokegile.	Lelapa la dihlapimetlae le ikwa le thabile ebile le bolokegile. A re lebegeng re thabile ebile re bolokegile go swana le lapa la clownfish.	Barutwana ba lebega ba thabile ebile ba bolokegile.
Eupša ka letšatši le lengwe mola ba lapana la dihlapimetlae ba dutše ba eja matena, ba ile ba kwa mongwe a goelela kudu a re, 'Thušang! Thušang! Thušang!' 'Mmalo! Ke mang a goeletšago ka tsela ye?' gwa botšiša Tate Hlapimetlae. 'Naa go diregang?' gwa lla bana ba bannyane ba bararo, ba tšhogile. 'Ke tla ya go bona!' gwa realo Mma Hlapimetlae ka bogale.	Bitša morutwana o tee gore a tle ka pele ga phaphoši gomme a goeletše 'thušang' Botša barutwana ba bangwe: Ga re direng o kare re tšhogile bjalo ka the hlapimetlae e nnyane.	Morutwana o tee: o a goeletša 'thušang' Barutwana ka moka: Ba lebega ba tšhogile E re: 'Go direga eng?'
Mma Hlapimetlae o ile a rutha go fihla mafelelong a maswika a korale. Bana ba ba nnyane le Tate Hlapimetlae ba ile ba rutha ka morago ga gagwe, ba fišegelwa go tseba gore go diregang. Gona fao ba bona Sebatahlapi Shady a kitimiša mogwera wa bona, Angie Angelfish. O be a tšhošetša gore o tla mo ja! Mma Hlapimetlae o ile a bitša Angie go tla bobolekelong ba dikorale. Eupša Angie wa batho o be a tšhogile kudu gomme a ruthela garegare ga lewatle gore a tloge kgauswi le Sebatahlapi Shady.	A re itireng okare ke rena Mma Hlapimetlae. A re letšetšeng Angie gore a tle korale	E re: 'E tla ka mo Angie!'

SENGWALWA	MORUTIŠI O RE	BARUTWANA BA A DIRA
<p>'Aowii!' gwa lla bana ba bannyane ba Hlapimetlae. 'Go tla direga eng ge mogwera wa rena a ka jewa?'</p> <p>'Re tla thuša!' gwa realo Tate Hlapimetlae.</p> <p>'Re ka se ruthe ka morago ga gagwe, go sego bjalo Sebatahlapi Shady a ka re ja le rena!' gwa realo Mma Hlapimetlae.</p> <p>Bjalo ba lapa la dihlapimetlae ba hlakantšha dihlogo. Ba šoma mmogo go loga leano. Ba tsebile gore go na le sebopiwa se setee ka mo lewatleng se se ka šireletšago Angie kgahlanong le Sebatahlapi Shady: ba be ba swanetše go humana Wendy Whale!</p>	<p>A re itireng okare ke rena ba lelapa la hlapimetlae. A re naganeng ka leano, go swana le bona!</p>	<p>Go kopantšha dihlogo le baagišane.</p> <p>E re: 'Naa re ka thuša bjang Hlapingeloi Angie?'</p> <p>E re: 'A re hwetšeng Wendy wa Leruarua'</p>
<p>Tate Hlapimetlae o ile a ruthela morago legaing la bona la korale ka lebelo. O ile a hwetša motatwana wa bona wa sehlapi. O ile a leletša Wendy wa Leruarua. 'Wendy, Wendy, thuša hle!' gwa realo Tate Hlapimetlae. 'Sebatahlapi Shady o šetše Hlapingeloi Angie morago. Mogwera wa rena o kotsing!'</p>	<p>A re itireng okare ke rena Papa Hlapimetlae. Re tla rutha go ya gae gomme ra letšetša Wendy wa Leruarua mogala.</p>	<p>Dira okare o a rutha o lebile gae.</p> <p>Dira okare o letšetša Wendy wa Leruarua mogala.</p> <p>E re: 'Wendy, Wendy, thuša hle!'</p>
<p>Wendy wa Leruarua o ile a ruthela go mogwerana wa gagwe Angie Angelfish ka potlako. A tšhošetša Sebatahlapi Shady ka go tšokotša mosela. Bjale a ipeya ka pele ga Angie gore Angie a kgone go ruthela kgole.</p> <p>'O mphenyašilo wena!' Wendy wa Leruarua a goelela. 'Ka lebaka la gore ke wena o mogolo ebile o kgwahlile ga o na tshwanelo ya go tšhošetša dibopiwa tše nnyane!' gwa realo Wendy.</p>	<p>A re itireng okare ke rena Wendy wa Leruarua!</p>	<p>Lebelega o le o mogolo bjalo ka Wendy Whale</p> <p>E re: 'O a kgowa, o mphenyašilo! Ka gobane ke wena o mogolo e bile o kgwahlile ga se gore o swanetše go tšhošetša dibopiwa tše dingwe tše dinnyane!'</p>
<p>Moragonyana lona letšatšing leo, Hlapingeloi Angie a hwetša Wendy. Angie o ile a mo nea kgare e kgethegilego ye a ilego a mo direla yona. 'O mogwera wa go loka e le ruri!' gwa realo Angie.</p> <p>Wendy wa Leruarua o ile a rwala kgare ya gagwe ya segwera ka boikgantšho ge a rutha ka lewatleng.</p>	<p>A re lebegeng re tletše boikgantšho bjalo ka Wendy!</p>	<p>Itire okare o apara kgare.</p> <p>Itire okare o a rutha a apere kgare, a lebelega a tletše boikgantšho.</p>

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlwa karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

4

TABAKGOLO:

**Naa segwera /
sekgotse ke eng?**

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tšše o di nyakago.
- 4 Tlaleletsa dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: Diswantšho tša bagwera tša go tšwa ka gare ga kgatišobaka.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dinyakišišo ka Letšatši la Boditšhaba la Bogwera.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku ba phaphoši di ka lenaneo.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 4, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 5, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 6, A re baleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa nako e o thušitšego mogwera, go swana le Wendy wa Leruarua.

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELELA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Mbuso le Precious ba sega mmogo mo pukung e Kgolo ya dikanegelo: Sebo ya mohlaba ya Mbuso
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Naa segwera ke eng?
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye go fihla ka se sebaka?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikakanyo tša go swana di felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa ke go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a O ithutile eng ka segwera go tšwa go Wendy Whale?
 - b Naa ke eng tše dingwe tsa dimelo/mekgwana ya go ba mogwera wa go loka?
 - c Naa ke eng dilo tše dingwe tšeo bagwera ba sa swanelago go di dira?

BEKE 4

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a sebo ya mohlaba
 - b mokoto
 - c sepete

Mantšu	Ditiro
Nonyana tše pedi godimo ga mohlare	<i>Morutiši a ka ikgethela ditiro tša mafolofolo</i>
Ye nngwe ya re: Monna ka sethunya	
Ye nngwe ya re: A re tšhabeng	
Ye nngwe ya re: A re mo tšhabe rena, a re mo tšhabe!	

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona o ngwale letšatšikgwedi le sehlogo **Botee le Bontšhi**.
- 2 Sa go latela botša barutwana go ngwala dinomoro tse 1–5 kgauswi le mothladi o mo khwibidu, ba tshela methaladi mo gare ga dinomoro.

- 3 Bitša mantšu a botee ka tsela ye e latelago. Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu a kgauswi le nomoro ye e nepagetšego.

Mantšu a Botee le Bontšhi

- a sekepe
 - b pudi
 - c kolobitsana
 - d sehloga
 - e lenaneo
- 4 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mantšu ka bontši mo mothalading wa go latela.
- 5 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, o bitša medumo ebile o hlalosa ka tshepetšo ya go ngwala ya mothikitho ge o le gare o dira seo.
- 6 Ke moka, kgopela barutwana go go šupetša paterone yeo ba e bonago, bjalo ka: mo mantšu a fetogago.
- 7 Thalela dipaterone, bjalo ka:

Mantšu a Botee go ya Bontšhing

- a sekepe
dikepe
 - b pudi
dipudi
 - c kolobitsana
dikolobitsana
 - d sehloga
dihloga
 - e lenaneo
mananeo
- 8 Botša barutwana go nagana ka dipaterone tše ge ba bala gare ba ngwala.
- 9 Laela barutwana go ntšha dikryone ba swaye mošomo wa bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo**MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA**

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona Puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Sebo ya mohlaba sa Mbuso
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša tadi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go rulaganya

SEHLOGO: Naa o nagana gore go ra go reng go ba mogwera wa go loka? Ngwala sete ya ditaelo tša go lemoša motho o mongwe go ba mogwera wa gago wa go loka.

SEHLOGO: Go ngwala sete ya ditaelo

GO ITOKIŠETŠA:

- 1 Ngwala lenaneo la go lekola le go rulaganya mo letlapeng pele thuto ya go ngwala e thoma.
- 2 Ngwala kakanywa mo letlapeng pele thuto e thoma. Tsentsha phošo e tee goba tše pedi.

LENANEO LA GO RULAGANYA LE GO LEKOLA:

- 1 Naa ke šomišitše lebaka le le fitilego?
- 2 Naa ke thomile taelo engwe le engwe ka lebalatatlano (nomoro ya lentšu)?
- 3 Naa ke na le ditaelo tše 6?
- 4 Naa ke peletile mantšu gabotse?
- 5 Naa lefoko le lengwe le le lengwe le thoma ka tlhaka e kgolo?
- 6 Naa lefoko le lengwe le le lengwe le felela ka khutlo goba ka leswao la go makala?

DIRA TŠHUPETŠO YA GO RULAGANYA (KE A DIRA)

- 1 Balela barutwana lenaneo la go lekola le go rulaganya, o le balele godimo.
- 2 Sa go latela, balela barutwana kakanywa ya gago. O e balele godimo.
- 3 Lebelediša lenaneo la go rulaganya le go lekola, o lemoga ge eba kakanywa ya gago e nepagetše, goba ge eba o swanetše go e phošolla goba go e kaonafatša.

- 4 Dira tšhupetso ya go phošolla go barutwana.

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA GO RULAGANYA (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Botša barutwana go hwetša dikakanywa tša bona tša mošomo wa go ngwala.
- 3 Sa go latela, botša barutwana go lebelediša lenaneo la go rulaganya le go lekola gomme ba phošolle go ba ba dire di kaonafatšo ge e le gore go a hlokgala.
- 4 Ge barutwana ba le gare ba šoma, sepela ka phaphošing o sware dikhonferese tše dinnyane – kgonthišiša gore o šoma le sehlopha sa go fapana nakong engwe le engwe ge gona le mošomo wa go ngwala.
- 5 Lekola diphoso tša go tšwelela kgafetšakgafetša tša dingwalwa tša barutwana.
- 6 Tanya šedi ya barutwana gomme o ngwale diphošo kamoka tša barutwana mo letlapeng.
- 7 Bontšha barutwana gore diphošo tšeo diphošollwa bjang.

Go ba mogwera yo mokaoone go ma.

1. ^{Sa Pele} So pele ge o nyaka go ba mogwera waka
re swanetsē go abelana

2. Sa bobedi o swane go ba yo a lokilego
ku mehla.

3. Sa boraro, o ^{tsē} swane se goo theela ^{tša} sa
diphiri t saka.

4. Sa bone, ga se na swanela go ba le
meqwa ye mebe.

5. Sa bahlano, ga se na swanela go
ntshega.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana..

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **ph**
- 2 Bitša lentšu: **phula**
- 3 Arogantšha lenšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**ph**/-/**u**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /**ph**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi o tee wa lentšu: /**u**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**l**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **phula**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /**ph**/-/**u**/-/**l**/-/**a**/ = **phula**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**phu**/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**la**/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**phu**/-/**la**/ = **phula**

RE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **ph**
- 2 Bitša lentšu: **phoka**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**ph**/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**o**/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro o tee mo lentšung le? /**k**/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**a**/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**ph**/-/**o**/-/**k**/-/**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **phoka**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /**ph**/-/**o**/-/**k**/-/**a**/ = **phoka**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**pho**/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**ka**/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**pho**/-/**ka**/ = **phoka**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu a ph.**

- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a phoka
 - b phula
 - c phumula
 - d phepheng
 - e lephene
 - f lephodisa
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

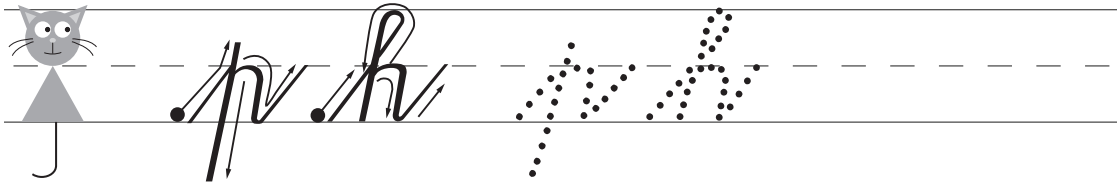

Mongwalo:

Metsotso e 15

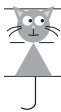
Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **ph**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maleterere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

 phoka

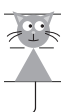
 phula

 phumula

 phepheng

 lephene

 lephodisa

 Phepheng e phala ke lephene.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKANYA / GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Go tloga mola mmagwe Mbuso a mmotšago ka go etela lebopong nakong ya maikhutšo a selemo, se a bego a nagana ka ga sona ke go aga dibo tša mohlaba.</p> <p>Mbuso o be a nagana ka go aga dibo tša mohlaba tše di kgabišitšwego. Mbuso o be a nagana ka go aga dibo tša mohlaba tša go dikologa ke meepela, yona e tletše ka meetse a lewatle.</p>	<p>Ke akanya gore naa eba Mbuso o kile a ya lebopong?</p>
<p>Mbuso le mmagwe ba ile mabenkeleng go hwetša dilo tšohle tše ba tlogo di hloka kua lebopong. Ge ba eme mothalong wa go lefa, Mbuso o ile a bona boleke le kgarafu. 'Mma, nka e hwetša hle?' a kgopela, 'Ka kgopelo hle!'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Mbuso o nyaka go reka boleke le kgarafu gore a di šomiše go dira dibo tša mohlaba kua lebopong.</p>
<p>Letšatši le latelago, Mbuso le mmagwe ba ile ba tsoga mesong go ya boemathekisi. Ba sepetše diiri tše dintši, go fihlela Mbuso a bona lewatle kua kgole!</p>	<p>Ke akanya gore naa ke lekgetlo la mathomo Mbuso a bona lewatle?</p>
<p>Ge mafelelong ba fihla lebopong, Mbuso a thoma go epa. O ile a tlatša boleke ya gagwe e mpsha ka mohlaba. Ke moka, a šomiša boleke go dira ditora tša go aga dibo tša mohlaba. A šomiša dipatlana go dira difolaga godimo ga ditora. A šomiša dikgopa tše nnyane tše tšhweu go dira mahlabaphefo. A epa moepela go dikologa sebo kantle. Ke moka, a o tlatša ka meetse a lewatle.</p>	<p>Mbuso o lebega bjalo ka setsebi. Ke kgona go kamaka gore ga se sebo ya mohlaba ya mathomo yeo a kilego a e aga, ka lebaka la gore o tseba gabotse se a swanetšego go se dira!</p>
<p>Mbuso o ile a emela morago go bogela mošomo wa gagwe o mobotse. O ile a retologa go bitša mmagwe. 'Mma!' a goelela, 'Etle o bone!' Mbuso o ile a retologela morago ka nako go bona mosetsana a ragela kgwele ya gagwe e talalerata ka gare ga sebo sa gagwe sa mohlaba. Sebo sa mohlaba se ile sa wela fase ka moka.</p>	<p>Aowi! Ke akanya gore naa Mbuso o kwa bjang ge sebo sa gagwe sa mohlaba se senyegile?</p>
<p>Mosetsana o ile a retologa gomme a tšhaba. Mbuso a šala le mokgobo o mogolo wa mohlaba. 'Hai!' a goelela, 'O sentše sebo sa ka!' Eupša mosetsana ga se a ka a retologa. O ile a kitimela fase ga lebopo.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng ge mosetsana a ile a phušutše sebo ya mohlaba ya Mbuso?</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Mbuso o ile a kitimela go mmagwe. 'Mosetsana ola o wišitše sebo sa ka sa mohlaba ka moka!' gwa realo Mbuso.</p> <p>Go lokile, a re age se sengwe,' gwa realo mmagwe. Mbuso le mmagwe ba thoma go epa mohlabeng. Ba šomišitše boleke go dira ditora. Ba dirile tše mmalwa go feta tša Mbuso tša mathomo tša mohlaba. Ba šomišitše dikotana go dira difolaga. Difolaga tše di be di feta tša sebo sa mohlaba sa Mbuso sa mathomo. Ba ile ba hwetša dikgopa tše kgolo tše tšhweu go dira mahlabaphefo. Ke moka, ba le ba epa moepela go dikologa sebo ka ntle. Moepela o be o na le bokoti bja go feta wa mathomo. Ba šomišitše boleke go tlatša moepela ka meetse a lewatle. Ke moka, ba ile ba aga leporogo godimo ga moepela.</p>	<p>Agaa! Ke kamaka gore mmagwe Mbuso o nyaka go mo thuša go aga sebo ya mohlaba sebakeng sa yeo e phušhutšwego!</p>
<p>Mbuso le mmagwe ba ile ba emela morago go bogela mošomo wa bona.</p> <p>'Mmalo, sebo se sa mohlaba se kaone go feta sa gago sa mathomo!' gwa bolela lentšu la mosetsana.</p> <p>Mbuso o ile a retologa. Mosetsana ola wa kgwele e talalerata o be a eme ka morago ga gagwe.</p> <p>Ya ba o neela Mbuso hlapinaledi e phethegilego ya mmala wa purapura. 'Ke go tletše se. Go kgopela tshwarelo...' a realo.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore mosetsana wa kgwele e talalerata o be a se a ikemišetša go phušula sebo ya mohlaba ya Mbuso ya mathomo, ka lebaka la gore o boile le mpho go kgopela tshwarelo.</p>
<p>Mbuso o ile a bea hlapinaledi mo godimo ga sebo sa mohlaba, 'Ke yeo,' a realo, 'bjale ke sebo sa mohlaba se kaonekaone go fetišiša!'</p> <p>Mosetsana o ile a myemyela a dumela ka hlogo. 'Ke nna Precious, 'a itsebiša. 'Naa o ka mpontšha go aga se sengwe?' a botšiša, a bea kgwele ya gagwe fase mohlabeng.</p>	<p>Ke akanya gore naa Mbuso o tla mo ruta go aga sebo ya mohlaba, goba o sa kwele bohloko?</p>
<p>'Sa pele re swanetše go tlatša boleke ka mohlaba' Mbuso a realo. Mbuso le Precious ba ile ba thoma go epa. Precious o ile a kga mohlaba o montši ka kgarafu gomme gwa tšwa letlapakgerere le lennyane le abula! Precious o be a tšhogile, eupša Mbuso o ile a nagana gore ke selo sa go segiša. Ka pela, Precious le yena a thoma go sega. Ka sebaka sa metsotsonyana bagwera ba baswa be ba kgokologa mohlabeng ba bolaile ke sesego. Ba be ba lebetše ka tša go aga sebo sa mohlaba ge ba kitimela go hlapa ka gare ga maphoto.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore go ba le mogwerao mofsa go a thabiša le go feta go aga dibo tša mohlaba, ka lebaka la gore Mbuso o lebala ka tša go aga dibo tša mohlaba.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>'Ke eng se segolo se o iphsinnego ka sona lehono? gwa botšiša mmagwe Mbuso moragonyana bošegong bjoo.</p> <p>'Gabotse, dibo tša mohlaba di be di thabiša. Efela se se kaonekaone e be e le go dira segwera le Precious,' Mbuso a bolela, a myemyela. 'Ke fela pelo ya go mmona lebopong gosasa!'</p>	<p>Ke akanya gore naa Mbuso o makala gore karolwana yeo a e ratago kudukudu ka lebopo ke go ba le mogwerao mofsa, e sego go aga dibo tša mohlaba?</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Ke mang yo a phušhutšego o sebo sa Mbuso sa mohlaba?	Precious.
Re kgona go kamaka bjang gore Precious o ile a kwa bohloko?	Ka lebaka la gore o reketše Mbuso hlapinaledi.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge mmagwe Mbuso a ile a mo thuša go aga sebo sa mohlaba?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore sebo sa mohlaba sa mathomo se ile sa phušulwa. • Ka lebaka la gore o ile a kwa bohloko ge sebo sa gagwe sa mohlaba se phušutšwe. • Ka lebaka la gore o be a nyaka go mo thuša gore a kwe bokaone. • Ka lebaka la gore batho ba babedi ba kgona go aga sebo sa mohlaba se se kaone go feta sa motho yo a šomago a le nnoši.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

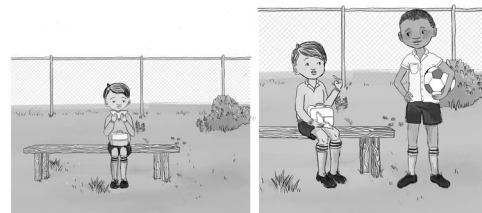
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - a Go ba le dihlong
 - b motho wa go kentšha
 - c kotsi

Mantšu	Ditiro
Nonyana tše pedi godimo ga mohlare	<i>Morutiši a ka ikgethela ditiro tša mafolofolo</i>
Ye nngwe ya re: Monna ka sethunya	
Ye nngwe ya re: A re tšhabeng	
Ye nngwe ya re: A re mo tšhabe rena, a re mo tšhabe!	

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ny**
- 2 Bitša lentšu: **nyaka**
- 3 Arogantšha lenšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /ny/-/a/-/k/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /ny/
- 5 Bitša modumo wa bobedi o tee wa lentšu: /a/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /k/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **nyaka**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /ny/-/a/-/k/-/a/ = **nyaka**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /nya/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /ka/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /nya/-/ka/ = **nyaka**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ny**
- 2 Bitša lentšu: **nyala**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /ny/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /a/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung ? /l/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /a/
- 7 Kgotšha barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /ny/-/a/-/l/-/a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **nyala**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /ny/-/a/-/l/-/a/ = **nyala**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /nya/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /la/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /nya/-/la/ = **nyala**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu a ny.**
- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:

- a nyaka
 - b nyala
 - c lenyalo
 - d monyadi
 - e monyanya
 - f nyanya
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
 - 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
 - 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
 - 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

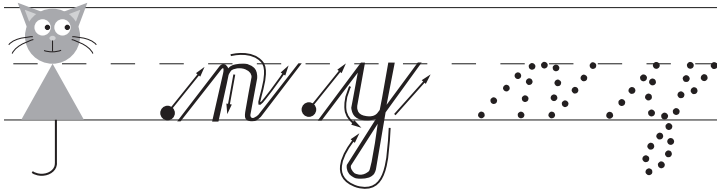

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **ny**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maletere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

 nyaka

 nyala

 lenyalo

 monyadi

 monyanya

 nyanya

 Monyadi o nyaka

 monyanya o mogolo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go phatlalatša le go tšweletša

SEHLOGO: Naa o nagana go re go ra goreng go ba mogwera wa go loka? Ngwala sete ya ditaelo tša go bontšha motho o mongwe go ba mogwera wa gago wa go loka.

SEHLOGO: Ngwala sete ya ditaelo.

FOREIMI YA GO NGWALA:

- 1 La mathomo, go ba mogwera waka o swanetše go...
- 2 Sa bobedi, o swanetše go ...
- 3 Sa boraro, o swanetše go...
- 4 Sa bone, ga wa swanela go...
- 5 Sa bohano, ga wa swanela go...
- 6 La mafelelo, ga wa swanela go...

GO ITOKIŠETŠA: Pele thuto e thoma, ngwala kakanywa yeo e rulagantšwego ka Mošupologo mo letlapeng.

TŠHUPETŠO YA TSHEPETŠO YA PHATLALATŠO (KE A DIRA)

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo o šomišitše lenaneo la go rulaganya le go lekola go rulaganya kakanywa wa gago.
- 2 Sa go latela, botša barutwana gore lehono re tla phatlalatša le go tšweletša sengwalwa sa rena sa mafelelo.
- 3 Bontšha barutwana go ngwalolla ka leswa sengwalwa, o tsentšha sehlogo le letšatšikgwedi.

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA PHATLALATŠO (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Laela barutwana go ngwala letšatšikgwedi le sehlogo: **Ditaelo: O ba bjang mogwera wa go loka ... (Leina la gago)**
- 3 Botša barutwana go ngwala kanbothakga sengwalwa sa bona sa mafelelo, sa go hloka diphošo.
- 4 Ge e le gore barutwana bana le nako, ba ka thala seswantšho ka pela.
- 5 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o thuše barutwana bao ba šitwago.

BARUTWANA BA TŠWELETŠA SEO BA SE NGWADILEGO

- 1 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, botša barutwana go bea dipene le diphelele tša bona.

- 2 Botša barutwana go Sokologa ba Bolele gomme ba balele wa mphato seo ba se ngwadilego.
- 3 Ge barutwana ba feditše go dira se, bitša morutwana o tee goba ba ba bedi go balela phaphoši seo ba se ngwadilego.
- 4 Laetša dingwalwa tša barutwana tekano ya go lebana le mahlo a bona go ba dumelela gore ba kgone go bale mošomo ya bona le ya ba mphato ba bangwe ba ka phaphošing.

Go ba mogwera yo mokaone go nna.

1. Sa pele, ge o nyaka go ba mogwera waka re swanetsē go abelana
2. Sa bobedi o swanetsē go ba yo a lokilego ka mehla.
3. Sa boraro, o swanetsē go theeletša diphiri tšaka.
4. Sa bone, ga se wa swanela go ba le megkwa ye mebe.
5. Sa bahlano, ga se wa swanela go ntshega.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go fetoša ditlhaka

KE A DIRA...

- 1 Hlalosa gore lehono, re tla itlwaetša go lebelela diphapanonyana mo mantšung. Se se ka re thuša go ba babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **nyaka, nyala**
- 3 Šupetša barutwana go hwetša phaphano, bjalo ka: **nyaka, nyala**
- 4 Hlalosa phapano, bjalo ka /k/ le /l/ medumo e a fapana, eupša se sengwe le se sengwe mo lentšung ga se sa fetošwa!

RE A DIRA...

KAROLO YA 1

- 1 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **phoka, kgoka**
- 2 Botšiša barutwana: Naa mantšu a a mabedi a fapana ka eng?
- 3 Bitša gore a tle a thalele phapano magareng ga mantšu a mabedi, bjalo ka: **phoka, kgoka**
- 4 Hlalosa phapano magareng ga mantšu a mabedi.

KAROLO YA 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu mo letlapeng: **phula**
- 2 Botšiša barutwana: **Naa ke modumo ofe o tee wo re ka o fetošago mo lentšung le go bopa lentšu le lengwe le leswa?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana mo letlapeng, bjalo ka: **dula, bula, pula, fula, mphula**

O A DIRA...

- 1 Ngwala lentšu le mo letlapeng: **nyala**
- 2 Laela barutwana go bopa mantšu a mangwe a mantši go ya ka mo ba ka kgonago ka gona, ba fetoša modumo o tee mo lentšung.
- 3 Mafelelong biletša barutwana kamoka letlapeng gore ba ngwale le lengwe la mantšu a bona.
- 4 Lebelediša mantšu kamoka ga ona, gomme o hlalose gore ke modumo ofe wo o fetošitšwego.
bala, lala, mala, kala, fala, šala, lwala, tlala, kgala, mmala, bjala, tswala, thwala, ngwala, mphala, ntswala

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekgetlo la bobedi

MAANO A GO BALA: KE A AKANYA / GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Go tloga mola mmagwe Mbuso a mmotšago ka go etela lebopong nakong ya maikhutšo a selemo, se a bego a nagana ka ga sona ke go aga dibo tša mohlaba.</p> <p>Mbuso o be a nagana ka go aga dibo tša mohlaba tše di kgabišitšwego. Mbuso o be a nagana ka go aga dibo tša mohlaba tša go dikologa ke meepela, yona e tletše ka meetse a lewatle.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Mbuso o kile a ya lebopong, ka lebaka la gore o tseba tšohle ka go aga dibo tša mohlaba.</p>
<p>Mbuso le mmagwe ba ile mabenkeleng go hwetša dilo tšohle tše ba tlogo di hloka kua lebopong. Ge ba eme mothalong wa go lefa, Mbuso o ile a bona boleke le kgarafu. 'Mma, nka e hwetša hle?' a kgopela, 'Ka kgopelo hle!'</p>	<p>Ke gopola gore Mbuso o šomiša boleke go dira ditora tše mmapale. Ke kamaka gore o nagana ka mokgwa wa go dira dibo tša mohlaba tše dibotse ge a kgopela boleke!</p>
<p>Letšatši le latelago, Mbuso le mmagwe ba ile ba tsoga mesong go ya boemathekisi. Ba sepetše diiri tše dintši, go fihlela Mbuso a bona lewatle kua kgole!</p>	
<p>Ge mafelelong ba fihla lebopong, Mbuso a thoma go epa. O ile a tlatša boleke ya gagwe e mpsha ka mohlaba. Ke moka, a šomiša boleke go dira ditora tša go aga dibo tša mohlaba. A šomiša dipatlana go dira difolaga godimo ga ditora. A šomiša dikgopa tše nnyane tše tšhweu go dira mahlabaphefo. A epa moepela go dikologa sebo kantle. Ke moka, a o tlatša ka meetse a lewatle.</p>	<p>Ke kamaka gore Mbuso o hlokomela gore a dire sebo ya mohlaba ye e feletšego, ya go bogega – o tlaleletša ka dintlha tše mmalwa!</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Mbuso o ile a emela morago go bogela mošomo wa gagwe o mobotse. O ile a retologa go bitša mmagwe. 'Mma!' a goelega, 'Etle o bone!' Mbuso o ile a retologela morago ka nako go bona mosetsana a ragela kgwele ya gagwe e talalerata ka gare ga sebo sa gagwe sa mohlaba. Sebo sa mohlaba se ile sa wela fase ka moka.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Mbuso o ikgantšha ka sebo ya gagwe ya mohlaba, ka lebaka la gore o nyaka go bontšha mmagwe. O swanetše go ba a ekwa bohloko ge ba e phušula a se a e bona.</p>
<p>Mosetsana o ile a retologa gomme a tšhaba. Mbuso a šala le mokgobo o mogolo wa mohlaba. 'Hai!' a goelega, 'O sentše sebo sa ka!' Eupša mosetsana ga se a ka a retologa. O ile a kitimela fase ga lebopo.</p>	<p>Ke gopola gore ge kanegelo e kгатlampana, Precious o kgopela tshwarelo! Eupša mo karolwaneng ye ya kanegelo, go lebega eka o be a ikemišeditše go phušhula sebo ya mohlaba, ka lebaka la gore o tšhaba ka ntle le go bolela selo.</p>
<p>Mbuso o ile a kitimela go mmagwe. 'Mosetsana ola o wišitše sebo sa ka sa mohlaba ka moka!' gwa realo Mbuso.</p> <p>Go lokile, a re age se sengwe,' gwa realo mmagwe. Mbuso le mmagwe ba thoma go epa mohlabeng. Ba šomišitše boleke go dira ditora. Ba dirile tše mmalwa go feta tša Mbuso tša mathomo tša mohlaba. Ba šomišitše dikotana go dira difolaga. Difolaga tše di be di feta tša sebo sa mohlaba sa Mbuso sa mathomo. Ba ile ba hwetša dikgopa tše kgolo tše tšhweu go dira mahlabaphefo. Ke moka, ba le ba epa moepela go dikologa sebo ka ntle. Moepela o be o na le bokoti bja go feta wa mathomo. Ba šomišitše boleke go tlatša moepela ka meetse a lewatile. Ke moka, ba ile ba aga leporogo godimo ga moepela.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore ge batho ba babedi ba šoma mmogo, ba kgona go dira disebo tša mohlaba tša go felela tše di botse. Go kaone ge le šoma mmogo gwa phala motho ge a šoma a nnoši!</p>
<p>Mbuso le mmagwe ba ile ba emela morago go bogela mošomo wa bona.</p> <p>'Mmalo, sebo se sa mohlaba se kaone go feta sa gago sa mathomo!' gwa bolela lentšu la mosetsana.</p> <p>Mbuso o ile a retologa. Mosetsana ola wa kgwele e talalerata o be a eme ka morago ga gagwe.</p> <p>Ya ba o neela Mbuso hlapinaledi e phethegilego ya mmala wa purapura. 'Ke go tletše se. Go kgopela tshwarelo...' a realo.</p>	<p>Ke kamaka gore Precious o swanetše go ba a ikwa a šulafaletšwe ge a sentše sebo sa mohlaba sa mathomo sa Mbuso, ka lebaka la gore o mo hweletša mpho e kgethegilego go kgopela tshwarelo.</p>
<p>Mbuso o ile a bea hlapinaledi mo godimo ga sebo sa mohlaba, 'Ke yeo,' a realo, 'bjale ke sebo sa mohlaba se kaonekaone go fetišiša!'</p> <p>Mosetsana o ile a myemyela a dumela ka hlogo. 'Ke nna Precious, 'a itsebiša. 'Naa o ka mpontšha go aga se sengwe?' a botšiša, a bea kgwele ya gagwe fase mohlabeng.</p>	<p>Ke kamaka gore Mbso o tshwarela Precious, ka lebaka la gore o amogela mpho e bile o e bea godimo ga sebo ya mohlaba!</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
'Sa pele re swanetše go tlatša boleke ka mohlaba' Mbuso a realo. Mbuso le Precious ba ile ba thoma go epa. Precious o ile a kga mohlaba o montši ka kgarafu gomme gwa tšwa letlapakgerere le lennyane le abula! Precious o be a tšhogile, eupša Mbuso o ile a nagana gore ke selo sa go segiša. Ka pela, Precious le yena a thoma go sega. Ka sebaka sa metsotsonyana bagwera ba baswa be ba kgokologa mohlabeng ba bolaile ke sesego. Ba be ba lebetše ka tša go aga sebo sa mohlaba ge ba kitimela go hlapa ka gare ga maphoto.	Mbuso o lebetše tšohle ka ga sebo sa gagwe sa mohlaba. O swanetše a be a na le boithabišo bjo bogolo le mogwera wa gagwe o mofsa e bile dibo tša mohlaba ga di sa le bohlokwa goba go mo kgahla.
'Ke eng se segolo se o iphsinneo ka sona lehono? gwa botšiša mmagwe Mbuso moragonyana bošegong bjoo. 'Gabotse, dibo tša mohlaba di be di thabiša. Efela se se kaonekaone e be e le go dira segwera le Precious,' Mbuso a bolela, a myemyela. 'Ke fela pelo ya go mmona lebopong gosasa!'	Ke kamaka gore go ba le mogwera o mofsa go bile go kgethegileng kudu go Mbuso – o be a thabile ka dibo tša mohlaba, eupša mafelelong o thakgadišwe kudu ke mogwera o mofsa!
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Mbuso o be a nyaka go dira eng kua lebopong?	O be a nyaka go aga dibo tša mohlaba.
Naa ke eng se Mbuso a ilego a ipshina ka sona kua lebopong?	O ipshinne ka go dira segwera le Precious.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng o nagana gore selo se Mbuso a se ratilego ka go ba lebopong ke go dira segwera le Precious?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore go a thabiša go ba le mogwera o mofsa. • Ka lebaka la gore o ile a thaba kudu go aga sebo sa mohlaba le mmagwe, go phala ke ge aga a nnoši goba le mmagwe. • Ka lebaka la gore o kwa bose ge a sega le Precious. • Ka lebaka la gore o kwa bose kudu go bapala le Precious go feta ge a aga dibo tša mohlaba.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.

- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a go ba le šedi
 - b go se felo pelo
 - c kgopela tshwarelo

Mantšu	Ditiro
Nonyana tše pedi godimo ga mohlare	<i>Morutiši a ka ikgethela ditiro tša mafolofolo</i>
Ye nngwe ya re: Monna ka sethunya	
Ye nngwe ya re: A re tšhabeng	
Ye nngwe ya re: A re mo tšhabe rena, a re mo tšhabe!	

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Karolwana yeo ke e ratilego kudu ke ge...
Ke nagana kanegelo ye e bontšha tabakgolo ya bogwera ka lebaka la gore...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le Ditumathlaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. E tswaka le tše dingwe tša dihlogo.

ny	ph	a
k	l	e
o	m	u
n	d	i

TŠHUPETŠO

- 1 Gopotša barutwana ka medumo ya beke: /ny/ le /ph/
- 2 Sekaseka medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /ny/ - /a/ - /k/ - /a/ = **nyaka**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – ga go hlokogale gore ba šomiše /ny/ goba /ph/
- 6 Bontšha barutwana gore lentšu le lengwe le bopiwa bjang, bjalo ka: /k/ - /a/ - /l/ - /a/ = **kala**

BARUTWANA BA A DIRA

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo: **ny, ph**
- 2 Laela barutwana gore ba thomiše go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya ka mob a kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go phošolla mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore ba bope bjang mantšu (le a mangwe): **nyaka, nyala, lenyalo, monyadi, monyanya, nyanya, phoka, phula, phumula, lephene, kala, madi, dila, loma, lema, mema, moma, mala**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / LE GO AKANYA

KAKARETŠO YA GO BOLELA YA KANEGELO

- 1 Hlalosa barutwana ba tla bolela ka seo ba se ratilego ka kanegelo: Sebo ya mohlaba ya Mbuso
- 2 Ba tla bolela gape le ka seo ba sa le gare ba sa se **akanya** ka kanegelo.
- 3 Šomiša tšhupetšo go bontšha go fana ka lefoko goba a mabedi go fa kakaretšo ka selo seo ba se ratago le seo ba akanyago ka sona mo kanegelong, bjalo ka: **Ke ratile ge** Mbuso a tlaleletša tša bohlokwa le tša go kgethagala go sebo ya gagwe – bjalo ka difologa le dikgapana tša mahlabaphefo. **Ke a akanya gore** Mbuso o hweditše kae kakanyo ya go tlaleletša dintlha tšeo?
- 4 Emiša diswantšho go tswa ka gare ga Puku e kgolo. Laela barutwana go lebelela diswantšho gomme ba nagane ka seo se diragetšego.
- 5 Laela barutwana go nagana ka seo ba se ratago le seo ba akanyago ka sona mo kanegelong.
- 6 Kgopela barutwana ba 2 go iša go ba 3 go abelana ka dikakanyo tša bona le phaphoši. Thusa barutwana go bopa le go feleletša mafoko.
- 7 Hlalosa ebile o phošolle diphošo tša go tšwelela kgafetšakgafetša tša barutwana.
- 8 Laela barutwana gore ba sokologe ba bolele gomme ba abelane ka kakaretšo ya bona le wa mphato. (*Barutwana ga ba swanela go swara ka hlogo seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba seo ba ihlametšego sona ka bo bona, e be dikakanyo tša bona!*)

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

5

TABAKGOLO:

Maikemišetšo

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: batho ba go tuma bao ba bontšhitšego maikemišetšo, bjalo ka: Nelson Mandela, Malala Yousafzai, Caster Semenya. Ngwala ka boripana o hlalosa gore batho bao o mongwe le o mongwe o bontšhitše bjang maikemišetšo.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: Maano a go tšwelela!
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo, tša go bala le tša bokgobapuku ka moka di ka lenaneo.
- 8 Beakanya leswa dihlopha tša gago tša go bala ka go hlahlwa ge e le gore go a hlokega.
- 9 Beakanya mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo tša beke.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 7, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 8, A re direng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 8, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa gago o leka selo se sengwe se se swa.

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIHLELELA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Zodwa a amogela leleme ka gare ga puku e kgolo ya dikanegelo: Dieta tsa Zodwa tše dimpsha
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Maikemišetšo
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikakanyo tša go swana felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa maikemišetšo ke eng?
 - b Naa ke eng tša dilo tše batho ba ka ba go le maikemišetšo a go di fihlella goba go di dira?
 - c Ke mang motho wa go ba le maikemišetšo? (E kaba motho yo o mo tsebago, goba o mongwe wa batho ba go tuma)

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a Go ikemišetša
 - b Maikemišetšo
 - c Go tšwelela

Mantšu	Ditiro
Mesong re ya sekolong	<i>Barutwana ba gwanta ka mošito bjalo ka</i>
Re ithuta mahlale	<i>mašole</i>
Mahlale ka mehuta	
Mahlale a bokamoso	

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo se **Mafoko a Botee go ya Bontšhing**.
- 2 Sa go latela botša barutwana go nagwala dinomoro tse 1–5 thoko ga mothalo o mo khwibidu, ba tshela methalading magareng ga dinomoro.

- 3 Bitša mafoko a botee ka tsela ye e latelago. Barutwana ba swanetše go ngwala mafoko a kgauswi le nomoro ye e nepagetšego:

Mafoko a Botee go ya Bontšhing

- a Mošimane o wiša moropa.
 - b Mpša e kitimela mohlare.
 - c Katse e fofa godimo ga sekepe.
 - d Monna o fepa pudi.
 - e Pudi e raga modiša.
- 4 Sa go latela, laela barutwana gore ba ngwale mafoko ka bontšhi, ka fase mo mothalading wa go latela.
- 5 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, ngwala mafoko ao a nepagetšego mo letlapeng, o bitša modumo gomme o hlalosa tshepetšo ya go ngwala mothikitho ge o le gare o dira seo.
- 6 Ke moka, kgopela barutwana go go šupetša peterone efe kapa efe yeo ba e bonago, bjalo ka: mo mantšu a fetogago.
- 7 Thalela dipaterone, bjalo ka:
- Mafoko a Botee go ya Bontšhing**
- a Mošemane o wiša moropa.
Bašemane ba wiša moropa.
 - b Mpša e kitimela mohlare.
Dimpša di kitimela mohlare.
 - c Katse e fofa godimo ga sekepe.
Dikatse di fofa godimo ga sekepe.
 - d Monna o fepa pudi.
Banna ba fepa pudi.
 - e Pudi e raga modiša.
Dipudi di raga modiša.
- 8 Botša barutwana go nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ge ba ngwala.
- 9 Laela barutwana go ntšha dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Dieta tša Zodwa tše dimpsha
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le Kakanywa

SEHLOGO: Ngwala ka nako yeo o be o ikemišedite go fihlelela se sengwe!

SEHLOGO: Ngwala temana ya mafoko a e ka bago a 8.

MAANO A GO BEAKANYA: Ngwala lenaneo

HLAGIŠA SEHLOGO SA GO NGWALA

- 1 Bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 2 Ka go bolela, hlalosa dikakanyo tša teamana ya gago., bjalo ka:
Ke ile ka ikemišetša go etela naga ya India ka nako ya maikutšo. Go be go hlokagala gore ke boloke tšhelete. Ke ile ka e boloka, ka e boloka. Ke be ke ngamela ke sa nyake go šomiša tšhelete bošaedi ke reka dilo tšeo ke sa di hlokego ngwaga ka moka. Ke be ke sa reke malekere goba diaparo tše di mpsha. Ge ngwaga o fela ke be na le tšhelete ya go reka thekete ya sefofane!

GO DIRA TŠHUPETŠO YA MAANO A GO BEAKANYA (KE A DIRA)

- 1 Eba le freimi ya go bekanya e ngwadilwe mo lehlakoreng le lengwe la letlapa.
- 2 Bontšha barutwana gore o dira bjang lenaneo ka go araba dipotšišo.
- 3 Feleletša peakanyo ka lehlakoreng le lengwe la letlapa.

Dipotšišo tša Peakanyo	Go beakanya
1 Naa ke eng seo o ikemišeditšego go se dira?	a Go reta thekete.
2 Ke ka lebaka la eng o be o ikemišeditše?	b Ka gobane ke be ke nyake ebile ke fišegelwa go etela.
3 Naa o bontšhitše maikemisetso bjang?	c Ke ile ka boloka ka boloka.Ga se ke reke dilo tšeo ke sa di hlokego. Ke be dira dilo ka hlokomelo.
4 Naa ke eng seo se go hlohleleditšego gore o se ke wa lahlela toulo?	d Ke be ke nagana ka thekete ya sefofane,ke nagana ka maikutšo
5 Naa o ile wa ikwa bjang ge mafelelong o tšweletše?	e Kei le ka ikwa ke thabile ge mafelelong ke kgonne go reka thekete.
6 Naa ke ka lebaka le eng maikemišetšo a le bohlokwa?	f E thuša gore o fihlelle dilo tše dikgolo.
7 Ke eng se o ithutilego sona ka maitemogelo a ?	g Ke ithutile gore nka dira selo se sengwe le se sengwe ge nka šoma ka maatla!

BARUTWANA BA ŠOMIŠA MAANO A PEAKANYO (O A DIRA)

- 1** Botša barutwana gore ba tswalele mahlo ba nagane ka ka nako yeo ba bego ba ikemišeditše go fihlella selo.
- 2** Sa go latela, botša barutwana go sokologa gomme ba bolele le wa mphato, go abelana ka dikanegelo.
- 3** Bontšha barutwana freimi ya peakanyo mo letlepeng, ba botse gore ba išomiše go beakanya sengwalwa sa bona go swana le ka tsela yeo o ba bontšhitšego ka gona.
- 4** Efa barutwana dipuku.
- 5** Botša barutwana gore ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona– ga ba swanela **go kopisa** seo se ngwadilego ke morutiši.
- 6** Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o sware dikhonferense tše dinnyane.

Pekanyo

1. Go kgethwa sehopenng sa kwele ya dinao
2. ka gobane ke rata kgwele ya dinao
3. ke itwaeditse le go itšhidulla
4. ke ikwa ke thabile
5. E dira gore o se ke walahla tsepho
6. Nka kgana ge ke itšhidulla ka mehla.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **mm**
- 2 Bitša lentšu: **mmala**
- 3 Arogantšha lenšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**mm**/-/**a**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /**mm**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi o tee wa lentšu: /**a**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**l**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **mmala**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /**mm**/-/**a**/-/**l**/-/**a**/ = **mmala**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**mma**/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**la**/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**mma**/-/**la**/ = **mmala**

RE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **mm**
- 2 Bitša lentšu: **mmila**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**mm**/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**i**/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung? /**l**/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**a**/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**mm**/-/**i**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **mmila**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /**mm**/-/**i**/-/**l**/-/**a**/ = **mmila**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**mmi**/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**la**/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**mmi**/-/**la**/ = **mmila**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu** a **mm**.

- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a mmala
 - b mmušo
 - c mmoledi
 - d mmutedi
 - e bomma
 - f mmila
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

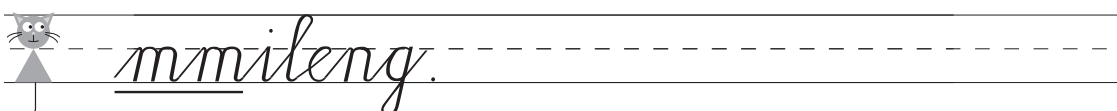
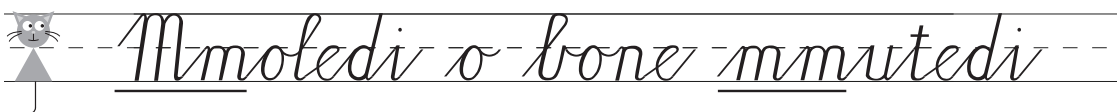
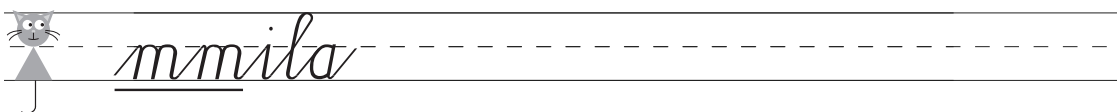
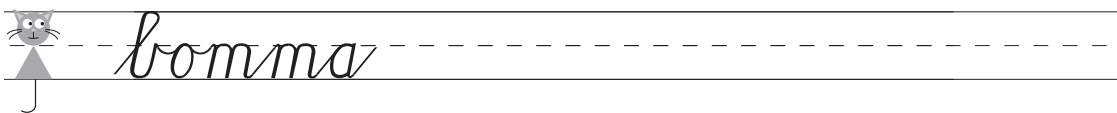
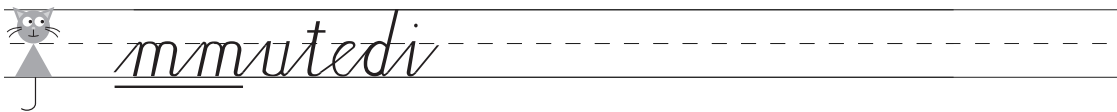
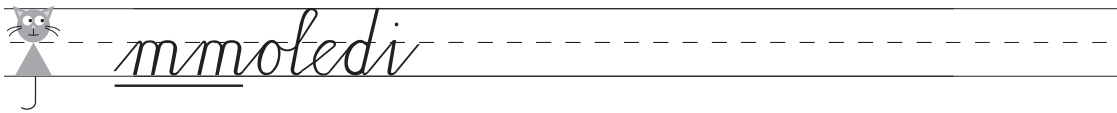
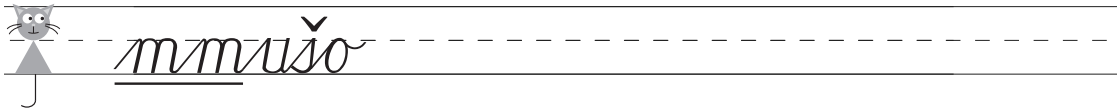
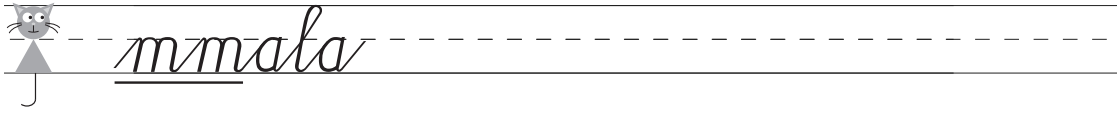
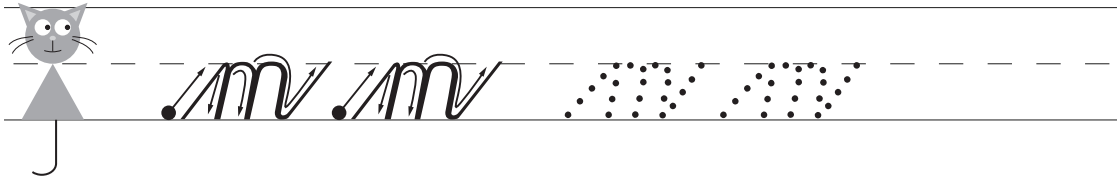

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **mm**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maleterere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Zodwa o be a rata go kitima. O be a itšhidolla letšatši le lengwe le lengwe. O be a rata mokgwa wo moya o bego o foka o mmetha sefahlegong. O be a rata modumo wo maoto a gagwe ge a gata a gatoga. O be a rata gore ka mehla o thuntšhetša bo marolo lerole.</p> <p>Zodwa o be a sa rate go kitima godimo ga maswika ao a bego a sega maoto a gagwe. O be a sa rate ge mobu wa go fiša o tšhuma maoto a gagwe. O be a sa rate ka moo bana ba bangwe ba bego ba sega ka gobane a be a sa apare dieta.</p>	--
<p>Eupša lapa la Zodwa le be le sena tšhelete ya go mo rekela dieta. 'Ga go na taba, dieta goba go hloka dieta, ke tla kitima letšatši le lengwe le le lengwe!' Zodwa a tšea sephetho.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Zodwa a kitima ka maoto letšatši le fiša. Ke kgona go hlama ponokakanyo sa mokgwa wo maoto a gagwe a ka bego a kwa go fiša ge a kitima.</p>
<p>Ka Mokibelo o mongwe Zodwa o ile a ya lepatlelong la tša mabelo. Go be go tlo ba le phadišano e kgolo gomme o be a nyaka go itšhidolla. O ile a kitima go dikologa tsejana ya lepatlelo. A kitima go dikologa gape. A kitima go dikologa tselana ga lesome a leka go oketša lebelo nako e nngwe le e nngwe. Ge a ikhutša gore a nwe meetse, o ile a lemoga gore go na le mosadi yo mogolo yo a mo lebetšego ge a ntše a kitima. 'Etle mo!' gwa bitša mosadi a myemyela. Zodwa a kitimela go yena.' Ke a bona gore o ramabelo wa bokgoni,' mosadi a botša Zodwa. 'Ebile, o šoma kudu! Eupša, dieta tša gago dikae? Maoto a gago a swanetše go ba a le bohloko!'</p> <p>Zodwa o ile a lebelela fase. Marama a gagwe o kwa go fiša. 'Ga ke na tšhelete ya go reka dieta' a bolelela fase.</p>	--
<p>'Ao, ke na le lebenkele la dieta kua toropong' gwa realo mosadi. 'Etle go etela lebenkele la ka. Ke tla go nea phere ya dieta!'</p> <p>Zodwa o ile kitimela gae go botša mmagwe ditaba tše dibotse. Bjale yena le mmagwe ba ile ba ya lebenkeleng la dieta. Zodwa o ile a hwetša phere ya dieta tše ditala tše mphsa.</p> <p>'Ke a leboga mohumagadi!' Zodwa a realo ka boikokobetšo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya mong wa lebenkele a lebeletše Zodwa methalong ya go kitima. Ke kgona go hlama ponokakanyo sa gagwe a nagana ka moo Zodwa e lego mokitimi wa go šoma ka maatla wa go ba le maikemišetšo.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Zodwa o be a ekwa a aparela ke letšhogo ge mong wa lebenkele a etla go mmogela.</p> <p>'Go tla ba bjang ge nka lahlegelwa gomme a re ke buše dieta?' Zodwa a kwa a tshwenyegile.</p> <p>'Go tla ba bjang ge a ka duma gore nkabe a se a mpha dieta?' Zodwa a kwa a tshwenyegile.</p> <p>'Ga ke nyake go mo swabiša!' gwa nagana Zodwa. 'Ke nyaka go thopa sefoka gore ke kgone go mo nea lelente la ka!'</p> <p>Bjale Zodwa o ile a itšhidolla bošego le mosegare. O jele fase go fihlela maoto a eba bohloko.</p> <p>'Ke tlile go thopa sefoka!' a nagana. Ga ke a swanela go nyefiša.' Zodwa ga se a ka a šoma kudu ka mokgwa wo bophelong ba gagwe ka moka!</p>	<p>--</p>
<p>--</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Zodwa a tsoga mesong a fihla lepatlelong ge letšatši le hlaba.</p> <p>Ke kgona go hlama ponokakanyo a lapile ebile a fufulelwa, eupša a tšwela pele ka go itšhidolla.</p>
<p>Letšatši la phadišano e kgolo le ile la fihla. Zodwa o be a thothomela ge a eya mothalong wa go thoma. Eupša o ile a lebala dipelaelo ka moka ge a thoma go kitima. Se a bego a se nangana fela ke lelente ge a fihla mothalong wa go fetša. O ile a kitima bjalo ka phefo; a phakiša go feta ka mokgwa wo a kilego a kitima!</p> <p>Ge a fihla mothalong wa go fetša, a lemoga gore o be a šiile boramabelo ka yena sebaka se se telelele.</p> <p>'Ke thopile sefoka! Ke thopile sefoka!' a goelela ka lethabo. Ge a lebelela a bona mong wa lebenkele la dieta a emiša matsogo a thakgetše. Zodwa o be a phadima ka lethabo.</p>	<p>--</p>
<p>Ge a fetša go humana lelente la go thopa sefoka, o ile a kitimela go mong wa lebenkele wa go loka. 'Lelente le ke la gago!' gwa realo Zodwa. 'Nkabe ke se ka thopa sefoka ntle le thušo ya gago!'</p> <p>Mosadi wa go ba le botho o ile a tšea lelente leo. 'Eupša ke nagana gore o ka be o ntše o thopile le ge o be o se wa apara dieta' a realo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya ge Zodwa a le mothalong wa go fetša gomme a lebelela mathokong ohle.</p> <p>Ke kgona go hlama ponokakanyo sa ge a fofela godimo le fase ge a lemoga gore o thopile.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa ke mang wa go fa Zodwa dieta?	Mong wa lebenkele o file Zodwa dieta.
Naa Zodwa o hweditše dieta tša mmala ofe?	O hweditše dieta tše ditala.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng mong wa lebenkele a file Zodwa dieta?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore babo Zodwa ba be ba sena mašeleng a go mo rekela dieta. • Ke ka lebaka la gore mong wa lebenkele la dieta o bone ka mokgwa wo Zodwa a bego a šoma ka maatla ka gona. • Ke ka lebaka la gore Zodwa o be a kitima ka lebelo. • Ke ka lebaka la gore mong wa lebenkele la dieta o be a nyaka go thuša Zodwa ka morago ga ge a mmone a kitima ka maoto.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

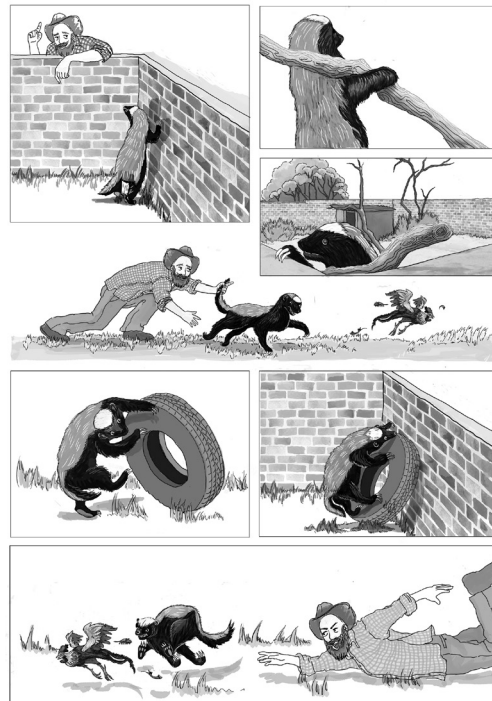
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a talente/mpho
 - b go neela
 - c boitshwaro

Mantšu	Ditiro
Mesong re ya sekolong	<i>Barutwana ba gwanta ka mošito bjalo ka mašole</i>
Re ithuta mahlale	
Mahlale ka mehuta	
Mahlale a bokamoso	

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaisana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: nn**
- 2 Bitša lentšu: **monna**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**m**/-/**o**/-/**nn**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**m**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**o**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**nn**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **monna**
- 9 Laetša ka go šupetsa le go kopanya medumo go bopa lentsu: /**m**/-/**o**/-/**nn**/-/**a**/ = **monna**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**mmo**/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**na**/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**mmo**/-/**na**/ = **monna**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: nn**
- 2 **Bitša modumo: nnako**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**nn**/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**a**/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro o tee mo lentšung le? /**k**/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**o**/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya go ba o ikemetšego o nnoši: /**nn**/-/**a**/-/**k**/-/**o**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **nnako**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo mo lentšung mmogo le wena: /**nn**/-/**a**/-/**k**/-/**o**/ = **nnako**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**nna**/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**ko**/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**nna**/-/**ko**/ = **nnako**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu a nn**.
- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
a nna

- b** monna
- c** nnako
- d** nnete
- e** nnoši
- f** nnela

- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentsung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

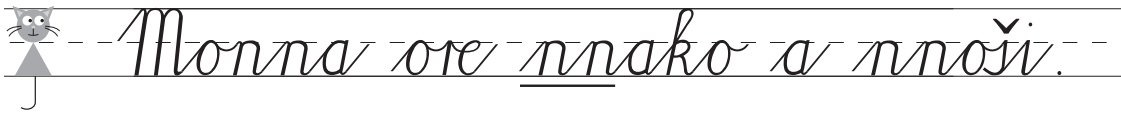
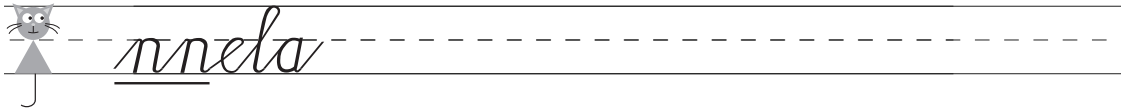
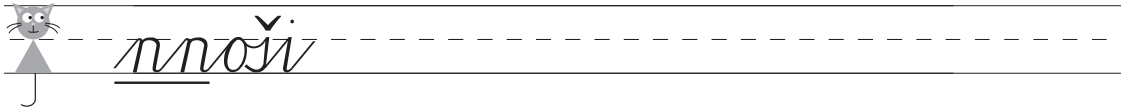
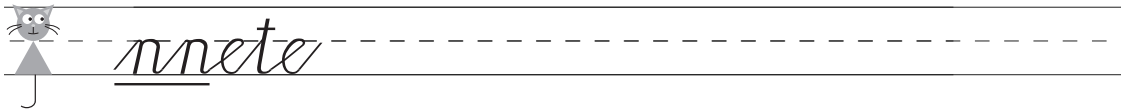
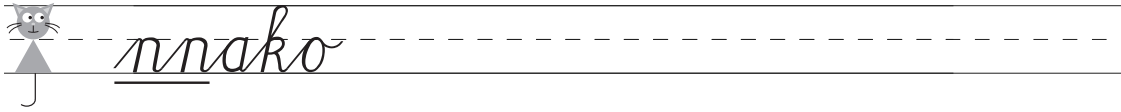
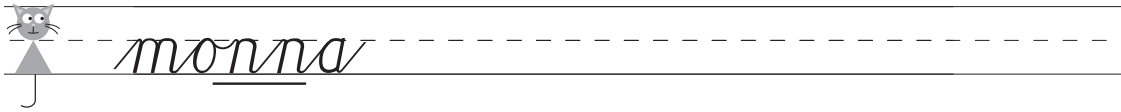
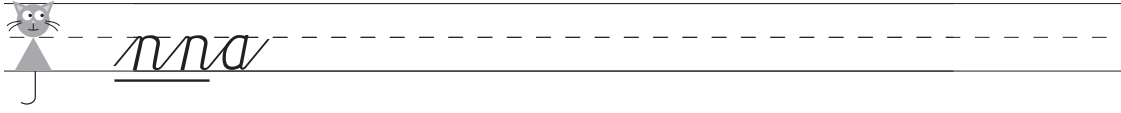
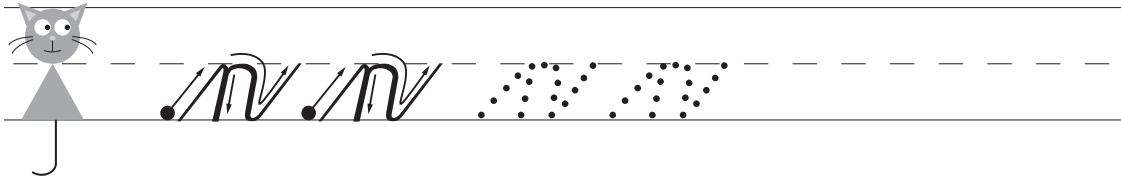
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko ka mothikitho

RUTA BARUTWANA GO NGWALA DITLHAKA TŠE DIKGOLO LE DITLHAKA TŠE DINNYANE KA MOTHIKITHO: NN

- 1 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 2 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 3 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 4 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maletere le mafoko mo letlapeng.
- 5 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 6 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Kakanywa

SEHLOGO: Ngwala ka nako yeo o be go o ikemišeditše go fihlella se sengwe!

SEHLOGO: Ngwala temana ya mafoko a 8.

FREIMI YA GO NGWALA:

- 1 Gatee ke ile ka ikwa ke...
- 2 Ke fihleletše se ka go...
- 3 Go be go le boima, eupša ke ile
- 4 Mafelelong...

GO ITOKIŠETŠA: Pele thuto e thoma, ngwala peakanyo o idirilego ka Mošupologo mo letlapeng.

GO DIRA TŠHUPETŠO YA TSHEPETŠO YA KAKANYWA (KE A DIRA)

- 1 Gopotša barutwana ka peakanyo yeo o idirilego ka Mošupologo.
- 2 Bala peakanyo ya gago yeo e ngwadilwego mo letlapeng.
- 3 Sa go latela, bala freimi ya go ngwala le barutwana.
- 4 Laetša barutwana gore o tla feleletša bjang freimi ya go ngwala o šomiša pekanyo ya gago, bjalo:

Nkile ka ikwa ke ikemišeditše go boloka tšhelete go reka thekete ya sefofane go ya India. **Ke fihleletše se ka** go boloka tšhelete ngwaga kamoka. Ke bolokile ka boloka, ke ile ka emiša go reka dilo tša go swana le diaparo le malekere. **Go be go le boima, eupša** ke be be fišagelwa go etela India, ke šomile ka maatla ka se raloke ka tšhelete. **Mafelelong** ke ile ka thabile gore ke šomile ka maatla. Ke ithutile gore ge o šoma ka maatla o tla fihlella dilo tše dikgolo!

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA KAKANYWA (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana go ngwala letšatšikgwedi le sehlogo: **Nakong yeo ke ikwelego ke tletše maikemišetšo: Kakanywa**
- 3 Botša barutwana go hwetša pekanyo tša bona go tšwa thutong ya Mošupologo gomme ba nagane ka dikakanyo tša bona.
- 4 Botša barutwana go feleletša freimi ya go ngwala ba šomiša dipeakanyo tša bona.
- 5 Botša barutwana gore ba ka tlaleletša mafoko goba dintlha ge e le gore nako e sa le gona.
- 6 Gopotša barutwana ka maano ao ba ka a šomišago go ba thuša.
- 7 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o thuše barutwana bao ba šitwago.

Ke nako yeo ke bego ke ikemišeditše
gore ke kgethwe sehlopheng sa kgwele
ya dinao.

k nako yemngwe, ke ile ka ikwa ke nale
maikemišetšo a gore ke kgeta
sehlopheng sa gwele ya dinao ka gore
ke a e rata.

Ke ile ka fihlela pakane ye ka go itshudulla
kgafetša, kgafetša.

Go be go le boima, up šu ka gore ke rata
kgwele ya dinao kudu ebile tate a ka
ikantsha ka na.

mafelelong ke ile ka ikwa ke thabile ka ge
kgethilwe sehlopheng gomme ka lemoqa.
gore nka fihlela eng kappa eng ge ke
itshudula

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go fetoša ditlhaka

KE A DIRA...

- 1 Hlalosa gore lehono, re tla itlwaetša go lebelela diphapanonyana mo mantšung. Se se ka re thuša go ba babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **mmala, mmila**
- 3 Šupetša barutwana go hwetša phaphano, bjalo ka: **mmala, mmila**
- 4 Hlalosa phapano, bjalo ka: /a/ le /i/ medumo e a fapana, eupša se sengwe le se sengwe mo lentšung ga se sa fetošwa!

RE A DIRA...

KAROLO YA 1

- 1 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **dila, mmila**
- 2 Botšiša barutwana: Naa mantšu a a mabedi a fapana ka eng?
- 3 Bitša gore a tle a thalele phapano magareng ga mantšu a mabedi, bjalo ka: **dila, mmila**
- 4 Hlalosa phapano magareng ga mantšu a mabedi.

KAROLO YA 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu mo letlapeng: **nnela**
- 2 Botsisa barutwana: **Naa ke modumo ofe o tee wo re ka o fetošago mo lentšung le go bopa lentšu le lengwe le leswa?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana mo letlapeng, bjalo ka: **bela, lela, imela, nela, jela, fela, wela, tsela, lwela, nwela, llela, tshela**

O A DIRA...

- 1 Ngwala lentšu le mo letlapeng: **mmala**
- 2 Laela barutwana go bopa mantšu a mangwe a mantši go ya ka mo ba ka kgonago ka gona, ba fetoša modumo o tee mo lentšung.
- 3 Mafelelong biletša barutwana kamoka letlapeng gore ba ngwale le lengwe la mantšu a bona.
- 4 Lebelediša mantšu kamoka ga ona, gomme o hlalose gore ke modumo ofe wo o fetošitšwego.
bala, mala, tswala, thwala, ngwala, mphala, ntswala

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi**MAANO A GO BALA: PONOKAKANYO**

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Zodwa o be a rata go kitima. O be a itšhidolla letšatši le lengwe le lengwe. O be a rata mokgwa wo moya o bego o foka o mmetha sefahlegong. O be a rata modumo wo maoto a gagwe ge a gata a gatoga. O be a rata gore ka mehla o thuntšhetša bo marolo lerole.</p> <p>Zodwa o be a sa rate go kitima godimo ga maswika ao a bego a sega maoto a gagwe. O be a sa rate ge mobu wa go fiša o tšhuma maoto a gagwe. O be a sa rate ka moo bana ba bangwe ba bego ba sega ka gobane a be a sa apare dieta.</p>	--
<p>Eupša lapa la Zodwa le be le sena tšhelete ya go mo rekela dieta. 'Ga go na taba, dieta goba go hloka dieta, ke tla kitima letšatši le lengwe le le lengwe!' Zodwa a tšea sephetho.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ka mokgwa wo Zodwa a ikemišeditšego ka gona. Le ge maoto a gagwe a kwa bohloko, o nyaka go ba mokitimi wa mmakgonthe.</p>
<p>Ka Mokibelo o mongwe Zodwa o ile a ya lepatlelong la tša mabelo. Go be go tlo ba le phadišano e kgolo gomme o be a nyaka go itšhidolla. O ile a kitima go dikologa tsejana ya lepatlelo. A kitima go dikologa gape. A kitima go dikologa tselana ga lesome a leka go oketša lebelo nako e nngwe le e nngwe. Ge a ikhutša gore a nwe meetse, o ile a lemoga gore go na le mosadi yo mogolo yo a mo lebetšego ge a ntše a kitima. 'Etna mo!' gwa bitša mosadi a myemyela. Zodwa a kitimela go yena.' Ke a bona gore o ramabelo wa bokgoni,' mosadi a botša Zodwa. 'Ebile, o šoma kudu! Eupša, dieta tša gago dikae? Maoto a gago a swanetše go ba a le bohloko!'</p> <p>Zodwa o ile a lebelela fase. Marama a gagwe o kwa go fiša. 'Ga ke na tšhelete ya go reka dieta' a bolelela fase.</p>	--

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Ao, ke na le lebenkele la dieta kua toropong' gwa realo mosadi. 'Etle go etela lebenkele la ka. Ke tla go nea phere ya dieta!'</p> <p>Zodwa o ile kitimela gae go botša mmagwe ditaba tše dibotse. Bjale yena le mmagwe ba ile ba ya lebenkeleng la dieta. Zodwa o ile a hwetša phere ya dieta tše ditala tše mphsa.</p> <p>'Ke a leboga mohumagadi!' Zodwa a realo ka boikokobetšo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ka Zodwa a lebeletše dieta tša gagwe.</p> <p>Ke kgona go hlama ponokakanyo sa mokgwa wo a swanetšego a be a thabile ka gore mafelelong o na le dieta tša go kitima. Ke nagana gore o swanetše a be a kwa a na le mahlatse.</p>
<p>Zodwa o be a ekwa a aparela ke letšhogo ge mong wa lebenkele a etla go mmogela.</p> <p>'Go tla ba bjang ge nka lahlegelwa gomme a re ke buše dieta?' Zodwa a kwa a tshwenyegile.</p> <p>'Go tla ba bjang ge a ka duma gore nkabe a se a mpha dieta?' Zodwa a kwa a tshwenyegile.</p> <p>'Ga ke nyake go mo swabiša!' gwa nagana Zodwa. 'Ke nyaka go thopa sefoka gore ke kgone go mo nea leleme la ka!'</p> <p>Bjale Zodwa o ile a itšhidolla bošego le mosegare. O jele fase go fihlela maoto a eba bohloko.</p> <p>'Ke tlile go thopa sefoka!' a nagana. Ga ke a swanela go nyefiša.' Zodwa ga se a ka a šoma kudu ka mokgwa wo bophelong ba gagwe ka moka!</p>	<p>--</p>
<p>--</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ka mokgwa wo Zodwa a ikwago a lapile ge a ntše a kitima gantši le gantši. Eupša, ke mo akanya a nagana ka mong lebenkele la dieta.</p> <p>Ke kgona g go hlama ponokakanyo sa mokgwa wo a tšwelago pele go kitima le ge a lapile.</p>
<p>Letšatši la phadišano e kgolo le ile la fihla. Zodwa o be a thothomela ge a eya mothalong wa go thoma. Eupša o ile a lebala dipelaelo ka moka ge a thoma go kitima. Se a bego a se nangana fela ke leleme ge a fihla mothalong wa go fetša. O ile a kitima bjalo ka phefo; a phakiša go feta ka mokgwa wo a kilego a kitima!</p> <p>Ge a fihla mothalong wa go fetša, a lemoga gore o be a šiile boramabelo ka yena sebaka se se telelele.</p> <p>'Ke thopile sefoka! Ke thopile sefoka!' a goelela ka lethabo. Ge a lebelela a bona mong wa lebenkele la dieta a emiša matsogo a thakgetše. Zodwa o be a phadima ka lethabo.</p>	<p>--</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ge a fetša go humana leleme la go thopa sefoka, o ile a kitimela go mong wa lebenkele wa go loka. 'Lelente le ke la gago!' gwa realo Zodwa. 'Nkabe ke se ka thopa sefoka ntle le thušo ya gago!'</p> <p>Mosadi wa go ba le botho o ile a tšea leleme leo. 'Eupša ke nagana gore o ka be o ntše o thopile le ge o be o se wa apara dieta' a realo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ge Zodwa a atamela go thoma lebelo, a ekwa letšhogo gobane o tloga a nyaka go thopa sefoka.</p> <p>Ke kgona go hlama ponokakanyo sa ge a kitimela mong lebenkele ge a fetša go kitima. Ke kgona go hlama ponokakanyo sa mokgwa wo a ikgantšhago ge a mo nea leleme!</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Zodwa o thomile neng go itšhidolla?	O ile a itšhdolla bošego le mosegare.
Naa Zodwa o ile a hwetša eng ge a thopa sefoka?	O hweditše leleme.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Zodwa a nyaka go thopa lebelo?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore o be a rata go kitima. Ke ka lebaka la gore o be a rata go kgahliša mong lebenkele yo a mo filego dieta. Ke ka lebaka la gore o be a tshwenyegile gore mong lebenkele o tla nagana eng ge a sa thope sefoka. Ke ka lebaka la gore o be a tshwenyegile gore mong wa lebenkele a ka mo tšeela dieta goba a duma eke ga se a mo fa tšona. Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go thopa leleme gore a tle a leboge mong wa lebenkele ka lona.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a tebanyo
 - b sephetho
 - c go tšea sephetho

Mantšu	Ditiro
Mesong re ya sekolong	<i>Barutwana ba gwanta ka mošito bjalo ka</i>
Re ithuta mahlale	<i>mašole</i>
Mahlale ka mehuta	
Mahlale a bokamoso	

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
 Mo kanegelong ...
 Moanegwathwadi o ke mo ratago mo kanegelong ke.....ka
 gobane.....
 Ke nagana gore Zodwa o ikemišeditše ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itseng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. E tswaka le tše dingwe tša dihlogo.

mm	nn	a
l	k	o
b	i	e
m	d	t

TŠHUPETŠO

- 1 Gopotša barutwana ka medumo ya beke: /**mm**/ le /**nn**/
- 2 Sekaseka medumo kamoka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa tša ka godimo ka moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**nn**/ - /**a**/ = **nna**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – ga go hlokogale gore ba šomiše /**mm**/ **goba** /**nn**/
- 6 Bontšha barutwana gore lentšu le lengwe le bopiwa bjang, bjalo ka: /**l**/ - /**e**/ - /**m**/ - /**a**/ = **lema**

BARUTWANA BA A DIRA

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **mm, nn**
- 2 Laela barutwana gore ba thomiše go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya ka mo ba kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go phošolla mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore ba bope bjang mantšu (le a mangwe): **mmala, mmoledi, bomma, mmila, nna, monna, nnako, nnete, nnela, lema, bela, mema, lala**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / PONOKAKANYO

TEKATLHALOGANYO YEO E NGWADILWEGO

- 1 Pele thuto e thoma, ngwala sehlogo se se latelago, dipotšišo le di thoma mafoko mo letlapeng.
- 2 Bala dipotšišo le barutwana, gomme o ba hlalose tše ge go hlokogala.
- 3 Botša barutwana gore ba sokologe ba bolelel le go ahlaahla dipotšišo tše le wa mphato.
- 4 Ke moka, barutwana ba swanetše go bula dipuku tša bona tša go ngwala, ba ngwale letsatši kgwedi le sehlogo, gomme ba ngwale dikarabo tša dipotšišo.
- 5 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, šoma le laetša barutwana dikarabo, gomme o ba dumelele go swaya le go phošolla mošomo wa bona.

DIETA TŠA ZODWA TŠE DI MPSHA

- 1 Ke ka lebaka le eng a ile lepatleng la mabelo ka Mokibelo?
Zodwa o ile lepatlelong la mabelo ka Mokibelo ka gobane...
- 2 Naa mosadi o mogolo o file Zodwa eng?
O file Zodwa...
- 3 Naa Zodwa o humane dieta tša mmala o mo bjang?
Zodwa o amogetše...
- 4 Hlama ponokakanyo ya Zodwa pele ga lebelo la gagwe. Go be go direga eng?
Ke hlama ponokakanyo...

DIETA TŠA ZODWA TŠE DI MPSHA - DIKARABO

- 1 Ke ka lebaka le eng a ile lepatleng la mabelo ka Mokibelo?
Zodwa o ile lepatlelong la mabelo ka Mokibelo ka gobane go be go tlo ba le lebelo le legolo/o be a itšhudulla / o be a itokišetša lebelo le legolo.
- 2 Naa mosadi o mogolo o file Zodwa eng?
O file Zodwa dieta tše dimpsha.
- 3 Naa Zodwa o humane dieta tša mmala o mo bjang?
Zodwa o amogetše dieta tša mmala o mo talamorogo
- 4 Hlama ponokakanyo ya Zodwa pele ga lebelo la gagwe. Go be go direga eng?
Ke hlama ponokakanyo ya Zodwa a thothomela a laetša a tšhogile! (Goba karabo engwe le engwe ya maleba)

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo ya beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlwa karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

6

TABAKGOLO:

Maikemišetšo

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong DIPHAPHATHI TŠA GO LAETŠA, ka go tloša mabota dilo tša go se be le mohola, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ke moka, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: dinepe tša mannete tša Musa Motha.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: boramabelo ba bangwe ba go itekanela bao ba šomile ka maatla go fihlella dilo tše dikgolo, tše di botse.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 9, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 10, A re baleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 11, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa maikutlo a gago ge o šoma ka maatla

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Musa Motha o a bina mo pukung e kgolo ya dikanegelo: Musa Motha: Sebini sa go lwantšha maatlakgogedi
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Maikemišetšo
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo ba ithutilego ka tabakgolo ye go fihla ka se sebaka?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikakanyo tsa gago gomme o di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa maikemišetšo ke eng?
 - b Naa dilo tša go bontšha gore motho o ikemišeditše?
 - c Ke ka lebaka la eng maikemišetšo a le bohlokwa

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a Kgobalo
 - b Go ripa setho sa mmele
 - c bolwetše

Mantšu	Ditiro
Mesong re ya sekolong	<i>Barutwana ba gwanta ka mošito bjalo ka mašole</i>
Re ithuta mahlale	
Mahlale ka mehuta	
Mahlale a bokamoso	

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi.
- 2 Sa go latela botša barutwana go ngwala dinomere tse 1–5 kgauswi le mothalo o mokhwibidu.
- 3 Ngwala lefoko le le latelago mo letlapeng kgauswi le nomoro ya 1: Ke lebeletše llepola la ka.

- 4 Sa go latela, ngwala mašala a a latelago(subject morphemes) kgauswi le nomoro tše 2–5:
 - a Bona
 - b Rena
 - c Yena
 - d Yena
- 5 Botša barutwana go ngwalolla mafoko ba thoma ka lentšu leo le filwego.
- 6 Ge go šetše metsotso e mehlano, ngwala mafoko ao a nepagetšego mo letlapeng, o bitša modumo ebile o hlalosa tshepetšo ya go ngwala ka mothikitho ge ole gare o dira se.
- 7 Ke moka,kgopela barutwana go go šupetsa paterone yeo ba e bonago, bjalo ka: mo lefoko le fetogago.
- 8 Thalela paterone efe kapa efe, bjalo ka:
 - a Ke lebeletše llelepola la ka.
 - b Bona ba lebeletše llelepola la ka.
 - c Re lebeletše llelepola la ka.
 - d Yena o lebeletše llelepola la ka.
 - e Yena o lebeletše llelepola la ka.
- 9 Laela barutwana go ntšha dikrayone gomme ba swaye mošomo wa bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Musa Motha: Sebini sa go lwantšha maatlakgogedi
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka nako yeo o bego o ikemišetšego go fihlelela se sengwe!

SEHLOGO: Ngwala temana ya go ba le mafoko a 8.

GO ITOKIŠETŠA:

- 1 Ngwala lenaneo la go rulaganya le go lekola mo letlapeng pele o thoma ka thuto ya go ngwala.
- 2 Ngwala kakanywa mo letlapeng pele thuto e thoma. Tsentsha phošo e tee goba tše pedi.

LENANEO LA GO RULAGANYA LE GO LEKOLA:

- 1 Naa ke šomišitše lebaka la le fetilego?
- 2 Naa ke šomišitše motho wa pele bjalo ka ('Nna' le 'Rena') ?
- 3 Naa tatelano ya dilo tše di hlagilego e ka lenaneo la ka mokgwa wo di diragetšego ka gona.?
- 4 Naa ke nale mafoko a 8 ao a feleletšego?
- 5 Naa ke peletile mantšu gabotse?
- 6 Naa lefoko le lengwe le lengwe le thoma ka tlhaka e kgolo?
- 7 Naa lefoko le lengwe le lengwe le felela ka leswaodikga la maleba?

DIRA TŠHUPETŠO YA TSHEPETŠO YA GO RULAGANYA (KE A DIRA)

- 1 Balela barutwana lenaneo la go rulaganya le go lekola, o balele godimo.
- 2 Sa go latela, balela kakanywa ya gago. O balele godimo.
- 3 Lebelediša lenaneo la go lekola, o bontšhe ge eba kakanywa ya gago e nepagetše, goba ge e ba e nyaka go phošollwa goba go kaonafatšwa.
- 4 Direla barutwana tshupetšo ya tshepetšo ya go dira diphošollo.

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA GO RULAGANYA (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša go ngwala.
- 2 Botša barutwana go hwetša dikakanywa tša bona tša mošomo wa go ngwala.
- 3 Sa go latela, botša barutwana go lebelediša lenaneo la go rulaganya le go lekola gomme ba dire diphošollo goba ba kaonafatše mo go hlokegago.
- 4 Ge barutwana ba le gare ba šoma, sepela ka phaphošing gomme o sware dikhonferense tše di nnyane – Kgonthišiša gore o šoma le dihlopha tša go fapana nako engwe le engwe ge ba dira mošomo wa go ngwala.
- 5 Lekola diphošo tša go tšwelela kgafetšakgafetša tša barutwana mo dingwalweng tša bona.

- 6 Tanya šedi ya barutwana gomme o ngwale dipošo tša go tšwella kgafetšakgafetša mo letlapeng.
- 7 Bontšha barutwana gore o phošolla bjang dipošo tšeo.

Ke nako yeo ke bego ke ikemišeditše
gore ke kgethwe sehlopheng sa kgwele
ya dinao

Ka nako yennngwe, ke ile ka ikwa ke nale
māikemišetšo a gore ke kgethane.

Sehlopheng sa kgwele ya dinao ka gore
ke a e rata.

Ke ile ka fihlela^{kela} pakane ye ka go
itšhudulla kgafetša, kgafetša.

G @o be go lo boima, eup sa ka gore ke
rata kgwele ya dinao kudu ebile tate a
ka ikantsha ka na.

Mafelelong ke ile ka ikwa ke thabile ka
ge kgethwe sehlopheng gomme ka lemoga
gore nka fihlela^{kela} eng kappa eng ge ke
itšhudula.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **aa**
- 2 Bitša lentšu: **maaka**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**m/-/aa/-/k/-/a/**
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /**m/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi o tee wa lentšu: /**aa/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**k/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /**a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **maaka**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /**m/-/aa/-/k/-/a/ = maaka**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**maa/**
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**ka/**
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**maa/-/ka/ = maaka**

RE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **aa**
- 2 Bitša lentšu: **baagi**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**b/**
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**aa/**
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung? /**g/**
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**i/**
- 7 Kgopela barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**b/-/aa/-/g/-/i/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **baagi**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /**b/-/aa/-/g/-/i/ = baagi**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**baa/**
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**gi/**
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**baa/-/gi/ = baagi**

O A DIRA...

- 1 T Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: mantšu a **aa**.

- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a maaka
 - b maano
 - c baagi
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

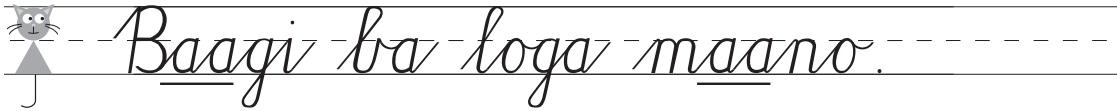
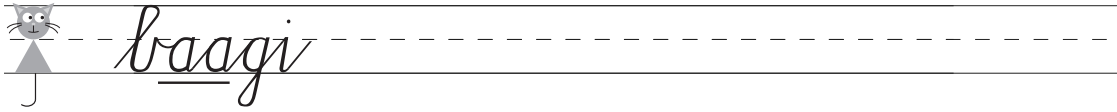
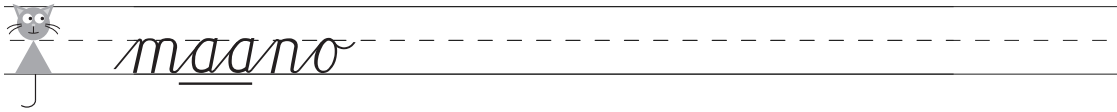
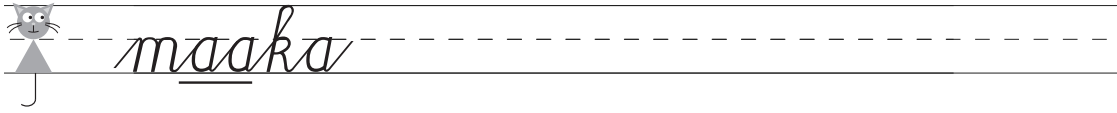
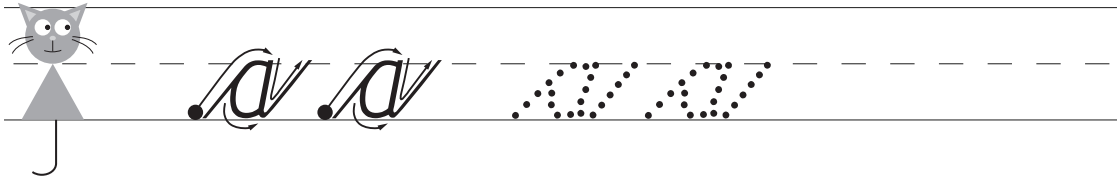

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **aa**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maleterere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

TSELA ENGWE YA LENANELO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: KE A AKANYA / DIRA DITEKANYETŠO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Ye ke kanegelo ya Musa Motha, sebini sa bokgoni ba go makatša mo Afrika Borwa.	
<p>Ge Musa e sa le yo monnyane, ga se a nagana gore a ka ba sebini. Toro ya gagwe e be e le go ba naledi ya go bapala kgwele ya maoto. O be a rata go kitima lepatlelong, a tikatika e bile a raga kgwele ya maoto.</p> <p>Eupša letšatši le lengwe, ge Musa a na le mengwaga e 9, motho yo mongwe o ile a raga khuru ya gagwe papading ya kgwele ya maoto.</p> <p>Bošego bo bongwe le bo bongwe, dibeke morago ga kgobalo ye, khuru ya gagwe e be e ruruga. Batswadi ba gagwe ba ile ba lemoga gore e be e se kgobadi ye e tlwaelegilego, gomme ba ile ba tšea sephetho sa go mo iša sepetle.</p>	Batswadi ba gagwe ba ile ba lemoga gore khuru ya gagwe e swanetše go ba e na le bothata. Ke akanya gore naa e ka bothata ke eng?
<p>Go tšere dikgwedi tše seelago go se yo a kgonago go rarolla bothata ba khuru ya Musa. O ile a bolaya ke tsela ya go ya dipetle tša go fapana. O ile a kopana le ngaka morago ga ye nngwe. Ba ile ba dira teko morago ga teko, eupša ba be ba sa kgone go rarolla gore go ruruga ga khuru go hlolwa ke eng.</p> <p>Mafelelong, yo ongwe wa dingaka tše dintši tša Musa o ile a tšea sephetho sa go dira bobui bjo bonnyane bo bitšwago oporeišene ya paopsi. Ge dipoelo di boa, di bontšitše gore Musa o na le <i>Osteosarcoma</i> – mohuta wa kankere o amago marapo. Musa o ile a tšea sephetho se boima sa gore leoto la gagwe le kgaolwe go thibela gore kankere e se ikale.</p>	Musa ke o monnyane go ka hwetša kankere. Ke hlama tekanyetšo gore se se swanetše go ba se tšhoša Musa o monnyane kudu.
Go kgaolwa ga Musa go laetša gore ga a sa na kankere. Le ge go le bjalo, se se laetša gore ditora tša gagwe tša go ba naledi ya kgwele ya maoto di foloditše. O be a ka sesa kgona go kitima lepatlelong, goba go tikatika le go raga kgwele. Eupša, Musa o ile a tšea sephetho sa go tsepelela go dilo ka moka tše mmele wa gagwe wa bokgoni bjo bo fapanego o bego a ka di dira.	Ke bona bothata: Musa a ka se sa kgona go bapala kgwele ya maoto. Ke nagana gore se se swanetše go ba se nyamišitše Musa yo monnyane. Ke akanya gore naa Musa o tšile go dira eng?

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Mokgahlo wo o bitšwago 'Reach for a Dream' wo o thušago bana ba ba tlaišegago ka malwetši a go tšhošetša maphelo o ile wa rekela Musa seletšwa sa modumo. Musa o ile a rata go mmino. Ka lerato la gagwe la mmino, Musa o ile a lemoga gore go na le mekgwa e mengwe yeo a bego a ka sepetša mmele wa gagwe. O ile a thoma go itlwaetša go bina.</p>	<p>Musa o be a se sa kgona go bapala kgwele ya maoto, eupša ke hlama tekanyetšo ya gore o be a ikemišeditše go humana sengwe se a se ratago! O ile a humana go bina sebakeng sa go bapala kgwele!</p>
<p>Ka ngwaga wa 2017, Musa o ile a tsenela dikgatišo tša Vuyani Dance Company. O ile a amogelwa ka lebaka la botswerere bja bokgoni ba go bina, le ka gore o be a tliša setaele sa moswananoši mo sefaleng.</p>	<p>Ke hlama tekanyetšo ya gore Musa o swanetše go ba a šomile kudu gore a amogelwe ke kgwebo ya botsebi bja mmino. O swanetše go ba a bile le maikemišetšo a magolo!</p>
<p>Ge Musa a tlhahliwa ke Vuyani Dance Company, e be e le yena sebini sa bokgoni bjo bo fapanego a le noši. Le ge go le bjalo, Musa o ile a amogela lešitaphiri le lengwe le lengwe. O ile a lemoga gore go ba sebini sa leoto le tee o be a swanetše go lwantšha maatlakgogedi (go dira seo a se kgonago, e sego se se letetšwego), ka go šomiša maatla le tekanyetšo. Tlhahlong ya gagwe ka moka, o šomile go aga tswalano e maleba le maatlakgogedi.</p>	<p>Dibini tše dingwe ka moka di na le maoto a mabedi, se se dira gore go lekanyetša go be bobebe. Ke nagana gore mo gongwe Musa o be a swanetše go šoma kudu go feta ba bangwe. Ke hlama tekanyetšo ya gore o ikemišeditše kudu go ba setswerere sa sebini.</p>
<p>Ka morago ga tlhahlo, Musa o bile o mongwe wa dibini tša pele mo Vuyani Dance Company. Eupša, Musa o swanetše go šoma kudu letšatši le lengwe le le lengwe.</p> <p>Gantši ga go bonolo gore dikhoreokrafa di kgone go akanyetša ditlwaelo tša mmino tša go lokela setaele sa Musa sa go bina. Musa o swanetše go thuša go rarolla ka fao mmino wa dibini tša go itekanela o ka beakanywa go mo swanela.</p>	<p>Ke bona gore Musa o ikemišeditše go kaonafala, le ge a sena go amogelwa ka kgwebong ya mmino. O ikemišeditše ka mo a ka kgonago go ba sebini se se kaone.</p>
<p>Ge Musa a bina mo difaleng tše kgolo, batho ba bantši ba batheeletši ga se ka ba bona sebini sa setsebi sa go bina ka mahlotlo. Batho ba sepela ba maketše ebile ba hlohleleditšwe ke bobotse le kgahlišo ya mmino wa gagwe.</p> <p>Musa o hlohleletša batheeletši go nagana ka batho ba bokgoni bjo bo fapanego. Dipihlelelo tša gagwe mo sefaleng di thuša go katološa menagano ya batho le go kgaotša kgethollo ka seo se ka kgonegago! O bontšha batho gore mebele ya bokgoni bjo bo fapanego e tiile e bile e botse.</p>	<p>Bophelo bo swanetše go ba bo se bobebe go Musa, ka lebaka la gore ka dinako tše dingwe batho ba kgona go nagana dilo tše bošula ka batho ba bokgoni bjo bo fapanego.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Ka mmimo wa gagwe, Musa Motha o nyaka go bontšha gore ga go se se sa kgonegego. Ka nako tše dingwe, Musa o šoma kudu go fihla mmele wa gagwe o kwa bohloko. Eupša o fela a hwetša maatla a go tsoga gomme a tšwela pele ka go bina.	Ke hlama tekanyetšo ya gore Musa o šoma kudu letšatši le lengwe le le lengwe gore e be sebini se sebotse ka go fetiša.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Musa o be a le yo mo kaakang ge a hwetša kankere?	O be a na le mengwaga e šupa.
Naa Musa o ile a tšea sephetho sa go dira eng sebakeng sa go bapala kgwele ya maoto?	O ile a tšea sephetho sa go ba sebini.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge Musa Motha a ile a ba sebini?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o be a se sa kgona go ba sebakadi sa kgwele ya maoto. • Ka lebaka la gore o ile a rata mmimo. • Ka lebaka la gore mmimo o mo thušitše go lemoga gore go na le mekgwa ye mengwe ye a ka sepetšago mmele wa gagwe. • Ka lebaka la gore o be a nyaka go tsepelela go dilo ka moka tše mmele wa gagwe o bego o ka di dira. • Ke ka lebaka la gore o ile a itlwaetša gantši go fihla a amogelwa ke ba Vuyani Dance Company.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana kamoka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

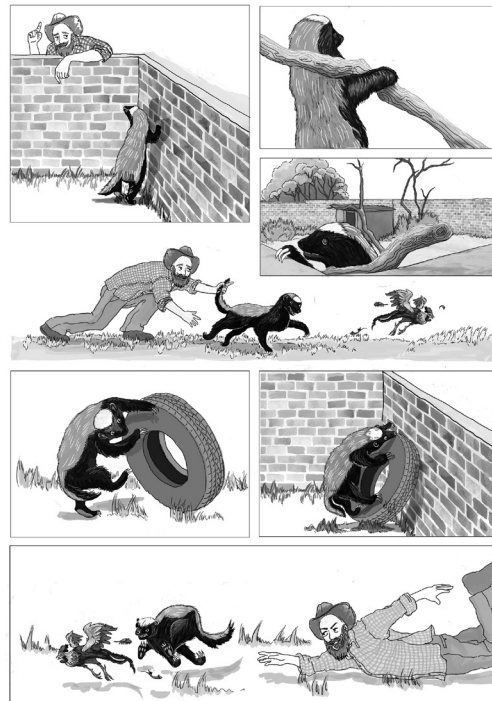
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a maatlakgogedi
 - b ganetša
 - c amantšha

Mantšu	Ditiro
Mesong re ya sekolong	<i>Barutwana ba gwanta ka mošito bjalo ka mašole</i>
Re ithuta mahlale	
Mahlale ka mehuta	
Mahlale a bokamoso	

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: nw**
- 2 Bitša lentšu: **nwe****ga**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: **/nw/-/e/-/g/-/a/**
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: **/nw/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: **/e/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: **/g/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: **/a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **nwe****ga**
- 9 Laetša ka go šupetsa le go kopanya medumo go bopa lentšu: **/nw/-/e/-/g/-/a/ = nwe****ga**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: **/nwe/**
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: **/ga/**
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: **/nwe/-/ga/ = nwe****ga**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: nw**
- 2 Bitša lentšu: **bon****wa**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? **/b/**
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? **/o/**
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung? **/nw/**
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? **/a/**
- 7 Kgotšiša barutwana go aroganya go ba o ikemetšego o nnoši: **/b/-/o/-/nw/-/a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **bon****wa**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo mo lentšung mmogo le wena: **/b/-/o/-/nw/-/a/ = bon****wa**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: **/bo/**
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: **/nwa/**
- 12 Botšiša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: **/bo/-/nwa/ = bon****wa**

O A DIRA...

- 1 Botšiša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu** a **nw**.
- 2 Sa go latela, botšiša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
en**wa**

nwega

nweša

nwela

bonwa

nwelela

- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

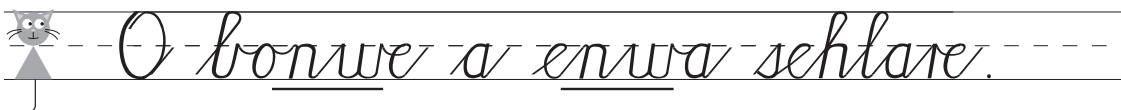
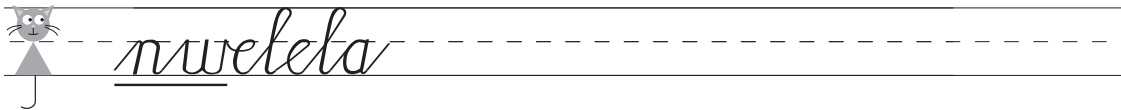
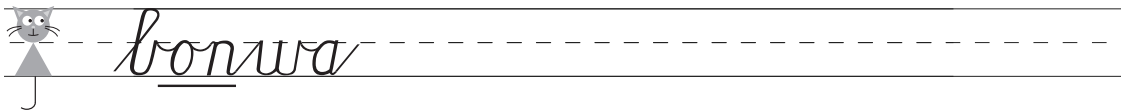
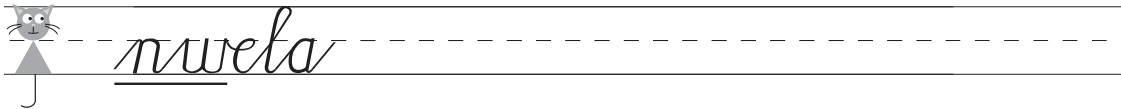
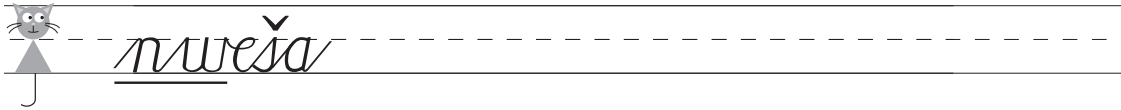
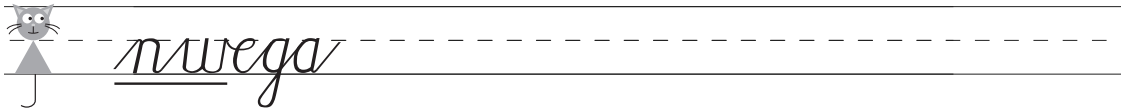
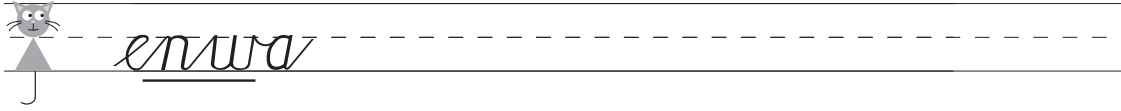
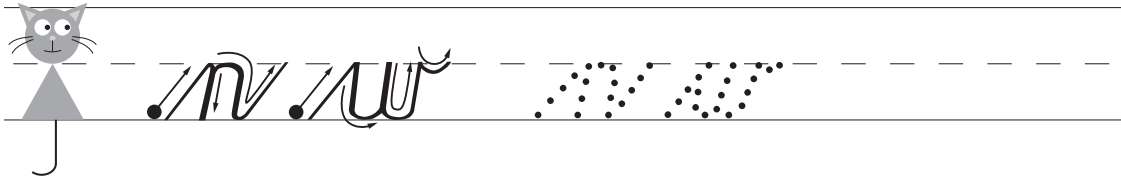

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **nw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maletere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go phatlalatša le go tšweletša

SEHLOGO: 7.324Ngwala ka nako yeo o bego o ikemišeditšego go fihlella se sengwe!

MOŠOMO: Ngwala temana ya mafoko a 8.

FREIMI YA GO NGWALA:

- 1 Nkile ka ikwa ke ikemišeditše go...
- 2 Ke fihlelletše se ka go...
- 3 Go be go le boima, eupša ke ile...
- 4 Mafelelong...

GO ITOKIŠETŠA: Pele thuto ya go ngwala, ngwala kakanywa ye e rulagantšhitšwego yeo o idirilego ka Mošupologo e ngwadilwe mo letlapeng.

TŠHUPETŠO YA TSHEPETŠO YA PHATLALATŠO (KE A DIRA)

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo o šomišitše lenaneo la go rulaganya le go lekola go rulaganya dikakanywa tša gago.
- 2 Sa go latela, botša barutwana gore lehono re tla phatlalatša le go tšweletša sengwalwa sa rena sa mafelelo.
- 3 Bontšha barutwana gore o ngwala bjang ka leswa sengwalwa sa gago, e be le sehlogo le letšatšikgwedi.

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA GO PHATLALATŠA (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana go ngwala letšatšikgwedi le sehlogo: **Nakong yeo ke be ke ikemišeditšego go...**
- 3 Botša barutwana go ngwala gape ka bothakga sengwalwa sa bona, di sena diphošo.
- 4 Ge e le gore barutwana bana le nako, ba ka thala seswantšho ka pela.
- 5 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o thuše barutwana bao ba šitwago.

BARUTWANA BA TŠWELETŠA SEO BA SE NGWADILEGO

- 1 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, botša barutwana go bea dipene le diphesele tša bona.
- 2 Botša barutwana go Sokologa ba Bolele gomme ba balele wa mphato seo ba se ngwadilego.

- 3 Ge barutwana ba feditše go dira se, bitša morutwana o tee goba ba ba bedi go balela phaphoši seo ba se ngwadilego.
- 4 Laetša dingwalwa tša barutwana tekano ya go lebana le mahlo a bona go ba dumelela gore ba kgone go bale mošomo ya bona le ya ba mphato ba bangwe ba ka phaphošing.

Ke nako yeo ke bego ke ikemiseditše
gore ke kgethwe sehlopheng sa kgwele
ya dinao

Ka nako yennngwe, ke ile ka ikwa ke nale
maikemisetsšo a gore ke kgethwe.

Sehlopheng sa kgwele ya dinao o ka gore
ke a e rata.

Ke ile ka fihlelela pakane ye ka go
itšhudulla kgafetša, kgafetša.

Go be go lo boima, eup sa ka gore ke
rata kgwele ya dinao kudu ebile tate a
ka ikantsha ka nna.

Mafelelong ke ile ka ikwa ke thabile ka
ge kgethwe sehlopheng gomme ka temoga
gore nka fihlelela eng kappa eng ge ke
itšhudulla.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go fetoša ditlhaka

KE A DIRA...

- 1 Hlalosa gore lehono, re tla itlwaetša go lebelela diphapanonyana mo mantšung. Se se ka re thuša go ba babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **nweга, nweša**
- 3 Šupetša barutwana go hwetša phaphano, bjalo ka: **nweга, nweša**
- 4 Hlalosa phapano, bjalo ka: /g/ le /š/ medumo e a fapana, eupša se sengwe le se sengwe mo lentšung ga se sa fetošwa!

RE A DIRA...

KAROLO YA 1

- 1 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **nweга, nwela**
- 2 Botšiša barutwana: Naa mantšu a a mabedi a fapana ka eng?
- 3 Bitša gore a tle a thalele phapano magareng ga mantšu a mabedi, bjalo ka: **nweга, nwela**
- 4 Hlalosa phapano magareng ga mantšu a mabedi.

PART 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu mo letlapeng: **nwela**
- 2 Botšiša barutwana: **Naa ke modumo ofe o tee wo re ka o fetošago mo lentšung le go bopa lentšu le lengwe le leswa?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana mo letlapeng, bjalo ka: **anega, sega, fšega, pšhega, nweга, nweša**

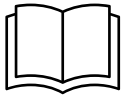
O A DIRA...

- 1 Ngwala lentšu le mo letlapeng: **nwelela**
- 2 Laela barutwana go bopa mantšu a mangwe a mantši go ya ka mo ba ka kgonago ka gona, ba fetoša modumo o tee mo lentšung.
- 3 Mafelelong biletša barutwana kamoka letlapeng gore ba ngwale le lengwe la mantšu a bona.
- 4 Lebelediša mantšu kamoka ga ona, gomme o hlalose gore ke modumo ofe wo o fetošitšwego.
bolela, llela, tshelela, ntšhelela, nngwalela

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: KE A AKANYA/ DIRA DITEKANYETŠO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Ye ke kanegelo ya Musa Motha, sebini sa bokgoni ba go makatša mo Afrika Borwa.	Ke gopola gore Musa ke motho wa maikemišetšo, yo a somile ka natla go ba sebini.
Ge Musa e sa le yo monnyane, ga se a nagana gore a ka ba sebini. Toro ya gagwe e be e le go ba naledi ya go bapala kgwele ya maoto. O be a rata go kitima lepatlelong, a tikatika e bile a raga kgwele ya maoto. Eupša letšatši le lengwe, ge Musa a na le mengwaga e 9, motho yo mongwe o ile a raga khuru ya gagwe papading ya kgwele ya maoto. Bošego bo bongwe le bo bongwe, dibeke morago ga kgobalo ye, khuru ya gagwe e be e ruruga. Batswadi ba gagwe ba ile ba lemoga gore e be e se kgobadi ye e tlwaelegilego, gomme ba ile ba tšea sephetho sa go mo iša sepetle.	
Go tšere dikgwedi tše seelago go se yo a kgonago go rarolla bothata ba khuru ya Musa. O ile a bolaya ke tsela ya go ya dipetle tša go fapana. O ile a kopana le ngaka morago ga ye nngwe. Ba ile ba dira teko morago ga teko, eupša ba be ba sa kgone go rarolla gore go ruruga ga khuru go hlolwa ke eng. Mafelelong, yo ongwe wa dingaka tše dintši tša Musa o ile a tšea sephetho sa go dira bobui bjo bonnyane bo bitšwago oporeišene ya paopsi. Ge dipoelo di boa, di bontšitše gore Musa o na le <i>Osteosarcoma</i> – mohuta wa kankere o amago marapo. Musa o ile a tšea sephetho se boima sa gore leoto la gagwe le kgaolwe go thibela gore kankere e se ikale.	Ke nagana gore go swanetše go be go le boima go Musa go kgaolwa leoto, gagolo ka lebaka la gore Musa o be a rata kgwele ya maoto kudu.

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Go kgaolwa ga Musa go laetša gore ga a sa na kankere. Le ge go le bjalo, se se laetša gore ditora tša gagwe tša go ba naledi ya kgwele ya maoto di foloditše. O be a ka sesa kgona go kitima lepatlelong, goba go tikatika le go raga kgwele. Eupša, Musa o ile a tšea sephetho sa go tsepelela go dilo ka moka tše mmele wa gagwe wa bokgoni bjo bo fapanego o bego a ka di dira.</p>	<p>Musa o swanetše go ba a nyamile. Eupša ke bona gore o lekile go tsepelela go seo a bego a kgona go se dira. Ke nagana gore se se bontšha gore ke motho wa go ikemišetša, ka lebaka la gore ga se a dumela gore sengwe se se tšhošago se eme tseleng ya gagwe ya katlego.</p>
<p>Mokgahlo wo o bitšwago 'Reach for a Dream' wo o thušago bana ba ba tlišegago ka malwetši a go tšhošetša maphelo o ile wa rekela Musa seletšwa sa modumo. Musa o ile a rata go mmino. Ka lerato la gagwe la mmino, Musa o ile a lemoga gore go na le mekgwa e mengwe yeo a bego a ka sepetša mmele wa gagwe. O ile a thoma go itlwaetša go bina.</p>	<p>Musa o be a ikemišeditše go ba le monagano wo o bulegilego. Ga se a tanyega ka gare ga manyami a go se kgone go bapala kgwele ya maoto. Legatong la seo, o be a ikemišeditše go humana sengwe se a bego a rata go se dira.</p>
<p>Ka ngwaga wa 2017, Musa o ile a tsenela dikgatišo tša Vuyani Dance Company. O ile a amogelwa ka lebaka la botswerere bja bokgoni ba go bina, le ka gore o be a tliša setaele sa moswananoši mo sefaleng.</p>	<p>Ke gopola gore Musa e be e le yena sebini se le nnoši sa bokgoni bjo bo fapanego kua Vuyani Dance Company. Ke nagana gore o swanetše go ba a šomile kudu ka maatla go amogelwa. Ke akanya gore naa batho ba go sepediša dikgatišo ba ile ba nagana eng ge ba bona Musa? Mo gongwe ba be ba sa kgolwe gore a ka kgona go bina ka leoto le tee.</p>
<p>Ge Musa a tlhahliwa ke Vuyani Dance Company, e be e le yena sebini sa bokgoni bjo bo fapanego a le noši. Le ge go le bjalo, Musa o ile a amogela lešitaphiri le lengwe le lengwe. O ile a lemoga gore go ba sebini sa leoto le tee o be a swanetše go lwantšha maatlakgogedi (go dira seo a se kgonago, e sego se se letetšwego), ka go šomiša maatla le tekanyetšo. Tlhahlong ya gagwe ka moka, o šomile go aga tswalano e maleba le maatlakgogedi.</p>	
<p>Ka morago ga tlhahlo, Musa o bile o mongwe wa dibini tša pele mo Vuyani Dance Company. Eupša, Musa o swanetše go šoma kudu letšatši le lengwe le le lengwe.</p> <p>Gantši ga go bonolo gore dikhoreokrafa di kgone go akanyetša ditlwaelo tša mmino tša go lokela setaele sa Musa sa go bina. Musa o swanetše go thuša go rarolla ka fao mmino wa dibini tša go itekanela o ka beakanywa go mo swanela.</p>	<p>Musa o šoma kudu – ga a dumelele sengwe se mo ema ka pele. Ge ditlwaelo tša mmino di sa mo swanele, o thuša go di fetola. Se se bontšha gore o ikemišeditše – ka lebaka la gore ga a dumelele gore mapheko a mo šitiše.</p>
<p>Ge Musa a bina mo difaleng tše kgolo, batho ba bantši ba batheeletši ga se ka ba bona sebini sa setsebi sa go bina ka mahlotlo. Batho ba sepela ba maketše ebile ba hlohleditšwe ke bobotse le kgahliso ya mmino wa gagwe.</p>	<p>Ke hlama tekanyetšo ya gore Musa o ikemišeditše, ka lebaka la gore ga a dumelele kgethollo ya batho ba mebele ya bokgoni bjo bo fapanego bo mo palediša go tšweletša ditoro tša gagwe.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Musa o hlohleletša batheeletši go nagana ka batho ba bokgoni bjo bo fapanego. Diphihlelelo tša gagwe mo sefaleng di thuša go katološa menagano ya batho le go kgaotša kgethollo ka seo se ka kgonegago! O bontšha batho gore mebele ya bokgoni bjo bo fapanego e tiile e bile e botse.</p>	
<p>Ka mmimo wa gagwe, Musa Motha o nyaka go bontšha gore ga go se se sa kgonegago. Ka nako tše dingwe, Musa o šoma kudu go fihla mmele wa gagwe o kwa bohloko. Eupša o fela a hwetša maatla a go tsoga gomme a tšwela pele ka go bina.</p>	<p>Se se hlalosa gabotse gore maikemišetšo ke eng – gore le ge dilo di le boima re swanetše go leka go tšwela pele. Ke hlama tekanyetšo ya gore Musa ke mohlala o mobotse wa seo maikemišetšo e lego sona.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa o kwa o hlohleletša ke Musa Motha? Hlalosa.</p>	<p>Ke kwa ke hlohleletša ke Musa Motha ka lebaka la gore ...</p>
<p>Naa Musa o fapana bjang le dibini tše dingwe?</p>	<p>O fapana le dibini tše dingwe ka gore o na le leoto le tee fela.</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng re ka re Musa ke motho wa maikemišetšo?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o ile a hwetša sengwe se mmele wa gagwe o bego o ka se dira morago ga gore leoto la gagwe le kgaolwe. • Ka lebaka la gore o swanetše go be a ile a nyamiša ke gore a ka se kgone go ba sebakadi sa kgwele ya maoto, eupša a hwetša sengwe se a ka se dirago. • Ka lebaka la gore o ile a tsetsepela go dilo tše mmele wa gagwe o bego o ka di dira. • Ka lebaka la gore o šomile kudu go ba sebini. • Ka lebaka la gore go bina go boima kudu go motho wa leoto le tee, gomme Musa o swanetše go šoma kudu go fetiša. Efela o leka se sengwe le se sengwe. • Ka lebaka la gore Musa ke sebini sa pele. O swanetše go ba a šomile kudu go ba o mongwe wa dibini tše kaonekaone. • Ka lebaka la gore ka dinako tše dingwe batho ba kgona go nagana dilo tša go hloka botho ka batho ba bokgoni bjo bo fapanego, eupša Musa ga a dumelele gore tšeo di mo thibele go ba sebini se segolo. • Ka lebaka la gore Musa o šoma go beakanya mmimo gore o kgone go swanela mokgwa wa gagwe wa go bina.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a dipatla
 - b go hlohloletša
 - c kgethollo

Mantšu	Ditiro
Mesong re ya sekolong	<i>Barutwana ba gwanta ka mošito bjalo ka</i>
Re ithuta mahlale	<i>mašole</i>
Mahlale ka mehuta	
Mahlale a bokamoso	

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
 - a Mo kanegelong...
 - b Ke kgona go dira tekanyetšo gore Musa Motha ke ... motho ka gobane...
 - c Ke nagana kanegelo e bontšha tabakgolo ya maikemišetšo ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. E tswaka le tše dingwe tša dihlogo.

aa	nw	m
k	n	i
l	g	e
o	b	a

TŠHUPETŠO

- 1 Gopotša barutwana ka medumo ya beke: /aa/ and /nw/
- 2 Sekaseka medumo kamoka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa tša ka godimo ka moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /e/ - /nw/ - /a/ = **enwa**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – ga go hlokogale gore ba šomiše /aa / **goba** /nw/
- 6 Bontšha barutwana gore lentšu le lengwe le bopiwa bjang, bjalo ka: /b/ - /a/ - /b/ - /a/ = **baba**

BARUTWANA BA A DIRA

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **aa, nw**
- 2 Laela barutwana gore ba thomiše go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya ka mo ba kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go phošolla mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore ba bope bjang mantšu (le a mangwe): **maaka, maano, baagi, enwa, nwega, nwela, bonwa, nwelela, baba, lema, mema, bolela, imela, gama**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / DIRA DITEKANETŠO

KAKARETŠO YEO E NGWADILWEGO YA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore lehono re tla *nagana ka dikarolwana tša bohlokwa kuda tša sengwalwa.*
- 2 Re tala *nagana gape ka seo re swanetšego go ithuta sona ka sengwalwa.*
- 3 Ngwala freimi ya go akaretša mo letlapeng.
- 4 Laela barutwana go šomiša freimi go araba dipotšišo:
Sengwalawa se se ...(mafoko a 2–3)
Ke ratile....
Ke nagana gore sengwalwa se se ngwadilwe go nthuta
- 5 Hlalosa gore barutwana ba ka se boholele ntho engwe le engwe ka sengwalwa – ba tla hloka fela go kgetha dikarolwana tša bohlokwa kudu.
- 6 Dira tšhupetšo ka mohlala o bontšha barutwana. E re: ***Sengwalwa se ka tsela yeo Musa Motha a bilego sebini. Ke ratile go bona Musa Motha a bina ka dipatla. Ke nagana gore sengwalwa se se ngwadilwe go nthuta*** gore ntho engwe le engwe e a kgonagala ge o šoma ka maatla.
- 7 Efa barutwana nako ya go nagana ka dikarolwana tša bohlokwa ka sengwalwa.
- 8 Botša barutwana go sokologa ba boholele le wa mphato go abelana ka dikakanyo. / Botša barutwana gore ba ngwale dikakaretšo tša bona ba šomiša freimi.
- 9 Tanya šedi ya barutwana.
- 10 Kgopela morutwana o 1 go iša go ba go abelana ka dikakaretšo tša bona le phaphoši.
- 11 Bopa kakaretšo ya phaphoši, bjalo ka: ***Sengwalwa se ka tsela yeo Musa Motha a bilego sebini e le segole, ka leoto le le tee. Re ratile ge Musa a letša seyalemoya, a thoma go bina. Re nagana gore sengwalwa se se ngwaletšwe go re ruta*** ka motho yo a nago le maikemišetšo, gomme a fihleletše ditiro tša gagwe!

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlwa karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

7

TABAKGOLO:

Nna le ba meloko

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: dinepe tša ba meloko (bobuti le bo sesi), senepe sa gago le ba meloko, kgopela barutwana go tla le dinepe tša ba meloko ya bona.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala:: dimelo/mekgwana ya ba meloko ba bagolo, ba mo magareng le ba bannyane.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 Beakanya ka leswa dihlopha tša go bala ka go hlahlwa ge e le gore go a hlokogala.
- 9 Beakanaya mešongwana ya gago ya kelo e sego ya semmušo le ya kelo ya semmušo tša beke.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 12, A re direng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 13, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 14, A re baleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho seo o ratago go se dira kua gae le ba leloko la gago.

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Thedi ya Marie mo mathomong a puku e kgolo ya dikanegelo: Bera o kota meriri
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa : Nna le ba meloko ya ka
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikakanyo tša go swana gomme o di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa meloko ke eng?
 - b Naa o nale meloko e mekae?
 - c Ke eng seo o ratago go se dira le ba meloko ya gago?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a go senya
 - b go tenega
 - c meloko

Mantšu	Ditiro
Ge letšatši le hlaba	<i>Šupa letšatši</i>
Rena bana re hlapa mahlo	<i>Hlapa mahlo</i>
Re apara diaparo	<i>Apara</i>
Re gwanta re leba sekolong	<i>Gwanta ka mošito</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona o ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **Mantšu a Botee le Bontšhi.**
- 2 Sa go latela botša barutwana go ngwala dinomoro tse 1–5 kgauswi le mothladi o mo khwibidu, ba tshela methaladi mo gare ga dinomoro.
- 3 Bitša mantšu a botee ka tsela ye e latelago. Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu a kgauswi le nomoro ye e nepagetšego.

Mantšu a Botee go ya Bontšhing

- a lebenkele
 - b sebjana
 - c nku
 - d selo
 - e mmoto
- 4 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mantšu ka bontši mo mothalading wa go latela.
- 5 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, o bitša medumo ebile o hlalosa ka tšhepetšo ya go ngwala ya mothikitho ge o le gare o dira seo.
- 6 Ke moka, kgopela barutwana go go šupetša paterone yeo ba e bonago, bjalo ka: mo mantšu a fetogago.
- 7 Thalela dipaterone, bjalo ka:

Mantšu a Botee le Bontšhi

- a lebenkele
mabenkele
 - b sebjana
dibjana
 - c nku
dinku
 - d selo
dilo
 - e mmoto
dimmoto
- 8 Botša barutwana go nagana ka dipaterone tše ge ba bala gare ba ngwala.
- 9 Laela barutwana go ntšha dikryone ba swaye mošomo wa bona.

TSELA ENGWE YA LENANELO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona Puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Bera o kota meriri
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa kgaotše.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le dikakanywa

SEHLOGO: Ngwala temana ka o mongwe wa leloko la gago. (*Barutwana bao ba se nago wa leloko ba ka ngwala ka motswala goba mogwera*)

SEHLOGO: Ngwaka temana ya mafoko a 8.

MAANO A PEAKANYO: Dira mmapahlogo

HLAGIŠA SEHOLGO SA GO NGWALA

- 1 Bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 2 Bolela, gomme o hlalose tše dingwe tša dikakanyo ka leloko la gago, bjalo ka:
Nna le sesi ga re swane ka dipopo – ga gona le o tee o a ka lemogago gore re a tswalana! O rata metlae ebile a segiša. O lokile, o dula a bolela lenna ka mogala ge ke mo hloka.

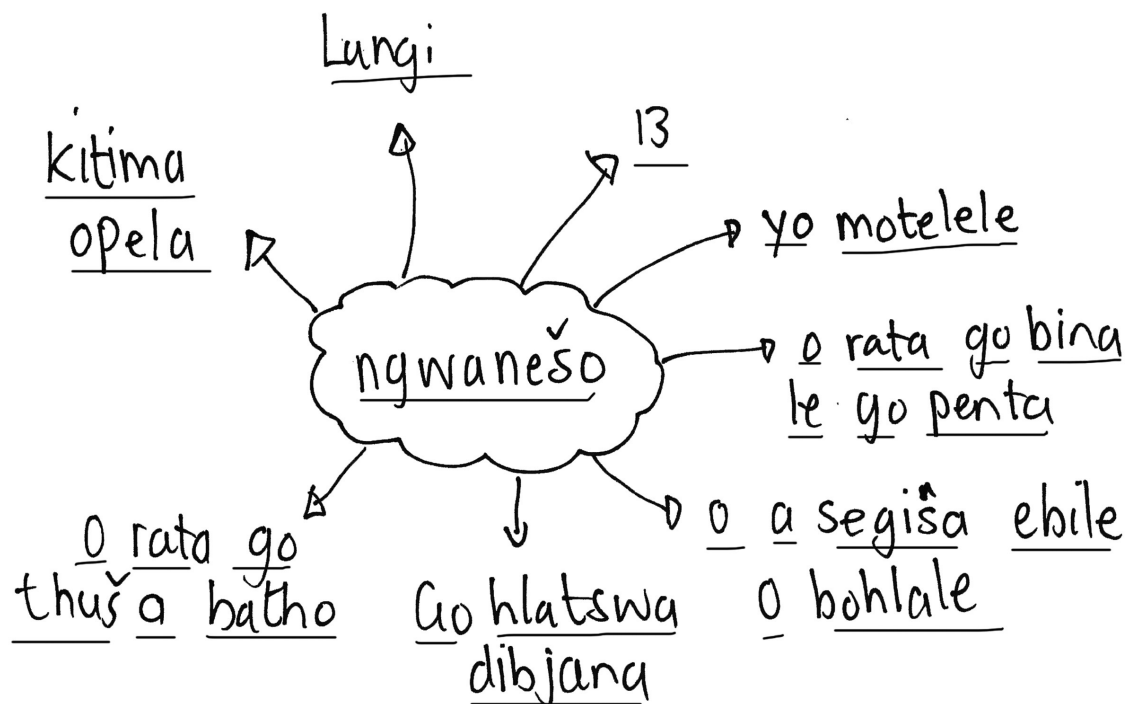
GO DIRA TSHUPETŠO YA MAANO A PEAKANYO (KE A DIRA)

- 1 Thala freimi ya mmapahlogo ka lehlakoreng le lengwe la letlapa.
- 2 Bontšha barutwana gore mmapahlogo o dirwa bjang ka go araba dipotšišo.
- 3 Feleletša mmapahlogo ka lehlakoreng le lengwe la letlapa.

Peakanyo ya mmapahlogo			Mmapahlogo		
Leina?	Ngwaga?	Naa motho wa leloko la geno o lebega bjang?	Chelsea	32	Ke o mo kopana, o botse
Naa motho wa leloko la geno o kgona eng?	Motho wa leloko le la gešo	Naa ke eng dilo tseo motho wa leloko la geno a di ratago?	Go kitima Go apea Go penta	Motho wa leloko la gešo	O rata go namela dithaba le go betha ke moya.
Dilo tše dingwe tša bohlokwa?	Ke eng seo le ratgo go ngangišana ka sona?	Ke eng seo o se ratago ka o motho wa leloko la gago?	O nyetšwe	Diaparo	O rata metlae ebile o lokile.

BARUTWANA BA ŠOMIŠA MAANO A PEAKANYO (O A DIRA)

- 1 Botša barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba nagane ka.
- 2 Sa go latela, botša barutwana go sokologe gomme ba bolele le wa mphato, ba abelane dikanegelo tša bona.
- 3 Bontšha barutwana freimi ya mmapahlogo mo letlapeng, gomme o ba botse gore ba šomiše freimi ye go beakanya seo ba tlogo go se ngwala, bjalo ka tsela yeo o ba bontšhitšego ka gona.
- 4 Efa barutwana dipuku tša bona tša go ngwala.
- 5 Botša barutwana gore ba swanetse go ngwala dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa peakanyo ya morutiši.
- 6 Ge barutwana ba le gare ba šoma, sepela ka phaphošing o sware dikhonferense tše dinnyane.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **eu**
- 2 Bitša lentšu: **mareu**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**m/-/a/-/r/-/eu/**
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /**m/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi o tee wa lentšu: /**a/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**r/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /**eu/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **mareu**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /**m/-/a/-/r/-/eu/ = mareu**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**ma/**
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**reu/**
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**ma/-/reu/ = mareu**

RE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **eu**
- 2 Bitša lentšu: **dipeu**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**d/**
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**i/**
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung? /**p/**
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**eu/**
- 7 Kgopela barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**d/-/i/-/p/-/eu/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **dipeu**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /**d/-/i/-/p/-/eu/ = dipeu**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**di/**
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**peu/**
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**de/-/peu/ = dipeu**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu a eu.**

- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a peu
 - b mareu
 - c mageu
 - d dipeu
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

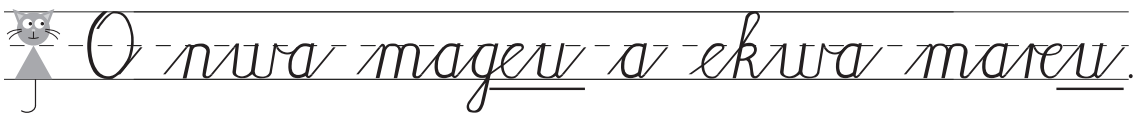
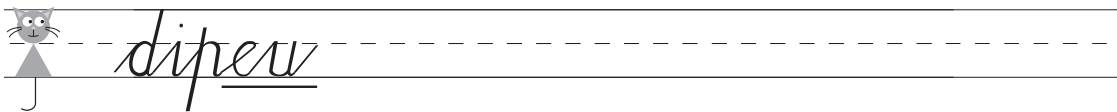
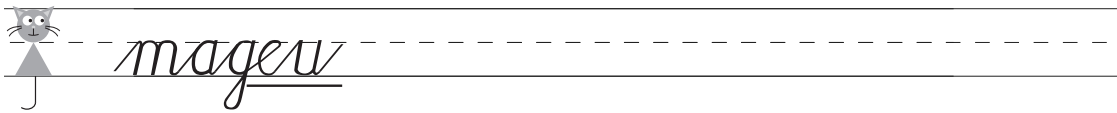
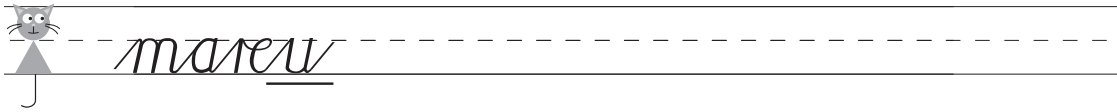
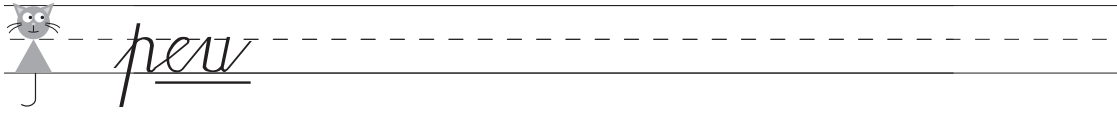
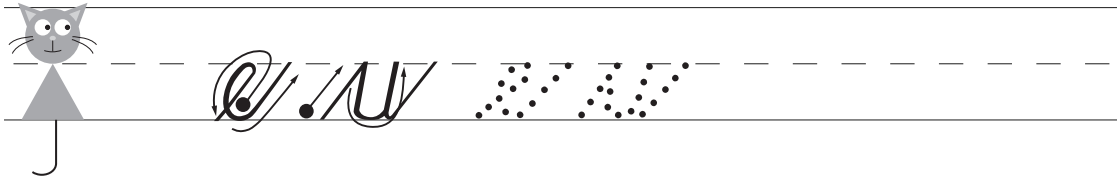

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **eu**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maletere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Mpopi ya thedi bere e be e le thoto e kgethegilego kudu ya Marie. Go tloga ge e sa le lesea a robala le thedi bere ya gagwe e kgethegilego. Bošego bjo bongwe le bjo bongwe o be a gokarela thedi ya gagwe e boleta. Ge a nyamile o be a gokarela thedi ya gagwe e boleta. Ge a le ka gae, Marie o be a phela a swere thedi ya gagwe.</p>	<p>Ke nagana gore Marie o swanetše a ba a rata thedi ka mogwa wo ka lebaka la gore o boleta.</p>
<p>Thedi e be e le sebakadišwa se tee seo Mma a bego a sa rate ge Marie a ka se abelana. Eupša kgaetšedi Marie e be e le mafakudu – o be a fela a dumelela morathoagwe Josh go bapala ka thedi.</p> <p>Letsatsi le lengwe mathapama, ge Marie le Josh ba bapala, Josh a kwa Marie a bolela le thedi. 'O tšofala!' a sega. O ile a gokarela thedi ya gagwe. 'Eupša ke go rata go dutše go le bjalo!'</p>	<p>Ke nagana gore Marie o swanetše a be e le mogolle wa go loka e le ruri. O abelana dibapadišwa tša gagwe le ge a sa gapeletšwe go dira bjalo!</p>
<p>Letšatši le le latelago ge Marie a le sekolong, Josh a humana sekero ka moraleng.</p> <p>'Ke na le leano!' gwa nagana Josh. Josh a nagana ka ga thedi ya go tšofala ya Marie.</p> <p>'Nka kgona go dira gore thedi ye kgethegilego ya Marie e be e mphsa!' a nagana.</p> <p>Josh a tšea sekero sela gomme a kota meriri ka moka mo hlogong ya thedi.</p> <p>'Ke a petšha Marie o tlile go makala! O tla nagana gore o na le thedi e mphsa-mphsa!' gwa nagana Josh.</p>	<p>Naa ke ka lebaka la eng Josh a kota moriri wa thedi? Ke nagana gore Josh o kota moriri wa thedi ka lebaka la gore o nyaka go direla kgaetšedi ya gagwe selo sengwe sa go kgahliša.</p>
<p>Marie o tla rata mokoto wo wa moriri!</p> <p>Josh o ile a emela Marie go boa gae a ešwa sekolong. O be a fela pelo go mmona ge a bona semaka se!</p>	<p>Ke akanaya gore ke ka lebaka la eng ge Josh a be a sa kgone go letela Marie a boa gae. Agaa! O swanetše a be a nagana gore Marie o tla thakgatšwa ke go bona makoto wa moriri wa bere.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Eupša e rile ge Marie a fihla gae a bona thedi, a kwa a felelwa ke maatla. 'Go diregile eng ka thedi?' a hlabela Josh mašata. Josh a emiša sekero a myemyela.</p> <p>'Ke be ke go tshephile! Ke ka lebaka la eng o sentše thedi ya ka ya go kgethega? Marie a Ila.</p> <p>'Tshwarelo hle! Josh a goeletša. 'Ke be ke nagana gore ke mphsafatša thedi ya gago ya go tšofala!'</p> <p>Eupša Marie a tšwa ka phapošing a kitima, a Ila.</p> <p>Josho dutse a nnoši. 'Ke be ke nagana gore Marie o tla thabela mokoto wa thedi o moswa!' gwa nagana Josh, a gakanegile.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Josh a gakanegile. Mmalo! E swanetše go ba e le ka gore Josh o be a nagana gore Marie o tla rata mokoto wa bere o moswa, efela, Marie o ile a befelwa kudu!</p>
<p>O sentše thedi ya ka!</p>	<p>--</p>
<p>Marie o hweditše mmagwe. O ile a swara thedi ya gagwe ye e kgethegilego gore mma a e bone. 'Bona gore Josh o dirile eng. O sentše thedi sa ruri! Ga ke sa nyaka thedi ye ya go befa!' a Ila. A lahlela thedi mo lebatong.</p>	<p>Marie o swanetše a be a befetšwe kudu gore a be a lahlele thedi fase!</p>
<p>Ka moragonyana mma a bitša Marie.</p> <p>'Ke maswabi kudu ge Josh a file thedi mokoto o a bego a sa o hloke!' gwa realo mma. 'Eupša thedi ga se a senyega,' mma a mo hlalosetsa.</p> <p>Mma a bušetša thedi a apere mongatse o moswa o mokhwibidu go Marie. 'Mongatse o khupetša mokoto o mobe wa thedi,' gwa bolela mma, a myemyela. 'Ebile e a lebelega!'</p> <p>Josh a tsena ka phapošing a swere baki e nnyane e talalerata. 'Ke e tšere go thedi ya ka,' gwa realo Josh. 'Ke bona gore thedi ya gago e e hloka go feta ya ka. O ile a nea mma baki a talalerata, gomme mma a e apeša thedi.</p>	<p>--</p>
<p>Marie o be a sa šulafaletšwe, eupša a amogela thedi ka diatla tse pedi. 'O tla ntshwarela go go bitša sekobo! Ke a go rata ga ke na taba gore o lebelega bjang,' a realo.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Josh a tlišetša thedi baki e talalerata. Agaa! Mohlomongwe ke ka lebaka la gore o kwa bohloko ge Marie a sa rate mokoto wa thedi. O swanetše a be a nyaka gore Marie a kwe bokaone.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Josh o dirile eng go senya thedi ya Marie?	O kotile moriri wa thedi/ o file thedi mokoto wa moriri.
Naa mma o dirile eng go leka go lokiša thedi.	<ul style="list-style-type: none"> Mma o apešitše thedi mongatse o mokhwibidu le baki e talalerata. Mma o apešitše thedi diaparo go khupetša mokoto.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Josh a ile a kota thedi?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore o kwele Marie a re thedi e tšofetše. Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go mphsafatša thedi. Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go direla kgaetšedi ya gagwe sengwe se sebotse.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro tša bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a tshepha
 - b go fetoga
 - c lebeletšwe

Mantšu	Ditiro
Ge letšatši le hlaba	Šupa letšatši
Rena bana re hlapa mahlo	Hlapa mahlo
Re apara diapero	Apara
Re gwanta re leba sekolong	Gwanta ka mošito

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: šw**
- 2 Bitša lentšu: **šwaba**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /šw/-/a/-/b/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /šw/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /a/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /b/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **šwaba**
- 9 Laetša ka go šupetsa le go kopanya medumo go bopa lentšu: /šw/-/a/-/b/-/a/ = **šwaba**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /šwa/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /ba/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /šwa/-/ba/ = **šwaba**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: šw**
- 2 Bitša lentšu: **šweu**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /šw/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /eu/
- 5 Kgopela barutwana go aroganya go ba o ikemetšego o nnoši: /šw/-/eu/
- 6 Ngwala lentšu mo letlapeng: **šweu**
- 7 Laela barutwana go kopanya medumo mo lentšung mmogo le wena: /šw/-/eu/ = **šweu**
- 8 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /šwe/
- 9 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /u/
- 10 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /šwe/-/u/ = **šweu**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu** a **šw**.
- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaldi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a šwaba
 - b šwabile
 - c šweu

- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

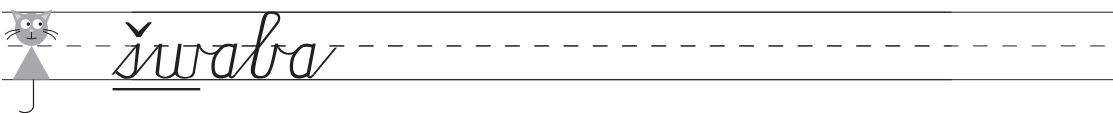
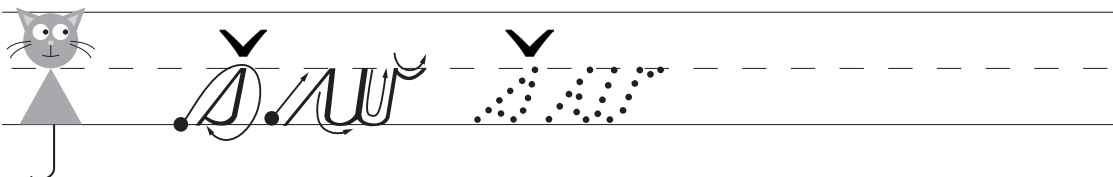

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: šw
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maleterere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

 šwabite

 šweu

 O apere roko ye šweu.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsostso e 30

Kakanywa

SEHLOGO: Ngwala temana ka o mongwe wa meloko la gago. (*Barutwana bao ba se nago wa leloko ba ka ngwala ka motswala goba mogwera*)

SEHLOGO: Ngwala temana ya mafoko a 8.

FOREIMI YA GO NGWALA:

- 1 Motho wa le loko laka ke...
- 2 O ... (hlalosa mengwaga / le dipopo)
- 3 O kgona go...
- 4 O rata go...
- 5 Ka nako engwe re a ngangišana ka...
- 6 Efela, ke a mo rata ka gobane...
- 7 Ka kakaretšo, Ke nagana gore motho wa leloko laka o...

GO ITOKIŠETŠA: Pele thuto ya go ngwala e thoma, ngwala peakanyo yeo o e dirilego ka Mošupologo mo letlapeng.

GO ŠUPETŠA TSHEPETŠO KAKANYWA (KE A DIRA)

- 1 Gopotša barutwana ka peakanyo yeo o idirilego ka Mošupologo.
- 2 Bala peakanyo ya gago yeo e ngwadilwego mo letlapeng.
- 3 Sa go latela, bala freimi ya go ngwala le barutwana.
- 4 Dira tšhupetšo gore o tla feleletša bjang freimi ya go ngwala o šomiša peakanyo ya gago, ka tsela e:
- 5 Leina la sesi wa ka ke Chelsea. O nale mengwaga e Ke o mokopana ebile o botsana. O kgona go apea le go kitima. O kgona gape le go namela dithaba, ebile o rata go ba ka ntle a sepela godimo ga dithaba. Ka nako engwe re ngangišana ka diaparo – ka gobane o tšea diaparo tša ka lenna ke tšea tša gagwe. Seo se a tena ka nako engwe, ke a mo rata ka gobane o lokile ebile ke motho wa metlae. Ka kakaretšo, ke nagana gore sesi wa ka o tšwa pele!

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA PHATLALATŠO (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana go ngwala letšatšikgweri le sehlogo: **Ba leloko laka: Kakanywa**
- 3 Botša barutwana go hwetša dipeakanyo tša bona go tšwa thutong ya Mošupologo gomme ba nagane ka dikakanyo tša bona.
- 4 Botša barutwana go feleletša freimi tša bona tša go ngwala ba šomiša dipeakanyo tša bona.
- 5 Botša barutwana go tlaleletša mafoko goba dintlha ge e le gore nako e sa le gona.
- 6 Gopotša barutwana ka maano ao ba ka a šomišago a k aba thušago.
- 7 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o thuše barutwana bao ba šitwago.

Lungi, ngwanešo

ngwanešo ke lungi

o nale mengwaga ye 13 ebile ke yo mobo.
motelele

o gona go kitima le go opelah

o rata go bina le go pensa

ka nako engwe, re ngarisana ka go hla
dibjana.

upša, ke a mo rata ka gore o a segiša ebile o
bohlale.

ka kakareso, ke naganah gore ngwanešo o a
kgala lisa

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **Matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **Mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **Mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go fetoša ditlhaka

KE A DIRA...

- 1 Hlalosa gore lehono, re tla itlwaetša go lebelela diphapanonyana mo mantšung. Se se ka re thuša go ba babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **mareu, mageu**
- 3 Šupetša barutwana go hwetša phaphano, bjalo ka: **mareu, mageu**
- 4 Hlalosa phapano, bjalo ka: /r/ le /g/ medumo e a fapana, eupša se sengwe le se sengwe mo lentšung ga se sa fetošwa!

RE A DIRA...

KAROLO YA 1

- 1 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **peu, šweu**
- 2 Botšiša barutwana: Naa mantšu a a mabedi a fapana ka eng?
- 3 Bitša gore a tle a thalele phapano magareng ga mantšu a mabedi, bjalo ka: **peu, šweu**
- 4 Hlalosa phapano magareng ga mantšu a mabedi.

KAROLO YA 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu mo letlapeng: **šwaba**
- 2 Botšiša barutwana: **Naa ke modumo ofe o tee wo re ka o fetošago mo lentšung le go bopa lentšu le lengwe le leswa?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana mo letlapeng, bjalo ka: **baba, naba, taba, tlaba, swaba, thaba, gwaba,**

O A DIRA...

- 1 Ngwala lentšu le mo letlapeng: **šwaba**
- 2 Laela barutwana go bopa mantšu a mangwe a mantši go ya ka mo ba ka kgonago ka gona, ba fetoša modumo o tee mo lentšung.
- 3 Mafelelong biletša barutwana kamoka letlapeng gore ba ngwale le lengwe la mantšu a bona.
- 4 Lebelediša mantšu kamoka ga ona, gomme o hlalose gore ke modumo ofe wo o fetošitšwego.
ntlaba, tlhaba, tšhaba, ntšhaba

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi**MAANO A GO BALA: GO KAMAKA**

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Mpopi ya thedi bere e be e le thoto e kgethegilego kudu ya Marie. Go tloga ge e sa le lesea a robala le thedi bere ya gagwe e kgethegilego. Bošego bjo bongwe le bjo bongwe o be a gokarela thedi ya gagwe e boleta. Ge a nyamile o be a gokarela thedi ya gagwe e boleta. Ge a le ka gae, Marie o be a phela a swere thedi ya gagwe.	Marie o swanetše a be a rata thedi ya gagwe ge a phela a e kukile gohle mo a yago gona.
Theidi e be e le sebakadišwa se tee seo Mma a bego a sa rate ge Marie a ka se abelana. Eupša kgaetšedi Marie e be e le mafakudu – o be a fela a dumelela morathoagwe Josh go bapala ka thedi. Letsatsi le lengwe mathapama, ge Marie le Josh ba bapala, Josh a kwa Marie a bolela le thedi. 'O tšofala!' a sega. O ile a gokarela thedi ya gagwe. 'Eupša ke go rata go dutše go le bjalo!'	Ebile Marie o bolela le thedi ya gagwe! Ke nagana gore o tšea thedi bjalo ka mogwera wa gagwe.
Letšatši le le latelago ge Marie a le sekolong, Josh a humana sekero ka moraleng. 'Ke na le leano!' gwa nagana Josh. Josh a nagana ka ga thedi ya go tšofala ya Marie. 'Nka kgona go dira gore thedi ye kgethegilego ya Marie e be e mphsa!' a nagana. Josh a tšea sekero sela gomme a kota meriri ka moka mo hlogong ya thedi. 'Ke a petšha Marie o tlile go makala! O tla nagana gore o na le thedi e mphsa-mphsa!' gwa nagana Josh.	Josh o swanetše go be a kwa a thuša a bile a lokile ge a be a kota moriri wa thedi – o swanetše go be a nagana gore o be a direla kgaetšediagwe sengwe sa go kgahliša ka go mphsafatša bere.
Marie o tla rata mokoto wo wa moriri! Josh o ile a emela Marie go boa gae a etšwa sekolong. O be a fela pelo go mmona ge a bona semaka se!	Josh o be fela pelo gore kgaetšediagwe a fihle gae. O swanetše go be a thakgetše go bona gore Marie o tla reng!

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Eupša e rile ge Marie a fihla gae a bona thedi, a kwa a felelwa ke maatla. 'Go diregile eng ka thedi?' a hlabela Josh mašata. Josh a emiša sekero a myemyela.</p> <p>'Ke be ke go tshephile! Ke ka lebaka la eng o sentše thedi ya ka ya go kgethega? Marie a Ila.</p> <p>'Tshwarelo hle!' Josh a goeletša. 'Ke be ke nagana gore ke mphsafatša thedi ya gago ya go tšofala!'</p> <p>Eupša Marie a tšwa ka phapošing a kitima, a Ila.</p> <p>Josho dutse a nnoši. 'Ke be ke nagana gore Marie o tla thabela mokoto wa thedi o moswa!' gwa nagana Josh, a gakanegile.</p>	<p>Marie o ile a befelwa kudu ge a bona bere. Se ga se seo Josh a bego a se emetše! O swanetše a be a gakanegile ka gore Marie ga se a rata mokoto wa bere bjalo ka ge a be a gopotše.</p>
<p>O sentše thedi ya ka!</p>	<p>--</p>
<p>Marie o hweditše mmagwe. O ile a swara thedi ya gagwe ye e kgethegilego gore mma a e bone. 'Bona gore Josh o dirile eng. O sentše thedi sa ruri! Ga ke sa nyaka thedi ye ya go befa!' a Ila. A lahlela thedi mo lebatong.</p>	<p>Marie o swantše go ba a be a swabile kudu, ga se a nyaka le go lebelela thedi.</p>
<p>Ka moragonyana mma a bitša Marie.</p> <p>'Ke maswabi kudu ge Josh a file thedi mokoto o a bego a sa o hloke!' gwa realo mma. 'Eupša thedi ga se a senyega,' mma a mo hlalosetsa.</p> <p>Mma a bušetša thedi a apere mongatse o moswa o mokhwibidu go Marie. 'Mongatse o khupetša mokoto o mobe wa thedi,' gwa bolela mma, a myemyela. 'Ebile e a lebelega!'</p> <p>Josh a tsena ka phapošing a swere baki e nnyane e talalerata. 'Ke e tšere go thedi ya ka,' gwa realo Josh. 'Ke bona gore thedi ya gago e e hloka go feta ya ka. O ile a nea mma baki a talalerata, gomme mma a e apeša thedi.</p>	<p>--</p>
<p>Marie o be a sa šulafaletšwe, eupša a amogela thedi ka diatla tse pedi. 'O tla ntshwarela go go bitša sekobo! Ke a go rata ga ke na taba gore o lebelega bjang,' a realo.</p>	<p>Mafelelong Marie o tšea thedi a e gokarela. O swanetše go ba a ile a kwa bokaone ge a bona thedi ka mongatse. Mohlomongwe ka morago ga lebakanyana o be a bile a kwa moya wa gagwe o le fase a sa hlwe a befetšwe.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Josh o ile a dira eng ge a fetša go kota thedi?	O ile a leta, a letela Marie gore a fihle gae.
Naa maikutlo a Marie a bile bjang ge a bona thedi a kotilwe?	O ile a befelwa kudu!
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Josh a gakanegile?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a nagana gore o direla kgaetšediagwe sengwe se sebotse. • Ke ka lebaka la gore o be a nagana gore kgaetšediagwe o be a nyaka bere e bonala boswa. • Ke ka lebaka la gore o be a nagana gore o tla thakgala. • Ke ka lebaka la gore kgaetšediagwe o be a se a thaba ka mokgwa wo yena a bego a gopotše – efela o be a befetšwe!

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo..
 - a kwata
 - b go se timane
 - c leruo

Mantšu	Ditiro
Ge letšatši le hlaba	<i>Šupa letšatši</i>
Rena bana re hlapa mahlo	<i>Hlapa mahlo</i>
Re apara diaparo	<i>Apara</i>
Re gwanta re leba sekolong	<i>Gwanta ka mošito</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Ke kgona go kamaka gore Josh o lebeletse Marie go rata mokoto wa bera o moswa ka lebaka la gore.....
Se se tee seo kanegelo ye e nthutago ka sone ka ba meloko ke...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itseng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka: Go hwetša mantšu

Metsotso e 15

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. E tswaka le tše dingwe tša dihlogo.

eu	šw	p
m	r	g
d	i	a
b	l	e

TŠHUPETŠO

- 1 Gopotša barutwana ka medumo ya beke: /**eu**/ and /**šw**/
- 2 Sekaseka medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa tša ka godimo ka moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**p**/ - /**eu**/ = **peu**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – ga go hlokogale gore ba šomiše /**eu**/ **goba** /**šw**/
- 6 Bontšha barutwana gore lentšu le lengwe le bopiwa bjang, bjalo ka: /**g**/ - /**a**/ - /**m**/ - /**a**/ = **gama**

BARUTWANA BA A DIRA

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **eu, šw**
- 2 Laela barutwana gore ba thomiše go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya ka mo ba kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go phošolla mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore ba bope bjang mantšu (le a mangwe): **peu, mareu, mageu, dipeu, šwaba, šwabile, šweu, gama, bala, lala, rema, rera, madi**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / GO FETLEKA SENGWALWA

TEKATLHALOGANYO YEO E NGWADILWEGO

- 1 Pele thuto e thoma, ngwala dihlogo tše di latelago, dipotšišo le ka tsela yeo mafoko a thomago ka gona mo letlapeng.
- 2 Bala dipotšišo mmogo le barutwana, o di hlalose ge go hlokagala.
- 3 Botša barutwana go sokologa ba bolele go ahlaahla dipotšišo le wa mphato.
- 4 Ke moka, barutwana ba swanetse go bula dipuku tša bona, ba ngwale letšatšikgwedi, sehlogo, le dikarabo tša dipotšišo.
- 5 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, dira dikarabo le barutwana, gomme o ba dumelele gore ba swaye mošomo wa bona.

BASETSANA BA SEKOLO BA PHOLOŠA BOPHELO BA MOŠIMANE

- 1 Naa buti wa Marie o dirileng eng nakong ye a lego sekolong?
Buti wa Marie...ge a le sekolong.
- 2 Naa Josh o naganne gore Marie o tla ikwa bjang ka mokoto wa thedi wa meriri?
O na naganne o tla ikwa...
- 3 Naa mmgo Marie o lokišitše bjang thedi wa gage?
O lokišitše ka go...
- 4 Naa re ka kamaka bjang gore Josh o be a nyamile?
Re ka kamaka gore o ba le manyami ka gobane...

BASETSANA BA SEKOLO BA PHOLOŠA BOPHELO BA MOŠEMANE - DIKARABO

- 1 Naa buti wa Marie o dirileng eng nakong ye a lego sekolong?
Buti wa Marie o kotile thedi ya Marie a sa ile sekolong.
- 2 Naa Josh o naganne gore Marie o tla ikwa bjang ka mokoto wa thedi wa meriri?
O naganne gore o tla ikwa a thabile.
- 3 Naa mmogo Marie o lokišitše bjang thedi wa gage?
O e lokišitše ka go apeša thedi mongatse o mokhwibidu.
- 4 Naa re ka kamaka bjang gore Josh o be a nyamile?
Re ka kamaka gore o ba le manyami ka gobane o file thedi ya Marie baki go tšwa go thedi ya gagwe.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlwa karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

8

TABAKGOLO:

Nna le ba meloko

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Tlaleletša dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: dinepe tša barutwana le ba meloko ya bona, dinepe tša barutiši ba bangwe le ba meloko ya bona, meloko ya go tuma (bjalo ka Prince William le Prince Harry; Beyonce le Jay-Z le bana, bj bj).
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: Baleloko ba fetosang bjang maphelo a rena ge re dutše re gola.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku ba phaphoši di ka lenaneo.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 15, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 15, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 16, A re direng

Mošongwana wa 4 Thala seswantšho sa maikutlo a gago ge o ngangišano le o mongwe wa leloko.

Mošupologo

Mešongwana wa bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELELA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Ntsako and Fanisa mo Pukung e Kgolo ya kanegelo: Eya go bapala Fanisa!
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Nna le ba meloko ya ka
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo o ithutileng katabakgolo ye go fihla ga bjale?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikakanyo tša go swana o di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke eng tše dingwe tša go kgahliša ka goba le ba le meloko?
 - b Naa ke eng seo se ka hlolago dikgogano goba yaba lešitaphiri gare ga meloko?
 - c Naa o nagana gore go ra goreng go ba o mongwe wa go loka wa leloko?
 - d Naa o ka aga bjang kgwerano e botse gare ga meloko?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (šupa, Diragatša, Hlaloša, Bolela)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo..
 - a Leswafi/lehwehle
 - b ponego
 - c tenegile
 - d kgethollo

Mantšu	Ditiro
Ge letšatši le hlaba	Šupa letšatši
Rena bana re hlapa mahlo	Hlapa mahlo
Re apara diaparo	Apara
Re gwanta re leba sekolong	Gwanta ka mošito

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona o ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **Mafoko a Botee go ya Bontšhing.**
- 2 Sa go latela botša barutwana go ngwala dinomoro tse 1–5 kgauswi le mothladi o mo khwibidu, ba tshela methaladi mo gare ga dinomoro.

- 3 Bitša mantšu a botee ka tsela ye e latelago. Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu a kgauswi le nomoro ye e nepagetšego:

Mafoko a Botee go ya Bontšhing

- a Monna o ripa ditshetlana/digetlwana.
 - b Nku e ja bojwang.
 - c Lepidibidi le rutha ka letamo.
 - d Sekepe se na le folaga.
 - e Mošemane o eme kua lebenkeleng.
- 4 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mantšu ka bontši mo mothalading wa go latela.
- 5 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, o bitša medumo ebile o hlalosa ka tshepetšo ya go ngwala ya mothikitho ge o le gare o dira seo.
- 6 Ke moka, kgopela barutwana go go šupetša paterone yeo ba e bonago, bjalo ka: mo mantšu a fetogago.
- 7 Thalela dipaterone, bjalo ka:
- Mafoko a Botee go ya Bontšhing**
- a Monna o ripa ditshetlana/digetlwana.
Banna ba ripa ditshetlana.
 - b Nku e ja bojwang.
Dinku di ja bojwang.
 - c Lepidibidi le rutha ka letamo.
Mapidibidi a rutha ka letamo.
 - d Sekepe se na le folaga.
Dikepe di na le difologa.
 - e Mošemane o eme kua lebenkeleng.
Bašemane ba eme kua lebenkeleng.
- 8 Botša barutwana go nagana ka dipaterone tše ge ba bala gare bala goba ngwala.
- 9 Laela barutwana go ntšha dikryone ba swaye mošomo wa bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo**MAANO TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA**

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Eya go bapala Fanisa!
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša tadi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala temana ka o mongwe wa leloko. (*Barutwana bao ba senago meloko ba ka ngwala ka motswala goba mogwera*)

SEHLOGO: Ngwala temana ya mafoko a 8.

GO ITOKIŠETŠA:

- 1 Ngwala lenaneo la go rulaganya le go lekola mo letlapeng pele thuto ya go ngwala e thoma.
- 2 Ngwala kakanywa mo letlapeng pele thuto e thoma. Tsentsha phošo e tee goba tše pedi.

LENANEO LA GO RULAGANYA LE GO LEKOLA:

- 1 Naa ke šomišitše lebaka le le fitilego go hlalosa motho wa leloko?
- 2 Naa ke šomišitše lebaka le le fitilego go anega dilo tseo di setsego di diragetse?
- 3 Naa ke na le mafoko a 8 ao a feleletšego?
- 4 Naa mantsu kamoka a peletilwe ka tsela ye e nepagetšego?
- 5 Naa lefoko le lengwe le le lengwe le thoma ka tlhaka e kgolo?
- 6 Naa lefoko le lengwe le le lengwe le felela ka leswaodikga le le nepagetšego(ekaba khutlo goba leswao la go makala)

DIRA TŠHUPETŠO YA GO RULAGANYA (KE A DIRA)

- 1 Balela barutwana lenaneo la go lekola le go rulaganya, o le balele godimo.
- 2 Sa go latela, balela barutwana kakanywa ya gago. O e balele godimo.

- 3 Lebelediša lenaneo la go rulaganya le go lekola, o lemoga ge eba kakanywa ya gago e nepagetše, goba ge eba o swanetše go e phošolla goba go e kaonafatša.
- 4 Dira tšhupetšo ya go phošolla go barutwana.

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA GO RULAGANYA (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša go ngwala.
- 2 Botša barutwana go hwetša dikakanywa tša bona tša mošomo wa go ngwala.
- 3 Sa go latela, botša barutwana go lebelediša lenaneo la go rulaganya le go lekola gomme ba phošolle go ba ba dire di kaonafatšo ge e le gore go a hlokagala.
- 4 Ge barutwana ba le gare ba šoma, sepela ka phaphošing o sware dikhonferese tše dinnyane – kgonthišiša gore o šoma le sehlphe sa go fapana nakong engwe le engwe ge gona le mošomo wa go ngwala.
- 5 Lekola diphošo tša go tšwelela kgafetšakgafetša tša dingwalwa tša barutwana.
- 6 Tanya šedi ya barutwana gomme o ngwale diphošo kamoka tša barutwana mo letlapeng.
- 7 Bontšha barutwana gore diphošo tšeo diphošollwa bjang.

Lunqi, ngwanešo
^N Mngwanešo ke Lunqi
 O @nale mengwaga ye 13 ebile ke yo mobotse motelele
 O @k gona go kitima le go opelela
 O @rata go bina le go persata
 K @nako ye engwe, re nganišana ka go hlatswa dibjana.
 E @upša, ke a mo rata ka gore o a segiša ebile o bohlale.
 K @kakareso, ke naganah gore ngwanešo o a kga lisa kgahlisa.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **kh**
- 2 Bitša lentšu: **khuta**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**kh**/-/**u**/-/**t**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /**kh**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi o tee wa lentšu: /**u**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**t**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **khuta**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /**kh**/-/**u**/-/**t**/-/**a**/ = **khuta**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**khu**/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**ta**/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**khu**/-/**ta**/ = **khuta**

RE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **kh**
- 2 Bitša lentšu: **khupa**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**kh**/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**u**/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung ? /**p**/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**a**/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**kh**/-/**u**/-/**p**/-/**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **khupa**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /**kh**/-/**u**/-/**t**/-/**a**/ = **khupa**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**khu**/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**ta**/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**khu**/-/**ta**/ = **khuta**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu a kh**.

- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a khuta
 - b khupa
 - c mokhukhu
 - d khuru
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

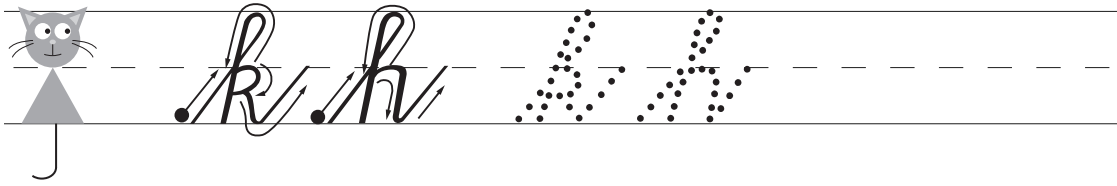

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **kh**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maletere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

 khuta

 khupa

 mokhukhu

 khuru

 Re khuta ka mokhukhung.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO TEKATLHALOGANYO: GO DIRA DI KGOKAGANO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Letlakala la ka pele	Mo kanegelong ye, go na le baanegwathwadi ba babedi: Ntsako le Fanisa. Lehono ge re bala, re tla nagana ka ga kanegelo go tšwa ponegong ya Ntsako . Se se ra gore re tla nagana ka seo a ka bego a se gopola goba ka maikutlo a gagwe.
<p>Maikutlo a Ntsako e be e le a go tenega. Moratho wa gagwe, Fanisa, o be a sa tšwa go thoma sekolo Mphatong wa 1, gomme o be a sa kgone go tlogela Ntsako. Fanisa o be a šala Ntsako morago mo gongwe le mo gongwe.</p> <p>Fanisa o be a tšhogile. O be a lebega a fapana le mang le mang. O be a tshwenyegile gore ga go yo a nyakago go ba mogwera wa gagwe.</p> <p>Ka letšatši la mathomo la sekolo, Ntsako o ile a fihla ka pela gore a dumediše bagwera ba gagwe. Fanisa o be a emetše ka morago ga gagwe, a swere roko ya gagwe.</p> <p>'Ntlogele!' gwa nagana Ntsako.</p> <p>Eupša e be e le mesong ya letšatši la mathomo la sekolo, ka fao a tšea sephetho sa go tlogela Fanisa, lehonon fela.</p>	<p>Ke na le moratho wa mosetsana, bjalo ka Ntsako. Ke mo rata kudu. Eupša ge a ka be a fela a ntšhala morago, ke nagana gore le nna ke be ke tla tenega.</p> <p>Ge nkabe ke le Ntsako, ke nagana gore ke be ke tla ikwa ke na le maikarabelo a go hlokomela moratho wa ka. Eupša gape nka kwa ke nyamile ge ke sa kgone go hlwa le bagwera ba ka!</p>
<p>Ka letšatši la bobedi la sekolo, ge Ntsako a leka go bolela le bagwera ba gagwe, Fanisa o be a dutše kgauswi ga gagwe, a swere roko ya gagwe.</p> <p>'Ke ka lebaka la eng a phela a go šetše morago?' mogwera wa gagwe Mokgadi a botšiša, a sega.</p> <p>Bagwera ba Ntsako ka moka ba khwekhweila.</p> <p>Go khwekhweila ga bona go ile gwa dira gore Fanisa a tshwenyegile gore ga go yo a ka nyakago go ba mogwera wa gagwe. O be a lebega a fapana le bona kudu.</p>	<p>Ge nkabe ke le Ntsako, ke be ke tla kwa ke na le maikarabelo a go hlokomela moratho wa ka, eupša ke be ke tla nyaka go ba le nako ya go hlwa le bagwera ba ka. Nka kwa ke nyamišwa ke ge moratho wa ka o mpea ka gare ga bothata.</p>
<p>Ka letšatši la boraro la sekolo, kgobokanong ya mesong, Fanisa o ile a ema ka morago ga Ntsako, a swere roko ya gagwe.</p> <p>'Ntsako!' gwa bitša morutiši, a lebega a befetšwe, 'ga se wa swanela go tliša ngwaneno mothalong wa Mphato wa 3!'</p> <p>Bagwera ba Ntsako ba ile ba khwekhweila.</p>	<p>Ntsako o leka go ba le botho e bile o dumelela gore moratho wa gagwe a be kgauswi le yena gomme se se mo tsenya bothateng! Ge nkabe ke le Ntsako, se tla dira gore ke šulafalelwe!</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Go khwekhweila ga bona e bile netefatšo go Fanisa gore ga go yo a ka tsogago a ratile go ba mogwera wa gagwe. O be a lebega a fapana le bona kudu.</p>	
<p>Ntsako o ile a dula ka phaphošing, sefehlogo sa gagwe se kwa go fiša.</p> <p>'Se se swanetše go kgaotša bjale!' a nagana. O be a befelwa kudu ge a dutše a nagana ka Fanisa. 'O senya bophelo bja ka!' a nagana.</p>	<p>Ntsako o swanetše go ba a kwa a nyamišwa ke beke ya gagwe ya mathomo sekolong. Ga a kgone go hlwa a le tee le bagwera ba gagwe, bona ba fela ba khwekhweila, e bile o tsenā mathateng. Mohlomongwe o nagana ka mo sekolo se bego se le bofelo pele Fanisa a tla sekolong.</p>
<p>Ge Fanisa a kitimela Ntsako ka nako ya go khutša, Ntsako o ile a inama a mo sebela ka tsebenng, 'Sepela! O ntshenyetša bophelo bja ka! Efo itiriša eka ga o ntsebe ge re le mo sekolong.'</p> <p>Fanisa o ile a tšea mantšu a mogolwagwe bjalo ka netefatšo ya mafelelo gore a ka se tsoge a bile le bagwera. 'Ešita le mogolle wa ka ga a nyake go ba mogwera wa ka!' o ile a nagana mahlo a gagwe sekile dikeledi.</p>	<p>Ke kgona go hlama kgokaganyo. Ke rata moratho wa ka, eupša o kgona go nnyamiša ka kudu. Letšatši le lengwe nkile a tšhela ka todi godimo ga roko ya ka e mpsha. Ke be ke befetšwe kudu ka ba ka mmotša gore ke mo hloile. Ka nako tše dingwe, ge baratho ba rena ba re befediša, re bolela dilo tša go se loke go bona.</p>
<p>Ka letšatši la bone la sekolo, Ntsako o ile a dula le bagwera ba gagwe ka nako ya go khutša. Fanisa o be a sa bonale felo. Ntsako o ile a goga moya. 'E šomile!' a nagana.</p>	<p>Ge nkabe ke le Ntsako, ke be ke tla thabišwa ke gore bophelo bo ba kaone – go swana le mola Fanisa a sešo a tla sekolong.</p>
<p>Ke moka, Ntsako o ile a bula mokotlana wa gagwe wa letena gomme hwetša malekere le molaetša go tšwa go mmagwe.</p> <p>(Go basetsana ba ka ba bakaone ba babedi! Abelanang hle! Ka lerato, Mma wa lena.)</p> <p>Ntsako o ile a kitima go yo fa Fanisa seripa sa malekere.</p>	
<p>Ntsako o ile a kitima go dikologa lepatlelo la go bapala. Fanisa o be a sa bonale felo.</p> <p>Ntsako o ile a kitima go dikologa lepatlelo la go kitima. Fanisa o be a sa bonale felo.</p> <p>'A ka be a le kae?' gwa akanya Ntsako.</p> <p>A kitima go bapa le phasetše, a goelela Fanisa. Mafelelong a ema pele ga phaphoši ya Mphato wa 1, o be a kwele mongwe a lla.</p>	
<p>Ntsako o ile a lebelela ka phaphošing. O ile a bona ngwanabo a dutše a le nnoši kua morago.</p> <p>'O dira eng mo?' gwa botšiša Ntsako ka bonolo.</p> <p>Fanisa a lebelela godimo. 'Nka se tsoge ke bile le bagwera,' a lla, 'Ke lebega ke fapane kudu!'</p>	<p>Ge nkabe ke le Ntsako, ke be ke tla ipona molato go letša moratho wa ka. Gape ipona molato ge kgalemele bagwera ba ka ge sega moratho wa ka.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Ntsako o ile a nagana ka dilo tšohle tša go loke tše o ilego a di bolela. Mala a gagwe a ile a biloga.</p> <p>'Ga go yo a tshwenyegago ka seo!' a realo, 'bagwera ba ka ba be ba khwekhweila ka gore o monnyane go rena ka moka – e sego ka baka la mokgwa wo o lebegago ka gona!'</p>	
<p>Ntsako o ile a emelela a mo fa seatla sa gagwe. 'Etna, ke tla go bontšha,' a realo.</p> <p>Fanisa le Ntsako ba ile ba sepelela ka ntle, go leba bagwera ba Ntsako.</p> <p>'Mokgadi – hle o ka nyaka Matuma wa tla le yena mo?' Ntsako a kgopela mogwera wa gagwe.</p>	<p>Ke nagana gore go bona Fanisa a lla go swanetše go gopoditše Ntsako gore o rata ngwanabo, e bile ga a nyake go mmona a nyamile.</p>
<p>Ka morago ga metsotsonyana, Mokgadi o ile a boa le moratho wa gagwe. Fanisa o ile mo elelwa ka pela go tšwa mphantong wa gagwe. Fanisa o ile a bea sefahlogo sa gagwe ka diatleng.</p> <p>'Matuma – yo ke ngwanešo Fanisa,' Ntsako a realo, 'o bohla kudu, o lokile e bile o a segiša, ke nagana gore le ka ba bagwera.'</p>	<p>Mmalo! Ke nagana gore Ntsako o swanetše go ba a lemogile gore go na le mokgwa o mokaone wa go rarolla bothata bjo! A ka kgona go thuša Fanisa go dira bagwera ba e lego ba gagwe. Ke moka, ka bobedi ba tla thaba ge ba le sekolong.</p>
<p>Matuma o be a myemyela. O ile a ntšha seatla sa gagwe. 'Etna re ye go bapala tekung, a realo.</p> <p>'Mohlomongwe ke tla ba le bagwera le ge go le bjalo,' gwa nagana Fanisa, ge ba kitimela go bapala mmogo.</p>	
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Ntsako o hweditšwe Fanisa a lla kae?	O mo hweditše a lla ka phaphošing, a nnoši.
Naa o be o tla ikwa bjang ge o be o le Ntsako, gomme moratho wago a go šetše morago gohle o yago?	<i>Ke nagana gore ke ba ke tla ikwa...</i>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Fanisa a be a lla ka phaphošing ya borutelo ka nako ya go khutša?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore Ntsako o mmoditše gore o mo senyetša bophelo, gomme a mo tlogele a nnoši. • Ke ka lebaka la gore Ntsako o be a hloka botho gomme seo se mo kwešitše bohloko. • Ke ka lebaka la gore Fanisa o be a hloka bagwera. • Ke ka lebaka la gore Fanisa o be a nagana gore a ka se tsoge a kgone go ba le bagwera. • Mohlomongwe ke ka lebaka la gore o be nyamišwa ka gore o be a sa swane le ba bangwe ka moka. O be a ikwa bjalo ka tšhikanoši a jewa ke bodutu.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlaloša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - a go ba molato
 - b go se iketle
 - c go iketla

Mantšu	Ditiro
Ge letšatši le hlaba	Šupa letšatši
Rena bana re hlapa mahlo	Hlapa mahlo
Re apara diaparo	Apara
Re gwanta re leba sekolong	Gwanta ka mošito

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgotela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ii**
- 2 Bitša lentšu: **diila**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**d**/-/**ii**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**d**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**ii**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**l**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **diila**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /**d**/-/**ii**/-/**l**/-/**a**/ = **diila**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**dii**/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**la**/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**dii**/-/**la**/ = **diila**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ii**
- 2 Bitša lentšu: **tiiša**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**t**/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**ii**/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro o tee mo lentšung le? /**s**/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**a**/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya go ba o ikemetšego o nnoši: /**t**/-/**ii**/-/**š**/-/**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **tiiša**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo mo lentšung mmogo le wena: /**t**/-/**ii**/-/**š**/-/**a**/ = **tiiša**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**tii**/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**ša**/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**tii**/-/**ša**/ = **tiiša**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgweri le sehlogo: **mantšu a ii**.
- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaldi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a diila

- b** tiša
c bodiidi
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
 - 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
 - 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
 - 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

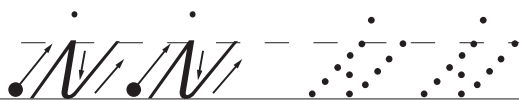
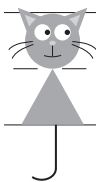

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **ii**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maleterere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

diila

tiiša

bodiidi

Bodiidi bo tiiša motho.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go phatlalatša le go tšweletša

SEHLOGO: Ngwala temama ka o mongwa wa leloko. (*Barutwana bao e le gore ga bana ba leloko ba ka ngwala ka motswala goba ka mogwera*)

SEHLOGO: Ngwala temana ya go ba le mafoko a 8.

FREIMI YA GO NGWALA:

- 1 Motho wa leloko ke...
- 2 O ... (hlalosa mengwaga ya gagwe/ dipopo)
- 3 O kgona...
- 4 O rata go...
- 5 Ka nako engwe re a ngangišana ka ...
- 6 Efela, Ke a mo rata ka gobane...
- 7 Ka kakaretšo, ke nagana gore motho wa leloko la ka o...

GO ITOKIŠETŠA: Pele thuto e thoma, ngwala kakanywa yeo e rulagantšwego ka Mošupologo mo letlapeng.

TŠHUPETŠO YA TSHEPETŠO YA PHATLALATŠO (KE A DIRA)

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo o šomišitše lenaneo la go rulaganya le go lekola go rulaganya kakanywa wa gago.
- 2 Sa go latela, botša barutwana gore lehono re tla phatlalatša le go tšweletša sengwalwa sa rena sa mafelelo.
- 3 Bontšha barutwana go ngwalolla ka leswa sengwalwa, o tsentšha sehlogo le letšatšikgwedi.

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA PHATLALATŠO (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša go ngwala
- 2 Laela barutwana go ngwala letšatšikgwedi le sehlogo: Ba leloko laka ...(**Leina**)
- 3 Botša barutwana go ngwala ka go ngwala ka bothakga sengwalwa sa bona sa mafelelo,sa go hloka diphošo.
- 4 Ge e le gore barutwana bana le nako, ba ka thala seswantšho ka pela.
- 5 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o thuše barutwana bao ba šitwago.

BARUTWANA BA TŠWELETŠA SEO BA SE NGWADILEGO

- 1 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, botša barutwana go bea dipene le diphesele tša bona.
- 2 Botša barutwana go Sokologa ba Bolele gomme ba balele wa mphato seo ba se ngwadilego.
- 3 Ge barutwana ba feditše go dira se, bitša morutwana o tee goba ba ba bedi go balela phaphoši seo ba se ngwadilego.
- 4 Laetša dingwalwa tša barutwana tekano ya go lebana le mahlo a bona go ba dumelela gore ba kgone go bale mošomo ya bona le ya ba mphato ba bangwe ba ka phaphošing.

Lungi, ngwanešo

Ngwanešo ke Lungi.

O nale mengwaga ye 13 ebile ke yo
mobotse motelele.

O kgona go kitima le go opela.

O rata go bina le go penta.

ka nako yenngwe re ngangišana ka go
hlatswa dibjana.

Eupša, ke a mo rata ka gore o a

segiša ebile o bohlale

ka kakaretšo, kenagana gore ngwanešo
o a kgahlisa.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go fetoša ditlhaka

KE A DIRA...

- 1 Hlalosa gore lehono, re tla itlwaetša go lebelela diphapanonyana mo mantšung. Se se ka re thuša go ba babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **khuta, khupa**
- 3 Šupetša barutwana go hwetša phaphano, bjalo ka: **khuta, khupa**
- 4 Hlalosa phapano, bjalo ka: /t/ le /p/ medumo e a fapana, eupša se sengwe le se sengwe mo lentšung ga se sa fetošwa!

RE A DIRA...

KAROLO YA 1

- 1 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **khupa, šupa**
- 2 Botšiša barutwana: Naa mantšu a a mabedi a fapana ka eng?
- 3 Bitša gore a tle a thalele phapano magareng ga mantšu a mabedi, bjalo ka: **khupa, šupa**
- 4 Hlalosa phapano magareng ga mantšu a mabedi..

KAROLO YA 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu mo letlapeng: **khupa**
- 2 Botšiša barutwana: **Naa ke modumo ofe o tee wo re ka o fetošago mo lentšung le go bopa lentšu le lengwe le leswa?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana mo letlapeng, bjalo ka: **šupa, thupa, ntšhupa, khuta**

O A DIRA...

- 1 Ngwala lentšu le mo letlapeng: **diila**
- 2 Laela barutwana go bopa mantšu a mangwe a mantši go ya ka mo ba ka kgonago ka gona, ba fetoša modumo o tee mo lentšung.
- 3 Mafelelong biletša barutwana kamoka letlapeng gore ba ngwale le lengwe la mantšu a bona.
- 4 Lebelediša mantšu kamoka ga ona, gomme o hlalose gore ke modumo ofe wo o fetošitšwego.
ila, dila, mmila, hwibila

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi**MAANO A GO BALA: GO DIRA DIKGOKAGANO**

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Letlakala la ka pele	Ke gopola gore la mafelelo re bala kanegelo ye, re ile ra hlama dikgokaganyo ka Ntsako. Re be naganne ka mokgwa wo a ka bego a ikwa ka gona. Lehono, re tla nagana ka kanegelo go tšwa ponelong ya Fanisa .
<p>Maikutlo a Ntsako e be e le a go tenega. Moratho wa gagwe, Fanisa, o be a sa tšwa go thoma sekolo Mphatong wa 1, gomme o be a sa kgone go tlogela Ntsako. Fanisa o be a šala Ntsako morago mo gongwe le mo gongwe.</p> <p>Fanisa o be a tšhogile. O be a lebega a fapana le mang le mang. O be a tshwenyegile gore ga go yo a nyakago go ba mogwera wa gagwe.</p> <p>Ka letšatši la mathomo la sekolo, Ntsako o ile a fihla ka pela gore a dumediše bagwera ba gagwe. Fanisa o be a emetše ka morago ga gagwe, a swere roko ya gagwe.</p> <p>'Ntlogele!' gwa nagana Ntsako.</p> <p>Eupša e be e le mesong ya letšatši la mathomo la sekolo, ka fao a tšea sephetho sa go tlogela Fanisa, lehono fela.</p>	<p>Ge nkabe ke le anisa, ke nagana gore ke be ke tla tšhoga ka letšatši la mathomo la sekolo. Gantši go thoma selo se seswa go a tšhoša. Eupša ke nagana gore go tšhoša le go feta ge o tshwenyegile ka go fapana le batho ba bangwe.</p> <p>Ge nkabe ke le Fanisa, ke nagana gore ke be ke tla rata go ba kgauswi le mogolle. Nka ikwa ke gore o tla ntšhireletša ge ke kwa ke sa lokologa.</p>
<p>Ka letšatši la bobedi la sekolo, ge Ntsako a leka go bolela le bagwera ba gagwe, Fanisa o be a dutše kgauswi ga gagwe, a swere roko ya gagwe.</p> <p>'Ke ka lebaka la eng a phela a go šetše morago?' mogwera wa gagwe Mokgadi a botšiša, a sega.</p> <p>Bagwera ba Ntsako ka moka ba khwekhweila.</p> <p>Go khwekhweila ga bona go ile gwa dira gore Fanisa a tshwenyegile gore ga go yo a ka nyakago go ba mogwera wa gagwe. O be a lebega a fapana le bona kudu.</p>	Fanisa o o tšhošwa ke gore bana ba bangwe ba ka se rate go dira segwera le yena. Ke nagana gore o tla ikwa a lokologile ge a tšea nako le mogolle go na le go leka go dira bagwera.

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ka letšatši la boraro la sekolo, kgobokanong ya mesong, Fanisa o ile a ema ka morago ga Ntsako, a swere roko ya gagwe.</p> <p>'Ntsako!' gwa bitša morutiši, a lebega a befetšwe, 'ga se wa swanela go tliša ngwaneno mothalong wa Mphato wa 3!'</p> <p>Bagwera ba Ntsako ba ile ba khwekhweila.</p> <p>Go khwekhweila ga bona e bile netefatšo go Fanisa gore ga go yo a ka tsogago a ratile go ba mogwera wa gagwe. O be a lebega a fapana le bona kudu.</p>	
<p>Ntsako o ile a dula ka phaphošing, sefehlogo sa gagwe se kwa go fiša.</p> <p>'Se se swanetše go kgaotša bjale!' a nagana. O be a befelwa kudu ge a dutše a nagana ka Fanisa. 'O senya bophelo bja ka!' a nagana.</p>	
<p>Ge Fanisa a kitimela Ntsako ka nako ya go khutša, Ntsako o ile a inama a mo sebela ka tsebeng, 'Sepela! O ntshenyetša bophelo bja ka! Efo itiriša eka ga o ntsebe ge re le mo sekolong.'</p> <p>Fanisa o ile a tšea mantšu a mogolwagwe bjalo ka netefatšo ya mafelelo gore a ka se tsoge a bile le bagwera. 'Ešita le mogolle wa ka ga a nyake go ba mogwera wa ka!' o ile a nagana mahlo a gagwe sekile dikeledi.</p>	<p>Ke nagana gore Fanisa o ikwa fela a lokologile sekolong ge a na le Ntsako. Ge nkabe ke le Fanisa, ke be ke tla kwa bodutu ge mogolle a ka bolela se go nna!</p>
<p>Ka letšatši la bone la sekolo, Ntsako o ile a dula le bagwera ba gagwe ka nako ya go khutša. Fanisa o be a sa bonale felo. Ntsako o ile a goga moya. 'E šomile!' a nagana.</p>	
<p>Ke moka, Ntsako o ile a bula mokotlana wa gagwe wa letena gomme hwetša malekere le molaetša go tšwa go mmagwe.</p> <p>(Go basetsana ba ka ba bakaone ba babedi! Abelanang hle! Ka lerato, Mma wa lena.)</p> <p>Ntsako o ile a kitima go yo fa Fanisa seripa sa malekere.</p>	
<p>Ntsako o ile a kitima go dikologa lepatlelo la go bapala. Fanisa o be a sa bonale felo.</p> <p>Ntsako o ile a kitima go dikologa lepatlelo la go kitima. Fanisa o be a sa bonale felo.</p> <p>'A ka be a le kae?' gwa akanya Ntsako.</p> <p>A kitima go bapa le phasetše, a goelela Fanisa. Mafelelong a ema pele ga phaphoši ya Mphato wa 1, o be a kwele mongwe a lla.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ntsako o ile a lebelela ka phaphošing. O ile a bona ngwanabo a dutše a le nnoši kua morago.</p> <p>‘O dira eng mo?’ gwa botšiša Ntsako ka bonolo.</p> <p>Fanisa a lebelela godimo. ‘Nka se tsoge ke bile le bagwera,’ a lla, ‘Ke lebega ke fapane kudu!’</p> <p>Ntsako o ile a nagana ka dilo tšohle tša go loke tše o ilego a di bolela. Mala a gagwe a ile a biloga.</p> <p>‘Ga go yo a tshwenyegago ka seo!’ a realo, ‘bagwera ba ka ba be ba khwekhweila ka gore o monnyane go rena ka moka – e sego ka baka la mokgwa wo o lebegago ka gona!’</p>	<p>Ge nkabe ke le Fanisa ke dutše ke le nnoši ka phaphošing ka nako ya go khutša, ke nagana gore ke be ke tla jewa ke bodutu. Go ka dirge gore ke be le maikutlo a gore ga gona yo a kgathalago ka nna.</p>
<p>Ntsako o ile a emelela a mo fa seatla sa gagwe. ‘Etle, ke tla go bontšha,’ a realo.</p> <p>Fanisa le Ntsako ba ile ba sepelela ka ntle, go leba bagwera ba Ntsako.</p> <p>‘Mokgadi – hle o ka nyaka Matuma wa tla le yena mo?’ Ntsako a kgopela mogwera wa gagwe.</p>	<p>Ge nkabe ke le Fanisa, ke nagana gore se se be se tla ntira gore ke kwe bokaone. Ke be ke tla gopola gore mogolle o tloga a nthata e bile a tshwenyega ka nna.</p>
<p>Ka morago ga metsotsonyana, Mokgadi o ile a boa le moratho wa gagwe. Fanisa o ile mo elelwa ka pela go tšwa mphatong wa gagwe. Fanisa o ile a bea sefahlogo sa gagwe ka diatleng.</p> <p>‘Matuma – yo ke ngwanešo Fanisa,’ Ntsako a realo, ‘o bohlale kudu, o lokile e bile o a segiša, ke nagana gore le ka ba bagwera.’</p>	<p>Fanisa o be a tshwenyega ka batho ba go nagana dilo tša go se loke ka yena.</p> <p>Ge nkabe ke le Fanisa, ke nagana gore ke be ke tla ikwa ke kgethegile ge ke e kwa mogolle a bolela dilo tše dintši tše di botse ka nna.</p>
<p>Matuma o be a myemyela. O ile a ntšha seatla sa gagwe. ‘Etle re ye go bapala tekung, a realo.</p> <p>‘Mohlomongwe ke tla ba le bagwera le ge go le bjalo,’ gwa nagana Fanisa, ge ba kitimela go bapala mmogo.</p>	<p>Fanisa o be a tshwenyegile ka go dira segwera seo a se ka a se leka. Ke tshepa gore se se tla dira gore Fanisa a lemoge gore a ka kgona go dira segwera – go nyakega fela gore a leka ka ge go leka e se makgona makgona e le maboeletša!</p>
<p>Letlakala la ka pele</p>	<p>Ke gopola gore la mafelelo re bala kanegelo ye, re ile ra hlama dikgokaganyo ka Ntsako. Re be naganne ka mokgwa wo a ka bego a ikwa ka gona. Lehono, re tla nagana ka kanegelo go tšwa ponegong ya Fanisa.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa mafelelong Fanisa o ile a gwerana le mang?	O ile a gwerana le Matuma.
Naa o nagana gore e be o ka kwa bjang ge mogolwago a be a ka go botša gore o mo senyetša bophelo?	<i>Ke nagana gore ke ba ke tla kwa...</i>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Naa ke la lebaka la eng go be go le boima gore Fanisa a dire bagwera?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a nagana gore ga go yo a nyakago go ba mogwera wa gagwe. • O be a tšhaba go leka go dira bagwera ka lebaka la gore o be a fapana le bana ba bangwe. • Ke ka lebaka la gore e be le yo moswa mo sekolong e bile a sa kgone go ba le bagwera ba baswa. • Ke ka lebaka la gore o be a phela a šetše mogolwage morago. Se se be se mo palediša go ba le bagwera ba e lego ba gagwe.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a go ba noši
 - b go ngaparela
 - c go ikemela

Mantšu	Ditiro
Ge letšatši le hlaba	<i>Šupa letšatši</i>
Rena bana re hlapa mahlo	<i>Hlapa mahlo</i>
Re apara diaparo	<i>Apara</i>
Re gwanta re leba sekolong	<i>Gwanta ka mošito</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
 - a Mo kanegelong...
 - b Ke nagana gore Ntsako o ...ka gobane...
 - c Ke nagana gore kanegelo e laetša tabakgolo ya ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. E tswaka le tše dingwe tša dihlogo.

kh	ii	u
t	a	p
m	o	r
d	l	š

TŠHUPETŠO

- 1 Gopotša barutwana ka medumo ya beke: /**kh**/ le /**ii**/
- 2 Sekaseka medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa tša ka godimo ka moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**kh**/ - /**u**/ - /**t**/ - /**t**/ = **khuta**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – ga go hlokogale gore ba šomiše /**kh**/ **goba** /**ii**/
- 6 Bontšha barutwana gore lentšu le lengwe le bopiwa bjang, bjalo ka: /**p**/ - /**u**/ - /**l**/ - /**a**/ = **pula**

BARUTWANA BA A DIRA

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **kh, ii**
- 2 Laela barutwana gore ba thomiše go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya ka mo ba kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go phošolla mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore ba bope bjang mantšu (le a mangwe): **khuta, khupa, mokhukhu, khuru, diila, tiiša, pula, roma, dula, loma, moma**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / GO DIRA DIKGOKAGANO

KAKARETŠO YA GO BOLELA YA KANEGELO

- 1 Hlalošetsa barutwana gore ba tla bolela ka selo se sengwe seo ba se ratilego ka kanegelo: Go play Fanisa!
- 2 Ba tla bolela gape ka selo se sengwe seo ba **dira dikgomagano** le kanegelo.
- 3 Šomiša tshupetso go laetsa barutwana gore o fa bjang lefoko goba a mabedi ka kakaretšo ya seo ba se ratilego le selo seo ba hlama kgokagano mo kanegelong, bjalo ka: **Ke ratile gore** mafelelong, Ntsako o thušitše Fanisa go thoma segwera le Bombisani. Ka tsela ye, bat la kgona go dula ba thabile bobedi ba bona kua sekolong. **Ge** Fanisa a tshwenyegile ka ge go sena yo a mo nyakago ka gobane a lebega a sa swane le ba bangwe, **se se nkgopotsa ge** sesi a thothetše kua nageng ya Amerika. O be a tshwenyegile gore gore o tla sokola go ba le bagwera ka gobane e be e le yena fela yo a tšwago Afrika kua a šomago gona.
- 4 Swarela diswantšho tša puku e kgolo godimo. Laela barutwana go lebelela diswantšho le go nagana ka se se diragetšego
- 5 Leala barutwana go nagana ka **seo ba se ratago** le seo ba **dirago di kgokagano** ka sona mo kanegelong.
- 6 Kgopela ba 2 -3 go **abelana** dikgopolo tša bona le phaphosi ka bophara. **Thuša** barutwana go hlama mafoko a go felelela
- 7 Hlalosa o be o phošolle diphošo tša barutwana tša go tšwelela kgafetšakgafetša.
- 8 Leala barutwana go **sokologe ba bolele** gomme ba abelane dikakaretšo **tša bona** le wa mphato. (*Ga ba swanela go kopisa dikakanyo tša morutiši! E swanetše go ba dikakanyo tša bona.*)

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlwa karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšhepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

9

TABAKGOLO:

Kakanyo

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tša go tuma tša mošomo wa boati, dihlangwa tša go fapana (bjalo ka lebone la mohlagase, peteri).
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: go Mešongwana ya go thuša barutwana go šomiša dikakanyo!
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 Beakanya ka leswa dihlopha tša go bala ka go hlahlwa ge e le gore go a hlokogala.
- 9 Beakanaya mešongwana ya gago ya kelo e sego ya semmušo le ya kelo ya semmušo tša beke.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 17, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 18, A re baleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 19, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Šomiša kakanyo go thala seswantšho sebopiwa sa maihlamelolo.

Mošupologo

Ditiro tša bomolomo

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Jack le kala ya monawa sa puku e kgolo ya dikanegelo: Jack le kala ya monawa
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Kakanyo
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopa dikakanyo tša go swana o di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa kakanyo ke eng?
 - b Naa re šomiša dikakanyo go dira eng?
 - c Ke mang yo a nago le dikakanyo?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlaloša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a kakanyo
 - b ke nnete
 - c go itia okare

Mantšu	Ditiro
Serurubele dumela	<i>Hwidinya matsogo ka mathokong ohle ka mokgwa wa go dumediša</i>
O kgelekgetha o tšwa kae?	
O kgabile ka mebalabala	
O fofa o lebile kae?	

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona o ngwale letšatšikgwedi.
- 2 Sa go latela botša barutwana go ngwala dinomoro tše 1–5 kgauswi le mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Ngwala lefoko le le latelago mo letlapeng kgauswi le nomoro 1: O lebeletše palamonwana ya gagwe.
- 4 Sa go latela, ngwala masala a a latelago (subject morphemes) kgauswi le dinomoro tše 2–5:
 - a Ke
 - b Ba
 - c Re
 - d O
- 5 Botša barutwana go ngwalolla mafoko ba thoma ka lentšu leo le filwego.
- 6 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, o bitša medumo ebile o hlalosa ka tshepetšo ya go ngwala ya mothikitho ge o le gare o dira seo.
- 7 Ke moka, kgopela barutwana go go šupetša paterone yeo ba e bonago, bjalo ka: mo mantšu a fetogago.
- 8 Thalela dipaterone, bjalo ka:
 - a O lebeletše palamonwana ya gagwe.
 - b Ke lebeletše palamonwana ya gagwe.
 - c Ba lebeletše palamonwana ya bona.
 - d Re lebeletše palamonwana ya rena.
 - e O lebeletše palamonwana ya gagwe.
- 9 Laela barutwana go ntšha dikryone ba swaye mošomo wa bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo**MAANO TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA**

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Jack and the Beanstalk
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le dikakanywa

SEHLOGO: Ngwala kanegelo ya segalo sa lefelo la go ihlamela. Šomiša kakanyo!

SEHLOGO: Ngwala temana ya mafoko a 8 go tšea karolo mo pukung ya phaphoši ya go bitswa: Re šomiša dikakanyo!

MAANO A PEAKANYO: Dira mmapahlogo

HLAGIŠA SEHLOGO SA GO NGWALA

- 1 Bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 2 Bolela, gomme o hlalose tše dingwe tša dikakanyotsa kanegelo, bjalo ka:
Ke tla ngwala ka morwedi wa kgoši leina la gagwe ke Lintle o dula kgole mo nageng yeo bitšwago Beautiful. Kua Beautiful, o mongwe le o mongwe ke o monnyane o lekana le tšhošwane.

GO DIRA TŠHUPETŠO YA MAANO A PEAKANYO (KE A DIRA)

- 1 Thala freimi ya mmapahlogo ka lehlakoreng le lengwe la letlapa.
- 2 Bontšha barutwana gore mmapahlogo o dirwa bjang ka go araba dipotšišo.
- 3 Feleletša mmapahlogo ka lehlakoreng le lengwe la letlapa.

Peakanyo ya mmapahlogo			Mmapahlogo		
Ke mang moaneg-wathwadi mo kanegelong?	Ke mang molotsana mo kanegelong?	Naa go na le baanegwa ba bangwe?	Lintle – morwedi o monnyane wa kgoši	Lomusa –mogatša-malome wa pelo e mpe	Nomsa – mogatša-malome wa go loka
	Kanegelo ya ka	Naa bothata ke eng mo kanegelong?		Kanegelo ya ka	Lomusa o tswaleletse morwedi wa kgoši ka kamoreng ya gagwe. O utswa dijo tša gage ka moka.
Naa segalo sa kanegelo se se fe?	Naa gona le dintlha tše dingwe tša bohlokwa ?	Naa bothata ba mo kanegelong bo rarollotšwe bjang?	Segalo ke naga ya kgole ye e bitšwago Beautiful. Kua Beautiful, o mongwe le o mongwe ke o monnyane.	Lintle o lokile kudu. Lomusa ga a nyake Lintle gore a tsoge a bile mmakgoši ka gobane o nyaka go ba mmakgoši.	Nomsa o thibela mogatša-malome wa pelo e mpe gore a se hlwe a le gat aka ntlong.

BARUTWANA BA ŠOMIŠA MAANO A PEAKANYO (O A DIRA)

- 1 Botša barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba nagane ka segalo sa kanegelo tša bona. Botša barutwana gore ba nagane ka moanegwathwadi wa bona, le bothata bo moanegwa a tla go ba le sona mo kanegelo.
- 2 Sa go latela, botša barutwana go **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato, ba abelane dikanegelo tša bona.
- 3 Bontšha barutwana freimi ya mmapahlogo mo letlapeng, gomme o ba botse gore ba šomiše freimi ye go beakanya seo ba tlogo go se ngwala, bjalo ka tsela yeo o ba bontšhitšego ka gona.
- 4 Efa barutwana dipuku tša bona tša go ngwala.
- 5 Botša barutwana gore ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona – ga ba swanela go **kopisa** peakanyo ya morutiši.
- 6 Ge barutwana ba le gare ba šoma, sepela ka phaphošing o sware dikhonferense tše dinnyane.

Mmapahlogo

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **ee**
- 2 Bitša lentšu: **beela**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /b/-/ee/-l/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /b/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /ee/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /l/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **beela**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /b/-/ee/-l/-/a/ = **beela**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /bee/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /la/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /bee/-/la/ = **beela**

RE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **ph**
- 2 Bitša lentšu: **phoka**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /ph/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /o/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung? /k/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /a/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /ph/-/o/-/k/-/a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **phoka**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /ph/-/o/-/k/-/a/ = **phoka**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /pho/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /ka/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /pho/-/ka/ = **phoka**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu a ee, ph.**

- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a bela
 - b leeba
 - c meetse
 - d phoka
 - e phula
 - f phumula
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

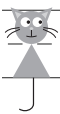
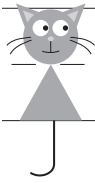
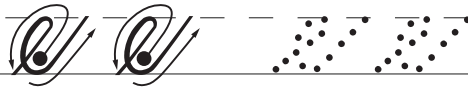
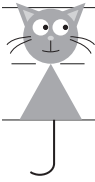

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **ee, ph**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maleterere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

beela

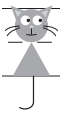
leeba

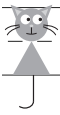
meetse

phoka

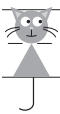
phula

phumula

Leeba le beela lee.

Phepheng e phala ke lephene.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele**MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO HLAMA PONOKAKANYO**

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Kgalekgale go be go na le mošimane a bitšwa Jack. Jack o be a dula a nnoši le mmagwe.</p> <p>Tatagwe o hlokafešše ge Jack e sa le lese. Ge tatagwe a be a sa phela, lekgema la pelo e kgopo le ile la utswa harepa ya gagwe ya mohlolo le kgogo ya mohlolo ye e bego bea mae a gauta.</p> <p>Ge fela re be re ka hwetša kgogo ya rena ya mohlolo, re be re tla ba le tšhelete ya go reka dijo! Iša kgomo ya rena mmarakeng, Jack!</p>	--
<p>Jack le mmagwe ba be ba topa tša fase. Ba be ba se na dijo le tšhelete. Mmago Jack o ile a tšea sephetho sa gore ba rekiše kgomo ya bona e tee fela.</p>	Ke kgona go hlama ponokakanyo ka mokgwa wo mmagwe Jack a tshwenyigilego ka gona ka lebaka la go hloka dijo.
<p>Ka letššaši le le latelago mo mesong Jack o ile a ya mmarakeng go rekiša kgomo ya bona.</p>	--
<p>Jack o ile a hlakana le raleselaga mo tseleng. 'Ke tla gwebiša kgomo ye ka dinawa tše hlano tša go makatša, tša mohlolo' gwa realo raleselaga. Jack o be a nyaka dinawa tšeo tša mohlolo! O ile a nea raleselaga kgomo gomme a tšea dinawa.</p>	Ke kgona go hlama ponokakanyo ya mola Jack le raleselaga ba gwebišana. Jack o nea raseselaga kgomo. Raleselaga o bea dinawa tše nnyane ka letsohong la Jack.
<p>Ge Jack a fihla gae, o be a thakgetše kudu go bontšha mmagwe dinawa tša mohlolo. Eupša mmagwe o be a se a kgahlega.</p> <p>'O be o swantše go tla le tšhelete! O tšile le dinawa tša go se re selo. Ba go hlalefeditšel' gwa realo mmagwe, a befetšwe.</p> <p>O ile a lahlela dinawa tšela ka ntle ka lehlabaphefo.</p>	Ke kgona go hlama ponokakanyo ge mmagwe Jack a lebelelega a befetšwe. Ke kgona go hlama ponokakanyo sa ge a nagana ka ga tšhelete yeo Jack a bego a swanetše go e boa le yona.

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Jack, wena lešilo la mošimane! Eupša ke dinawa tša mohlolo!</p> <p>Bošegong bjoo go be go se na tšhelete goba dijo tša matena. Jack le mmagwe ba ile ba gapeletšega go robala ka tlala.</p> <p>‘O ka re nkabe ke rekišitše kgomo yela ka tšhelete’ a nagana, a ipona botlaela.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack le mmagwe ba ya go robala ka tlala. Go swanetše gwa be go le boima go swara boroko ge o se wa ja.</p>
<p>Mesong e latelago Jack a lebelela ka ntle ga lehlabaphefo. Go be go na le lehlaka la nawa le letelele! Jack o ile a tšea sephetho sa go namela lehlaka le la nawa le legolo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack a namela a eya ntlhoraneng.</p>
<p>Ge Jack a le malekelekeng a bona harepa ya mohlolo le kgogo ya go bea mae a gauta. ‘E swanetše go ba e le dilo tša tate tše!’ Jack a nagana a thakgetše.</p> <p>‘Yo e swanetše go be e le lekgema la go utswetša tate!’ gwa nagana Jack. O ile a leta go fihlela lekgema le swara ke boroko. Ka setu, o ile a nanabela a tšea dilo tša tatagwe.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack a emetše gore lekgema le potume gore a kgone go tšea dilo tša tatagwe.</p>
<p>Ge Jack a khukhuna a boela lehlakeng, a betha kgole e nngwe ya harepa ka phošo. E ile ya dira modumo o mogolo! Bjale kgogo le yona ya lla.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack a swere harepa le kgogo. O leka go khukhuna ka hlokomelo. O a nanabela gore a seke a tsoša lekgema le lebe.</p>
<p>Lekgema le ile la tsoga. ‘Lehotšwana tena!’ gwa goelela lekgema. Lekgema le la go se loke la napa la kitimiša Jack go theogela fase ga lehlaka la nawa.</p> <p>‘Buša harepa ya mohlolo le kgogo ya mohlolo!’ gwa goelela lekgema.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya lentswe la godimo la go tšhoša la lekgema. Ke kgona go hlama ponokakanyo sa Jack a kitima ka lebelo le le makatšago!</p>
<p>Mma thuša! Ka pela! O hweditše kgogo ya rena!</p>	<p>--</p>
<p>Jack a thetheoga lehlaka a lebile fase. Ge mafelelong a bona ntlo, o ile a bitša mmagwe: ‘Etle! Ka pela, ka pela! Ke swere kgogo ya rena le harepa ya rena!</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya ge mmagwe Jack a lebeletše kgogo le harepa, a thabile kudu gore Jack o bušitše dilo tša lapa tša bohlokwa!</p>
<p>Mmagwe o ile a phakiša a hwetša selepe. O ile a rema ka lebelo la go šiiša. Lehlaka le ile la wela fase pele lekgema le ka swara Jack. Lekgema le be le ka se sa ba humana bjale!</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya mmagwe Jack a rema ka lebelo ka mo a ka kgonago ka gona. Ke kgona go hlama ponokakanyo ge a lebelela lekgema ebile a leka go rema ka lebelo go feta ka mokgwa wo lekgema le bego le kgona go fologa.</p>
<p>Jack le mmagwe ba ile ba phela gabotse go ya go ile le harepa ya bona ya mohlolo le kgogo ya bona ya mohlolo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack le mmagwe ba kgoboketša mae a gauta gomme ba a bapatša go hwetša dijo.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa ke eng tše bego di utsweditšwe tatago Jack?	Harepa ya mohlolo le kgogo ya go bea mae a gauta.
Naa Jack o ile a humana eng ka ntlong ya lekgema?	O humane harepa le kgogo ya go bea mae a gauta tše bego e le tša tatagwe.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge Jack a ile a tšea harepa le kgogo ya go bea mae a gauta?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore e be e le tša tatagwe. Ke ka lebaka la gore Jack le mmagwe ba be nyaka tšhelete. Jack o be a nyaka go tšea dithoto tša tatagwe gore yena le mmagwe ba kgone go reka dijo. Jack o be a nyaka gore mmagwe a bone gore e be e se mogopolo o mobe go rekiša kgomo ka dinawa.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a Kotana ya diponkisi
 - b lekgema
 - c kgahlegile

Mantšu	Ditiro
Serurubele dumela	<i>Hwidinya matsogo ka mathokong ohle ka mokgwa wa go dumediša</i>
O kgelekgetha o tšwa kae?	
O kgabile ka mebalabala	
O fofa o lebile kae?	

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ng**
- 2 Bitša lentšu: **ngapa**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /ng/-/a/-/p/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /ng/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /a/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /p/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **ngapa**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /ng/-/a/-/p/-/a/ = **ngapa**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /nga/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /nga/-/pa/ = **ngapa**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: ny**
- 2 Bitša lentšu: **nyala**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /ny/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /a/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung? /l/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /a/
- 7 Kgotšha barutwana go aroganya go ba o ikemetšego o nnoši: /ny/-/a/-/l/-/a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **nyala**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo mo lentšung mmogo le wena: /ny/-/a/-/l/-/a/ = **nyala**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /nya/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /la/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /nya/-/la/ = **nyala**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu** a **ng, ny**.
- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaldi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a ngapa

- b ngaka
- c nganga
- d nyaka
- e nyala
- f lenyalo

- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

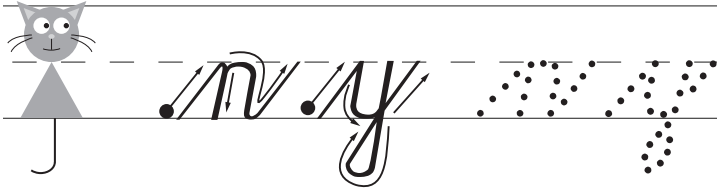

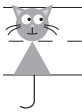
Mongwalo:

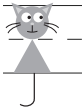
Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko ka mothikitho

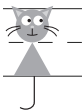
- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **ng, ny**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maletere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

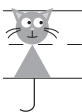

 ngapa

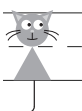
 ngaka

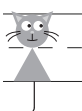
 nganga

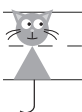
 nyaka

 nyala

 lenyalo

 Ngaka e ngaya ljang.

 Monyadi o nyaka monyanya

 o mogolo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsostso e 30

Kakanywa

SEHLOGO: Ngwala kanegelo yeo e bapalelwago lefelong le o ihlametšego lona. Šomiša kakanyo!

MOŠOMO: Ngwala kanegelo ya go ba le mafoko a 8 go ba karolo ya puku ye e bitšwago: Re šomiša dikakanyo tša rena!

FOREIMI YA GO NGWALA:

- 1 Kgale kgale go be... (*re botse ka segalo le ba baanegwathwadi*)
- 2 Letsatsi le lengwe... (*hlalosa bothata*)
- 3 Eupša ke moka o... (*hlalosa gore bothata go rarollotšwe bjang*)
- 4 Mafelelong... (*naa ke thuto se re ithutilego sona ka kanegelo?*)

GO ITOKIŠETŠA: Pele thuto ya go ngwala e thoma, ngwala peakanyo yeo o e dirilego ka Mošupologo mo letlapeng.

GO ŠUPETŠA TSHEPETŠO YA KAKANYWA (KE A DIRA)

- 1 Gopotša barutwana ka peakanyo yeo o idirilego ka Mošupologo.
- 2 Bala peakanyo ya gago yeo e ngwadilwego mo letlapeng.
- 3 Sa go latela, bala foreimi ya go ngwala le barutwana.
- 4 Dira tšhupetšo gore o tla feleletša bjang freimi ya go ngwala o šomiša peakanyo ya gago, ka tsela e:

Kgale kgale go be gona le morwedi wa kgoši a bitšwago Lintle. Lintle o be a dula nageng ya Beautiful, e be e le kgole kgole. Mo nageng ye, o mongwe le o mongwe e be e le o monnyane bjalo ka tšhoswane! Lintle o be a dula le bomogatsamaloagwe ba ba nnyane e le go Lomusa le Nomsa. Nomsa o be a lokile, go swana le Lintle. Lomusa o be a na le pelo e mpe. **Ka letšatši le lengwe** Nomsa o be a swanetše toropong ya kgojana go ya go šoma gona. Lintle a swanela ke go šala gae le Lomusa. Lomusa o ile a mo notlelela ka kamoreng, a se mo fe dijo le ga tee! O be a nagana gore o tla hlokofala. **Eupša ke moka**, Nomsa a boa ka pela mo a bego a ile gona. O ile a lemoga gore se Lomusa a se dirilego, a mmotša gore a ba tšwele ka motse go fhlela a se hlwe a boa. **Mafelelong**, Lomusa gore a se sware batho ba bangwe makgwakgwa. Lintle le Nomsa ba ile ba phela ba nnoši, ka go iketla le ka lethabo go iša ka go sa feleng!

BARUTWANA BA FELELETŠA TŠHEPETŠO YA KAKANYWA (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša bona.
- 2 Laela barutwana go ngwala letšatšikgwedi le sehlogo: **Kanegelo ya ka: Kakanywa**
- 3 Botša barutwana go hwetša peakanyo ya bona ya Mošupologo gomme ba nagane ka dikakanyo.
- 4 Botša barutwana gore ba feleletše freimi ya go ngwala ba šomiša di peakanyo tša bona.
- 5 Botša barutwana gore ba ka tlaleletša ka mafoko goba dintlha ge e le gore nako e sa le gona.
- 6 Gopotša barutwana ka maano ao ba ka a šomišago go ba thuša.
- 7 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o thuše barutwana bao ba šitwago.

Kanegelo ya ka: Rapunzel

Ke nako ye ngwe go be go nabe kgošigatšana
yenyane yeo e bego e bitšwa rapunzel ka gore
ga tora setogweng.

Ka letšatši le lengwe molosšana wa pelampe
o mo notleletša ka gare ga tora. O be a
nyaka go bea rapunzel fao gore a kyone
go mo diha gore ikwe a le maswa.

Kgošana e ile ya tla go phološa rapunzel
ka gare ga tora.

Mafelong ba ile ba dula mmogo go ya go
ile.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go fetoša ditlhaka

KE A DIRA...

- 1 Hlalosa gore lehono, re tla itlwaetša go lebelela diphapanonyana mo mantšung. Se se ka re thuša go ba babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **ngapa, ngaka**
- 3 Šupetša barutwana go hwetša phaphano, bjalo ka: **ngapa, ngaka**
- 4 Hlalosa phapano, bjalo ka /p/ le /k/ medumo e a fapana, eupša se sengwe le se sengwe mo lentšung ga se sa fetošwa!

RE A DIRA...

KAROLO YA 1

- 1 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **phoka, kgoka**
- 2 Botšiša barutwana: Naa mantšu a a mabedi a fapana ka eng?
- 3 Bitša gore a tle a thalele phapano magareng ga mantšu a mabedi, bjalo ka: **phoka, kgoka**
- 4 Hlalosa phapano magareng ga mantšu a mabedi.

KAROLO YA 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu mo letlapeng: **ngaka**
- 2 Botšiša barutwana: **Naa ke modumo ofe o tee wo re ka o fetošago mo lentšung le go bopa lentšu le lengwe le leswa?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana mo letlapeng, bjalo ka: **kuka, hlaka, kgaka, thaka, nyaka, tlhaka, mphaka, ngapa**

O A DIRA...

- 1 Ngwala lentšu le mo letlapeng: **nyala**
- 2 Laela barutwana go bopa mantšu a mangwe a mantši go ya ka mo ba ka kgonago ka gona, ba fetoša modumo o tee mo lentšung.
- 3 Mafelelong biletša barutwana kamoka letlapeng gore ba ngwale le lengwe la mantšu a bona.
- 4 Lebelediša mantšu kamoka ga ona, gomme o hlalose gore ke modumo ofe wo o fetošitšwego.
bala, lala, mala, kala, fala, šala, lwala, tlala, kgala, mmala, bjala, tswala, thwala, ngwala, mphala, ntswala

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO HLAMA PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Kgalekgale go be go na le mošimane a bitšwa Jack. Jack o be a dula a nnoši le mmagwe.</p> <p>Tatagwe o hlokafetše ge Jack e sa le lesea. Ge tatagwe a be a sa phela, lekgema la pelo e kgopo le ile la utswa harepa ya gagwe ya mohlolo le kgogo ya mohlolo ye e bego bea mae a gauta.</p> <p>Ge fela re be re ka hwetša kgogo ya rena ya mohlolo, re be re tla ba le tšhelete ya go reka dijo! Iša kgomo ya rena mmarakeng, Jack!</p>	--
<p>Jack le mmagwe ba be ba topa tša fase. Ba be ba se na dijo le tšhelete. Mmago Jack o ile a tšea sephetho sa gore ba rekiše kgomo ya bona e tee fela.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya ge Jack le mmagwe ba kganyoga gore nkabe ba ka boela ke dilo tša bona tše bohlokwa.</p>
<p>Ka letšaši le le latelago mo mesong Jack o ile a ya mmarakeng go rekiša kgomo ya bona.</p>	--
<p>Jack o ile a hlakana le raleselaga mo tseleng. 'Ke tla gwebiša kgomo ye ka dinawa tše hlano tša go makatša, tša mohlolo' gwa realo raleselaga. Jack o be a nyaka dinawa tšeo tša mohlolo! O ile a nea raleselaga kgomo gomme a tšea dinawa.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya lethabo la Jack ge a ekwa gore go na le dinawa tša mohlolo!</p>
<p>Ge Jack a fihla gae, o be a thakgetše kudu go bontšha mmagwe dinawa tša mohlolo. Eupša mmagwe o be a se a kgahlega.</p> <p>'O be o swantše go tla le tšhelete! O tlile le dinawa tša go se re selo. Ba go hlalefeditše!' gwa realo mmagwe, a befetšwe.</p> <p>O ile a lahlela dinawa tšela ka ntle ka lehlabaphefo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack a lebelelega a maketše ge mmagwe a mo omanya e bile a lahlela dinawa kgole-kgole.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Jack, wena lešilo la mošimane! Eupša ke dinawa tša mohlolo!</p> <p>Bošegong bjoo go be go se na tšhelete goba dijo tša matena. Jack le mmagwe ba ile ba gapeletšega go robala ka tlala.</p> <p>'O ka re nkabe ke rekišitše kgomo yela ka tšhelete' a nagana, a ipona botlaela.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack a robetše mpeteng, a swere ke tlala.</p> <p>Ke kgona go hlama ponokakanyo sa gagwe a nagana se mmagwe a se boletšego: gore o tsieditšwe. Ke mmona a ikwa bošilo ka kgwebo ye a e dirilego.</p>
<p>Mesong e latelago Jack a lebelela ka ntle ga lehlabaphefo. Go be go na le lehlaka la nawa le letelele! Jack o ile a tšea sephetho sa go namela lehlaka le la nawa le legolo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo sa Jack a bonala a maketše. Ke kgona go hlama ponokakanyo a nagana: 'Mmalo! Ka mmakgonthe tše e be e le dinawa tša mohlolo!'</p>
<p>Ge Jack a le malekelekeng a bona harepa ya mohlolo le kgogo ya go bea mae a gauta. 'E swanetše go ba e le dilo tša tate tše!' Jack a nagana a thakgetše.</p> <p>'Yo e swanetše go be e le lekgema la go utswetša tate!' gwa nagana Jack. O ile a leta go fihlela lekgema le swara ke boroko. Ka setu, o ile a nanabela a tšea dilo tša tatagwe.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo sa lethabo la Jack ge a bona dilo tša tatagwe tša mohlolo. Ke kgona go hlama ponokakanyo ya ge a nagana: 'Hei! Dilo tše ke tša rena!' Ke kgona go hlama seswantšho sa ge a nagana gore mmagwe o be a tlile go thakgala ge a be a ka buša dilo tše! O be a ka se hlole a befetšwa ke kgwebišano ya gagwe ya botlaela!</p>
<p>Ge Jack a khukhuna a boela lehlakeng, a betha kgole e nngwe ya harepa ka phošo. E ile ya dira modumo o mogolo! Bjale kgogo le yona ya lla.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ka mokgwa wo lekgema le befetšwego ka gona ge le tsoga! Sefahlego sa lona se swanetše go ba se tšhoša!</p>
<p>Lekgema le ile la tsoga. 'Lehotšwana tena!' gwa goelela lekgema. Lekgema le la go se loke la napa la kitimiša Jack go theogela fase ga lehlaka la nawa.</p> <p>'Buša harepa ya mohlolo le kgogo ya mohlolo!' gwa goelela lekgema.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack a leka go theoga lehlakeng ka lebelo! Ke nagana gore o swanetše a be a theletše gantši.</p>
<p>Mma thuša! Ka pela! O hweditše kgogo ya rena!</p>	<p>--</p>
<p>Jack a thetheoga lehlaka a lebile fase. Ge mafelelong a bona ntlo, o ile a bitša mmagwe: 'Etle! Ka pela, ka pela! Ke swere kgogo ya rena le harepa ya rena!</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack a tšhogile gore lekgema le kgauswi le go mo swara. Ke kgona go hlama ponokakanyo sa ge a goelela kudu gore mmagwe a tle go mo thuša.</p>
<p>Mmagwe o ile a phakiša a hwetša selepe. O ile a rema ka lebelo la go šiiša. Lehlaka le ile la wela fase pele lekgema le ka swara Jack. Lekgema le be le ka se sa ba humana bjale!</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya mmagwe Jack a šoma ka maatla go rema lehlaka la dinawa! Ke kgona go hlama ponokakanyo sa kudumela e elela sefahlegong sa gagwe.</p>
<p>Jack le mmagwe ba ile ba phela gabotse go ya go ile le harepa ya bona ya mohlolo le kgogo ya bona ya mohlolo.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Jack a dutše le mmagwe, ba thabile. Ke kgona go hlama ponokakanyo a nagana gore o dirile kgetho e botse ge a rekišitša kgomo ka dinawa tšela.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Jack o rekišitše kgomo ka eng?	Jack o rekišitše kgomo ka dinawa tše 5.
Naa ke mang a rekilego kgomo go Jack?	Releselaga o rekile kgomo go Jack.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Jack a ile a thakagala ge a bona harepa ya mohlolo le kgogo ya mohlolo?	<ul style="list-style-type: none"> Jack o ile a thakgala ka lebaka la gore o humane dilo tša tatagwe tša mohlolo. Jack o ile a thakgala ka lebaka la gore o ile a nagana gore o tla di humana. Jack o ile a thakgala ka lebaka la gore mmagwe o be a nyaka ge dilo tše di boa. Jack o thakgetše ka lebaka la gore ge a ka buša dilo tše go mmagwe, a ka se sa befelwa. Jack o thakgetše ka lebaka la gore ge a ka buša dilo tše go mmagwe, a ka se sa nagana gore o dirile kgwebo ya hlamatsege. Jack o thakgetše ka lebaka la gore ge a ka buša dilo tše go mmagwe, ba ka se sa diila.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tše di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a maselamose
 - b harepa
 - c sebopiwa

Mantšu	Ditiro
Serurubele dumela	<i>Hwidinya matsogo ka mathokong ohle ka</i>
O kgelekgetha o tšwa kae?	<i>mokgwa wa go dumediša</i>
O kgabile ka mebalabala	
O fofa o lebile kae?	

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
 - a Mo kanegelong...
 - b Karolwana yeo ke e ratilego ya kanegelo ke geka gobane.....
 - c Ke nagana kanegelo ye e bontšha tabakgolo ya kakanyo ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo e akareditšwego mo kotareng ye.

a	b	l
ee	ng	ph
e	m	o
ny	mm	nn
i	d	u
aa	nw	ue
p	r	n
šw	kh	ii

TŠHUPETŠO

- 1 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 2 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.

BARUTWANA BA A DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona.
- 5 Kgotla barutwana gore ba go botše mantšu ao ba a bopilego gomme o a ngwale letlapeng.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / GO HLAMA PONOKAKANYO

SWANTSHIŠA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba matlakala ao a sego a ngwalwa, diphensele le dikryone.
- 2 Hlalosa gore lehono, re tla hlama ponokakanyo gore Jack le mmagwe ba phetše bjang ka lethabo go iša ka go sa feleng! Hlalosa gore barutwana ba tla hloka go šomiša dikakanyo go bopa selo se sengwe seo se se go gona ka gare ga sengwalwa.
- 3 Dira **tšhupetšo** gore o hlama bjang ponokakanyo gomme o swantšhiše Jack le mmagwe ba phela ka lethabo go ya goile, bjalo ka: Ke hlama ponokakanyo Jack le mmagwe ba dutše mo talofoleng, ka dijo tše dintši tša bose kudu. Ba bonagala ba thabile kudu ka gobane ba abelana dijo tša bona le bagwera ba bona ba bantši.
- 4 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa Jack, le mmagwe, le bagwera ba bantši ba dutše tafoleng e kgolo le bagwera ba bantši dijo e le maphaaphaa!
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore ba tla hlama ponokakanyo Jack le mmagwe ba phela ka lethabo go iša ka go sa feleng.
- 6 Kgopela barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba thekge ditho. Ba kgopele gore ba nagane ka Jack le mmagwe gore ba ka dirang ka marepa ya maselamola le kgogo ya maselamose.
- 7 Kgopela barutwana go bula mahlo a bona, gomme ba thale seo ba hlamile ponokakanyo ka sona.
- 8 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa ba bolele**, le go abelana seo ba se thadilego le wa mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlwa karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 3

KOTARA 1

Beke

10

TABAKGOLO:

Kakanyo

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: dipuku tša dinonwane, diswantšho tša dibopiwa tša maihlamelo
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: Stacey Fru
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 19, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 20, A re direng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 21, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa selo seo o akanyago go se dira nakong e tlogo!

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Stacey Fru a bolela le barutwana ba marema-tlou mo pukung e kgolo ya dikanegelo: Puku ya mathomo ya Stacey
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Kakanyo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Ask learners: *What have you learned about this theme so far?*
- 5 Botšiša barutwana: *Ke eng seo ba ithutilego sona ka tabakgolo go fihla ga bjale?*
- 6 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Hlopha dikakanyo tša go swana gomme o di ngwale felo go tee.
- 7 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa keng tša dilo tše o ka di akanyago?
 - b Naa re ka šomiša bjang dikakanyo tša rena?
 - c Ke ka lebaka la eng kakanyo e le bohlokwa?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a molotšana
 - b nonwane
 - c ga se nonwane

Mantšu	Ditiro
Serurubele dumela	<i>Hwidinya matsogo ka mathokong ohle ka</i>
O kgelekgetha o tšwa kae?	<i>mokgwa wa go dumediša</i>
O kgabile ka mebalabala	
O fofa o lebile kae?	

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana go bula dipuku tša bona o ngwale letšatšikgwedi le sehlogo se: **Mantšu a Botee go ya Bontšhing.**
- 2 Sa go latela botša barutwana go ngwala dinomoro tse 1–5 kgauswi le mothladi o mo khwibidu, ba tshela methaladi mo gare ga dinomoro.

- 3 Bitša mantšu a botee ka tsela ye e latelago. Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu a kgauswi le nomoro ye e nepagetšego.

Mantšu a Botee go ya Bontšhing

- a sefatanaga
 - b lenaka
 - c puku
 - d ngwana
 - e legotlo
- 4 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mantšu ka bontši mo mothalading wa go latela.
- 5 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, o bitša medumo ebile o hlalosa ka tshepetšo ya go ngwala ya mothikitho ge o le gare o dira seo.
- 6 Ke moka, kgopela barutwana go go šupetša paterone yeo ba e bonago, bjalo ka: mo mantšu a fetogago.

- 7 Thalela dipaterone, bjalo ka:

Mantšu a Botee ya Bontšhing

- a sefatanaga
difatanaga
 - b lenaka
manaka
 - c puku
dipuku
 - d ngwana
bana
 - e legotlo
magotlo
- 8 Botša barutwana go nagana ka dipaterone tše ge ba bala gare bala goba ngwala.
- 9 Laela barutwana go ntšha dikryone ba swaye mošomo wa bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Puku ya mathomo ya Stacey
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša tadi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala kanegelo ya segalo sa lefelo la go ihlamela. Šomiša dikakanyo!

MOŠOMO: Ngwala kanegelo ya mafoko a 8 go tšea karolo le go ba le seabe go puku ya phaphoši ya go bitšwa: Šomiša dikakanyo tša gago!

GO ITOKIŠETŠA:

- 1 Ngwala lenaneo la go rulaganya le go lekola mo letlapeng pele thuto ya go ngwala e thoma.
- 2 Ngwala kakanywa mo letlapeng pele thuto e thoma. Tsentsha phošo e tee goba tše pedi..

LENANEO LA GO RULAGANYA LE GO LEKOLA:

- 1 Naa ke šomišitše lebaka le le fitilego?
- 2 Naa ke šomišitše go bopa segalo sa bo fora?
- 3 Naa gona le bothata mo kanegelong?
- 4 Naa bothata mo kanegelong bo a rarollwa?
- 5 Naa mantšu kamoka a peletilwe ka tsela ye e nepagetšego ?
- 6 Naa lefoko le lengwe le le lengwe le thoma ka tlhaka e kgolo?
- 7 Naa lefoko le lengwe le le lengwe le felela ka leswaodikga le le nepagetšego?(ekaba khutlo goba leswao la go makala)

DIRA TŠHUPETŠO YA GO RULAGANYA (KE A DIRA)

- 1 Balela barutwana lenaneo la go lekola le go rulaganya, o le balele godimo.
- 2 Sa go latela, balela barutwana kakanywa ya gago. O e balele godimo.

- 3 Lebelediša lenaneo la go rulaganya le go lekola, o lemoga ge eba kakanywa ya gago e nepagetše, goba ge eba o swanetse go e phošolla goba go e kaonafatša.
- 4 Dira tšhupetso ya go phošolla go barutwana.

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA GO RULAGANYA (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tša go ngwala.
- 2 Botša barutwana go hwetša dikakanywa tša bona tša mošomo wa go ngwala.
- 3 Sa go latela, botša barutwana go lebeledisa lenaneo la go rulaganya le go lekola gomme ba phošolle go ba ba dire di kaonafatšo ge e le gore go a hlokalala.
- 4 Ge barutwana ba le gare ba šoma, sepela ka phaphošing o sware dikhonferese tše dinnyane – kgonthišiša gore o šoma le sehlphe sa go fapana nakong engwe le engwe ge gona le mošomo wa go ngwala.
- 5 Lekola diphoso tša go tšwelela kgafetšakgafetša tša dingwalwa tša barutwana.
- 6 Tanya šedi ya barutwana gomme o ngwale diphošo kamoka tša barutwana mo letlapeng.
- 7 Bontšha barutwana gore diphošo tšeo diphošollwa bjang.

Kangelo yaka: Rapunzel

Ke nako ye ongwe go be go nale kgošigatšana
nyanane ye e bego e bitswa apunzel ka gore
ga tora setšhweng

Ka letsatsi le lengwe mološana wa pelompe
o mo notle letsā ka gare ga tora. O be a
nyaka go bea Rapunzel tao gore a kyone
go mo di gare ikwe a le maswa.

Kgošana e ile ya tla go phološa Rapunzel
ka gare ga tora.

Mafelong ba ile ba dula mmogo go ya go
ile.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **mm**
- 2 Bitša lentšu: **mmala**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**mm**/-/a/-/l/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo o tee wa lentšu: /**mm**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi o tee wa lentšu: /**a**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**l**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo o tee wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **mmala**
- 9 Laetša ka go šupetša le go kopanya medumo go bopa lentšu: /**mm**/-/a/-/l/-/a/ = **mmala**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**mma**/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**la**/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**mma**/-/la/ = **mmala**

RE A DIRA...

- 1 Bitša modumo: **aa**
- 2 Bitša lentšu: **baagi**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**b**/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**aa**/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung? /**g**/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**i**/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**b**/-/aa/-/g/-/i/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **baagi**
- 9 Laela barutwana go kopantšha medumo ya lentšu mmogo le wena: /**b**/-/aa/-/g/-/i/ = **baagi**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**baa**/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**gi**/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**baa**/-/gi/ = **baagi**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo: **mantšu** a **mm, aa**.

- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaladi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a mmala
 - b mmušo
 - c mmoledi
 - d maaka
 - e maano
 - f baagi
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
- 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
- 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
- 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

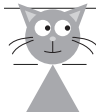
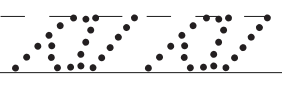
Mongwalo:

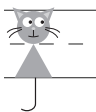
Metsotso e 15

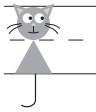
Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko ka mothikitho

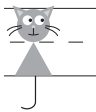
- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **mm, aa**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maleterere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

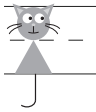
 m m

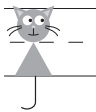
 a a

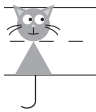
 mmala

 mmušo

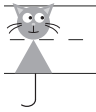
 mmoledi

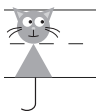
 maaka

 maano

 baagi

 Mmoledi o bone mmutedi.

 mmileng

 Baagi ba loga maano.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele**MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO FETLEKOLLA SENGWALWA**

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Stacey Fru o belegwe ka 2007 mo Gauteng, Afrika Borwa. Ge e sa le lesea, Stacey o be a rata go dula diropeng tša batswadi ba gagwe ge ba mmalela puku morago ga e nngwe. Ba be ba mo šupetša diswantšho tša mebalabala gomme Stacey a sega a bile a khwekhweila.	Naa Stacey o tšwa kae ? Agaa, ke kwa gore o tšwa Gauteng.
Ge e sa le lesea le lennyane, o be a tla dula fase mo pele ga raka ya gagwe ya dipuku e kgolo, a goga puku morago ga e nngwe. O be a rata go phetla matlakala, a lebelela ditshwantšho tša mebalabala. O be a rata go bala lentšu le lengwe le le lengwe.	Naa Stacey o be a rata go dira eng ? Ke kwele gore o be a rata go bala dipuku go tloga e sale o monnyane!
Stacey o be a nagana gore dipuku tše a bego a di bala di ngwadilwe le go swantšhiwa ke bana, bjalo ka yena. O ile a tšea sephetho sa go nyaka go swana le bona. O be a nyaka go ngwala puku ya gagwe, gomme o ile a dira bjalo.	Ke mang wo a bego a nagana gore o ngwadile dipuku? Agaa, ke kwa gore o be a nagana dipuku di ngwadilwe ke bana ba bangwe.
Ka letšatši le lengwe, mola Stacey a dio ba le mengwaga e šupa, mmagwe o ile a tsena ka phapošing ya gagwe ya go robala. 'Bona! Le ke letlakala la mafelelo la puku ya ka!' Stacey a goeletša, a emiša letlakala la gagwe la mafelelo. Mmagwe o ile a bona mokgobo wa matlakala a go fela mo godimo ga tafola ya Stacey. 'Ke nyaka go e phatlalatša,' Stacey a bolela ka boitshepo, 'gore bana ba bangwe ba kgone go e bala!'	Naa Stacey o be a na le mengwaga e mekae ge a ngwala puku ya gagwe ya mathomo? Ke kwa gore o be a le megwaga e šupa fela.
Bošegong bjoo, batswadi ba gagwe ba ile ba dula mmogo ka malaong. 'Naa o be o tseba gore Stacey o ngwadile puku ya go felelela?' gwa botšiša mmago Stacey.	Naa leina la puku ya Stacey ya mathomo e be e le eng ? Ke kwa mo gore e bitšwa <i>Smelly Cats</i> .

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>'O ngwadile puku?' gwa botšiša tatagwe, 'E bitšwang?'</p> <p>'E bitšwa <i>Smelly Cats</i>. O re o nyaka go e phatlalatša. Ke akanya gore go a kgonega naa?' mmagwe a akanyetša godimo.</p>	
<p>Batswadi ba Stacey ba ile ba bala puku yeo. Ba be ba sa tsebe gore ba eme kae.</p> <p>'Ke akanya gore naa e ka tsoga e phatlaladitšwe?' gwa botšiša tatagwe.</p> <p>'Stacey ke o monnyane! Ngwana wa mengwaga e šupa o kgona bjang go phatlalatša puku?' mmagwe a akanyetša godimo.</p>	<p>Naa batswadi ba Stacey ba ile ba ikwa bjang? Ke kwa gore ba be bas a tsebe gore ba eme kae ka go phatlalatšwa ga puku ya Stacey.</p>
<p>Eupša, ba be ba nyaka go thuša Stacey go fihlelela ditoro tša gagwe. Mmago Stacey o ile a fetišetša mošomo wa gagwe go morulaganyi wo hlwahlwa.</p> <p>Morulaganyi o ile a bala lentšu le lengwe le le lengwe a <i>Smelly Cats</i>.</p> <p>'Ke nagana gere e swanetše go phatlalatšwa!' a realo.</p> <p>Stacey o ile a kganya ka boikgantšho.</p>	<p>Naa mmagwe Stacey o ile a fetišetša mošomo wa gagwe go mang? Ke kwa gore o ile a o fetišetša go morulaganyi.</p>
<p>Mafelelong ge <i>Smelly Cats</i> e phatlalatšwa, Stacey o ile a thuša go beakanya moletlo wa go tsebiša puku, gore a kgone go botša bana ba bangwe le batswadi tšohle ka puku ya gagwe.</p> <p>'Ke ngwadile puku ye ka noši,' Stacey a botša batheeletši. 'Ke nagana gore go bohlokwa gore bana – kudukudu bana ba maAfrika – re ihlagiše ka go ngwala!</p>	<p>Naa Stacey o ile a beakanya eng? Agaa, ke kwa gore o ile a beakanya moletlo wa go tsebiša puku, go gaša phatlalatšo ya puku ya gagwe!</p>
<p><i>Smelly Cats</i> e ile ya goga šedi e kgolo go feta moletlo wa go tsebiša puku. Puku ye e ile ya hwetša tumelelo go tšwa go Lefapha la Thuto ya Motheo la Afrika Borwa, se se bolela gore bana ba dumeletšwe go e bala dikolong!</p> <p>Ka 2015, Stacey o ile a thopa sefoka – sa <i>Best Early Childhood Development Publication</i>. Batswadi ba gagwe ba ile ba lebelela Stacey ka boikgantšho ge a namela sefala go amogela sefoka sa gagwe.</p> <p>'O na le boitišo bjo bogolo!' gwa realo mmagwe.</p> <p>'Re be re sa swanela go mmelaela!' gwa realo tatagwe.</p> <p>'Re se sa hlwa re belaela dikgopolo tša gagwe gape!' gwa dumela mmagwe.</p>	<p>Naa Stacey o ile a thopa sefoka sefe? O thopile sefoka sa <i>Best Early Childhood Development Publication</i>!</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Batswadi ba Stacey ba be kganya ka boikgantšho.	
<p>Go tloga mola a ngwalang <i>Smelly Cats</i>, Stacey o ile a tšwela pele go ngwalela bana bjalo ka yena dipuku. Eupša mošomo wa gagwe o ya go feta go ngwala.</p> <p>Stacey bjale ke mothuši wa bahloki. O thomile Motheo wa gagwe, wa go šoma ka go neela dipuku, dikhomphutha, diaparo le dijo go bahloki.</p>	
Stacey gape o šomiša katlego ya gagwe go ba mohlohleletši le modiragatši Mo temeng ye, o fa dipolelo tše a kgolwago gore di tla ruta le go hlohleletša bana, bjalo ka yena.	Naa Stacey o dira mošomo ofe gape? Ke kwa gore o dira mošomo bjalo ka mothuša bahloki, mohlohleletši, le modiragatši.
<p>Mo polelelong ya gagwe ya mathomo, o ile a hlohleletša makgolo a barutwana ba Marematlou.</p> <p>'Ga o monnyane goba mogolo kudu go phelela toro ya gago!' a realo.</p>	Naa Stacey o ile a bolela le mang polelong ya gagwe ya mathomo e kgolo? Agaa! Ke kwa gore o boletše le makgolo a barutwana ba Marematlou.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa leina la puku ya Stacey ya mathomo e be e le eng?	Leina la puku ya gagwe e be e le <i>Smelly Cats</i> .
Naa Stacey o be a nale mengwaga e mekae ge ngwala puku ya gagwe ya mathomo?	O be a dio ba le mengwaga e šupago.
Ke ka lebaka la eng ge batswadi ba Stacey ba be ba belaela?	<p>Dikarabo tše kgonegago</p> <ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore ba be ba sa tsebe ge ekabe Stacey o monnyane go ka ngwala puku. Ke ka lebaka la gore ba be ba sa tsebe ge ekaba puku ya gagwe e be a ka phatlalatšwa. Mo gongwe ba be ba sa tsebe ge puku ya gagwe e be e loketše go phatlalatšwa.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

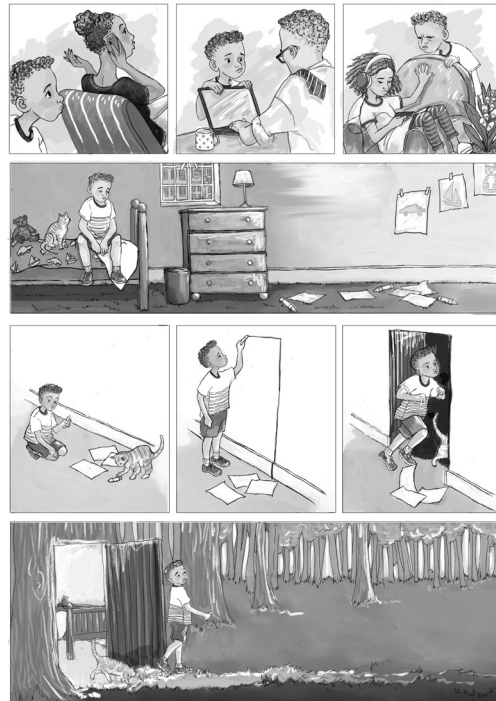
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a go ba le pelaelo
 - b boitshepho
 - c mohlohloletši

Mantšu	Ditiro
Serurubele dumela	<i>Hwidinya matsogo ka mathokong ohle ka</i>
O kgelekgetha o tšwa kae?	<i>mokgwa wa go dumediša</i>
O kgabile ka mebalabala	
O fofa o lebile kae?	

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Boeletša medumo, go kopanya le go aroganya

KE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: nn**
- 2 Bitša lentšu: **monna**
- 3 Arogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**m**/-/**o**/-/**nn**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**m**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**o**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**nn**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **monna**
- 9 Laetša ka go šupetsa le go kopanya medumo go bopa lentšu: /**m**/-/**o**/-/**nn**/-/**a**/ = **monna**
- 10 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /**mmo**/
- 11 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /**na**/
- 12 Dira tšhupetšo o šupa le go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**mmo**/-/**na**/ = **monna**

RE A DIRA...

- 1 **Bitša modumo: nw**
- 2 Bitša lentšu: **bonwa**
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mathomo o tee mo lentšung le? /**b**/
- 4 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa bobedi o tee mo lentšung le? /**o**/
- 5 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa boraro mo lentšung? /**nw**/
- 6 Botšiša barutwana: Naa ke modumo ofe wa mafelelo o tee mo lentšung le? /**a**/
- 7 Kgopela barutwana go aroganya go ba o ikemetšego o nnoši: /**b**/-/**o**/-/**nw**/-/**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **bonwa**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo mo lentšung mmogo le wena: /**b**/-/**o**/-/**nw**/-/**a**/ = **bonwa**
- 10 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa mathomo sa lentšu?: /**bo**/
- 11 Botšiša barutwana: Naa ke senoko sefe sa bobedi sa lentšu?: /**nwa**/
- 12 Botša barutwana go kopantšha dinoko go bopa lentšu: /**bo**/-/**nwa**/ = **bonwa**

O A DIRA...

- 1 Botša barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale letšatšikgweri le sehlogo: **mantšu a nn, nw**.
- 2 Sa go latela, botša barutwana go ngwala dinomoro 1–5 ka thoko ga mothaldi o mo khwibidu.
- 3 Bitša mantšu a a latelago:
 - a na

- b** monna
c nnako
d enwa
e nwega
f nweša
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu kgauswi ga nomoro ye e nepagetšego, gomme ba thalelele modumo o nepišitšwego mo lentšung le lengwe le le lengwe.
 - 5 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwala mantšu ao a nepagetšego mo letlapeng, gomme o thalelele modumo o nepišitšwego.
 - 6 Botša barutwana go swaya mošomo wa bona ka dikryone.
 - 7 Botša barutwana gore tla ithuta gore modumo o, o ngwadiwa bjang ka MOTHIKITO mo thutong ye e latelago.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

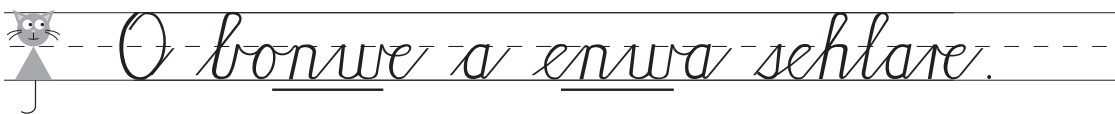
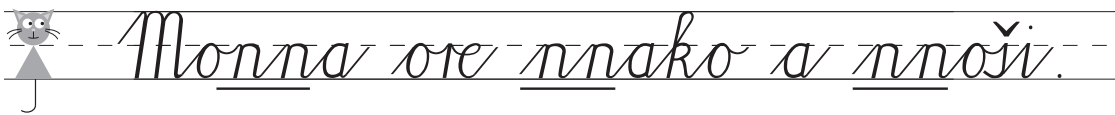
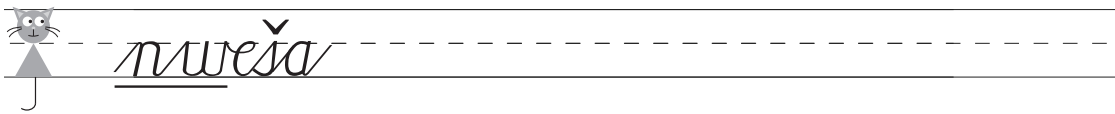
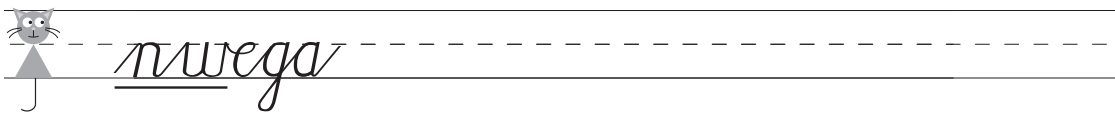
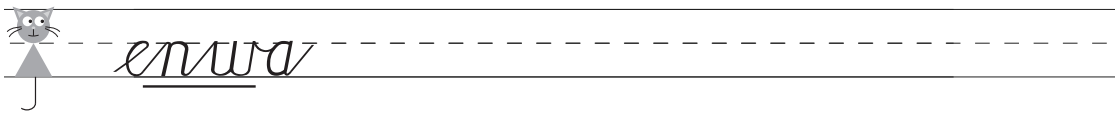
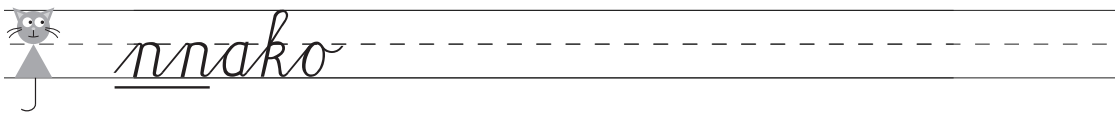
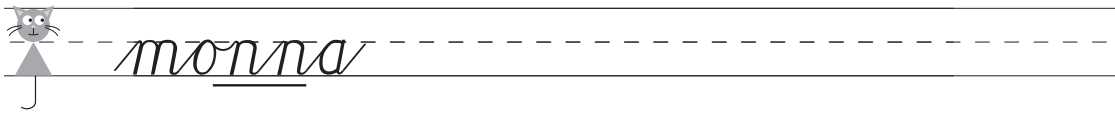
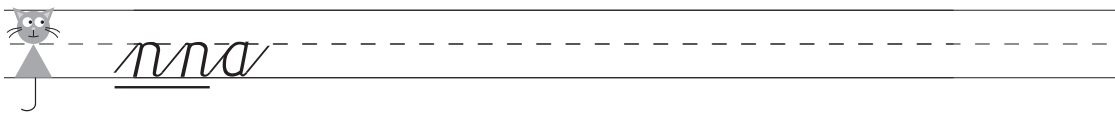
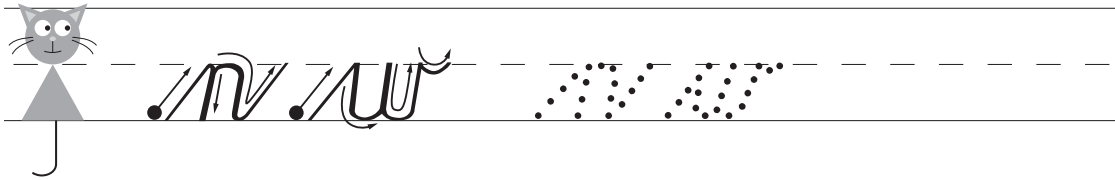
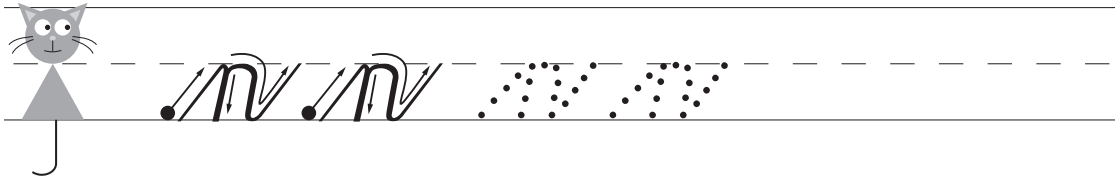

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko ka mothikitho

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane ka mothikitho: **nn, nw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere/maleterere le mafoko mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo o nepišitšwego mo mantšung/mafokong ao a ngwadilwego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go phatlalatša le go tšweletša

SEHLOGO: Ngwala kanegelo yeo e bapalelwago lifelong le o ihlametšego lona. Somisa kakanyo!

MOŠOMO: Ngwala kanegelo ya go ba le mafoko a 8 go ba karolo ya puku ye e bitšwago: Re šomiša dikakanyo tša rena!

FOREIMI YA GO NGWALA:

- 1 Kgale kgale go be... *(re botse ka segalo le ba baanegwathwadi)*
- 2 Letsatši le lengwe... *(hlalosa bothata)*
- 3 Eupša ke moka o... *(hlalosa gore bothata go rarollotšwe bjang)*
- 4 Mafelelong... *(naa ke thuto se re ithutilego sona ka kanegelo?)*

GO ITOKIŠETŠA: Pele thuto e thoma, ngwala kakanywa yeo e rulagantšwego ka Mošupologo mo letlapeng.

TŠHUPETŠO YA TSHEPETŠO YA PHATLALATŠO (KE A DIRA)

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo o šomišitše lenaneo la go rulaganya le go lekola go rulaganya kakanywa wa gago.
- 2 Sa go latela, botša barutwana gore lehono re tla phatlalatša le go tšweletša sengwalwa sa rena sa mafelelo.
- 3 Bontšha barutwana go ngwalolla ka leswa sengwalwa, o tsentšha sehlogo le letšatšikgwedi.

BARUTWANA BA FELELETŠA TSHEPETŠO YA PHATLALATŠO (O A DIRA)

- 1 Efa barutwana dipuku tsa go ngwala
- 2 Laela barutwana go ngwala letšatšikgwedi le sehlogo: **Lefelo la ka ditoro**
- 3 Botša barutwana go ngwala ka go ngwala ka bothakga sengwalwa sa bona sa mafelelo, sa go hloka diphoso.

- 4 Ge e le gore barutwana bana le nako, ba ka thala seswantšho ka pela.
- 5 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing gomme o thuše barutwana bao ba šitwago.

BARUTWANA BA TŠWELETŠA SEO BA SE NGWADILEGO

- 1 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, botša barutwana go bea dipene le diphesele tša bona.
- 2 Botša barutwana go Sokologa ba Bolele gomme ba balele wa mphato seo ba se ngwadilego.
- 3 Ge barutwana ba feditše go dira se, bitša morutwana o tee goba ba ba bedi go balela phaphoši seo ba se ngwadilego.
- 4 Kgoboketša mešomo ya barutwana go ba puku ya phaphoši. Netefatša gore puku e dula e le gona sekhutlwaneng sa go bala gore barutwana ba kgone go humana sebaka sa go e bala.

Kangelo yaka: Rapunzel

Ke nako ye nngwe go be go nate kgošigatšana
yennyane yeo e bego e bitšwa Rapunzel ka gore
ga tora sethokgweng

Ka letšatši le lengwe molašana wa pelompe
o mo ntleletša ka gare ga tora. O be a
nyaka go bea Rapunzel fao gore a kyone
go mo dira gore ikwe a le maswa.

Kgošana e ile ya tla go phološa Rapunzel
ka gare ga tora.

Mafelong ba ile ba dula mmogo go ya go
ile.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go fetoša ditlhaka

KE A DIRA...

- 1 Hlalosa gore lehono, re tla itlwaetša go lebelela diphapanonyana mo mantšung. Se se ka re thuša go ba babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **mmala, mmila**
- 3 Šupetša barutwana go hwetša phaphano, bjalo ka: **mmala, mmila**
- 4 Hlalosa phapano, bjalo ka: /a/ le /i/ medumo e a fapana, eupša se sengwe le se sengwe mo lentšung ga se sa fetošwa!

RE A DIRA...

KAROLO YA 1

- 1 Ngwala mantšu a a mabedi mo letlapeng: **nweга, nwela**
- 2 Botšiša barutwana: Naa mantšu a a mabedi a fapana ka eng?
- 3 Bitša gore a tle a thalele phapano magareng ga mantšu a mabedi, bjalo ka: **nweга, nwela**
- 4 Hlalosa phapano magareng ga mantšu a mabedi.

KAROLO YA 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu mo letlapeng: **nwela**
- 2 Botšiša barutwana: **Naa ke modumo ofe o tee wo re ka o fetošago mo lentšung le go bopa lentšu le lengwe le leswa?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana mo letlapeng, bjalo ka: **anega, sega, fšega, pšhega, nweга, nweša**

O A DIRA...

- 1 Ngwala lentšu le mo letlapeng: **mmala**
- 2 Laela barutwana go bopa mantšu a mangwe a mantši go ya ka mo ba ka kgonago ka gona, ba fetoša modumo o tee mo lentšung.
- 3 Mafelelong biletša barutwana kamoka letlapeng gore ba ngwale le lengwe la mantšu a bona.
- 4 Lebelediša mantšu kamoka ga ona, gomme o hlalose gore ke modumo ofe wo o fetošitšwego.
bala, mala, tswala, thwala, ngwala, mphala, ntswala

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi**MAANO A GO BALA: GO FETLEKOLLA SENGWALWA**

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Stacey Fru o belegwe ka 2007 mo Gauteng, Afrika Borwa. Ge e sa le lesea, Stacey o be a rata go dula diropeng tša batswadi ba gagwe ge ba mmalela puku morago ga e nngwe. Ba be ba mo šupetša diswantšho tša mebalabala gomme Stacey a sega a bile a khwekhweila.	Ke ka lebaka la eng ge Stacey a dula diropeng tša batswadi ba gagwe? Ke kwa gore o be a dula diropeng ge ba bala dipuku tša gagwe.
Ge e sa le lesea le lennyane, o be a tla dula fase mo pele ga raka ya gagwe ya dipuku e kgolo, a goga puku morago ga e nngwe. O be a rata go phetla matlakala, a lebelela ditshwantšho tša mebalabala. O be a rata go bala lentšu le lengwe le le lengwe.	Ke ka lebaka la eng ge Stacey a be a rata go dula fa pele ga raka ya gagwe ya dipuku? Agaa, e be e le gore a kgone go bala dipuku tše dintši.
Stacey o be a nagana gore dipuku tše a bego a di bala di ngwadilwe le go swantšhiwa ke bana, bjalo ka yena. O ile a tšea sephetho sa go nyaka go swana le bona. O be a nyaka go ngwala puku ya gagwe, gomme o ile a dira bjalo.	Naa ke eng sa go hlohleletša Stacey go ngwala dipuku tša gagwe? Ke kwa gore o be a nagana gore bana ba bangwe ba be ba ngwala dipuku tše mo rakeng ya gagwe ya dipuku, gomme o be a nyaka go swana le bona!
Ka letšatši le lengwe, mola Stacey a dio ba le mengwaga e šupa, mmagwe o ile a tsena ka phapošing ya gagwe ya go robala. 'Bona! Le ke letlakala la mafelelo la puku ya ka!' Stacey a goeletša, a emiša letlakala la gagwe la mafelelo. Mmagwe o ile a bona mokgobo wa matlakala a go fela mo godimo ga tafola ya Stacey. 'Ke nyaka go e phatlalatša,' Stacey a bolela ka boitshepo, 'gore bana ba bangwe ba kgone go e bala!'	Ke ka lebaka la eng Stacey a ile a nyaka go phatlalatša puku ya gagwe? Agaa! Gore bana ba bangwe ba kgone go e bala!
Bošegong bjoo, batswadi ba gagwe ba ile ba dula mmogo ka malaong. 'Naa o be o tseba gore Stacey o ngwadile puku ya go felelela?' gwa botšiša mmago Stacey. 'O ngwadile puku?' gwa botšiša tatagwe, 'E bitšwang?'	

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'E bitšwa <i>Smelly Cats</i>. O re o nyaka go e phatlalatša. Ke akanya gore go a kgonega naa?' mmagwe a akanyetša godimo.</p>	
<p>Batswadi ba Stacey ba ile ba bala puku yeo. Ba be ba sa tsebe gore ba eme kae.</p> <p>'Ke akanya gore naa e ka tsoga e phatlaladitšwe?' gwa botšiša tatagwe.</p> <p>'Stacey ke o monnyane! Ngwana wa mengwaga e šupa o kgona bjang go phatlalatša puku?' mmagwe a akanyetša godimo.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng batswadi ba Stacey ba be bas a tsebe gore ba eme kae? Agaa, ke kwa gore ba be ba hloka bonnete ya gore Stacey ke o monnyane kudu go phatlalatša puku.</p>
<p>Eupša, ba be ba nyaka go thuša Stacey go fihlelela ditoro tša gagwe. Mmago Stacey o ile a fetišetša mošomo wa gagwe go morulaganyi wo hlwahlwa.</p> <p>Morulaganyi o ile a bala lentšu le lengwe le le lengwe a <i>Smelly Cats</i>.</p> <p>'Ke nagana gere e swanetše go phatlalatšwa!' a realo.</p> <p>Stacey o ile a kganya ka boikgantšho.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng ge Stacey a ile a kganya? Agaa! O ile a kganya ka lebaka la gore o be a ikgantšha ge morulaganyi a re puku ya gagwe e swanetše go phatlalatšwa.</p>
<p>Mafelelong ge <i>Smelly Cats</i> e phatlalatšwa, Stacey o ile a thuša go beakanya moletlo wa go tsebiša puku, gore a kgone go botša bana ba bangwe le batswadi tšohle ka puku ya gagwe.</p> <p>'Ke ngwadile puku ye ka noši,' Stacey a botša batheeletši. 'Ke nagana gore go bohlokwa gore bana – kudukudu bana ba maAfrika – re ihlagiše ka go ngwala!</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Stacey a nyaka go beakanya moletlo wa go tsebiša puku? Ke nagana gore ke ka lebaka la gore o be a nyaka go botša batho ba bangwe ka puku ya gagwe, le go hlohleletša bana ba bangwe gore ba ngwale le bona.</p>
<p><i>Smelly Cats</i> e ile ya goga šedi e kgolo go feta moletlo wa go tsebiša puku. Puku ye e ile ya hwetša tumelelo go tšwa go Lefapha la Thuto ya Motheo la Afrika Borwa, se se bolela gore bana ba dumeletšwe go e bala dikolong!</p> <p>Ka 2015, Stacey o ile a thopa sefoka – sa <i>Best Early Childhood Development Publication</i>. Batswadi ba gagwe ba ile ba lebelela Stacey ka boikgantšho ge a namela sefala go amogela sefoka sa gagwe.</p> <p>'O na le boitišo bjo bogolo!' gwa realo mmagwe.</p> <p>'Re be re sa swanela go mmelaela!' gwa realo tatagwe.</p> <p>'Re se sa hlwa re belaela dikgopolo tša gagwe gape!' gwa dumela mmagwe.</p> <p>Batswadi ba Stacey ba be kganya ka boikgantšho.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng batswadi ba Stacey ba be ba kganya ka boikgantšho? E swanetše go be e le ka gore o ngwadile puku ya go felelela, e bile e thophile sefoka!</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Go tloga mola a ngwalang <i>Smelly Cats</i>, Stacey o ile a tšwela pele go ngwalela bana bjalo ka yena dipuku. Eupša mošomo wa gagwe o ya go feta go ngwala.</p> <p>Stacey bjale ke mothuši wa bahloki. O thomile Motheo wa gagwe, wa go šoma ka go neela dipuku, dikhomphutha, diaparo le dijo go bahloki.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng ge Stacey a ile a thoma Motheo? Ke kwa gore o thomile Motheo gore a neele bahloki dilo.</p>
<p>Stacey gape o šomiša katlego ya gagwe go ba mohlohleletši le modiragatši Mo temeng ye, o fa dipolelo tše a kgolwago gore di tla ruta le go hlohleletša bana, bjalo ka yena.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Stacey a fa dipolelelo? Aгаа! Ke kwa mo gore o holofela gore dipolelelo tša gagwe di tla ruta tša ba tša hlohleletša bana ba bangwe.</p>
<p>Mo polelelong ya gagwe ya mathomo, o ile a hlohleletša makgolo a barutwana ba Marematlou.</p> <p>'Ga o monnyane goba mogolo kudu go phelela toro ya gago!' a realo.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Stacey a ile a fa polelo go barutwana ba Marematlou? Aгаа! Ka gore o be a nyaka go ba hlohleletša go fihlelela ditoro tša bona.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa batswadi ba Stacey ba ile ba ikwa bjang ge a thoma go nyaka go phatlalatša puku ya gagwe?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ba ile ba kwa go belaela. • Ba ile ba kwa ba hloka bonnete gore a kabe a le monnyane kudu go phatlalatša puku. • Ba be ba sa tsebe ge mongwe a ka phatlalatša puku ya gagwe.
<p>Naa ke ka lebaka la eng ge batswadi ba Stacey ba kwa go ikgantšha?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o thopile sefoka. • Ke ka lebaka la gore o phatlaladitše puku. • Ke ka lebaka la gore o be a na le boitišo.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa ke ka lebaka la eng Stacey a boditše barutwana ba Marematlou gore, 'Ga o monnyane goba mogolo kudu go fihlelela toro ya gago?'</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go ba hlohleletša go fihlelela ditoro tša bona. • Ke ka lebaka la gore o fa dipolelo go ruta le go hlohleletša bana ba bangwe bjalo ka yena. • Ke ka lebaka la gore o be a le monnyane kudu fela a fihlelela toro ya gagwe. • Taba ya gore Stacey o phatlaladitše puku a na le mengwaga e šupa ke bohlatse ba gore o ka se be o monnyane kudu go phelela ditoro tša gago. Stacey o nyaka gore bana ka moka ba tsebe seo!

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - a phatlalatša
 - b morulaganyi
 - c lehlasedi

Mantšu	Ditiro
Serurubele dumela	<i>Hwidinya matsogo ka mathokong ohle ka</i>
O kgelekgetha o tšwa kae?	<i>mokgwa wa go dumediša</i>
O kgabile ka mebalabala	
O fofa o lebile kae?	

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
 - a Beke ya go feta re badile kanegelo ka...
 - b Beke ye re badile kanegelo ka...
 - c Ke ratile go balaka gobane.....
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo e akareditšwego mo kotareng ye.

a	b	l
ee	ng	ph
e	m	o
ny	mm	nn
i	d	u
aa	nw	ue
p	r	n
šw	kh	ii

TŠHUPETŠO

- 1 Lebeledišiša medumo kamoka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 2 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa moo ba ka kgonago ka gona.

BARUTWANA BA A DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona.
- 5 Kgotela barutwana gore ba go botše mantšu ao ba a bopilego gomme o a ngwale letlapeng.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA

KAKARETŠO YA GO BOLELA YA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore lehono re tla nagana ka diripa tše bohlokwa tša sengwalwa.
- 2 Gape re tla nagana ka seo re swanetšego go ithuta go tšwa mo sengwalweng.
- 3 Ngwala freimi ya kakaretšo mo letlapeng.
- 4 Laela barutwana go šomiša freimi go araba potšišo:
Sengwalwa se se bolela ka...(mafoko a 2–3)
Ke ratile....
Ke nagana gore sengwalwa se ngwadilwe go nthuta ...
- 5 Hlalosa gore barutwana ba ka se kgone go bolela sengwe le sengwe ka sengwalwa – ba tla swanela go kgetha diripa tše bohlokwa fela.
- 6 Šupetša mohlala wa gago go barutwana. E re: **Sengwalwa se ka ga** mosetsana wo a bitšwago Stacey Fru. **Ke ratile** sehlogo sa puku ya Stacey: Dikatse tša go nkg. **Ke nagana gore sengwalwa se ngwadilwe go nthuta** gore nka šomiša kakanyo go fihlella dilo tše dikgolo tše di botse!
- 7 Efa barutwana nako ya go nagana ka diripa tše bohlokwa tša sengwalwa.
- 8 Botša barutwana go ngwala dikakaretšo tša bona ba šomiša freimi.
- 9 Bitša mphato gotee.
- 10 Botšiša barutwana ba 1–2 go abelana dikanegelo tša bona le mphato.
- 11 Etle le kakaretšo ya mphato, bjalo ka: **Sengwalwa se ka ga** mosetsana yo a bitšwago Stacey Fru yo a ngwadilego puku ya gagwe ge a na le mengwaga e šupa fela. **Re ratile** ge Stacey a taga ka boikagantšho. **Re nagana sengwalwa se ngwadilwe go re ruta** re ka šomiša dikakanyo tša rena go re thuša mo bophelong.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlwa karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.